

﴿يَتَقَوَّمَنَّآ اَجِيبُوا دَاعِىَ اللّٰهِ﴾

“Ey balkım! Allah'ın davetçisine uyun!”

(Ahkaf, 46/31)

**Kur'ân ve Sünnete Göre
10 ŞER'İ HAK**

« الصلاة »

Özgün Adı: **Kur'ân ve Sünnete Göre 10 Şer'i Hak**

Te'lif: Alihan Musayev

Yayına Hazırlık: Guraba Yayın Heyeti

Abdullah Yolcu

Mustafa Yiğit

Murat Kahraman

Kapak: Ahmet Mayalı

Baskı-Cilt: Step Ajans Matbaacılık Bosna Cad. No: 11

Bağcılar/İstanbul Tel: (0212) 446 88 46

Guraba Yayınları: 161

ISBN: 978-605-5387-80-8

1. Baskı

M. 2015 / H. 1436

Her Hakkı Saklıdır.

GURABA YAYINCILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Çatalçeşme Sk. Defne Han 27 / 5

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel: (0212) 526 06 05 Cep-tel: (0507) 286 14 14

 guraba yayınları مكتبة الغراباء gurabayayinlari

www.guraba.com.tr

e-mail: guraba@hotmail.com

gurabayayinlari@gmail.com

Alihan Musayev

Kur'ân ve Sünnete Göre

10 Şer'i Hak

الغُرَابَا
güraba

guraba *Yayında Mihenk Taşı*

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ:

« **بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ؛ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ** ».

رَوَاهُ مُسْلِمٌ، وَفِي رِوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ:

« **فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ؛ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي**
مِنْ سُنَّتِي ».

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

“İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba’ya/gariplere!”

[Müslim, Kitâbu'l-İmân]

Tirmizî rivayetinde:

“Guraba’ya/gariplere müjdeler olsun! Onlar benden sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri düzelterlerdir.”

[Tirmizî, İmân]

MUKADDİME

Hamd Allah'adır, sadece O'na hamdederiz. O'ndan af ve yardım dileriz. O'na inanıp güveniriz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden O'na sığınırız. Allah'ın hidayet verdiği hiç kimse saptıramaz; saptırdığını da hiç kimse hidayete erdiremez. Allah'tan başkasının ibadet edilmeye layık olmadığına şahadet ederiz. O tektir, O'nun ortağı yoktur. Muhammed *aley-hissalâtü vesselâm*'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna da şahadet ederiz.

Şüphe yok ki, sözün en hayırlısı Allah'ın Kitabı, yolların en doğrusu Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yoludur. Amellerin en şerlisi, dinde sonradan ortaya çıkarılan şeylerdir. Din adına uydurulan her şey bid'attır, her bid'at sapıklıktır; her sapıklık da Cehenneme götürür.

Ey müslümanlar!

Elinizdeki kitapta İslâm'daki haklar konusunu 10 başlık altında değerlendirmeye çalışacağız. Allah'ın bizi ve sizi bu haklarla yararlandırmasını dileriz.

﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ ﴾
﴿ فَسَنِيْسِرُهُ لِلْيَسْرَىٰ ﴾

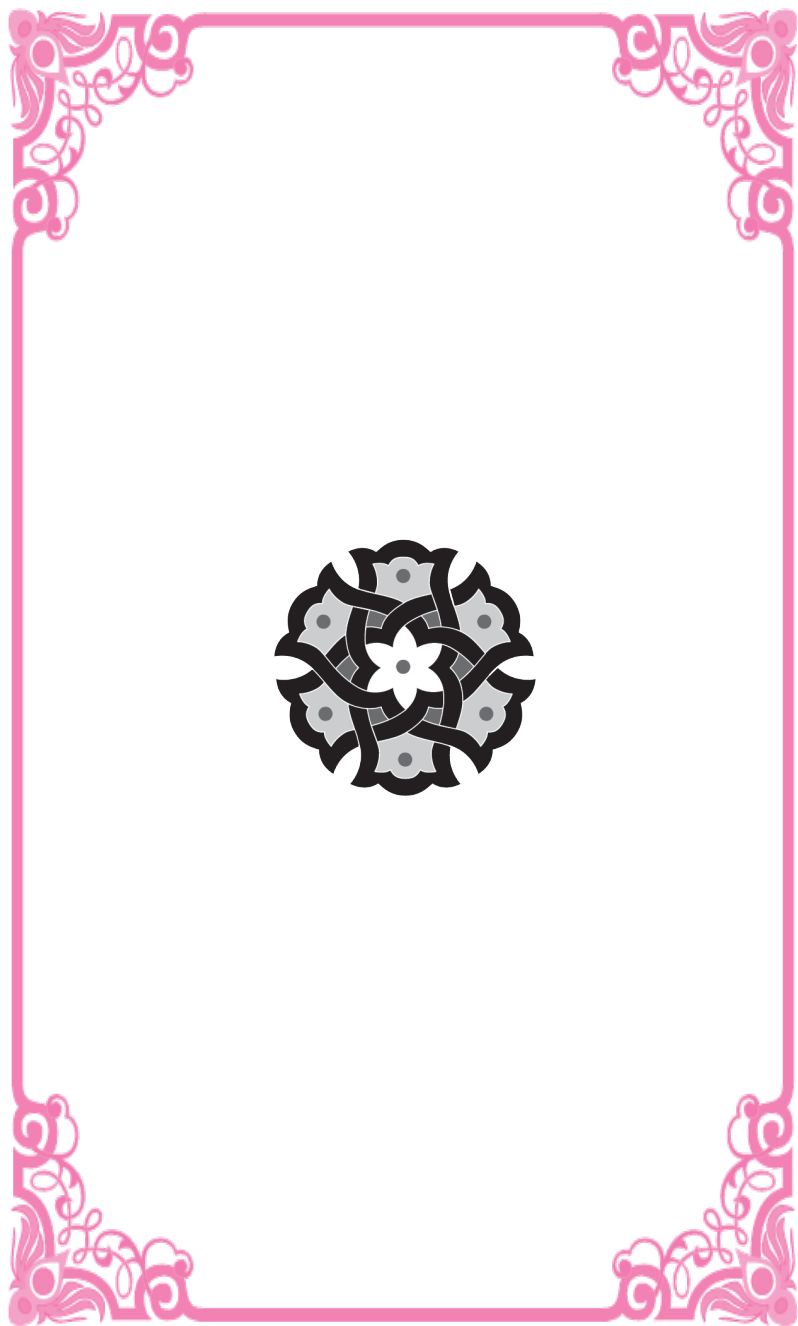
“**Artık kim** (Allah rızası için) **verir ve** (her türlü kötülükten) **sakinirse, Ve en güzeli** (“Lâ ilâhe illallâh” kelimesini) **de tasdik ederse, Biz onu en kolay yola muvaffak ederiz.**”
(el-Leyl, 92/5-7)

﴿ إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا
وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ ﴾.

“*Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır, nefsinin senin üzerinde hakkı vardır, ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver.*” (Sahîh-i Buhârî, 1968)

1

**Allah'ın,
Kulları Üzerindeki
Hakları**

Allah'ın, Kulları Üzerindeki Hakları

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, kulların Allah'a ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır.”¹

Hakikaten de Allah *azze ve celle* mahlûkatı, yalnız Kendisine ibadet etmeleri için yaratmıştır. Oysa es-Samed² ve el-Ğaniy³ olan Allah'ın buna ihtiyacı yoktur. Dolayısıyla bu ibadet, mahlûkatın kendi hayrınadır ve onlar sadece bunun için yaratılmışlar. Zira yüce Allah şöyle buyuruyor: “**Ben cinleri ve insanları, ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım.**” (ez-Zâriyât, 56)

“Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Müminlerin de bağışlanmasını isterler: ‘Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve Senin yo-

1 *Sahîh-i Buhârî*, 2856; *Sahîh-i Müslim*, 144.

2 es-Samed, Yüce Allah'ın isimlerinden biridir. Yani her şey O'na muhtaçtır, daimîdir, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır. Allah'ın bu ismi el-İhlas suresinin 2'nci ayetinde zikredilir: “**Allah Samed'dir.**”

3 el-Ğaniy, Yüce Allah'ın isimlerinden biridir. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır. Allah'ın bu ismi Fatır suresinin 15'nci ayetinde zikredilir: “**Ey insanlar, siz Allah'a (karşı fakir olan) muhtaçlırsınız; Allah ise Ğaniy (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)dır, Hamid (övül-meye layık)dır.**”

luna tabi olanlara mağfaret et ve onları Cehennem azabından koru.' (derler)." (Ğâfir, 7)

"Şübhesiz Rabbinin katındakiler (melekler), O'na ibadet etmekten kibirlenmezler, O'nu tesbih eder ve yalnız O'na secde ederler." (el-A'râf, 206)

"(Melekler şöyle derler:) "Bizim her birimiz için bilinen bir makam vardır. Şübhesiz biz, orada sıra sıra dururuz ve şübhesiz Allah'ı tesbih ederiz." (es-Sâffât, 164-166)

"(Rasûlüm!) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de şöyle söyledikleri vahyolunmuştur: Gerçekten biz, doğru yola ileten hârikulâde güzel bir Kur'an dinledik de ona iman ettik. (Artık) kimseyi Rabbimize ortak koşmayacağız. Hakikat şu ki, Rabbimizin şânı çok yücedir. O, ne eş ne de çocuk edinmiştir. Doğrusu bizim beyinsiz olanımız (iblis veya azgın cinler), Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş!" (el-Cin, 1-4)

"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ancak siz onların tesbihini anlamazsınız." (el-İsrâ, 44)

"Göklerde ve yerde kimler varsa O'na aittir. O'nun huzurunda bulunanlar, O'na ibadet etmede kibirlenmezler ve yorulmazlar. Onlar, bıkip usanmaksızın gece gündüz (Allah'ı) tesbih ederler." (el-Enbiyâ, 19-20)

"Yoksa sizi boş yere yarattığımızı ve sizin haki-katen huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" (el-Muminûn, 115)

“Ey Âdem oğulları! Size ‘Şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır. Ve Bana ibadet ediniz, doğru yol budur.’ demedim mi? Şeytan sizden pek çok insan neslini saptırdı. Hâla akıl erdiremiyor musunuz?” (Yâ-sîn, 60-62)

Her müslüman her gün kıldığı namazlarda en az on yedi kere Allah’a şöyle hitap ediyor: “(Ey Rabbimiz!) **Biz ancak Sana ibadet ederiz ve yalnız Senden medet umarız.**” (el-Fâtiha, 5)

Yukarıda zikredilen ayetlerden anlaşılan şudur ki, birçok isyankar insan ve cinden başka bütün mahlukat Allah’a ibadet ve itaat ediyor. İsyankarlar hakkında ise Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: “**Biz, cinler ve insanlardan birçoğunu Cehennem için yaratmışızdır. Onların kalpleri vardır, onlarla kavramazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır.**” (el-A’râf, 179)

“Yoksa sen, onların çoğunun gerçekten (söz) dinleyeceğini yahut düşüneceğini mi sanıyorsun? Hayır, onlar hayvanlar gibidir, hatta onlar yolca daha da sapıktırlar.” (el-Furkân, 44)

Bu gibi kimseler, akıllarına ve kendilerine ulaşan ilahî tebliğe uymayıp sırf hissiyatına göre hareket etmeleri bakımından hayvanlara benzetilmiş; hayvanların hareketleri-kendilerine verilen güç ve kabiliyetlerin- yaratılış amacına uygun olmasına rağmen böyle kişilerin davranışları bu özellikten yoksun olduğu için de gidişçe onlardan daha sapık oldukları belirtilmiştir. Böyle kimselerin bu hayatta-

ki gayesi; sadece yemek, içmek, yatmak ve şehvetlerini gidermektir. Bu hususta şairimiz ne güzel söylemiş:

*Ne şehvet, ne yatmak, ne de ki yemek,
Hayâtın mânâsı olmasa gerek.
Yatmayı, yemeği bu alemde sen,
Eşekte, öküzde görebilirsin.⁴*

Ey Müslümanlar! Ahiret günü herkes yaptığı amel-lerin karşılığını alır; ya mükâfât alır ya ceza çeker. Kiminin kitabı sağından verilir, kiminin de kitabı solundan veya arkasından verilir. Allah'a itaat eden ve O'nun haklarını güzelce eda eden kimseler büyük kurtuluşa erer ve Cenneti kazanırlar. Allah'a karşı gelen ve O'nun haklarını ödemeyen kimseler ise en büyük ziyana uğrar ve Cehennem ateşine girerler.

Öyleyse ey Müslümanlar, Allah'a kul olun ve yalnız O'na ibadet/kulluk edin!

Belirtmek gerekir ki, Allah'ın, kulları üzerindeki hakları oldukça çoktur. İşte bu haklardan bazıları:

1. Kulların Allah'a teslim olmaları:

Şer'i hükümleri kabul etmek, Allah'a boyun eğip teslim olmaktır. Teslimiyet hususunda Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“(Rasûlüm)! De ki: Bana Rabbinden apaçık deliller gelince, sizin Allah'ı bırakıp o taptıklarınıza kulluk etmem bana yasaklandı ve bana âlemlerin Rabbine teslim olmam emredildi.” (Ğâfir, 66)

4 Nizami Gencevi, *Leyli ve Mecnun*, 40.

“De ki: Biz, Allah’a, bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Ya’kub ve Ya’kub oğullarına indirilenlere, Musa, İsa ve (diğer) peygamberlere Rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onları birbirinden ayırdetmeyiz. Biz ancak Allah’a teslim oluruz. Kim İslâm’dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette ziyan edenlerden olacaktır.” (Al-i İmran, 84-85)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Cebrail *aleyhisselam*’ın, “Ey Muhammed, bana İslam’ı anlat.” demesine, “İslam; Allah’dan başka (hakiki) ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Rasulü olduğuna şahitlik etmen, namazı kılman, zekatı vermen, Ramazan orucunu tutman ve -eğer gitmeye gücün yeterse- haccetmendir.”⁵ diye cevap vermiştir.

* **Farz namazlarını kendi vakitlerinden eda etmek** hususunda Allah *azze ve celle*, kullarına şöyle buyuruyor:

“Namazları ve orta namazı koruyun. Allah’a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın.” (el-Bakara, 238)

“Namaz müminler üzerine, vakitleri belli bir farzdır.” (en-Nisâ, 103)

Talha b. Ubeydullah *radiyallâhu anh*’dan şöyle rivayet edilmiştir: “Necid ahalisinden saçı dağınık bir adam, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e geldi. Sesinin mırıltısı duyuluyor, fakat ne dediği anlaşılıyordu. Yaklaştı, nihayet bir de baktık ki İslam hakkında soru soruyor.

5 *Sahih-i Müslim*, 93.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona, “Gece ve gündüz beş vakit namaz.” buyurdu...”⁶

Ebû Ümâme Sudayy b. Aclân el-Bâhilî *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, o, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i veda hutbesinde şöyle buyururken işittiğini söylemiştir: “Ey insanlar, Allah'tan korkun, beş vakit namazlarınıza devamlı ve duyarlı olun, ramazan orucunu tutun, mallarınızın zekatını verin, sizden olan (müslüman) idarecilerinize itaat ediniz ki Rabbinizin Cennetine giresiniz.”⁷

* **Zekat, yani müslümanların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilen mal.** Bu hususta Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: “O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yükledi; babanız İbrahim'in dininde (de böyleydi). Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size ‘müslümanlar’ adını verdi. Öyle ise namazı kılın; zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı sarılın. O, sizin mevlânızdır. Ne güzel mevlâdır, ne güzel yardımcıdır!” (el-Hac, 78)

“Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar (mallarının zekatını vermeyenler) yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! (Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): İşte bu, kendiniz için biriktirdiğiniz

6 *Sahîhu'l-Buhârî*, 46; *Sahîh-i Muslim*, 11.

7 *Sünen-i Tirmizî*, 616; *Silsiletu'l-Ehadîs-Sahîha*, 867.

servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!” (et-Tevbe, 34-35)

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Zekatı verilmeyen altın ve gümüş, kıyamet günü ateşte kızdırılıp levhalar haline getirilerek sahibinin yan tarafları, alını ve sırtı bunlarla dağlanır. Bu levhalar soğudukça tekrar kızdırılıp süresi ellibin sene olan bir günde kullar arasında hüküm verilinceye kadar sahibine azap edilir. Hesap bittikten sonra Cennetin veya Cehennem yolunu tutar.”⁸

* **Ramazan ayı orucunu tutmak** hususunda Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.**” (el-Bakara, 183)

“**Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun.**” (el-Bakara, 185)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: “*Hilali*⁹ gördüğünüzde oruç tutun, *hilali*¹⁰ yeneden gördüğünüzde oruç tutmayı bırakın...”¹¹

* **Hac ve umre yapma** hususunda ise Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Yoluna gücü yetenlerin o evi hac-**

8 *Sahîh-i Muslim*, 987.

9 *Yani Ramazan ayının hilalini.*

10 *Yani Şevval ayının hilalini.*

11 *Sahîhu'l-Buhârî*, 1900; *Sahîh-i Muslim*, 1081.

cetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnîdir.” (Al-i İmran, 97)

“Haccı ve umreyi Allah için tam yapın.” (el-Bakara, 196)

Keza Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! Artık haccetmek size farz kılındı. Öyle ise hac yapın!”¹²

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Hac ve Umreyi beraber yapınız, çünkü Hac ve Umre, günahları ve fakirliği giderir. Tıpkı demir, altın ve gümüşün kir ve pasını körüğün giderdiği gibi... Kabul edilmiş haccın sevâbı ise ancak Cennettir.”¹³

Dikkat edin! İslam'ın bu beş rüknü aynı hadiste zikredilmiştir. O hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “İslam beş (esas) üzerinde bina edilmiştir: Allah'tan başka (hakiki) ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasülü olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan orucunu tutmak.”¹⁴

2. Allah'a iman etmeleri:

İman hususunda Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Ey iman edenler! Allah'a, Rasûlüne, Rasûlüne indirdiği Kitab'a ve daha önce indirdiği kitaba iman edin.” (en-Nisâ, 136)

12 *Sahîh-i Muslim*, 1337.

13 *Sünen-i Tirmizî*, 810; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 1200.

14 *Sahîhu'l-Buhârî*, 8; *Sahîh-i Muslim*, 16.

“Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman eti, müminler de iman ettiler. Her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler.” (el-Bakara, 285)

“Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanır.” (el-Bakara, 177)

Rasûlullah *sallallahu aleyhivesellem*, Cebrail *aleyhisselam*’ın, “Bana imanı anlat.” demesine, “İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe iman etmendir. Ve bir de hayrıyla-şerriyle kadere iman etmendir.”¹⁵ şeklinde cevap vermiştir.

* “Allah’a iman etmek” derken, Rubûbiyet tevhidine, Ulûhiyet tevhidine, İsim-Sifat tevhidine iman etmek kastedilmektedir.

- **Rubûbiyet**, Allah’ın “Rab” ismine nisbeten gelmektedir. Rab kelimesi, esas olarak terbiye anlamına gelir. Terbiyenin yanında, aynı zamanda islah etmek, üzerinde tasarrufta bulunmak, taahhüt etmek, kemale erdirmek, tamamlamak, efendisi olmak, sorumluluğunu yüklenmek, toplamak, başkanlık etmek, sahip olmak, bakmak, büyütme, sözünü geçirmek, istediğini yapabilmek, yaparabilmek, rızık vermek gibi mânâları kapsar.

Allah Teâlâ, âlemlerin gerçek Rabbi olduğu için, rubûbiyet (rablik) sadece O’na aittir. Bu konuda Allah’ı tevhid/birlemek farzdır. Bütün bu sıfatlarıyla rubûbiyet Allah’a aittir. Yukarıda sayılan rubûbiyet sıfatlarında

15 *Sahîh-i Müslim*, 93.

Allah'a ortak kabul etmek şirktir. Çünkü her yönüyle yaratan, rızık veren, her şeye sahip olan O'dur. İşleri idare eden, öldüren ve diriltlen, fayda ve zarar vermeye gücü yeten, yükselten ve alçaltan O'dur.

Rubûbiyet tevhidi; göklerin ve yerin yaratıcısının sadece Allah olduğuna ve bütün kâinat işlerini O'nun düzenlediğine inanmaktır. Bu imanın gereği olarak insan, sadece Allah'a kulluk/ibâdet etmeli ve O'na hiçbir konuda ortak koşmamalıdır. İnsanın muvahhid bir müslüman sayılabilmesi ve Cehennem azabından kurtulabilmesi için rubûbiyet tevhidi ile beraber ulûhiyet tevhidinde de iman etmesi lâzımdır. O halde ulûhiyet tevhidi nedir?

- **Ulûhiyet**, "ilah" kelimesinden türemiştir. Ulûhiyet tevhidi, **Allah'a, O'nun belirlediği ibâdet şekilleriyle ibâdet etmektir.** İbâdetde Allah'ı birlemek, başkasını O'na ortak koşmamaktır. Kalbin korkarak ve ümit ederek Allah'a bağlanmasıdır. Ulûhiyet tevhidi; ibâdetde, boyun eğmede, hüküm koymada, kesin itaatte tek ve ortağı olmayan Allah'ı birlemektir.

Rubûbiyet ve ulûhiyet tevhidi birlikte olmalıdır. Bunlardan biri bulunmazsa kişi muvahhid olamaz ve şirke düşer. Müşrikler, rubûbiyet tevhidini kabul ediyorlardı. Ancak bununla birlikte putlara tapıyorlar ve yeryüzünde Allah'ı tek hüküm koyucu olarak kabul etmiyorlardı. Aynı şekilde ehl-i kitap da, Allah'ın yeryüzünü yarattığını kabul ediyor, fakat O'na oğul isnat ederek ve helâl-haram kılma yetkilerini din adamlarına vererek şirke düşüyorlardı.

Ulûhiyet tevhidi çok önemlidir. **Bütün peygamberlerin tebliğlerinde en çok vurguladıkları husus ulûhiyet**

tevhididir: “Biz her kavme, ‘Allah’a ibadet edin; sizin O’ndan başka ilahınız yoktur.’ (diye tebliğ etmesi için) **bir peygamber gönderdik.**” (en-Nahl, 36) Tevhidin şiarı, *Lâ ilâhe illâllah*’tır. Bu ifâde, ulûhiyeti Allah’tan başka her şeyden kaldırıp atmayı ve ulûhiyeti sadece O’na has kılmayı içermektedir.

“Böyledir. Allah, hakkın ta kendisidir. O’nu bırakıp taptıkları ise bâtıldan başka bir şey değildir. Doğrusu Allah yücedir, büyüktür.” (el-Hac, 62)

Peygamberlerin görevleriyle ilgili ayetler, tevhidin temelini Allah’a ibadet etmek olduğunu açıkça beyan ediyor. Peygamberlerin gönderilişlerindeki temel amaç, insanları Allah’a ibâdet etmeye çağırmaktır.

- **Tevhidul-Esma ve’s-Sıfat (Allah’ın isim ve sıfatlarında tevhid):** Tevhidin bu türü, Allah’ın Kitabı ve Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in Sünnetinde Allah *azze ve celle* hakkında varid olan güzel isimlerin hepsini kesin bir inançla kabul ve ikrar etmektir. Sahabeden ve tabîinden olan selevin hepsinin o günden bugüne itikadları şudur:

Allah’ın kendisi için sabit olarak zikrettiğini, olduğu gibi kabul etmek, Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in de O’nun için ispat ettiğini iptal etmeden, bozmadan ve keyfiyetini belirtmeden kabul etmek.

Demek ki, Allah’ın isim ve sıfatlarını teşbihten korumalı ve bu isim ve sıfatlara olduğu gibi inanıp mahluklardan birine benzetmeyi kesin olarak inkar etmeliyiz. Keza, Allah’ın sıfatlarının keyfiyetini araştırmaktan kesin olarak uzak durmalıyız.

Ehl-i Sünnet; Allah'ın bütün mükemmelliklere tek başına sahip bulunan rab, ilah ve ma'bud olduğuna şahitlik ederler. Dini yalnızca O'na has kılarak, ihlasla yalnızca O'na ibadet ederler. "Allah yaratandır, yoktan var edendir, şekil verendir, rızık bahşedendir, iyilikler nasip edendir, kötülükleri engelleyendir, bütün işleri idare edendir." derler.

İlah olarak kabul edilen, ibadet edilen, bir ve tek olduğuna inanılan, rızası hedeflenen varlık Allah'tır. O, kendisinden önce hiçbir şeyin bulunmadığı Evvel'dir. Kendisinden sonra hiçbir şeyin olmadığı Âhir'dir. Kendi üzerinde hiçbir şeyin bulunmadığı Zâhir'dir. Kendi altında hiçbir şeyin bulunmadığı Bâtın'dır.

O, tüm manasıyla ve her türlü itibarla aliyü'l-ala/yüceler yücesidir. Zatı yücedir, zatıyla en yüksektedir. Kadri yücedir. Kahrı yücedir. O, mutlak yüceliği ve üstünlüğü ile birlikte azametini ve celaline layık olarak yedi kat göğün üzerindeki Arş üzerinde yükselmektedir.

İlmi zahirleri de, batınları da, ulvî âlemi de, süflî âlemi de kuşatır. Kullanının bütün hallerini bilir. O, kullarına yakındır, dualarına karşılık verendir. O, zatı ile hiçbir yarattığına muhtaç değildir. Bütün yarattıkları ise, tüm zamanlarda hem kendilerinin hem de ihtiyaçlarının var edilmesi konusunda O'na muhtaçtır.

Hiçbir kimsenin göz açıp kapayıncaya kadar dahi O'na olan ihtiyacı bitmez. O, Raûf ve Rahîm'dir (çok şefkatli ve merhametlidir).

Kullara isabet eden dinî ya da dünyevî her türlü nimet ya da nikmet Allah'tandır.

Nimetleri celbeden de, nikmetleri defeden de Allah'tır.

Allah, rahmetinin eseri olarak her gece dünya göğüne inerek gecenin son üçte biri kaldığında kulların ihtiyaçlarını arzitmelerini ister. Fecir doğana dek “Kullarımdan kendimden başkasını istemem. Kim Bana dua edecek? Karşılık vereyim. Kim Benden isteyecek? Bahşedeyim. Kim Benden bağışlanma dileyecek? Bağışlayayım.” diye seslenir. Allah dilediği gibi iner ve murad ettiğini yapar. **“O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir.”** (eş-Şûrâ, 11)

İman hususunda rivayet edilmiş bir hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “İman altmış küsûr¹⁶ şubedir. İmanın en yüksek mertebesi ‘Lâ ilâhe illallâh’ demek, en alt seviyesi ise yoldan eziyet verecek şeyleri gidermektir. Hâyâ da imandan bir şubedir.”¹⁷

İMANIN ŞUBELERİ

Kadı İyad *rahimehullâh* şöyle demiştir: “Bir grup âlim, kendi ictihadları ile imanın şubelerini belirlemeye çalışmışlardır. Ancak hadiste kastedilenin bunlar olduğunu söylemek çok güçtür. Burada sayısı belirtilen şubeleri ayrıntılı olarak bilmemek imanı zedelemes. Alimlerin bu konuda ortaya koyduğu görüşlerden yola çıkarak imanın şubelerini aşağıdaki şekilde belirledim: Bu şubeler kalbin, dilin ve bedeninin amelleri olarak üç kısma ayrılır.

16 “Küsûr,” üç ile on arasını ifade eder.

17 *Sahîhu'l-Buhârî*, 9.

A. Kalbin amelleri:

Kalbin amelleri inanç ve niyet ile ilgili hususları içerir. Bu bölümde yirmi dört özellik bulunmaktadır:

1. Allah'a inanmak: Allah'ın zatına, sıfatlarına, birliğine, benzeri olmadığına, O'ndan başka her şeyin sonradan yaratıldığına inanmak,

2. Meleklerle inanmak,

3. Kitaplara inanmak,

4. Peygamberlere inanmak,

5. Kadere/hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmak,

6. Ahiret gününe inanmak: Kabir sorgusuna, kabir azabına, tekrar dirilmeye, mahşerde toplanmaya, hesaba, mizana, sırat köprüsüne, Cennete ve oradaki ebedî hayata, Cehenneme ve cehennem azabına, kâfirlerin ebediyen orada kalacağına inanmak da buna dahildir.

7. Allah'ı sevmek,

8. Allah için sevmek, Allah için buğzetmek,

9. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i sevmek ve onun yüceliğine inanmak: Ona salat ve selam okumak, sünnetine uymak, keza muhaciri, ensarı ve Resulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ehl-i beytini sevmek de buna girer.

10. İhlaslı olmak: Riya ve nifakı terk etmek de bu raya girer.

11. Tevbe etmek,

12. Havf (Allah'tan korkmak),

13. Recâ (Allah'ın rahmetini ümid etmek): Ümitsizlik ve ye'si terketmek de buna girer.

14. Şükretmek,
15. Ahde vefa göstermek,
16. Sabırlı olmak,
17. Allah'ın kazasına razı olmak,
18. Allah'a tevekkül etmek,
19. Merhametli olmak,
20. Tevazu: Büyüklere saygı, küçüklere şefkat göstermek de buna girer.
21. Kibir ve kendini beğenmeyi terketmek,
22. Hasedi terk etmek,
23. Kını terk etmek,
24. Öfkelenmeyi terk etmek.

B. Dilin amelleri:

Dilin amelleri yedi özelliği içerir:

1. Kelime-i tevhidi telaffuz etmek,
2. Kur'an'ı tilâvet etmek
3. İlim öğrenmek,
4. İlim öğretmek,
5. Allah'a dua etmek,
6. Allah'ı zikretmek: İstiğfar da buna girer.
7. Boş sözlerden kaçınmak.

C. Bedenin amelleri:

Bedenin amelleri otuz üç özelliği içerir:

- a. *Bunlardan on beş özellik, kişinin bizzat kendisiyle ilgilidir:*

1. Hissen ve hükmen temizlenmek: Bedeni manevî kirden temizlemek için abdest almak, cünüplükten, hayzdan, nifastan temizlemek için yıkanmak, keza bedeni, elbiseyi ve mekânı necasetlerden temizlemek de buna girer.

2. Avret yerlerini örtmek,

3. Farz ve nafilâ namazları kılmak,

4. Zekat vermek: Sadaka vermek, sadaka-ı fitr vermek de buna girer.

5. Köle azad etmek,

6. Cömertlik: Fakirlere yemek yedirmek ve misafirlere ikram etmek de buna girer.

7. Farz ve nafilâ oruçlarını tutmak,

8. Hacca gitmek, umre yapmak,

9. Tavaf etmek,

10. İ'tikafa girmek,

11. Kadir gecesini aramak,

12. Dînini fitnelerden korumak (dînin yaşanabileceği yere gitmek): Şirk diyarından hicret etmek de buna girer.

13. Adaklarını yerine getirmek,

14. Yeminlerini tutmak,

15. Keffaretlerini ödemek,

b. *Altı özellik de kişinin kendisine bağlı olanlara karşı yerine getirmesi gereken görevlerdir:*

1. Meşru nikahla evlenip iffeti korumak,

2. Aile fertlerinin haklarını yerine getirmek: Hizmetçilere iyi muamele etmek de buna girer.

3. Ana-babaya iyilik etmek, onlara isyan etmekten kaçınmak,

4. Çocukları terbiye etmek,

5. Akrabalarla ilişkiyi sürdürmek,

6. İtaati hak eden efendilere itaat etmek (veya kölelere iyi davranmak).

c. Bunlardan onyediyi özellik, topluma karşı yerine getirilmesi gereken özelliklerdir:

1. Adaletle hükmetmek,

2. Ulu'l-emre (yöneticilere) itaat etmek,

3. İnsanların arasını düzeltmek: Hâricilere ve âsilere karşı savaşmak da buna girer.

4. İyilikte yardımlaşmak: Emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münkerde bulunmak (iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamak) da buna girer.

5. Dinde belirtilen cezaları (had cezalarını) uygulamak,

6. Cihad etmek, İslam ülkesinin sınırlarını korumak,

7. Emaneti edâ etmek, ganimetten beşte birini (humus) hazineye ödemek,

8. Borç vermek, borç aldığı anda geri ödemek,

9. Komşuya ikram etmek,

10. İnsanlarla güzel ve iyi geçinmek,

11. Helal yoldan mal kazanmak ve malı gereken yere harcamak,

12. İsrraftan ve gereksiz yere harcamaktan kaçınmak.

13. Selamı almak,

14. Hapşırınca “Elhamdulillah!” diyene “Yerhamukallah” demek,

15. İnsanlara eziyet vermemek,

16. Eğlenceden kaçınmak,

17. Yoldan, gelip geçenleri rahatsız eden şeyleri kaldırmak.”¹⁸

Bunlar toplam altmış dokuz özellik etmektedir. Burada birbirine eklenen özellikleri ayırmak suretiyle bunları yetmiş dokuza çıkarmak da mümkündür.

İmam Muslim’in rivayetinde şu fazlalık yer almaktadır: “İman, yetmiş küsûr şubedir. İmanın en yüksek mertebesi ‘Lâ ilâhe illallâh’ demek, en alt seviyesi ise yoldan eziyet verecek şeyleri gidermektir. Hâyâ da imandan bir şubedir.”¹⁹ Bu hadis, imanla ilgili özelliklerin mertebelerinin birbirinden farklı olduğunu göstermektedir.

3. Allah’ın, kulları üzerinde gözetleyici olduğunu bilmeleri:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Yerde ve gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz.**” (İbrâhim, 38)

“Sen O mutlak galip ve engin merhamet sahibi-ne (Allah’a) güvenip dayan. O ki, (gece namaza) kalk-

18 İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bâri*, 1/52-53.

19 *Sahîh-i Müslim*, 35.

tığın zaman seni görüyor. Secde edenler arasında dolaşmanı da (görüyor)." (eş-Şuarâ, 218-219)

"Allah, (kötülükten) sakınanlar ve güzel amel edenlerle beraberdir." (en-Nahl, 128)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Cebrail *aleyhisselam*'ın, "Ey Allah'ın Rasûlü! Bana ihsanı anlat." demesine, "*İhsan; Allah'ı görüyormuşsun gibi O'na ibadet etmen- dir. Her ne kadar O'nu görmüyorsan da O seni gör- üyor.*"²⁰ şeklinde cevap vermiştir.

İhsan; Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etmektir. Yani bütün gaye, bu ruh hali içinde ibadet etmek için gayret sarfetmektir. Kul, ibadet ederken eğer Allah'ı görseydi, yüce Rabbinin onun durumuna muttali olduğunu, içini-dışını bildiğini ve onu kontrol ettiğini düşünürdü, dolayısıyla da gafletten ve dünya meşguliyetlerinden kalbini uzak tutmaya, huşu', huzur ve boyun eğerek riayet etmeye olanca gücünü harcardı.

Kul, Allah'ı görmüyorsa da Yüce Allah'ın onu gördüğünü ve gözetlediğini düşünürse aynı duyguyla ibadet etme imkan ve zevkini bulabilecek, "İhsan"ın mahiyetini tanımış olacaktır.

Enes b. Malik *radıyallâhu anh* şöyle demiştir: "Sizler birçok amel işlemektesiniz ki onlar sizin gözlerinizde kıldan incedir. Şu muhakkak ki bizler Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında onları helak edici günahlar sayardık."²¹

20 *Sahîh-i Müslim*, 93.

21 *Sahîh-i Buhârî*, 6492.

Abdullah b. Mesud *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: “Mümin, günahlarını, her an üstüne devrilecek bir dağın altında oturmak gibi algılar. Facir ise günahlarını, burnuna konan bir sinek gibi düşünür.”²²

4. Allah için nasihat etmeleri:

Bu hususta Temimü'd-Dâri *radiyallâhu anh* şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Din nasihat-tir” diye buyurdu. Biz, “Kimin için (ya Rasûlallah)?” diye sorduk. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Allah için, Kitabı için, Rasûlü için, müslümanların önderleri için ve bütün müslümanlar için.”²³

İbn Hacer el-Askalânî *rahimehullâh* bu hadisi şöyle şerhetmiştir: “Burada ‘Allah için (nasihat)’” derken, Allah’ı hakkıyla vafsetmek ve O’nu gereği gibi tanımak, açıkta da, gizlide de yalnız O’na boyun eğmek, O’nun rızasını kazanmak için emirlerini yerine getirmek ve gazabına uğramamak için yasaklarından sakınmak, ayrıca O’nun yolundan sapmış kimseleri doğru yola getirmek uğrunda fedâkârlık yapmak kastedilir.

Sevrî, Abdulaziz b. Rufeih’ten, o da Alî *radiyallâhu anh*’in sırdaşı olmuş Ebû Sumâme’den şöyle rivayet etmiştir: “Havârîler, Meryem oğlu İsa *aleyhisselâm*’dan, ‘Ey Allah’ın ruhu! Kimdir Allah için nasihat eden?’ diye sordular. İsa *aleyhisselâm* onlara, ‘Allah’ın hakkını kendi hakkından üstün tutan kimse!’ diye cevap verdi...”²⁴

22 *Sahîh-i Buhârî*, 6308.

23 *Sahîh-i Müslim*, 196.

24 *Fethu'l-Bâri*, 1/89.

5. Allah'a tevbe etmeleri:

Her gün sık sık tekrarlanarak yapılması beğenilen zikirlerden biri «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» / “Estağfirullâhe ve etûbu ileyh / Allah'ım, beni bağışla ve tevbemi kabul et!” zikridir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ümmetine, bu zikri her gün sık sık tekrarlamalarını emretmiştir: “Ey insanlar, Allah'a tevbe edin ve O'ndan bağışlanma dileyin! Hakîkaten ben her gün yüz defa O'na tevbe ediyorum ve O'ndan bağışlanma diliyorum!”²⁵

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* rivâyet ediyor: “Ben Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den daha çok, ‘Allah'tan bağışlanmayı diliyorum ve O'na tevbe ediyorum!’ diyen bir kimseyi tanımıyorum.”²⁶

Âişe *radiyallâhu anha* şöyle rivâyet ediyor: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kuşluk (duhâ) namazını kıldıktan sonra yüz defa, «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ» / “Allah'ım, beni bağışla ve tevbemi kabul et. Hakikaten, Sen tevbeleri kabul edensin, merhametlisin!’ derdi.”²⁷

İbn Ömer *radiyallâhu anhuma* rivâyet ediyor: “Biz, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, sohbetlerinde yüz defa, «رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ» / “Allah'ım, beni bağışla ve tevbemi kabul et. Hakikaten, Sen tevbeleri kabul edensin, merhametlisin!’ dediğini sayardık.”²⁸

25 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 4/260-261; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 1452.

26 *Sahîh-i İbn Hibbân*, 928.

27 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 2/21; *Sahîhu'l-Edebu'l-Mufred*, 619.

28 *Sünen-i Ebû Dâvud*, 1516; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 556.

Allah'tan bağışlanmayı dilemenin ve O'na tevbe etmenin faziletine dair birçok hadis rivâyet edilmiştir:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Ne mutlu, amel defterine çok sayıda istiğfar yazılmış insana!”²⁹ buyurmuştur.³⁰

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in rivâyet ettiği kud-sî bir hadiste Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Ey Âdemoğlu! Bana duâ ettiğin sürece, Benim merhametimden de ümit kesmedikçe Ben senin günahlarının hepsini bağışlar, günahının çokluğunu ve büyüklüğünü önemsemem. Ey Âdemoğlu! Göklere ulaşacak günah işlesen, sonra da Benden bağışlanma dilesen, Ben seni bağışlarım, günahının çokluğunu ve büyüklüğünü önemsemem. Ey Âdemoğlu! Eğer sen yer dolusu günahla Bana gelsen ve hiçbir şeyi Bana

29 Bu hadiste yer alan “Ne mutlu!” ifadesi, Kur’ân’daki âyete benzer. O âyette Yüce Allah şöyle buyuruyor: “İman edip salih amel işleyenlere ne mutlu! Varılacak güzel yurt da onlar içindir.” (Ra’d, 29) Müfessirler bu âyeti şöyle tefsir etmişler: İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* diyor ki: “Bu, sevinç ve gözyadınlığıdır.” İkrime diyor ki: “Onlara sunulmuş nimetler ne kadar da güzeldir.” Dehâk diyor ki: “Onlar özenilecek (ğıpta edilecek) insanlardır.” Katâde diyor ki: “Ne mutlu onların güzel âkibetine.” Ayrıca o diyor ki: “Onlar hayrı kazanmışlardır.” İbrahim şöyle diyor: “Onlara hayır ve kerâmet nasip olmuştur.” İbn Aclân diyor ki: “Ayette ‘tûbâ’ kelimesiyle,- daimi/bitmeyen hayır-hasenât kastediliyor.” Bazı müfessirler de âyette yer alan “tûba” kelimesinin, “Cennet” veya “Cennetteki ağaç” olduğunu söylemişler. Belirtmek gerekir ki, hadiste geçen “tûbâ” kelimesi, bu mânâların her birini ifade edebilir. En doğrusunu ise Allah bilir.

30 *Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle*, en-Nesâi, 455; *Sahihu't-Terğib ve't-Terhib*, 1618.

ortak koşmadan huzuruma çıksan, Ben seni yer dolusu mağfiretle karşılarım!”³¹

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Yüce Rabbimiz her gecenin son üçte birinde dünya semasına inip şöyle buyurur: ‘Melik Benim! Melik Benim! Bana duâ eden var mı, duâsını kabul edeyim?! Benden isteyen var mı, istediğini vereyim?! Benden bağışlanma dileyen var mı, onu bağışlayayım?!’ Bu durum şafak sökene kadar devam eder.”³²

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “Bir zamanlar İblis, Rabbine, ‘Senin izzet ve celâline yemin ederim ki, Âdemoğlunun ruhu cesedinde bulunduğu sürece,³³ ben onları doğru yoldan saptıracağım!’ demiş, Rabbi de ona şöyle cevap vermişti: ‘İzzetim ve celâlime yemin ederim ki, onlar Benden bağışlanma diledikçe, Ben onları bağışlayacağım!’”³⁴

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Her kim «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» “Kendisinden başka hiçbir hak mabud olmayan, ebedî Hayy ve bütün yarattıklarının Kayyûmu olan Allah’tan bağışlanma diliyor ve O’na tevbe ediyorum!” derse, savaş meydanından kaçmış olsa bile, günahları bağışlanır.”³⁵

31 Sünen-i Tirmizî, 2/270; Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha, 127.

32 Sahîh-i Muslim, 2/175.

33 Yani ölene kadar.

34 Müsned-i İmâm Ahmed, 3/41; Sahîhu'l-Câmi, 499.

35 Sünen-i Ebû Dâvud, 1519; Sahîh-i Ebû Dâvud, 1358.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hayatı boyunca Rabbinden başışlanma dilemiş ve nihâyet hayatının sonlarına doğru istiğfarını daha da artırmıştır.

Müminlerin annesi Âişe *radiyallâhu anha* rivâyet ediyor:³⁶ “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatının son dönemlerinde şu duâyı sık sık söylerdi: ‘Sübhânallahi ve bihamdih, estağfirullahe ve etûbu ileyh / Allah pak ve mukaddestir. Allah’a hamd-u sena olsun. Allah’tan başışlanma diliyor ve O’na tevbe ediyorum!’”

Âişe *radiyallâhu anha* dedi ki: “Ben sordum: ‘Ya Rasûlallah, “Sübhânallahi ve bihamdih, estağfirullahe ve etûbu ileyh!» kelimelerini sık sık söylemenin sebebi nedir?’ O şöyle cevap verdi: ‘Rabbim bana ümmetime dair bir alâmet göreceğimi ve o alâmeti gördüğüm zaman sık sık “Sübhânallahi ve bihamdih, estağfirullahe ve etûbu ileyh» dememi emretmişti. Ben o alâmeti gördüm. O alâmet şudur: “**Allah’ın yardımı ve zaferi geldiğinde**, -yani Mekke’nin fethi zamanı- **insanların Allah’ın (son) dinine bölük bölük, akın ederek girdiğini gördüğün zaman, Rabbini hamd ile tesbih et. Ve O’ndan mağfiret dile. Muhakkak ki O, tevbeleri kabul edendir.**’” (en-Nasr sûresi)

Böylece Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hayatının son anlarında Allah’tan başışlanma dilemeye devam etmiş, hatta son nefesinde bile Rabbi, onu, Kendisinden başışlanma dilemeye muvaffak kılmıştır. Âişe *radiyallâhu anha* rivâyet ediyor: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* benim evimde, başı kucağımda göğsüme dayalı olarak

36 *Sahîh-i Muslim*, 2/50.

vefat etti. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ellerini suya daldırır, sonra yaş ellerini yüzüne sürüp şöyle derdi: ‘*Lâ ilâhe illallah! Hakikaten de ölümün sersemliği vardır.*’ Sonra ellerini yukarıya doğru kaldırıp

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى»

“Allah’ım, beni bağışla, bana merhamet et ve beni yüce dosta kavuştur!” demeye başladı. Nihayet ruhu bedeninden çıktı ve elleri yanına düştü.”³⁷

6. Dini yalnız Kendisine has kılarak Allah’a ibadet etmeleri:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: “**Halbuki onlara ancak, dini yalnız Allah’a has kılarak ve hanifler olarak O’na kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur.**” (el-Beyyine, 5)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: “*Doğrusu Allah, (mükâfatlandırma veya cezalandırma bakımından) sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize ve amellerinize bakar.*”³⁸

7. Sabretmeleri:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Ey iman edenler, sabredin!**” (Al-i İmran, 200)

“**Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir.**” (ez-Zümer, 10)

37 *Sahîhu’l-Buhârî*, 5674; *Sahîh-i Muslim*, 7/137.

38 *Sahîh-i Muslim*, 2564.

“İşte onlara, sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamı verilecek, orada hürmet ve selamla karşılanacaklardır. Orada ebedî kalacaklardır. Orası ne güzel bir yerleşme ve ikamet yeridir.” (el-Furkân, 75-76)

“Biz sizi biraz korku ve açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenerler, kendilerine bir belâ geldiği zaman, ‘Biz, Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz.’ derler. İşte Rablerinden bağışlanma ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır.” (el-Bakara, 155-157)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Sabretmek isteyeniyi sabrettirir. Hiçbir kimseye, sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir nimet verilmemiştir.”³⁹

8. Allah’a sâdakât göstermeleri ve doğru olmaları:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Müminler içinde Allah’a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehidliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemiştir. Çünkü Allah, sadâkat gösterenleri sadâkatleri sebebiyle mükâfatlandırarak.” (el-Ahzâb, 23-24)

“Allah şöyle buyuracaktır: Bu, doğrulara, doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlara, içinde

39 *Sahîh-i Buhârî*, 1469; *Sahîh-i Muslim*, 1053.

ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur.” (el-Mâide, 119)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Doğruluktan ayrılmayınız; çünkü doğruluk iyiliğe götürür. Şübhesiz iyilik de Cennet'e götürür. Gerçekten insan doğrulukla hareket eder de sonunda (Allah katında) en doğru kimse (sıddîk) yazılır..”⁴⁰

9. Allah'dan korkmaları:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin.**” (Al-i İmran, 102)

Ebû Sâid el-Hudrî *radiyallâhu anh'* dan rivayet edildiğine göre ona bir şahıs gelip “Ey Ebû Sâid, bana nasihatte bulun!” dedi. Ebû Sâid ona, “Bir zamanlar senin sorduğunu ben de Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sordum da şöyle buyurdu: ‘Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim, çünkü takva, her hayrın başıdır..’ dedi.”⁴¹

Takvanın yeri kalbtir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kalbine işaret ederek üç kere, “Takva işte buradadır.” demiştir.⁴²

Yine bir hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “**Dikkat edin! Bedende bir et par-**

40 *Sahîh-i Buhârî*, 6094.

41 *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, 3/82; *Silsiletu'l-Ehâdisu's-Sahîha*, 555.

42 *Sahîh-i Müslim*, 2564.

çası vardır ki o iyi olursa bütün beden iyi olur; o bozuk olursa bütün beden bozulur. Dikkat edin! Bu et parçası kalptir.”⁴³

Demek ki, adamın kalben takvalı olup zahiren asi olması mümkün değildir. Vallahi, eğer adamın kalbi iyi olursa, onun raiyyesi gibi olan diğer organlarla yapılan her türlü ameller, yani sözler, hareketler, fiiller ve davranışlar da iyi olur. Ve eğer bozulursa, bütün beden bozulur ve bu bozukluk o kadar artar ki sonunda adam mürted olur.

Biliniz olsun ki, kalb kelimesi Arabça “kalebe/çevirmek” filinden türemiştir ve “çevrilen” demektir. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Yine O’na iman etmedikleri ilk durumdaki gibi onların kalplerini ve gözlerini ters çeviririz. Ve onları şaşkın olarak azgınlıkları içerisinde bırakırız.”** (el-En’âm, 110) Ayet-i kerimeden anlaşılan şudur ki, insanın kalbi her an çevrilebilir. Bu yüzden, Allah’tan korkan mümin, daima kalbinin çevrilebileceğini düşünüp Rabbinden sebat dilemektedir. Tıpkı Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem’in* dilediği gibi:

«يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.»

“Ya mukallibe’l-kulub sebbit kalbi alâ dinike / Ey kalpleri çeviren (Allah’ım)! Benim kalbimi dinin üzerinde sabit kıl!”⁴⁴

«اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ.»

43 *Sahîh-i Buhârî*, 52; *Sahîh-i Müslim*, 1599.

44 *Sünen-i Tirmizî*, 2140.

“Allahümme, musarrife'l-kulub sarrif kulubene alâ taatike / Ey kalpleri ileten Allah'ım! Bizim kalbi-mizi itaatine ilet!”⁴⁵

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَىٰ وَالتَّقَىٰ وَالْعِفَافَ وَالْغِنَىٰ.»

“Allahümme, innî es'eluke'l-hüdâ vet'tuka vel-ifâfe ve'l-ğinâ / Allah'ım! Ben Senden hidâyet, takva, iffet ve (gönülce) zenginlik dilerim!”⁴⁶

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ.»

“Allahümme, innî es'eluke haşyeteke fi'l-ğaybi veş'şhadeti / Allah'ım! Ben Senden, hem gizlide hem de açıkta Senin haşyetini dilerim!”⁴⁷

«اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّاهَا أَنْتَ خَيْرٌ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيِّهَا وَمَوْلَاهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَسْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا.»

“Allahümme! Âti nefsi takvâhâ ve zekkihâ ente hayru men zekkâhâ ente veliyyuhâ ve mevlâhâ. Allahümme! İnnî eûzu bike min ilmin lâ yenfeu ve min kalbin lâ yahsau ve min nefsin lâ teşbeu ve min da'vetin lâ yustecâbu lehâ / Allah'ım! Nefsime takvasını ver. Onu temizle. Sen onu temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen onun velisi ve mevlasısın. Allah'ım! Fayda sağlamayan ilimden, korkmayan kalpten, doy-

45 Sahîh-i Müslim, 6692.

46 Sahîh-i Müslim, 2271.

47 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 4/264; Mişkâtü'l-Mesâbih, 2497.

mayan nefisten ve kabul olunmayan duadan Sana sığınırım!”⁴⁸

10. Allah'a tevekkül etmeleri:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Allah’a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever. Allah size yardım ederse, artık size üstün gelecek hiç kimse yoktur. Eğer sizi bırakırsa, ondan sonra size kim yardım eder? Müminler ancak Allah’a güvenip dayanmalıdırlar.” (Al-i İmran, 159-160)

“Eğer müminler iseniz ancak Allah’a güvenin.” (el-Mâide, 23)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Hased ettiğiniz zaman* (dilediğinizi elde etmekten) *vazgeçin*, *zannettiğiniz zaman* (şüphelendiğiniz meseleyi) *araştırmayın*, (herhangi bir şeyi) *uğursuzluk saydığınız zaman onunla ilgilenmeyin*, *yalnız Allah’a güvenin!*”⁴⁹

11. Allah'ın dini üzerinde dosdoğru olmaları:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “‘Rabbimiz Allah’tır.’ deyip sonra da dosdoğru yolda yürüyenlere korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.” (el-Ahkâf, 13)

“Şüphesiz, ‘Rabbimiz Allah’tır.’ deyip, sonra da dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner ve (onlara), ‘Korkmayın, üzülmeyin, size va’dolunan

48 *Sahih-i Müslim*, 2722.

49 *el-Kâmil*, İbn Adiy, 4/315; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahihâ*, 3942.

cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da, ahirette de sizin dostlarınızız. Burada, sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır. Gafûr ve Rahîm olan Allah'ın ikramı olarak.' derler." (Fussilet, 30-32)

İbn Kesir *rahimehullâh* bu ayeti şöyle şerhetmiştir: "Onlar Allah'ın vahdaniyetine sahîh olarak i'tikad edip ibâdet ve tâatında niyetlerini hâlis kılar, ameli sâdece Allah için yapar, Allah'ın kendilerine koyduğu kanunlara uygun olarak Allah'a itaat olan işleri ve fiilleri eda eder, ölene kadar bu halde devam ederler."⁵⁰

Süfyan b. Abdullah es-Sekafi *radıyallahu anh'* dan şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah *aleyhissalâtü vesselâm'e*, 'Ey Allah'ın Rasûlü, İslam hakkında bana öyle bir söz söyle ki senden sonra hiç kimseye sormayayım.' dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "'Allah'a iman ettim.' de, sonra da dosdoğru ol!" buyurdu." Ben, "Ey Allah'ın Rasûlü, benim için en çok korkacağım şey nedir?" dedim, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* dilinin ucunu tutup "İşte şudur." buyurdu.⁵¹

Bu hadis, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cevamiu'l-kelim (az sözle çok mana ifade eden) sözlerindedir. Çünkü dosdoğru olan müslümanlar, Allah'ı birledikten sonra istikamet yolunu tutup ölünceye kadar yüce Allah'a itaat etmeye devam ederek tevhidden sapmazlar. İstikamet, her şeyin kemali olduğu ve her şey onun-

50 *Tefsir-i İbn Kesir*.

51 *Sahîh-i Müslim*, 38.

la tamamlandığı için iyilik, hayır ve hasenatın meydana gelmesi onun varlığına bağlıdır.

12. Allah'ı sevmeleri:

Her bir mümin, yüce Allah'ı ve O'nun Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'i herkesten şok sevmelidir ki imanın tadını bulsun. Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: **“İman edenlerin Allah'a olan sevgileri çok daha fazladır.”** (el-Bakara, 165)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Üç haslet vardır ki, bunlar kimde bulunursa, imanın tadını alır:*

1. Kendisine, Allah ve Rasûlünün, herkesten/her şeyden daha sevgili olması;
2. Sevdiyi kimseyi yalnızca Allah için sevmesi;
3. Allah'ın, imansızlıktan kurtarıp İslâm'ı nasib ettiği kimsenin tekrar küfre dönmekten, ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi hoşlanmaması.”⁵²

Belirtmek gerekir ki, Allah'ı sevdiğini iddia eden kimse, iddiasını isbat etmek için Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine ittibâ' etmeli, onun emirlerini yerine getirmeli, nehiyelerini de terk etmelidir. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“(Rasûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça bağışlayan, çokça esirgeyendir.”** (Al-i İmran, 31); **“Peygamber size ne verirse onu alın, size neyi yasak-**

52 *Sahîh-i Buhârî*, 16; *Sahîh-i Müslim*, 43.

ladıyla ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.” (el-Haşr, 7)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Kim Allah'a ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e (olan) sevgisini (artırmak) isterse, Kur'an okusun!*”⁵³

13. Allah'a havf ve recâ ile (O'ndan korkarak ve rahmetini ümid ederek) ibadet etmeleri:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “(Kullarıma Benim bu sözümü) **De: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”** (ez-Zümer, 53)

“(Bütün peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, (Allah'ın rahmetini) umarak ve (O'ndan) korkarak Bize yalvarırlardı; onlar, Bize karşı derin saygı içindediler.” (el-Enbiya, 90)

“Allah'a, korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır.” (el-A'râf, 56)

“Yalnızca Benden korkun.” (el-Bakara, 40)

“Sakin onlardan korkmayın! Yalnız Benden korkun.” (el-Bakara, 150)

“Eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, Benden korkun.” (Al-i İmran, 175)

Yüce Allah zelzeleleri, kasırgaları, selleri, içinde acı azap bulunan rüzgarları ve bulutları, gök gürültüsünü,

53 *el-Hilye*, Ebû Nuaym, 2/111; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 2342.

yıldırımları, güneş veya ay tutulmasını, volkanları vb. âyetleri kullarını korkutmak için gönderir. Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Biz âyetleri, ancak korkutmak için göndeririz.**” (el-İsrâ, 59) Bir âyet-i kerimede de şöyle buyuruyor: “**İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu ki Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın; belki de (tuttukları kötü yoldan) dönerler.**” (er-Rum, 41)

“**Rabbinin makamından korkan ve nefsinin kötü arzulardan uzaklaştırmış kimse için, şüphesiz cennet (onun) yegâne barınağıdır.**” (en-Nâzi'ât, 40-41)

Ey Müslümanlar! Allah'tan hakkıyla korkmak ve bu korkuyu daima artırmak için, keza O'nun rahmetini ummak ve bu isteği artırmak için, bu hususta rivayet edilmiş hadisleri okuyup ezberleyin ve ezberlediklerinizi müslüman arkadaşlarınıza tebliğ edin.

Fakat hakikat şu ki, bu hadislerden; sadece, görmeden Rahmân'a saygı gösteren ve O'na dönük bir kalp taşıyan kimseler ibret alabilir.

Korku hususunda Rasûlullah *sallallahu aleyhivsellem*'den nakledilen bazı hadisler şunlardır: “*Kıyamet günü Cehennem getirilecek, onun yetmişbin bağı olacak ve her bir bağı ile beraber o bağdan çeken yetmişbin melek olacaktır.*”⁵⁴

“*Kıyamet gününde Cehennem ehlinin azab itibarıyla en hafif ceza göreni o kimsedir ki onun ayakları altındaki çukurlara, iki ateş parçası konulacak,*

54 *Sahîh-i Müslim*, 2842.

bunların sıcaklığından onun beyni (tencere gibi) kaynayacaktır. Bu adam kendisinin en şiddetli azab gören olduğunu zannedecek. Halbuki o, Cehennem ehlinin en hafif azab göreni olacaktır.”⁵⁵

“Kıyamet günü insanlar mahşer yerinde terleyecektir. Öyle bir derecede ki, dökülen ter yetmiş zira derinliğinde yere geçecek ve onların ağızlarına kadar yükselecek, hatta kulaklarına ulaşacaktır.”⁵⁶

“Sizden her bir kişiyle kıyamet günü Rabbi, arada tercüman bulunmadan mutlaka konuşacaktır. O kişi sağına bakacak ancak göndermiş olduğu amel-leri görecektir. Sonra soluna bakacak yine yapıp ettiği şeyleri görecek, karşısına bakınca da Cehennemi görecektir. O halde, yarım hurma ile bile olsa (sadaka vererek) Cehennemden korunun. Bu da yoksa güzel söz söyleyin.”⁵⁷

Enes radiyallâhu anh'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hutbe okudu. O hutbe gibisini asla dinlemedim. Hutbede şöyle buyurmuştu: ‘Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.’ Bu söz üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashâbı elbiseleriyle yüzlerini örttüler ve hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladılar.”⁵⁸

Recâ hususunda ise Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Allah'ın yüz rahmeti vardır. Bun-

55 *Sahîh-i Buhârî*, 6561; *Sahîh-i Müslim*, 213.

56 *Sahîh-i Buhârî*, 6532.

57 *Sahîh-i Buhârî*, 1413; *Sahîh-i Müslim*, 1016.

58 *Sahîh-i Buhârî*, 4621; *Sahîh-i Müslim*, 2359.

lardan bir tek rahmetini cinler, insanlar, hayvanlar ve haşereleer arasına indirdi. İşte o bir tek rahmet sebebiyle bütün mahluklar birbirlerine şefkat gösterir, yine bu sebeble birbirlerine merhamet ederler. Yine o bir rahmet iledir ki vahşi hayvanlar (bile) yavrularına meyleder, şefkat gösterirler. Allah, doksan dokuz rahmeti de geri bırakmıştır. Kıyamet günü onunla (mü'min) kullarına merhamet edecektir.”⁵⁹

14. Kulların, yaptıkları her ameli yalnızca O'nun rızasını kazanmak için yapmaları:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: **“De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben müslümanların ilkiyim.”** (el-En'âm, 162-163)

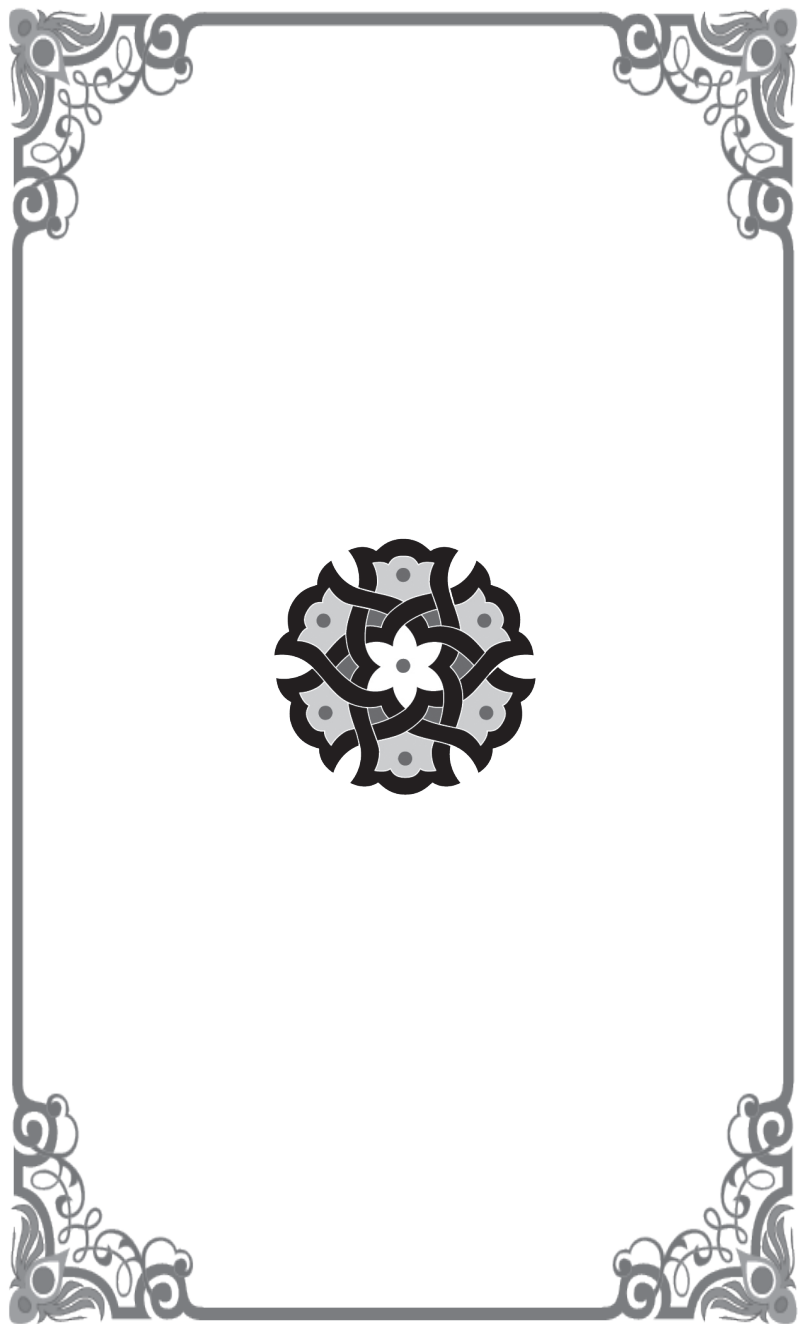
Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: **“Kim (sevdiğini) Allah (rızası) için sever, (buğzettiğine de) Allah (rızası) için buğzederse, (verdiğini) Allah (rızası için) verir, (vermediğini de) Allah (rızası için) vermezse ve (evlendiğinde) Allah (rızası) için nikahlanıp evlenirse, o kimsenin imanı olgunluğa ermiştir.”⁶⁰**

59 *Sahih-i Müslim*, 2752.

60 *Sünen-i Ebû Davud*, 4681; *Sünen-i Tirmizî*, 2511; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 380.

2

**Rasûlullah *sallallahu aleyhi*
ve sellem'in Ümmeti
Üzerindeki Hakları**

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ümmeti Üzerindeki Hakları

Sevgili peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, Allah'ın kulu ve rasulüdür. O'nun, yarattıkları arasından seçtiğidir ve vahyinin emînidir. Allah onu alemlere rahmet olarak gönderdi. Allah'ın Rasûlü Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* kırk yaşındayken insan ve cin topluluğuna peygamber olarak gönderilmiştir: **“De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim.”** (el-A'râf, 158)

“Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.” (el-Feth, 29)

“Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (el-Ahzab, 40)

“(Rasûlüm!) De ki: Cinlerden bir topluluğun (benim okuduğum Kur'an'ı) dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: Gerçekten biz, hârikulâde güzel bir Kur'an dinledik. Doğru yola iletiyor, ona iman ettik. (Artık) kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız.” (el-Cin, 1-2)

“(Rasûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (el-Enbiya, 107)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hadislerinin birinde şöyle buyuruyor: “Benim misalim ile benden önceki nebilerin misali, bir ev bina etmiş, onu da oldukça güzel ve alımlı yapmış birine benzer. Ancak bu evi inşa eden, bir köşede bir kerpiçlik bir boşluk bırakmıştır. İnsanlar bu evi dolaşmaya koyulunca onu çok beğeniyor ve ‘Keşke şu kerpiç de (yerine) konulmuş olsaydı.’ diyorlardı.” (Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:) “O kerpiç işte benim ve ben nebilerin sonuncusuyum.”⁶¹

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Benden önce hiç kimseye verilmeyen şu beş şey bana bahşedildi:... Peygamberler sadece kendi kavimlerine gönderilirdi, ben ise tüm insanlara gönderildim.”⁶²

Yüce Allah, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i muttakiler (Allah'dan hakkıyla korkanlar) için imam, yarattıklarının tümüne şahid kıldı. O, risaleti tebliğ etmiş, emaneti yerine getirmiştir. Ümmetine doğruyu göstererek bizleri, gecesi gündüzü gibi aydınlık olan bir yol üzere bırakmıştır. Ondandır, ancak helak olanlar sapar. Allah, onunla sapıklıktan kurtarıp hidayete erdirdi. Onun zikrini yükseltti ve ona gönül rahatlığı verdi, hatalarını bağışladı. Zilleti ve aşağılanmayı, onun emrine karşı gelenler üzerine kıldı. Rabbimizin salâtı ve selâmı onun, ailesinin, ashabının ve onun davetine çağıran, bıraktığı sünnetine tâbi olan, onun yolu üzere din gününe yürüyenlerin üzerine olsun.

61 *Sahîh-i Buhârî*, 3535.

62 *Sahîh-i Buhârî*, 335.

Yüce Allah, Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itaati, mühabbeti, ona saygı duymayı ve hukukunu/haklarını yerine getirmeyi kulları üzerine farz kıldı. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in üzerimizde büyük hakları vardır. İnsanlardan ve cinlerden Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e itaat eden ve onun haklarını güzel eda eden kimseler büyük kurtuluşa erer ve Cenneti kazanır. Ona karşı gelen ve onun haklarını ödemeyen kimseler ise en büyük ziyana uğrar ve Cehennem ateşine girerler.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ümmeti üzerindeki hakları çoktur. İşte bunlardan bazıları:

1. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e iman etmek:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Allah’a, Peygamberine ve indirdiğimiz o nûra (Kur’an’a) iman edin.”** (el-A'râf, 158)

“Gelin Allah’a ve ümmî Peygamber olan Rasûlüne -ki o, Allah’a ve O’nun sözlerine inanır- iman edin ve O’na uyun ki doğru yolu bulasınız.” (et-Teğâbun, 8)

“Şüphesiz Biz seni, şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Ta ki (ey müminler,) Allah’a ve Rasûlüne iman edesiniz, Rasûlüne yardım edesiniz, ona saygı gösteresiniz ve sabah-akşam Allah’ı tesbih edesiniz.” (el-Feth, 8-9)

Ebû Hureyre *radiyallahu anh*'dan *gelen* rivayete göre; Allah Rasûlüne *sallallahu aleyhi ve sellem*, “En faziletli amel

nedir?" diye soruldu. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "Allah'a ve Rasûlüne imandır." buyurdu.⁶³

2. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrettiğine itaat etmek, yasakladığından kaçınmak, haber verdiğini tasdik etmek:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: "**O, arzuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri,) vahyedilenden başkası değildir.**" (en-Necm, 3-4)

"Peygamber size ne verirse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir." (el-Haşr, 7)

"İman edip yararlı işler yapanların, Rableri tarafından hak olarak Muhammed'e indirilene inananların günahlarını Allah örtmüş ve hallerini düzeltmiştir." (Muhammed, 2)

"Kendisi için doğru yol belli olduktan sonra, kim Peygamber'e karşı çıkar ve müminlerin yolundan başka bir yola giderse, onu o yönde bırakırız ve Cehenneme sokarız; o ne kötü bir yerdir." (en-Nisâ, 115)

"Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir. İşte onlar, ahirete karşılık dünya hayatını satın alan kimselerdir. Bu yüzden ne azapları hafifletilecek ne de kendilerine yardım edilecektir." (el-Bakara, 85)

63 *Sahîh-i Buhârî*, 26.

Keza Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: “Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki, eğer bu ümmetten bir yahudi ya da hıristiyan beni işitip sonra da benimle gönderilene iman etmeden ölürse mutlaka cehennemliklerden olur.”⁶⁴

3. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e mutlak olarak itaat etmek:

Yani Allah'ın buyurduğu gibi: “Ey iman edenler! Allah’a ve Rasûl’e itaat edin; sizden olan ulu’l-emre (idarecilere de itaat edin).” (en-Nisâ, 59)

“Kim Rasûl’e itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur.” (en-Nisâ, 80)

“De ki: Allah’a itaat edin; Peygamber’e de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamber’in sorumluluğu, kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak), sizin sorumluluğunuz da size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz)dir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygamber’e düşen, sadece açık-seçik duyurmaktır.” (en-Nûr, 54)

“Peygamber’in emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.” (en-Nûr, 63)

“O gün, zalim kimse (pişmanlıktan) ellerini ısırp şöyle der: Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım!” (el-Furkân, 27)

64 *Sahîh-i Müslim*, 153.

“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün, ‘Eyvah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e de itaat etseydik!’ derler.” (el-Ahzâb, 66)

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: *“Bana itaat eden, Allah’a itaat etmiş olur; bana karşı gelen ise Allah’a karşı gelmiş olur.”*⁶⁵

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*’ın naklettiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Ümmetimin her bir ferdi -kaçınanlar hariç- Cennete girecektir.”* Orada bulunanlar, *“Ya Rasûlallah! Kaçınan kimdir?”* deyince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, *“Bana itaat eden Cennete girecektir, bana karşı gelen kaçınmıştır.”* diye cevapladı.

4. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e tabi olmak, ahlakıyla ahlaklanmak, O’nun sünnetini ve emrini herkesin emrinden ve rızasından üstün tutmak:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: *“(Rasûlüm!) De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça bağışlayan çokça esirgeyendir.”* (Al-i İmran, 31)

“Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah’ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.” (el-En’âm, 153)

“Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah’a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah’a

65 *Sahîh-i Buhârî*, 2957; *Sahîh-i Müslim*, 1835.

ve Rasûl'e götürün (onların hükmü ile halledin); **bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.**" (en-Nisâ, 59)

Irbad b. Sariye *radıyallâhu anh*'dan gelen rivâyete göre, o şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir gün sabah namazından sonra son derece tesirli bir vaaz verdi de bu vaazın tesirinden gözler yaşardı, kalpler ürperdi. (Ashabtan) bir kişi, 'Bu öğütler vedalaşan bir kimsenin öğütleri gibidir, o halde bize neyi tavsiye edersin, ya Rasûlallah?' dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurdu: "Sizlere; Allah'tan korkmayı, başınızdaki halife siyah bir köle dahi olsa onu dinleyip itaat etmeyi tavsiye ediyorum. İçinizde yaşayacak olanlar benden sonra pek çok ihtilafa şâhid olacaklardır. Onun için benim sünnetime ve doğru yolda olan Hulefâ-i Raşidîn'in sünnetlerine sarılınız. Bu sünnetleri dişlerinizle sıkıca tutunuz. İhdâs edilen (dinde dayanağı olmadan dîne sokulmak istenen) şeylerden sakının. Çünkü her bid'at, dalâlettir."⁶⁶

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Kim bizim şu işimizin (dinimizin) içinde ondan olmayan bir şeyi ihdâs ederse, o merduddur."⁶⁷ Başka rivayet de şöyledir: "Her kim bizim emrimize uymayan bir işi yaparsa, o merduddur."⁶⁸

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor:

66 *Sünen-i İbn Mace*, 42; *Silsiletu'l-Ehadis-Sahihâ*, 2735.

67 *Sahih-i Müslim*, 1718 (17).

68 *Sahih-i Müslim*, 1718 (18).

“Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir.”⁶⁹

Abdullah b. Ömer *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: “İnsanlar bid’atleri (dinde dayanağı olmadan dîne sokulan şeyleri) iyi amel zannetseler bile, her bid’at dalâlettir.”⁷⁰

Abdullah b. Mes’ûd *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: “Sünnet sayılan işlerde orta yolu tutmak, bid’atlerde önde gidenlerden olmaktan daha hayırlıdır.”⁷¹

Belirtmek gerekir ki, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sünneti altı kısma ayrılır:

Birinci: Sebeble alâkası olan sünnetler: Yani Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in herhangi bir sebebdan dolayı yaptığı ibadetler. Meselâ, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hapşırırken “*Elhamdulillah!*” derdi. Demek ki, şariata uygun sebebi olmadan, meselâ, tuvalete girerken “*Elhamdulillah!*” demek sünnete aykırıdır.

İkinci: Keyfiyetle alâkası olan sünnetler: Yani Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in belli bir şekilde yaptığı ibadetler. Meselâ, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* namaz kılariken önce rukû’a varır, sonra secde yapardı. Demek ki, namazda bu tertibi bozmak, yani önce secde yapmak, sonra rukû’a varmak sünnete aykırıdır.

Üçüncü: Miktarla alâkası olan sünnetler: Yani Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in belli sayıda yaptığı ibadetler. Meselâ, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mağrib

69 *Sahîh-i Buhârî*, 5063.

70 *Şerhu Usuli İ’tikati Ehli’s-Sünneti vel’Cemaati*, 126; *Silsiletu’l-Ehadîs-Sahîha*, 5/526.

71 *Müstedrek*, Hâkim, 352; *Silsiletu’l-Ehadîs-Sahîha*, 5/11.

namazını üç rek'at kılmıştır. Demek ki, bu sayıdan eksik veya fazla, yani mağrib namazını iki veya dört rek'at kılmak sünnete aykırıdır.

Dördüncü: Cinsle alâkası olan sünnetler: Yani Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cinsle bağlı yaptığı ibadetler. Meselâ, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hacılara kurban bayramında deve, sığır veya koyun kesmeyi emretmiştir. Demek ki, bayram günü ibadet niyetiyle başka tür hayvandan kurban kesmek, meselâ at, tavuk, tavşan gibi hayvanlardan kurban kesmek sünnete aykırıdır.

Beşinci: Zamanla alâkası olan sünnetler: Yani Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in belli bir zamanda yaptığı ibadetler. Meselâ, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* akşam namazını güneş hicâbla gizlendiği zaman, yani ufuk çizgisinin arkasına girip görünmez olduğu zaman kılardı. Demek ki, bu namazı bu vakitten önce kılmak sünnete aykırıdır.

Altıncı: Mekânla alâkası olan sünnetler: Yani Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in belli bir mekânda yaptığı ibadetler. Meselâ, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Hac Arafat'tır.*” buyurmuştur. Demek ki, Zilhicce'nin dokuzuncu günü Arafat'ta bulunmamak sünnete aykırıdır.

5. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sadık bir muhabbetle sevgi duymak ve bu sevgiyi her türlü sevginin üzerinde tutmak:

Müslüman olan herkes Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i, ana-babasından, ailesinden, evladından, tüm insanlardan, hatta kendinden bile çok sevmelidir.

Bu hususta Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, hiçbiriniz beni ana-babasından, çoluk-çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz.”⁷²

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Üç haslet vardır. Bunlar kimde bulunursa, imanın tadını alır:

1. Kendisine, Allah ve Rasûlünün, başkalarından daha sevgili olması;

2. Sevdiyi kimseyi yalnızca Allah için sevmesi;

3. Allah’ın, imansızlıktan kurtarıp İslâm’ı nasib ettiği bir kimsenin tekrar küfre dönmekten, ateşe atılmaktan hoşlanmadığı gibi hoşlanmaması.”⁷³

Taberânî,⁷⁴ senediyle Âişe *radiyallâhu anhâ*’dan şunu rivayet etmiştir: Âişe dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e bir adam geldi de “Yâ Rasûlallah, Sen bana nefsimden, ailemden ve evlâdımdan daha sevgilisin. Ben evde bulunup Seni düşünür, Sana gelmedikçe sabredemem. Sana gelir, Sana bakarım. Senin ölümünü düşündüğüm zaman Senin peygamberlerle beraber yükseltileceğini bilirim. Ben Cennete girsem bile Seni göremem diye endişe ediyorum.” dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona hiçbir cevâb vermedi. Nihayet Cibrîl *aleyhissellâm* bu âyeti indirdi: “**Kim Allah’a ve Rasûl’e itaat ederse işte onlar, Allah’ın kendilerine lütuflarda bulunduğu pey-**

72 *Sahîh-i Buhârî*, 15.

73 *Sahîh-i Buhârî*, 16; *Sahîh-i Müslim*, 43.

74 *el-Mu’cemu’l-Evsat*, 1/29; *Silsiletu’l-Ehâdîsi’s-Sahîha*, 2933.

gamberler, siddîkler, şehidler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!"

Allah'ı ve Rasûlünü herkesten çok sevmeyen kimseler ise büyük günah kazanırlar. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım-akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez."** (et-Tevbe, 24)

6. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ehl-i Beyt'ini (Âilesini) ve Sahabîlerini sevmek:

Yüce Allah, Kur'an'da onları şöyle medhediyor: **"Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."** (el-Ahzab, 33)

"(İslâm dinine girme hususunda) öne geçen ilk muhacirler ve ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar var ya, işte Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük kurtuluştur." (et-Tevbe, 100)

"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir. Yine onları elde edecekleri birçok ganimetlerle de mükâfalandırdı. Allah üstündür, hikmet sahibidir." (el-Feth, 18-19)

Sahabîleri sevmek hususunda oldukça çok hadis rivayet edilmiştir. Yalnızca İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullâh*'ın *Fadâilu's-Sahâbe* eserinde sahabîlerin faaliyetleriyle ilgili iki bine yakın hadis nakledilmiştir.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ehl-i Beyt'ini ve ashabını sevmeye delâlet eden bazı rivayetler şunlardır:

* Yezîd b. Hayyân'dan rivayet edilmiştir: Ben, Husayn b. Sebrâ ve Ömer b. Müslim, Zeyd b. Erkam'a gittik. Yanına oturduğumuz zaman Husayn, ona, "Ey Zeyd! Gerçekten sen çok hayırla karşılaştın. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i gördün, hadisini dinledin, onunla beraber gazaya katıldın ve arkasında namaz kıldın. Ey Zeyd! Gerçekten sen çok hayırla karşılaştın. Ey Zeyd! Bize, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittiklerini rivayet et!" dedi. Zeyd de şöyle dedi:

"Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir gün Mekke ile Medine arasında 'Humm'⁷⁵ denilen bir suyun başında aramızda hutbe okumak üzere ayağa kalktı, ilk önce Allah'a hamdetti, senada bulundu, öğüt verip hatırlatma da bulundu. Sonra da, '*Bundan sonra; haberiniz olsun ki ey insanlar! Ben ancak bir insanım. Rabbimin elçisinin gelmesi ve benim de ona icabet etmem yakındır. Ben size iki ağır emanet bırakıyorum. Bunların birincisi; içinde doğru yol ve nur bulunan, Allah'ın Kitâbıdır. O halde Allah'ın Kitâbını alın ve ona sarılın!*' buyurdu. Böylece insanları Allah'ın kitabına teşvik

75 Humm, Cuhfe'ye üç mil mesafede bulunan bir meşe ağacıdır. Orada o meşe ağacına izafe edilen meşhur bir göl vardır. O göle, "Gadiru Humm" denir.

edip gönülleri ona rağbet ettirdi. Sonra devam edip şöyle buyurdu: ‘Bir de, Ehl-i Beytimi bırakıyorum. Ehl-i Beytim hakkında size Allah’ı hatırlatırım! Ehl-i Beytim hakkında size Allah’ı hatırlatırım! Ehl-i Beytim hakkında size Allah’ı hatırlatırım!’”

Husayn, ona, “Ey Zeyd! Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in Ehl-i Beyti kimlerdir? Kadınları, Ehl-i Beytinden değil midir?” diye sordu. Zeyd, “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in kadınları, onun Ehl-i Beytindedir. Fakat onun asıl Ehl-i beyti, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den sonra sadaka almaları haram olanlardır.” diye cevap verdi.

Husayn, “Onlar kimlerdir?” diye sordu. Zeyd, “Onlar; Ali’nin ev halkı, Akîl’in ev halkı, Cafer’in ev halkı ve Abbâs’ın ev halkıdır.” dedi.⁷⁶

- Âişe *radiyallâhu anhâ*’dan şöyle rivayet edilmiştir: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir sabah, üzerinde siyah yünden yapılmış nakışlı bir örtü olduğu halde mescidin avlusuna çıkmıştı. Derken Ali’nin oğlu Hasan geldi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu bu örtünün içine aldı. Sonra Hüseyin geldi. O da Hasan’ın yanına girdi. Sonra Fatıma geldi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu da bu örtünün içine aldı. Sonra Ali de geldi. Onu da oraya soktu. Bu suretle hepsi örtünün içine girmiş oldu. Daha sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “**Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.**” (el-Ahzab, 33) ayetini okudu.⁷⁷

76 *Sahîh-i Müslim*, 2408.

77 *Sahîh-i Müslim*, 2424.

- Abdullah b. Mesud *radiyallâhu anh*'dan şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: “*En hayırlı nesil, benim zamanımda yaşayan nesildir; sonra onların ardından gelenler; sonra da onların ardından gelenlerdir. Sonra öyle bir topluluk gelecek ki şahitlikleri yeminlerini; yeminleri şahitliklerini geçecek.*”⁷⁸⁷⁹

- Ebû Said el-Hudrî *radiyallâhu anh* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Ashabıma sövmeyiniz. Sizden herhangi biriniz Uhud dağı kadar altın infak edecek olsa dahi onlardan herhangi birinin bir müdd⁸⁰ veya onun yarısı kadar (infak)ına ulaşamaz.*”⁸¹

- Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurdu: “*Kim benim ashabıma söverse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun!*”⁸²

Öyle ise... “**Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Ey Rabbimiz! Şübhesiz ki Sen çok şefkatli, şok merhametlisin!**” (el-Haşr, 10)

7. İfrata gitmeden Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e saygı göstermek:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: “**Şüphesiz biz seni, şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönder-**

78 Yani şahitlik etmeleri istenmediği halde şahitlik edecekler.

79 *Sahîh-i Buhârî*, 2652; *Sahîh-i Müslim*, 2533.

80 Yani bir avuç.

81 *Sahîh-i Buhârî*, 3673; *Sahîh-i Müslim*, 2541.

82 *el-Mucemu't-Taberânî*, 3/174/1; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 2340.

dik. Ta ki (ey müminler,) **Allah'a ve Rasûlüne iman edesiniz, Rasûlüne yardım edesiniz, ona saygı gösteresiniz ve sabah-akşam Allah'ı tesbih edesiniz.**"

(el-Feth, 8-9)

"Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa giderir." (el-

Hucurât, 2)

"(Ey müminler!) Peygamber'i, kendi aranızda birbirinizi çağırır gibi çağırmayın." (en-Nûr, 63)

Urve b. Mesud es-Sakafi, Hudeybiye gününde ashabın Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gösterdiği saygını görmüş, sonra arkadaşlarının yanına dönüp gördüklerini şöyle vafsetmiştir: "Ey kavmim! Birçok kralın yanında elçi olarak bulundum; Kayser'in, Kisra'nın, Necaşi'nin yanında bulundum. Ama Allah'a yemin olsun ki, Muhammed'in arkadaşlarının Muhammed'i yücelttiği gibi hiçbir hükümdarın kendi adamlarından böylesine saygı gördüğünü ve yüceltildiğini görmedim. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed tükürse tükürdüğü onlardan birinin eline düşüyor ve onu yüzüne ve derisine sürüyor. Onlara bir emir verdi mi derhal yapıyorlar. Abdest aldığı zaman abdest suyu için neredeyse birbirini çiğneyecek oluyorlar. Onun yanında konuşurlarken seslerini kısıyorlar ve O'na duydukları saygıdan dolayı yüzüne bakamıyorlar. O size güzel bir anlaşma önermiş. Bana kalırsa onun teklifini kabul edin."⁸³

83 *Sahîh-i Buhârî*, 2731.

8. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tebliğ ettiği Ku'ran ve sünnete saygı göstermek:

Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “**Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun. O'nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!**” (el-A'râf, 3); “**Ey iman edenler! Allah'ın ve Rasûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.**” (el-Hucurât, 1)

Müctehid âlimler *rahimehumullâh* “Hadisle amel etmenin ve imamların ona ters olan görüşlerini terk etmenin vacip olması” hususunda ibretli nasihatler, çeşitli ifadeler, tarihî sözler söylemişler:

a. İmam Ebû Hanife Numan b. Sabit rahimehullâh şöyle demiştir:

“Hadis sahih olduğunda, benim mezhebim odur.”⁸⁴

“Nereden aldığımızı bilmedikçe hiç kimseye bizim görüşümüzle amel etmesi helâl değildir.” Bir başka rivayette: “Delilimi bilmeyen kimsenin görüşlerimle fetva vermesi haramdır.” Bir başka rivayette: “Çünkü biz insanız. Bugün bir söz söyler, yarın ondan vazgeçebiliriz.” şeklinde

84 İbn Abidin, *el-Hâşiye*, 1/63; *Resmü'l-müftî, Mecmûatü'r-resâil*, 1/4 ve Şeyh Sâlih el-Fullânî, *Îkâz'ul-himem*, s. 62 ve başkaları nakletmişlerdir. Ayrıca İbn Abidin, *Şerhu'l-hidaye*'de, İbnu'l-Hümmam'ın hocası İbnu'ş-Şahna el-Kebîr'den, onun şöyle dediğini nakleder: “Hadis sahih olduğunda, mezhebin görüşüne ters de olsa hadisle amel edilir. Bu durumda o kişinin mezhebi, amel ettiği o hadisin hükmü olur. Hadisle amel etmekle kişi, Hanefî olmaktan çıkmaz. Çünkü Ebû Hanife'nin ‘Hadis sahih olduğunda, benim mezhebim odur.’ sözü sabit olmuştur. İbn Abdilberr bu sözü, Ebû Hanife'den ve başka âlimlerden rivâyet etmiştir.”

ziyade vardır. Bir diğer rivâyette: “Aman ey Yakub (Ebû Yusuf)! Benden duyduğun her şeyi yazma. Çünkü ben bugün bir görüş dile getirir, yarın onu terk edebilirim. Yarın bir görüş dile getirir, öbür gün ise onu terk edebilirim.”⁸⁵

“Allah’ın Kitabı’na ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hadislerine ters bir görüş bildirirsem, o görüşümü almayın.”⁸⁶

b. İmam Malik rahimehullâh şöyle demiştir:

“Ben bir insanım; doğruya ulaştığım da olur, yanıldığım da. Benim görüşlerime bakın; onlardan Kitap ve Sünnet’e uyanları alın, onlara uymayanları bırakın.”⁸⁷

“Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’den başka herkesin sözü alınır da, terk edilir de. Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun dışındadır.”⁸⁸

85 İbn Abdilberr, *el-İntikâ fi fedâilî's-selâseti'l-eimmeti'l-fukahâ*, s. 145; İbn Kayyim, *l'Îlâmü'l-muvakkîin*, 2/309; İbn Abidin, *el-Bahru'r-râik'e* yaptığı *el-Haşiye*, 6/293; *Resmü'l-müftî*, s. 29-32; Şa'rânî, *el-Mizân*, 1/55, ikinci rivâyet. Üçüncü rivâyeti ise Abbas ed-Dürî, İbn Main'in *et-Târîh'inde* (6/77/1), İmam Züfer'den sahih bir senedle rivâyet etmiştir. Benzer bir söz de Ebû Hanife'nin talebeleri Ebû Yusuf, İmam Züfer, Afiye b. Yezid'den rivâyet edilmiştir; bkz. *el-Îkâz*, s. 52; İbn Kayyim, Ebû Yusuf'tan gelen rivâyetin kesinlikle sahih olduğunu söyler (2/344); *el-Îkâz'a* yapılan yorumda yer alan fazlalık (s. 65), İbn Abdilberr ve İbn Kayyim'dan rivâyet edilmiştir.

86 *el-Fullânî*, *el-Îkâz*, s. 50.

87 *İbn Abdilberr*, *el-Câmi*, 2/32; Ondan naklen İbn Hazm, *Usûlü'l-ahkâm*, 6/149; Ayrıca bkz. *el-Fullânî*, s. 72.

88 Bu sözün İmam Malik'e ait olduğu, sonradan gelen âlimler ar - sında meşhurdur. İbn Abdülhâdî, *İrşâdü's-sâlik*, 1/227'de bu sözün ona ait olduğunu doğrulamıştır. İbn Abdilberr, *el-Câmi*, 2/91'de, İbn Hazm, *Usûlü'l-ahkâm*, 6/145,179'da bunu Hakem b. Uteybe ile Mücahid'in sözü olarak nakletmişlerdir. Takıyuddin

İbn Vehb şöyle demiştir: İmam Malik'e, abdest alırken ayak parmaklarının aralarını yıkama meselesi sorulduğunda şu cevabı verdiğini duydum: "Bu, insanlar için, yapmaları zorunlu olan bir şey değildir." İnsanlar çevresinden dağılıncaya kadar bekledim. Sonra ona, "Bu konuda bizde bir sünnet var." dedim. "Nedir o?" dedi. Dedim ki: "Leys b. Sa'd, İbn Lehia ve Amr b. Haris'in bize haber verdiği göre; Yezid b. Amr el-Meâfirî, Ebû Abdurrahman el-Hubulî'den el-Müstevrid b. Şeddad'ın şu sözünü nakletmiştir: 'Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'i serçe parmağıyla ayak parmaklarının arasını ovalarken gördüm.'" İbn Vehb şöyle dedi: [Malik dedi ki:] "Bu hasen bir hadistir, ilk defa şimdi duyuyorum." Artık kendisine bu mesele sorulduğunda, insanlara parmak aralarını ovalamayı emrettiğini duydum."⁸⁹

c. İmam Şafî rahimehullâh şöyle demiştir:

"Her insana Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in istisnasız tüm sünneti ulaşmamıştır. Dile getirdiğim görüşlerde ve belirlediğim prensiplerde, Allah Rasûlünün sünnetine aykırı bir durum varsa, bu durumda Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisi, benim görüşümdür."⁹⁰

es-Subkî de el-Fetâvâ, 1/148'de bunu İbn Abbas'ın sözü olarak nakletmiş ve çok güzel bir söz olduğunu dile getirerek, şöyle demiştir: "Bu sözü İbn Abbas'tan Mücahid, o ikisinden de İmam Malik almıştır. Daha sonra onun sözü olarak meşhur olmuştur."

89 İbn Ebû Hatim, *el-Cerh ve't-tâdil*, önsöz, s. 31-32; Beyhakî, *Sünen*, 1/81'de bunu tam olarak rivâyet etmiştir.

90 İbn Hâkim, bunu İmam Şafî'ye ulaşan bir rivâyet zinciri ile rivâyet etmiştir. Bkz. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/1/3; *İ'lâmu'l-muvakkiin*, 2/ 363-364 ve *el-İkâz*, s. 100.

“Müslümanlar şu konuda ittifak etmiştir: Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti açıkça belli olduktan sonra onu başka birinin sözü için terk etmek helâl değildir.”⁹¹

“Kitabımda Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine ters bir şey bulursanız, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetiyle amel edin; benim görüşümü bırakın.”⁹²

“Hadis sahih olduğunda, o benim mezhebimdir.”⁹³

“Hadis âlimleri tarafından benim görüşlerime aykırı olarak sahih hadis rivayet edilecek olursa, ben hadise muhalif o görüşlerimden sağlığım da, öldükten sonra da vazgeçtim.”⁹⁴

“Benden duymamış olsanız dahi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen her hadis benim görüşümdür.”⁹⁵

d. İmam Ahmed b. Hanbel rahimehullâh şöyle demiştir:

İmam Ahmed, müctehid âlimler arasında en fazla hadis toplayan ve onlara en çok bağlanan kişidir. Hadise bağlılıkta o kadar ileriye ki, dinin ayrıntı ve reyle ilgili konularında kitap yazılmasını hoş görmezdi.”⁹⁶

91 *el-Fullânî* (s.68).

92 el-Herevî, “*Zemmü'l-kelâm*” (3/47/1); Hatîb, “*el-İhticâc bi'ş-Şâfiî*” (8/ 2); İbn Asâkir (15/9/1); Nevevî “*el-Mecmû*” (1/63); İbn Kayyim (2/ 361); el-Fullânî (s.100).

93 Nevevî, a.y.; Şa'rânî (1/57); Fullânî (s.107).

94 Ebû Nuaym, “*el-Hilye*” (9/107), el-Herevî (47/1), İbn Kayyim, “*İ'lâ-mü'l-Muvakkîin*” (2/363), el-Fullânî (s.104).

95 İbn Ebû Hâtim (s.93-94).

96 İbnü'l-Cevzî, “*el-Menâkıb*” (s.192).

O, hadise bağıllık hususunda şöyle demiştir:

“Beni taklit etme. Malik’i de, Şafî’yi de, Evzaî’yi ve Sevrî’yi de taklit etme. Onlar bilgiyi nereden aldılarsa, sen de oradan al.”⁹⁷ Bir rivâyette şöyle demiştir: “Dininde bunlardan hiç kimseyi taklit etme. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’den ve ashabından ne gelmişse, onu al ve onunla amel et. Onlardan sonraki nesil olan tâbiînden gelenlere gelince, kişi onların görüşleriyle amel edip etmemekte serbesttir.”

Bir keresinde de şöyle demiştir: “İttibâ, kişinin, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’den ve ashabından gelene tâbi olmasıdır. Tabiînden sonra kişi, dilediğine tâbi olmakta serbesttir.”⁹⁸

“Evzaî’nin görüşü, Malik’in görüşü, Ebû Hanife’nin görüşü... Bunların tümü birer görüşten ibarettir ve bana göre hepsi eşittir. Delil sadece eserlerdedir.”⁹⁹

“Kim Allah Rasûlünün hadisini kabul etmezse, o, helâkin eşîğindedir.”¹⁰⁰

*** Şeyh Muhammed Nâsiruddin el-Elbanî şöyle demiştir:**¹⁰¹

İşte bunlar, müctehid âlimlerin sünnete sarılmayı emreden ve kendilerini basiretsiz bir şekilde taklit etmeyi yasaklayan sözleridir. Bunlar yorum ve tartışma kabul etmeyecek derecede açık ve net sözlerdir. Bundan dola-

97 el-Fullânî (s.113), İbn Kayyim, “*’İlâm*” (2/302).

98 Ebû Davud, “*Mesâilü’l-İmâm Ahmed*” (s.276-277).

99 İbn Abdilberr, *el-Câmi*, 2/149.

100 İbnü’l-Cevzî, s. 182.

101 Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in namaz kılma şekli, 1/53-54.

yı, sünnetle sabit olan bir şeyi yapan kimse, böyle yapmakla o konuda kendi mezhep imamının bazı görüşlerine aykırı düşse dahi, onun mezhebinden ve yolundan çıkmış olmaz. Tam aksine müctehid imamların hepsine birden tâbi olmuş ve kopması mümkün olmayan sağlam kulpa tutunmuş olur.

Ancak müctehid âlimlerin görüşlerine aykırı olmasından ötürü, sabit sünneti terk eden kimsenin durumu bundan farklıdır; o, âlimlere karşı gelmiş ve onların yukarıda geçen sözlerine aykırı davranmıştır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp, sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.”** (en-Nisâ, 65)

“Bu sebeple, O'nun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.” (en-Nur, 63)

*** Hafız İbn Receb rahimehullâh bu konuda şöyle demiştir:**

“Kendisine, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrinin ulaştığı ve onu bilen her insanın yapması gereken ve onun hakkında vacip olan şudur: İleri gelen bir âlimin görüşüne aykırı olsa dahi bu emri halka duyurup açıklamak ve onlara öğüt verip Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrini yerine getirmelerini emretmek. Çünkü Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emri, yüceltmeye ve uyulmaya, bazı konularda yanılarak sünnete aykırı

düşebilen herhangi bir büyük âlimin görüşünden daha lâyaktır.

Bu yüzden sahâbîler ve onlardan sonra gelen nesiller, sahih sünnete aykırı davranan herkesi eleştirmişler ve bazen bu eleştirinin dozunu çok yükseltmişlerdir. Bunu ise, o insanlara kin ve nefret duydukları için yapmamışlardır. Aksine onlar, sevip değer verdikleri insanlardır. Ancak gönüllerinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sevgisi daha ileridir, onun emri bütün yaratılanların emrinin üstündedir.

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emri ile başkalarının emri çatışınca, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emri öne alınıp uyulmaya daha lâyaktır. Yanlış ictihadının sorumluluğu bağışlanmış olsa bile, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrine muhalif görüş bildiren âlimlere duyulan sevgi ve saygı, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrine uymaya engel olamaz. Aksine yanlış ictihadının sorumluluğu bağışlanmış olan o âlimler, Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in görüşüyle çeliştiği zaman kendi görüşlerinin aksine hareket edilmesini çirkin görmemişlerdir.

Diyorum ki: Mademki yukarıda geçtiği üzere müntesiplerine bunu emretmişler ve kendilerinin sünnete aykırı görüşlerini terk etmeyi gerekli kılmışlar, kendi görüşlerinin aksine hareket edilmesini niye çirkin görsünler?

Hatta İmam Şafî, kendi müntesiplerine, kendisi onu almamış veya aksini almış olsa bile sahih sünneti kendisine atfetmelerini emretmiştir.

Muhakkik büyük âlim İbn Dakik el-İyd, dört imamdan her birinin sahih hadise teker teker ve topluca muhalif olan görüşlerini çok büyük bir cilt hâlinde biraraya getirdiği kitabının önsözünde şöyle der:

“Bu meseleleri müctehid âlimlere atfetmek haramdır. Onları taklit eden fakihlerin, bunları onlara atfederek kendilerine iftirada bulunmamaları için bu meseleleri bilmeleri gereklidir.”¹⁰²

9. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için nasihat etmek.

Temimü'd-Dâri *radiyallâhu anh* şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* “*Din nasihattir*” buyurdu. Biz, “Kim için, (ya Rasûlullah)?” diye sorduk.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah için, Kitabı için, Rasûlü için, müslümanların önderleri için ve bütün müslümanlar için.”¹⁰³

İbn Hacer el-Askalânî *rahimehullâh* bu hadisteki “Rasûlü için” kelimesini şöyle şerhetmiştir:

“Rasûlü için (nasihat)” derken, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e saygı göstermek, her zaman ona ve onun dininin yayılmasına yardım etmek, onun sünnetini öğrenip başkalarına öğretmekle o sünneti yaşatmak, sözde ve işte ona benzemek ve yalnız onun yolunu tutmak, onu ve onun yolunu tutanları sevmek kastedilir.”¹⁰⁴

102 el-Fullânî, s. 99.

103 *Sahih-i Müslim*, 196.

104 *Fethu'l-Bâri*, 1/89.

10. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sağlığında onun kendisine, vefatından sonra ise onun dininin, şeriatının ve sünnetinin tebliğ edilmesine yardım etmek:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Eğer siz ona (Rasûlullah'a) yardım etmezseniz (bu önemli de-ğil); ona Allah yardım etmiştir: Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına, ‘Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir.’ diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir.” (et-Tevbe, 40)

“O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.” (el-A'râf, 157)

“Hani Allah, peygamberlerden, ‘Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz.’ diye söz almış, ‘Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklendiniz mi?’ dediğinde, ‘Kabul ettik.’ cevabını vermişler, bunun üzerine Allah, ‘O halde şahit olun; Ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim.’ buyurmuştu.” (Al-i İmran, 81)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Veda Haccı'nda şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki bu gününüzün, bu ayını-

zın, bu beldenizin haram olması gibi, canlarınız, mallarınız, ırz ve namuslarınız aranızda haramdır.”¹⁰⁵

11. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e salavat ve selâm getirmek:

«اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ».

“Allahumme salli ve sellim alâ nebiyyina Muhammed / Allah'ım, Peygamberimiz Muhammed'e salât ve selâm eyle!”

Bu konuda Yüce Allah şöyle buyuruyor: “**Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salavât getirirler. Ey müminler! Siz de ona salavât getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin.**” (el-Ahzâb, 56)

Allah'ın salavâtı, rahmet etmek ve kulunun şânını yüceltmektir. Meleklerin salavâtı, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şânını yüceltmek, müminlere bağış dilemek anlamındadır. Müminlerin salâtı ise, dua anlamına gelmektedir. Allah bütün müminlere, peygamberlerine salât ve selâm getirmelerini emretmekte ve ona saygı göstermelerini istemektedir.

“Allahumme salli alâ Muhammedin” demek salât, “Esselâmu aleyke eyyühe'n-nebiyyu” demek selâmdir.

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen çok sayıda salavât-ı şerife vardır. Bunları okumak, mümkün olduğu kadar çok salât ve selâm getirmek, onun sevgisini celbeder, şefâatine sebep olur. Üstelik

105 *Sahîh-i Buhârî*, 67.

ona salât ve selâm getiren mümine istediği verilir, dünyevî ihtiyaçları ve sıkıntıları giderilir, günahı bağışlanır.

Fedâle b. Übeyd *radiyallâhu anh* şöyle rivâyet ediyor: “Bir defasında Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, birisinin namazda Allah’a hamd etmeden ve kendisine salavat ve selâm okumadan duâ ettiğini duydu ve ona, ‘*Sen acele ettin, ey namaz kılan kişi!*’ buyurdu. Sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sahabîlerine nasıl duâ edileceğini öğretti. Bir süre sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir kişinin namazda duâ ederken kendisine salavat okuduğunu işitti ve ona şöyle buyurdu: ‘*Ey namaz kılan kişi, duâ et, duân kabul edilecek; iste, sana istediğin (nimetler) verilecek!*’”¹⁰⁶

Demek ki, namaz kılan mümin dua ederken Allah’tan rızık istese, ona istediği verilir. Rivayet ediliyor ki, Übeyy b. Ka’b *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: “Bir defasında gecenin üçte ikisi geçtikten sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ayağa kalktı ve ‘*Ey insanlar, Allah’ı zikredin, Allah’ı zikredin! Kıyâmetin kopması yaklaştı, birinci nefha geldi. Onu ikinci nefha takip eder. Ölüm bütün şiddetiyle geldi. Ölüm bütün şiddetiyle geldi.*’ dedi. Ben, ‘*Ya Rasûlallah! Ben çok dua ediyorum. Zamanımın ne kadarını salavat getirmeye tahsis edeyim?*’ dedim. ‘*Dilediğin kadarını*’ buyurdu. ‘*Dörtte birini?*’ dedim. ‘*Dilediğin kadarını, ama çoğaltırsan senin için daha hayırlı olur.*’ buyurdu. ‘*Üçte ikisini?*’ dedim. ‘*Dilediğin kadarını, ama çoğaltırsan senin için daha hayırlı olur.*’ buyurdu. ‘*Yarısını?*’ dedim. ‘*Dilediğin kadarını*

106 *Sünen-i Ebû Dâvud*, 6/18; *Mişkâtul-Mesâbih*, 930.

nı, ama çoğaltırsan senin için daha hayırlı olur.' buyurdu. 'Duâmin tamamını sana salavât getirmeye tahsis edeyim mi?' dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: 'O zaman dünyevî ihtiyaçların ve sıkıntıların giderilir, günahların bağışlanır.'¹⁰⁷

Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e salavat getirmenin fazileti hakkında birçok hadis rivâyet edilmiştir ki, bunların bazıları şunlardır:

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Asıl cimri, yanında ismim anıldığı halde bana salavat getirmeyendir."¹⁰⁸

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Bana çok salavât getirin! Allah benim kabrimin başucunda bekleyen bir melek tahsis etmiştir. Ümmetimden bir kimse bana salavât getirdiği zaman o melek bana şöyle der: 'Ey Muhammed, filanca'nın oğlu filanca şu anda sana salavât getiriyor.'¹⁰⁹

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur:

"Sohbette oturduğu halde Rabbini zikretmeyen ve Peygamberine salavat getirmeyen cemaat, kıyâmet günü zarara uğrar. Allah isterse onlara azap eder, isterse onları bağışlar."¹¹⁰

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: "Kim bana bir salavat getirirse, Allah bunun

107 Sünen-i Tirmizî, 5/136; Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhib, 1670.

108 Müsned-i İmâm Ahmed, 1/201; Sahîhu'l-Câmi, 2878.

109 el-Firdevs, ed-Deylemî, 1/1/31; Sahîhu'l-Câmi, 1207.

110 Sünen-i Ebû Dâvud, 4856; Sahîhu'l-Câmi, 6043.

sayesinde ona on salât getirir ve onun on günahını bağışlar.”¹¹¹

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “Her kim bana bir salavat getirirse, ona bunun sayesinde on sevap yazılır.”¹¹²

Ey Müslüman kardeşim! Haberin olsun ki:

- Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ahlakı Kur'an olmuştur.

- Cebrail *aleyhisselam* Kur'an'ı ona indirmiştir.

- Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dini tam olarak tebliğ etmiş ve risalet emanetini eda etmiştir.

- Onun şeriatı önceki şeriatların hükmünü kaldırmıştır. Onları terk edip onun şeriatına uymak farzdır.

- Nebilerin ve bütün mahlukatın en faziletlisidir. İsrâ gecesinde Mescid-i Aksa'da Nebilere namaz kıldırmıştır.

- Ümmidir, Allah ona hikmeti vermiştir.

- Nebilerin sonucusudur ve ondan sonra ne Nebi ne de vahiy vardır.

- Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* için şeri hükümlerde ismet sıfatı sabittir.

- Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah Teâlâ'nın izni ile kıyamet gününde ümmeti için şefaata edecektir.

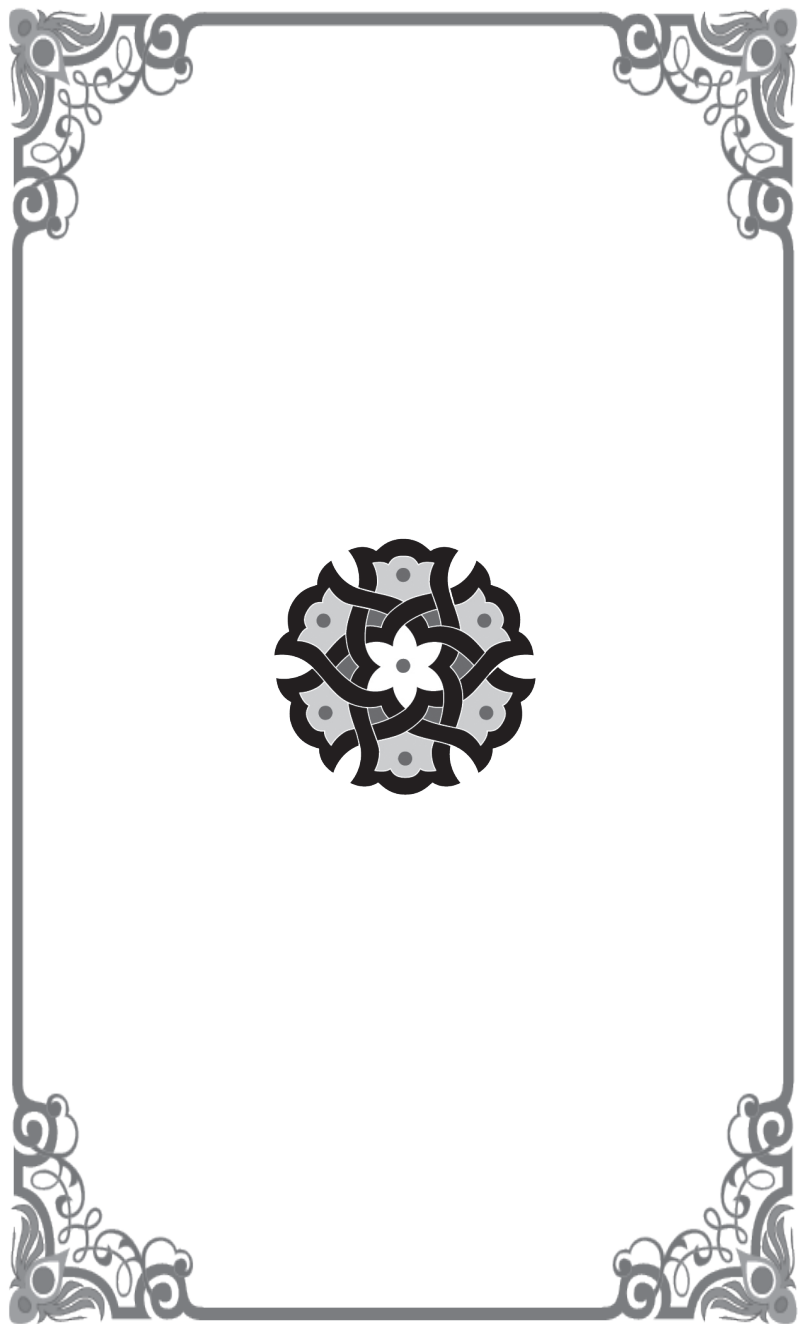
- O, beşerdir, Allah tarafından indirilmiş vahiy olmadan gaybı bilemez.

111 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 3/102; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sâhiha*, 829.

112 *Sahîh-i İbn Hibbân*, 3/102; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 3359.

3

**Anne-Babanın,
Evlâd Üzerindeki Hakları**

Anne-Babanın, Evlâd Üzerindeki Hakları

Anneye-babaya her türlü ikram ve ihsanda bulunmak, onların ihtiyacı olduğu takdirde bütün maddî ihtiyaçlarını gidermek, onlara “öf” bile dememek, onlara karşı daima tatlı dilli olmak, en güzel tavır ve davranışlarla karşılık verip en ufak bir şekilde onları üzmemek, onlara karşı bıkkınlığı ifade edebilecek bir tavır takınmamak gerekir. Gönüllerini kıracak en küçük bir sözden bile kaçınmak, her hususta rızalarını kazanmaya çalışmak, onları kendisinden memnun etmek, yaşlandıklarında onların her türlü hizmetine koşmak, hastalık anlarında tedavi ve bakımlarını yaptırmak çocukların görevidir. Hasta veya yatalak hâllerinde onların hizmetlerinde bulunmak Cennet’in kapılarını aralayan bir davranıştır.

Ana-babanın çocuklar üzerindeki pek çok hakları vardır. Bunların bazıları şunlardır:

1. Ana-babaya itaat etmek:

Çocukların, ana-babalarına karşı en önemli görevleri onlara itaat etmek ve yapılması haram olmayan isteklerini yerine getirmektir.

Bu hususta rivayet edilmiş hadiste Sa’d b. Ebi Vakkâs *radiyallâhu anh* şöyle demiştir:¹¹³ “Ben anneme hürmet

113 *el-Edebu'l-Müfred*, 4.

ve itaat eden bir çocuktum, müslüman olunca annem bana, 'Sa'd! bu yaptığın nedir? Ya sen bu yeni dinini bırakırsın, ya da ben yemem içmem ve sonunda ölürüm. Sen de benim yüzümden; "anasının katili!" diye ayıplanırsın.' dedi. Ben, 'Anneciğim böyle yapma. İyi bil ki, ben bu dini bırakmam!' dedim. Ve iki gün iki gece bekledim. Kadın ne yedi, ne içti. Bunun üzerine, 'Vallahi anne, iyi bil ki, senin yüz canın olsa da bunlar birer birer çıksa, ben bu dinimi yine bırakmam. Artık ister ye, ister yeme.' dedim. Bu azmimi görünce annem direnmesinden vazgeçti. Bunun üzerine şu ayet-i kerîme nazil oldu: **"Biz insana, ana-babasına iyilik yapmasını tavsiye ettik. Bununla beraber, hakkında bilgi sahibi olmadığın (ilah tanımadığın) bir şeyi bana ortak koşman için sana emrederlerse, artık onlara bu hususta itaat etme."** (el-Ankebût, 8)

Ebu'd-Derdâ *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: "Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana şu dokuz şeyi emretmiştir: "Parça parça doğransan veya ateşte pişirilsen bile, Allah'a hiçbir şeyi ortak etme. Kasden (özür olmaksızın) farz namazı asla terk etme; onu kasden terk edenden Allah'ın himayesi kalkmış olur. Asla şarap içme, çünkü o, her kötülüğün anahtarıdır. Ana-babaya itaat et. Yerinden çıkmanı emrederlerse (çıkmana izin verirlerse), onların rızasını kazanmak için çık. Kendini haklı zannetsen bile, başındaki idarecilerle çekişme (onlara Müslüman oldukları müddet karşı çıkma). Arkadaşların kaçsa da, helâk dahi olacak olsan da muharebeden kaçma. Zenginliğinden ailene yedir ve harca. Ailene

kırbacını kaldırma; onları Aziz ve Celil olan Allah hakkı için korkut."¹¹⁴

Yukarıda zikredilen ayet ve hadislerden de anlaşılacağı gibi ana-babaların istek ve arzularını yerine getirmek, onlara karşı çıkmamak Allah'ın emridir. Ancak, ana-baba, çocuğundan, Allah'a ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e karşı gelmesini, inkâr etmesini, farz kıldıkları şeyleri yapmamasını, haram kıldıkları şeyleri yapmasını emrederse; onların bu istekleri yerine getirilmez. Çünkü Allah'a ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e isyan olan hususta, ana-baba da olsa, insanlara itaat edilmez.

2. Ana-babaya iyi davranmak:

Ana-baba, çocuklarına yeteri kadar iyilik yapmamış olsalar, hatta bazı zararları dokunmuş olsa da, çocuklar onlara yine de iyi davranmak mecburiyetindedir. Çünkü insanlar yaşlandıkça çocuklaşır. Çocukluğumuzdaki yanlış ve zararlı davranışlarımızı güleryüzle/hošgörüyü karşılayanlar bize muhtaç duruma gelince onlara, bize yaptıkları gibi iyi davranmamız aynı zamanda bir şükran borcudur. Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyuruyor: **"Biz, insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce Bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak Banadır. Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi Bana ortak koşman için zorlar-**

114 *el-Edebu'l-Müfred*, 18.

larsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm." (Lokman, 14-15)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de "kime iyilik yapayım?" diye üç defa soran Muaviye b. Hayde'ye, üç defasında da "*annene*" cevabını verdikten sonra dördüncü seferinde, babasına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir.

Muaviye b. Hayde *radiyallâhu anh* şöyle rivayet etmiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kime iyilik etmeliyim?" dedim. Buyurdu ki: "*Annene*" "Sonra kime?" dedim. "*Annene*" buyurdu. "Sonra kime" dedim, yine "*Annene*" buyurdu. "Sonra kime" dedim. "*Babana, sonra en yakınlarla ve yakınlarla*" buyurdu.¹¹⁵

Esmâ bt. Ebû Bekir *radiyallâhu anhuma* dedi ki: "Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in döneminde, annem müşrik olarak (henüz Müslüman değilken) yanıma geldi. Ben de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e 'Annem geldi, benim kendisine iyi davranmamı umuyor (kendisine sırt dönüp onu ortada bırakmamdan korkuyor). Ona iyilik edeyim mi?' diye sordum. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* 'Evet, annene iyilik et.' buyurdu."¹¹⁶

3. Maddî ihtiyaçlarını gidermek:

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurur: "**Sana** (Allah yolunda) **ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: Mal-dan harcadığınız şey, ebeveyn, yakınlar, yetimler,**

115 *Sünen-i Tirmizî*, 1897; *el-Edebu'l-Müfred*, 3.

116 *Sahîh-i Buhârî*, 2620; *Sahîh-i Müslim*, 1003.

fakirler ve yolcular için olmalıdır. Şüphesiz Allah yapacağınız her hayrı bilir.” (el-Bakara, 215)

Muaviye b. Hayde *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, “Ya Rasûlallah, kime iyilik edeyim?” diye sordum da, “Annene, sonra anne-ne, sonra (yine) annene, sonra babana, sonra da sıra ile en yakınına ve yakınına.” dedi ve şöyle buyurdu: “Bir adamın (kendisini hürriyete kavuşturan) efendisine (ya da yakınından) yanında bulunana vermediği ihtiyaç fazlası mal, kıyamet gününde sahibinin yanına (zehirinin çokluğundan dolayı) başının kılları dökülmüş (zehirli) bir yılan olarak çağrılıp getirilir.”¹¹⁷

4. Onlara saygı ve hürmette kusur etmemek:

Ebû Bekre *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu anlatmıştır: “Size büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi?” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sözü üç defa tekrarladi. Ashab, “Evet ya Rasûlallah!” dediler. Buyurdu ki: “Allah'a ortak koşmak ve ana-babaya isyan etmek...”¹¹⁸

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “Allah her günahtan dilediği cezayı kıyamete kadar geciktirir; ancak azgınlık etmek ve anne-babaya asi olmak yahut akrabalık bağlarını kesmek günahları müstesnadır. Bu günahların sahiplerine ölümden önce ceza hemen verilir.”¹¹⁹

117 Sünen-i Ebû Davud, 5139; Sahihu't-Terğib ve't-Terhib, 895.

118 el-Edebu'l-Müfred, 15.

119 el-Edebu'l-Müfred, 591.

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur:

“Büyüğümüzün hakkını tanımayan, küçüğümüze merhamet etmeyen ve alimlerimize saygı göstermeyen bizden değildir.”¹²⁰

Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Amr *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: Bir adam, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldi ve şöyle söyledi: “Ana-babamı ağlar bırakarak hicret etmek üzere senin emrini almaya geldim.” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona buyurdu ki:

“Onlara dön, onları nasıl ağlattınsa, öylece onları sevindir, güldür.”¹²¹

Abdullah b. Amr *radiyallâhu anhuma*'nın şöyle dediği nakledilmiştir: “Birisi Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek cihada katılmak üzere izin istedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona anne-babasının hayatta olup olmadıklarını sordu. Adam hayatta olduklarını söyleyince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Öyleyse sen onların uğrunda cihat et (onların rızasını kazanmaya çalış).”¹²²

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisine, cihada gitmek için gelen Cehame'ye şöyle buyurmuştur:

“Annenin yanından ayrılma! Cennet onun ayağı altındadır.”¹²³

120 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 5/323; *Sahihu'l-Cami*, 5443.

121 *el-Edebu'l-Müfred*, 19.

122 *Sahih-i Buhârî*, 3004; *Sahih-i Müslim*, 2549.

123 *Sünen-i Nesai*, 2/54; *Sahihu't-Terğîb ve't-Terhîb*, 2485.

5. Rızalarını almak:

İnsanın dünyadaki en büyük görevi şüphesiz ki, Allah'ın rızasını kazanmaktır. Bundan hemen sonra rızasını almamız gerekenler ise, ana-babalarımızdır. Çünkü, yukarıda geçen ayetlerde de görüldüğü gibi Allah Teâlâ, kendisine ibadetten hemen sonra ebeveyne iyiliği emretmiş, Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* de “Rabbin rızası, babanın rızasındadır ve Rabbin gazabı da babanın gazabındadır.” buyurmuştur.¹²⁴ İyilik yapmada babadan önce gelen annenin durumu da, tabii ki böyledir. Kişinin anne-babasının ondan razı kalması, onun Cennete girmesine vesiledir. Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Anne-baba, kişinin Cennet kapılarının en hayırlısından Cennete girmesine sebeptir. (Onların hakkını yerine getirmemekle) bu kapıdan girme fırsatını kaybetmek ya da (onları hoşnut etmekle) o kapıyı korumak artık senin arzuna kalmıştır.”¹²⁵

Taysele b. Meyyas'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Necdetlerle beraberdim. Büyük günahlardan olduklarını zannettiğim birtakım günahlar işlemiştim. Bunu İbn Ömer'e anlattım. İbn Ömer, “Onlar hangi günahlardır?” diye sordu. Ben de “şu ve şudur” dedim. “Bu anlattıkların büyük günahlardan değildir. Büyük günahlar şu dokuz şeydir:

1. Allah'a ortak koşmak (Allah'tan başkasına ibadet etmek, Allah'tan başkasını ilâh kabul etmek),

124 *Sünen-i Tirmizî*, 2020; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 516.

125 *Sünen-i Tirmizî*, 1900; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 914.

2. Adam öldürmek,
3. Savaşta düşmanın karşısından kaçmak,
4. İffetli kadına zina iftirasında bulunmak,
5. Faiz almak,
6. Yetim malı yemek,
7. Mescid-i Haram'da günah işlemek
8. İnsanı alaya ve maskaralığa almak,
9. Kendilerine isyan edilen ana-babanın ağlaması (bunları ağlatan çocuğun günahı).”

İbn Ömer bana dedi ki: “Cehennemden korkar ve Cennet'e girmek ister misin?” Ben, “Evet, vallahi” dedim. Bana sordu: “Ana-baban hayatta mı?” Ben, “Yanımda yalnız annem var.” dedim. “Allah'a yemin ederim ki, eğer annene yumuşak söz söylersen ve ona yemek yedirirsen, büyük günahlardan sakındıkça, muhakkak Cennet'e girersin.” dedi.¹²⁶

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh'*dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Yazıklar olsun o kimseye, yazıklar olsun o kimseye, yazıklar olsun o kimseye...” Ashab, “Ya Rasûlallah, kimdir o?” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: “O kimsedir ki, yanında ana-babasına, yahud bunlardan birine ihtiyarlık erişmiş de o Cehenneme girmiştir.”¹²⁷

İbn Ömer *radiyallâhu anhuma'*dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuş-

126 *el-Edebu'l-Müfred*, 8.

127 *Sahîh-i Müslim*, 6675.

tur: “Üç grup insan vardır ki kıyamet günü Allah azze ve celle onların yüzüne bakmayacaktır: ana-babasına isyan edene, kendisini erkeğe benzeten kadına ve deyyûsa. Üç grup insan da vardır ki onlar Cennete giremeyeceklerdir: ana-babasına isyan eden kimse, içkiye devam eden kimse ve bir de verdiği başa kakan kimse.”¹²⁸¹²⁹

6. Kötü söz söylememek:

Onları incitecek her tür kötü söz ve davranıştan kaçınmak gerekir. Bu kötü davranışların ebeveyne doğrudan yapılması haram olduğu gibi, onlara kötü söz söylenmesine sebep olmak da haramdır. Bu hususta Yüce Allah şöyle emrediyor: “**Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine ‘öf!’ bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle.**” (el-İsrâ, 23)

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şu hadisi de çok dikkat çekicidir: “*Bir kimsenin ana-babasına sövmesi büyük günahlardandır.*” Ashab-ı Kirâm, “Bir kimse ebeveynine nasıl söver?” deyince, Rasûlullah *sallallahu*

128 Yüce Allah şöyle buyuruyor: “**Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki, sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya haline getirivermiştir. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kâfirleri doğru yola iletmez.**” (el-Bakara, 264).

129 *Sünen-i Nesai*, 1/357; *Silsiletu’l-Ehâdisi’s-Sahîha*, 674.

aleyhi ve sellem, “Biri başkasına kötü bir söz söyler, o da tutar bunun ana-babasına söver.” diye cevap verdi.¹³⁰

7. Ana-baba hayattayken onlar için dua etmek:

Bu hususta Yüce Allah şöyle emrediyor: “**Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve ‘Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!’ diyerek dua et.**” (el-İsrâ, 24)

Ebû Talib’in kızı Ümmü Hanî’nin azadlısı Ebû Mürre, ona şu haberi vermiştir: Ebû Mürre, binitli olarak Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* ile birlikte onun Akik’deki arazisine gitmişti. Ebû Hureyre, kendisine ait yere vardığı zaman, yüksek sesle annesine, “Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketleri üzerine olsun! Küçük yaşında beni nasıl (merhametle) terbiye edip yetiştirdinse, Allah da sana merhamet etsin!” demiş, annesi de ona şöyle cevap vermiştir: “Yavrum, seni de Allah hayırla mükâfatlandırсын! İhtiyar yaşında bana iyilik ve ihsanda bulunduğun (ve beni razı ettiğin) gibi, Allah da senden razı olsun.”¹³¹

8. Öldüklerinde hayırla anmak, dua etmek:

Ana-baba ölse de onlara karşı olan sorumluluklar bitmez. Onların temiz hatıralarını devam ettirmek gerekir. İnsanları insan yapan da bir bakıma, nesilden nesile intikal eden bu güzel duygu ve hatıralardır. Onları

¹³⁰ *el-Edebu'l-Müfred*, 27.

¹³¹ *el-Edebu'l-Müfred*, 14.

hayırla anmak, bağışlanmaları için dua etmek, Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerîm'de bize öğrettiği dualardandır; **“Ey Rabbimiz! İnsanların hesaba çekileceği kıyamet gününde beni, annemi, babamı ve bütün müminleri bağışla.”** (İbrahim, 41)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir: *“Kul vefat edince, bütün amellerinin sevabı kesilir; üç ameli müstesnadır. Sadaka-i cariye, kendisi ile faydalanılan şerefli bir ilim ve bir de kendisine dua eden salih evlad.”*¹³²

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma*'dan rivayet edildiğine göre, bir adam şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü! Benim annem vefat etti ve vasiyette bulunmadı. Onun adına sadaka vermem, kendisine fayda verir mi?” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* **“Evet”** buyurdu.¹³³

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: “Ölümden sonra, ölünün derecesi yükseltilir. Ölü der ki: “Ey Rabbim! Bu (güzel) şey nedir?” Ona, “Çocuğun, senin için istiğfar etti (Allah'tan mağfiret diledi).” denir.”¹³⁴

Muhammed b. Sîrîn *rahimehullâh* anlatıyor: “Bir gece, Ebû Hureyre'nin yanındaydık, şöyle dedi: “Allah'ım! Ebû Hureyre'ye, annesine ve bunlar için af dileyenlere Sen mağfiret buyur.” Muhammed b. Sîrîn dedi ki: “Biz Ebû Hureyre'nin duasına girelim diye, kendisine ve annesine Allah'tan mağfiret diliyoruz.”¹³⁵

132 *el-Edebu'l-Müfred*, 38.

133 *el-Edebu'l-Müfred*, 39.

134 *el-Edebu'l-Müfred*, 36.

135 *el-Edebu'l-Müfred*, 37.

Hayattayken ve öldükten sonra ebeveynine karşı görevlerini yerine getiren, onları memnun edip hayır dualarını alan kimse, dünya ve ahiretin en büyük mutluluklarından birini kazanmış olur. Çünkü Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* böylelerinin bereketli uzun bir ömre sahip olacaklarını, ebeveyninin kendileri için yapacakları duaların Allah tarafından mutlaka kabul edileceğini ve Cennet'i kazanacaklarını müjdelemektedir.

9. Anne-babalarımızın dost ve arkadaşlarına iyilik etmek:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kişinin babası dünyadan gittikten sonra babasının samimî dostları ile ilgilenmesi ve onlara ihsânda bulunması, iyiliğin en iyisindedir.”¹³⁶

10. Müslüman olmayan anne-babanı İslâm'a da'vet etmek:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* tahdis edip şöyle demiştir: Annem bir müşrike iken ben onu İslâm'a da'vet ediyordum. Bir gün yine onu İslâm'a girmeye da'vet etmiştim. Bunun üzerine annem bana Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında hoşuma gitmeyecek sözler işittirdi. Ben akabinde ağlayarak Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldim ve “Ya Rasûlallah! Ben annemi İslâm'a çağırıyordum, o da İslâm'a girmemekte bana karşı dıretiyordu. Bugün onu tekrar İslâm'a da'vet ettim. Fakat bana senin hakkında sevmediğim, çirkin sözler işittirdi.

136 *Sahîh-i Müslim*, 2552.

Bunun yüzden Ebû Hureyre'nin annesine hidâyet vermesi için Allah'a duâ ediver." dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de "Ey Allah'ım! Ebû Hureyre'nin annesine hidâyet ver!" diye duâ etti. Ben hemen Allah'ın peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu duâsını anneme müjdelemek için çıktım.

Eve gelip de kapının yanına yaklaştığım zaman kapının kilitlenmiş olduğunu gördüm. İçerden annem benim ayak seslerini işitmiş de bana, "Ey Ebû Hureyre! Eşhedu en lâ ilâhe illallâh ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve Rasûluh/Ben şهادet ediyorum ki, Allah'dan başka hiçbir hak ilah yoktur ve ben şهادet ediyorum ki, Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür." dedi.

Bunu işitir işitmez hemen Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e döndüm ve sevincimden onun yanına ağlayarak vardım. "Ya Rasûlallah! Müjdelenip sevin ki Allah senin duânı kabûl etmiş de Ebû Hureyre'nin annesine hidâyet vermiştir." dedim. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah'a hamdu senâ etti. Ben, "Ya Rasûlallah! Beni ve annemi bütün mü'min kullarına sevdirmesi, onları da bizlere sevdirmesi için Allah'a duâ ediver." dedim.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, -Ebû Hureyre'yi kasederek-, "Ey Allah'ım! Şu kulcağızını ve annesini mü'min kullarına sevdire. O mü'min kullarını da bunlara sevdire." diye duâ etti. Artık beni işiten ve gören hiçbir mü'min halk olmadı ki beni sevmiş olmasın.¹³⁷

137 *Sahîh-i Müslim*, 2491.

11. Kişinin, anne-babasına iyilik etmesi onun ömrünün uzatılmasına vesiledir:

Enes b. Malik *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şunu işittiğini söylemiştir: “Kim rızkının genişletilmesini ve ömrünün uzatılmasını isterse, akrabası ile ilişkisini devam ettirsin.”¹³⁸

Süleyman *radiyallâhu anh*'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Kazayı ancak dua önler, ömrü ise ancak iyilik artırır.”¹³⁹

Bu iki hadisten anlaşılan şudur ki, insanın akrabalarıyla ilişkisini sürdürmesi ve umumiyetle insanlara iyilik yapması ömrünün uzatılması için sebeptir. Kişinin anne-babası ise buna daha layıktır. Çünkü anne-baba ona herkesten daha yakındır.

Enes b. Malik *radiyallâhu anh*'ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kim ömrünün uzatılmasını ve rızkının artmasını isterse, anne-babasına iyilik yapsın ve akrabası ile ilişkisini devam ettirsin.”¹⁴⁰

12. Anne-babanı sevindirmek için onları ziyaret etmek ve onlara hediyeler vermek:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Hediyeleşirseniz birbirinizi sevmiş olursunuz.”¹⁴¹

138 *Sahîh-i Buhârî*, 2067.

139 *Sünen-i Tirmizî*, 2139; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 154.

140 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 3/266; *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, 2488.

141 *el-Edebu'l-Müfred*, 594.

13. Anne-babanın yanına girmek için izin istemek:

Atâ *rahimehullâh*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: İbni Abbas'a dedim ki: "Kız kardeşimin yanına girmek için izin isteyeyim mi?" O, "Evet" dedi. Ben tekrar ettim: "Benim himayemde iki kız kardeşim vardır; onları geçindiriyorum ve onlara yedirip harcıyorum, onların yanına girmek için izin istemeli miyim?" "Evet, onları çıplak olarak görmek ister misin?" dedikten sonra şu ayeti okudu:

"Ey müminler! Ellerinizi altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz ergenlik çağına girmemiş olanlar, sabah namazından önce, öğleyin soyduğunuz vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden üç defa izin istesinler. Bunlar, mahrem (kapanmamış) halde bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında ne sizin için ne de onlar için bir mahzur yoktur. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. İşte Allah âyetleri size böyle açıklar. Allah, (her şeyi) bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (en-Nûr, 58)

Köleler ve küçük çocuklar ancak üç vakit için izin almakla emredildiler. (Bunlar dışında büyükler daima izin alarak içeri girmekle emredildiler hükmünü kasederek şu ayeti ifade edip şöyle) dedi:

"Çocuklarınız ergenlik çağına girdiklerinde, kendilerinden öncekiler (büyükleri) izin istedikleri gibi onlar da izin istesinler." (en-Nûr, 59) İbn Abbas dedi ki:

"İzin almak vaciptir." İbn Cüreyc *rahimehullâh* da, "Bütün insanlar üzerine vaciptir." ilavesini yaptı.¹⁴²

Sa'lebe b. Ebî Malik el-Kurazî *rahimehullâh*'dan rivayet edildiğine göre kendisi, Benî Harise İbni'l-Haris'in kardeşi Abdullah b. Süveyd'e bu üç (çıplak) vakitten sormak üzere yola koyuldu. Abdullah bu üç vakti gözetip uygulardı. Abdullah sordu: "Ne istiyorsun?" Ben dedim ki: "Bu üç vakitle amel etmek istiyorum." Bunun üzerine şöyle dedi:

(1) Öğle sıcağında (uyumak için) elbisemi çıkardığım vakit, ev halkımdan bulûğa ermiş hiç kimse yanıma girmez; ancak iznimle girer yahut onu çağırırsam girer ki, bu onun iznidir.

(2) Fecir vakti doğup da insanlar tanınincaya ve namaz kılınıncaya kadar (bu vakit de gece elbisesini değiştirip giyinme zamanıdır) ki, yine kimse yanıma giremez.

(3) Bir de yatsı namazını kıldığım ve elbisemi uyumak için çıkardığımda (yanıma kimse giremez).¹⁴³

İkrime *rahimehullâh*'dan rivayet edildiğine göre Irak halkından bir cemaatin İbn Abbas *radiyallâhu anhuma*'ya, "Ey Abbas'ın oğlu! Aziz ve celil Allah'ın, içinde bulunan emirleriyle emrolduğumuz halde, hiç kimse-nin kendisiyle amel etmediği şu **"Ey iman edenler, sağ elinizin mâlik olduğu (köle ve cariyeler) bir de sizden olup da henüz bulûğ çağına girmemiş(küçük)ler (şu) üç vakitte, sabah namazından sonra (odanıza girecek olurlarsa) sizden izin istesinler. Bu vakitlerin dışında**

142 *el-Edebu'l-Müfred*, 1063.

143 *el-Edebu'l-Müfred*, 1059.

birbirinizin yanma girip-çıkma size de, onlara da bir vebal yoktur..." buyruğu hakkında görüşün nedir?" diye sormuşlar.

el-Ka'nebî (râvi Abdullah b. Mesleme *rahimehullâh*), bu âyet-i kerimeyi âyetin sonunda yer alan, "**Hakıyla bilendir ve hikmet sahibidir.**" (kelimelerine) kadar okudu. İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* da şöyle dedi: "Allah mü'minlere karşı çok yumuşak ve merhametlidir. Örtünmeyi (bu nedenle onların sürekli örtünmelerini) ister. Bu âyet-i kerime nazil olduğu sıralarda ise (halkın) evlerinde perdeler ve özel hazırlanmış (kilitli) odalar yoktu. Bazen hizmetçiler, çocuklar ya da adamın (yanında, başkasından) öksüz kalmış kız çocuğu adam hanımı ile cinsî münasebetleyen odasına girebiliyordu. İşte bu yüzden (yüce) Allah bu açık-saçıklık vakitlerinde onlara (odalara girmek için) izin istemeyi emretti. (Sonra da) onlara örtüyü ve hayrı getirdi. Ve ben (bu örtünme ve hayır geldikten sonra) bu âyetle amel eden bir kimseyi görmedim."¹⁴⁴

İbn Ebû Hatim *rahimehullâh* rivayet ediyor ki Süddî *rahimehullâh* şöyle demiştir: "Sâhâbeden bazıları gusledip namaza çıkmak üzere bu saatlerde kadınlarıyla temasta bulunmayı severlerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, onlara emretti ki; kölelerine (cariyelerine, hizmetçilerine) ve çocuklarına bu saatlerde ancak kendilerinin izniyle girmelerini emreceklerdir."¹⁴⁵

144 *Sünen-i Ebû Davud*, 5192.

145 *Tefsiru İbn Kesir*.

**Allah'ın Peygamberleri *aleyhimusselatu*
vesselam bizim için güzel örneklerdir**

1) Nuh *aleyhisselam* şöyle dua etmiştir: “**Rabbim! Beni, ana-babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları başıyla, zalimlerin de ancak helâkini arttır.**” (Nûh, 28)

2) İbrahim *aleyhisselam*, atasını “*Babacığım!*” diye tevhid davet etmiş ve nihayet, babası onu tehdid edince, yine edeble ona şöyle cevap vermiştir: “**Bir zaman o, babasına dedi ki: ‘Babacığım! Duymayan, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın? Babacığım! Hakikaten sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Öyle ise bana uy ki, seni düz yola çıkarayım. Babacığım! Şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan, çok merhametli olan Allah’a âsi oldu. Babacığım! Allah tarafından sana azap dokunup da şeytanın yakını olmandan korkuyorum.’** (Babası:) ‘**Ey İbrahim! Sen benim tanrılarımın yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlarım! Uzun bir zaman benden uzak dur!’ dedi. İbrahim, ‘Selâm sana. Rabbinden senin için mağfiret dileyeceğim.**¹⁴⁶ **Çünkü O bana karşı çok lütüfkârdır.’ dedi.”** (Meryem, 42-47)

3) Allah *azze ve celle*, İbrahim *aleyhisselam*’a oğlu İsmail *aleyhisselam*’ı boğazlamasını emrettiği zaman oğlu ona

146 Dikkat edin! Müşrik için mağfiret dilemek yasaktır. İbrahim *aleyhisselam* bunu nehyiden önce söylemiştir. “**İbrahim’in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Ne var ki, onun Allah’ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı.**” (et-Tevbe, 114).

şöyle demiştir: **“Babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince, ‘Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin?’ dedi. O da cevaben, ‘Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun.’ dedi.”** (es-Sâffât, 102)

4) Kur’an-ı Kerim, Yahya *aleyhisselam*’ı şöyle vasfediyor: **“O, çok sakınan bir kimse idi. Ana-babasına çok iyi davranırdı; o, isyankâr bir zorba değildi.”** (Meryem, 13-14)

5) Mübarek Kitabımız, Yusuf *aleyhisselam* hakkında şöyle buyuruyor: **“Ana-babasını tahtının üstüne çıkarıp oturttu ve hepsi onun için (ona kavuştukları için) secdeye kapandılar. (Yusuf) dedi ki: ‘Ey babacığım! İşte bu, daha önce (gördüğüm) rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi...’”** (Yusuf, 100)

6) İsa *aleyhisselam* beşikteyken Allah’ın verdiği konuşma kabiliyetiyle dile gelip şöyle demiştir: **“Ben, Allah’ın kuluyum. O, bana Kitab’ı verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı; beni bedbaht bir zorba yapmadı.”** (Yusuf, 30-32)

7) Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*, müşrik annesine karşı saygılı olmuştur: Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*’dan şöyle rivayet edilmiştir: “Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, annesinin kabrini ziyaret edip ağladı. Beraberindekileri de ağlattı. Sonra, ‘Annemin başışlanması için Rabbimden izin istedim. Fakat bana izin ver-

medi. Kabrini ziyaret etmek için izin istedim. Bu konuda bana izin verdi. Dolayısıyla sizler de kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabirleri ziyaret etmek, ölümü hatırlatır.' buyurdu."¹⁴⁷

İbret Alınacak Rivayetler

1) İbn Ömer *radiyallâhu anhuma*'nın naklettiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Sizden önceki kavimlerden üç kişi yolculuğa çıkmış gidiyorlarken barınmak için bir mağaraya sığındılar. O anda dağdan bir kaya yuvarlanıp düştü ve mağaranın ağzını tıkadı. İçlerinden biri, 'Bu kayadan, ancak yaptığınız en faziletli amellerle Allah'a dua etmeniz halinde kurtulabilirsiniz.' dedi.

Birincisi, 'Ey Allah'ım! Benim yaşlı annem-babam vardı. Onların akşam sütünü içirmeden önce ne aileme ne de mallarıma bakardım. Bir işle uğraşırken bir gece biraz geç kalmıştım. Sütü sağıp götürdüm, fakat eve vardığımda annem-babam uyumuşlardı. Annem-babamdan önce aileme ya da mallarıma öncelik vermeyi hoş karşılamadım. Süt bardağı elimde olduğu halde güneş doğana kadar onların uyanmasını bekledim. En sonunda uyandılar ve sütlerini içtiler.

Allah'ım! Eğer bunu Senin rızan için yaptıysam, içinde bulunduğumuz halden bize bir çıkış yolu ver.' diye dua etti. Kapı bir az açıldı. Fakat çıkamadılar.

İkincisi, 'Allah'ım! Benim, herkesten çok sevdiğim bir amca kızım vardı. Onu arzuladım fakat o benden

147 *Sahîh-i Müslim*, 976.

kaçındı. Aradan yıllar geçmişti. Bir gün bana geldi, ben de ona, kendisini bana teslim etmesi şartıyla 120 dinar verdim. O da şartımı yerine getirdi. Tam üzerine çıktığım sırada bana, “Hak yol (nikah bağı) bulunmadan kızlığıyı bozarsan sana hakkımı helal etmem.» dedi. Ben de bırakıp gittim. Oysa insanlar içinde en sevdiğim kişi o kızdı. Verdiğim altınları da ona bağışladım.

Allah’ım! Eğer bunu Senin rızan için yaptıysam, içinde bulunduğumuz halden bize bir çıkış yolu ver.’ diye dua etti. Kapı biraz daha açıldı. Fakat çıkamadılar.

Üçüncüsü, ‘Allah’ım! Ben bir grup işçi tutup ücretlerini vermiştim. Fakat bir işçi, ücretini almadan çekip gitti. Ben de onun malını kendi malımdan ayrı tutup çalıştırdım, bu ücretten elde edilen karlâr çok mala dönüştü, adamın çok malı oldu. Bir süre sonra çıkıp geldi ve bana, “Ey Allah’ın kulu! Bana ücretimi ver.» dedi. Ben “Şu gördüğün develer, sığırlar, koyunlar ve köleler senindir.» deyince adam bana, “Benimle alay etme.» dedi. Ben de “Hayır, alay etmiyorum.» dedim. Bunun üzerine adam malların hepsini alıp hiçbir şey bırakmadan sürüp gitti.

Allah’ım! Eğer bunu Senin rızan için yaptıysam, içinde bulunduğumuz halden bize bir çıkış yolu ver.’ diye dua etti. Bunun üzerine kaya parçalandı ve yürüyerek çıkıp gittiler.”¹⁴⁸

148 Sahîh-i Buhârî, 2272; Sahîh-i Müslim, 2742.

2) Useyr b. Cabir *rahimehullâh* şöyle dedi: Ömer b. Hattab *radiyallâhu anh* kendisine Yemen ahâlisinden yardımcı kuvvetler geldiği zaman onlara;

- İçinizde Uveys b. Amir var mıdır? diye sorardı. Nihayet Ömer, Uveys'e rastgeldi ve:

- Uveys b. Amir sen misin? dedi. Uveys:

- Evet benim, dedi. Ömer tekrar:

- Murâd kabîlesinin sonra Karan kolundan mısınız diye sordu. Uveys:

- Evet, dedi. Ömer:

- Senin annen var mı? dedi. Uveys:

- Evet var, diye cevap verdi. Ömer de dedi ki:

- Ben, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediğini işittim: “Size Yemen ahâlisinin yardımcı mücâhid kuvvetleri ile beraber Murâd kabîlesinin sonra Karan kolundan Uveys b. Amir gelecek. Onun bedeninde baras hastalığı olmuştu da bir dirhem büyüklüğü yer müstesna kendisi bu hastalıktan kurtulmuştu. Onun bir annesi vardı ki, kendisi ona karşı çok itâatlidir. Uveys, bir şey hususunda Allah üzerine yemîn etmiş olsa Allah onun yemînini muhakkak doğru çıkarır. Eğer sen (ey Ömer) onun, senin için istiğfâr etmesine muktedir olabilirsen bunu yap.” Bu yüzden benim için Allah'dan mağfaret isteyiver.

Uveys de Ömer için istiğfâr etti.”¹⁴⁹

3) Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “İnsanlardan hiçbir çocuk beşikte ko-

nuşmamıştır; yalnız Meryem'in oğlu İsa aleyhisselâm ile Cüreyc'in (beşikte dile gelen) sahibi konuşmuştur." (Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e) sordular: "Ey Allah'ın Peygamberi! Cüreyc'in sahibi kimdir?" Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Cüreyc, kendisine ait bir manastırda (inzivaya çekilip ibadet eden) rahipti. Manastırının altında barınan bir sığır çobanı vardı. Köy halkından bir kadın da bu çobana gelirdi. Bir gün, Cüreyc namaz kılariken annesi gelip 'Ey Cüreyc!' (diye ona) seslendi. Cüreyc, namazdayken kendi kendine, 'Anneme mi (cevap vereyim), yoksa namazıma mı (devam edeyim)?' dedi. Namazını seçmeyi (ona devam etmeyi) uygun buldu.

Sonra annesi ikinci defa ona seslendi. Yine Cüreyc kendi kendine, 'Anneme mi (cevap vereyim), namazıma mı (devam edeyim)?' dedi. Ve yine namazını seçmeyi uygun buldu. Sonra üçüncü defa annesi ona seslendi. Cüreyc, 'Anneme mi (cevap vereyim), namazıma mı (devam edeyim)?' dedi. Yine namazını tercih etmeyi uygun gördü. Annesine cevap vermeyince, annesi (ona beddua ederek) şöyle dedi: 'Ey Cüreyc! Fahişelerin yüzüne bakmadıkça, Allah senin canını almasın.' Sonra kadıncağız döndü gitti.

Bir müddet sonra (sığır çobanına gidip gelmekte olan) o kadın (gayrimeşru) doğurduğu çocukla Melik'e getirildi, (dava edildi). Melik sordu: 'Bu çocuk kimden?' Kadın, 'Cüreyc'den,' dedi. Melik yine sordu: 'Manastırın sahibinden mi?' Kadın, 'Evet' dedi. Melik, 'Manastırını yıkın ve onu, bana getirin.' dedi.

Baltalarla manastırına vurarak onu yıktılar. Cüreyc'in kolu, boynuna iple bağlandı ve götürüldü. Fahişenin karşısına çıkarıldı.

Cüreyc fahişeyi gördü de gülümsedi. O da Cüreyc'e bakıyordu. Melik, Cüreyc'e sordu: 'Bu kadın ne iddia ediyor?' Cüreyc, 'Ne iddia ediyor?' deyince Melik, 'İddia ediyor ki, çocuğu sendendir.' Cüreyc, kadına sordu: 'Sen böyle mi iddia ediyorsun?' Kadın, 'Evet' dedi. Cüreyc, 'Bu çocuk nerede?' dedi. 'İşte o, kadının kucağında!' dediler. Cüreyc, çocuğa dönüp sordu: 'Senin baban kim?' Çocuk, 'Sığır çobanı' dedi. (Cüreyc'in iftiraya uğradığı anlaşılınca) Melik dedi ki: 'Senin manastırını altından yapalım mı?' Cüreyc, 'Hayır' dedi. 'Gümüştten yapalım mı?' dedi. Cüreyc, 'Hayır' dedi. Melik, 'O halde onu nasıl yapalım?' dedi. Cüreyc, 'Onu eskiden olduğu gibi yapın.' dedi. 'Niye gülümse din?' diye Melik sordu: Cüreyc, 'Hatırladığım bir işe, annemin bedduasının bana eriştiğine.' dedi. Sonra başından geçen hadiseyi onlara anlattı."¹⁵⁰

Yukarıdaki hadisten anlaşılın şudur ki, anne-babanın çocuk için ettiği dua makbuldur. Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Üç kişinin duası makbuldur, bunların kabul edilisinde şüphe yoktur: Mazlumun duası, misafirin (yolcunun) duası, ana-babanın çocuklarına duası."¹⁵¹

4) Ebû Mûsa el-Eş'arî *radıyallâhu anh*'ın oğlu Ebû Burde *rahimehullâh*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle anlat-

150 *el-Edebu'l-Müfred*, 33.

151 *el-Edebu'l-Müfred*, 32.

mıştır: “İbn Ömer, Yemenli bir adamın, sırtında annesini taşıyarak Kâbe’yi tavaf ederken şöyle demekte olduğuna şahit oldu:

“Annemin zelil bir devesiyim ben;

(Başka) binekleri usansa da usanmam ben.”

Sonra (Yemenli) dedi ki: “Ey İbn Ömer, annemin hakkını ödemiş oldum mu, ne dersin?” İbn Ömer, “Hayır! (Annen seni doğurduğu zaman) tek bir “Ah!” çekmesini dahi karşılayamadın.” dedi.¹⁵²

5) Abdullah b. Dinar *rahimehullâh* (şöyle demiştir:) Abdullah b. Ömer *radiyallâhu anhuma* Mekke’ye gitmek üzere yola çıktığı zaman deve binmekten usandığında, üzerine binip de istirahat etmek maksadıyla yanında bir merkeb bulundururdu. Bir de yanında başına bağlayıp saracağı bir sarığı bulunurdu. Bir gün böyle bir yolculukta eşeğin üzerinde yol alırken bir bedevi gördü. İbn Ömer, ona sordu:

- Sen, filân oğlu filân oğlu filân değil misin? O zat:

- Evet, oyum deyince, İbn Ömer ona altındaki eşeği verdi ve:

- Buna bin dedi; müteâkiben sarığı da verip:

- Bununla başını bağla, dedi. İbn Ömer’in yol arkadaşlarından bazıları İbn Ömer’e:

- Allah sana mağfîret eylesin! Sen üzerinde istirahat etmekte olduğun merkebi ve başına sardığın sarığı şu bedeviye verdin, dediler. Bunun üzerine İbn Ömer:

152 *el-Edebu'l-Müfred*, 11.

- Ben, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittim: O, "Kişinin babası dünyadan gittikten sonra babasının samîmî dostları ile ilgilenmesi ve onlara ihsânda bulunması, iyiliğin en iyisindedir." buyuruyordu. Şüphesiz ki bu bedevinin babası, Ömer b. Hattab'ın en samimî dostlarından biriydi, dedi.¹⁵³

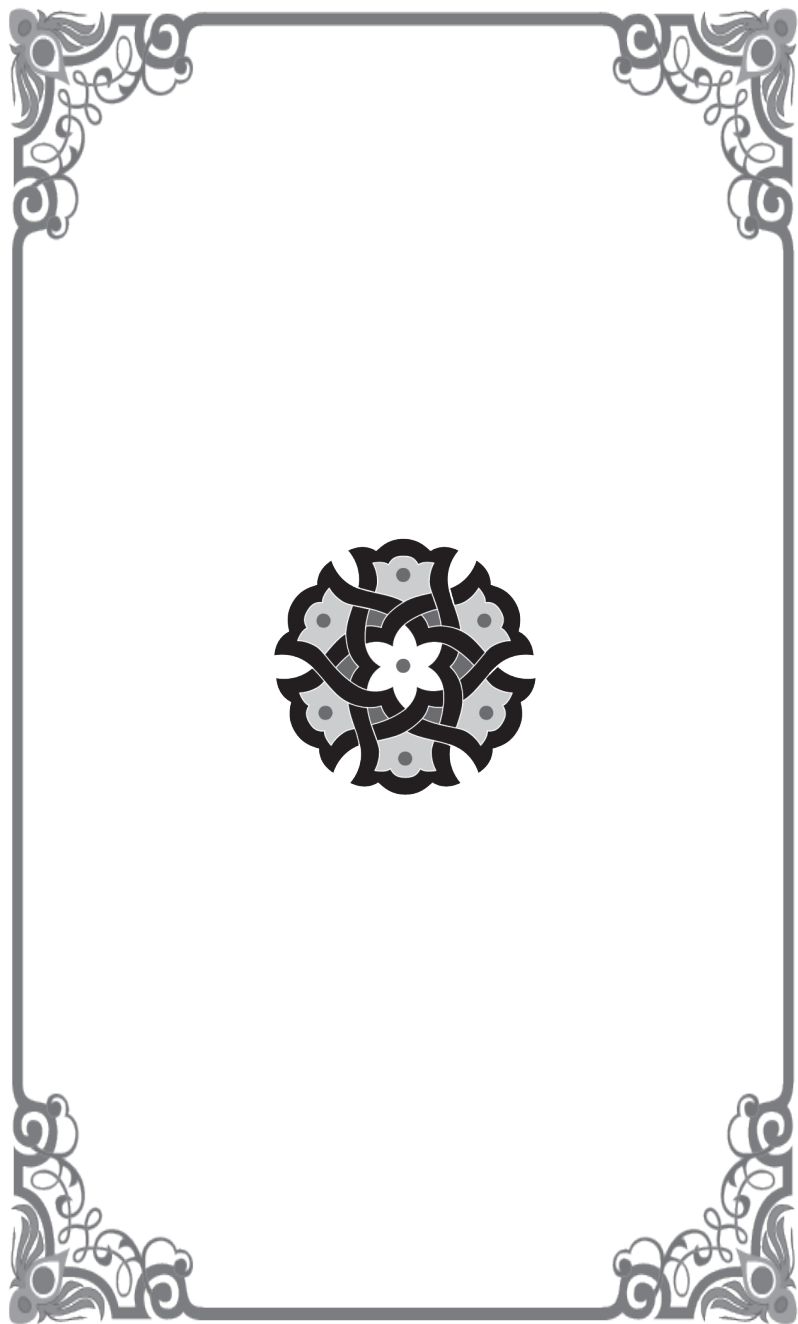
6) Meşhur hadis alimlerinden olmuş Bunder *rahimehullâh* şöyle demiştir: "Ben ilim almak için sefere çıkmak istedim, fakat annem buna razı olmadı. Ben anneme itaat ettim, Allah da bana bu ilmi bahşetti."¹⁵⁴

153 *Sahîh-i Müslim*, 2552.

154 Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 1/145.

4

**Evlâdın,
Anne-Baba Üzerindeki
Hakları**

Evlâdın, Anne-Baba Üzerindeki Hakları

Evlâdlara her türlü ikram ve ihsanda bulunmak, merhamet etmek, onlara karşı daima mülayim olmak, gönüllerini kıracak sözlerden kaçınmak ve onları memnun etmek gerekir. Evlâd, Allah'ın anne-babaya bir bağışdır:

“Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir.” (eş-Şûrâ, 49-50)

Allah şöyle de buyuruyor: **“Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yarattı ve sizi temiz gıdalarla rızıklandırdı.”** (en-Nahl, 72)

Evlâdın ana-baba üzerinde birçok hakkı vardır ki, bunların bazıları şunlardır:

1. Erkek, evlâdına anne olacak kadının iyi olmasına, keza kadın da evlâdına baba olacak adamın iyi olmasına dikkat etmelidir:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: *“Kadın (ile şu) dört (hasletleri) için evlenilir: Malı için, hasebi (şerefi) için, güzelliği için ve din-*

darlığı için. Sen dindar olanı seçmekle zafere kavuş. (Eğer dediğim gibi yapmazsan) yazık olur!”¹⁵⁵

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor:

“Kadınların en hayırlısıyla evlenmeye bakın. Denginiz olan kadınlarla evlenin ve emsalinizin kızlarını isteyin.”¹⁵⁶

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Dünya metânının en hayırlısı, iyi kadındır.”¹⁵⁷

Fâtıma bt. Kays'dan rivayet edildiğine göre Ebû Amr b. Hafs, Fâtıma'yı boşadıktan sonra Fâtıma, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek bu meseleyi ona anlatmış ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona (nikâh için) helâl olduğun zaman bana bildir!” buyurmuştur. Niha yet Fâtıma, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, Muâviye b. Süfyân ile Ebû Cehm'in onu istediklerini söyleyince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şöyle buyurmuştur:

“Ebû Cehm, sopasını boynundan indirmez. Muâviye ise, yoksuldur hiç malı yoktur. Sen Üsâme b. Zeyd'le evlen.”

(Fâtıma dedi ki:) “Ben buna razı olmadım. Sonra (Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana tekrar), “Üsâme b. Zeyd'le evlen!” dedi. Bunun üzerine ben de onunla evlendim. Allah onda hayır yarattı. Ben de ona gıpta ettim.”¹⁵⁸

155 *Sahîh-i Buhârî*, 5090; *Sahîh-i Müslim*, 1466.

156 *Sünen-i İbn Mace*, 1968; *Silsiletu'l-Ehadis-Sahîha*, 1067.

157 *Sahîh-i Müslim*, 1467.

158 *Sahîh-i Müslim*, 1480.

2. Anne-baba dünyaya gelecek evlâdının salih olması için Allah'a dua etmeli ve Allah'tan bereket dilemelidir:

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

﴿ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ
وَأَجْعَلْنَا لِلْمُنْفِقِينَ إِمَامًا ﴾

“(Rahmân’ın kulları:) ‘Ey Rabbimiz! Bize gözümü-zü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!’ derler.” (el-Furkân, 74)

﴿ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴾

“(Zekeriya dedi ki:) ‘Ey Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin.’ dedi.” (Al-i İmran, 38)

Abdullah b. Amr b. As *radiyallâhu anh*’dan rivayet olunduğuna göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Sizin biriniz bir kadınla evlendiği ya da bir köle satın aldığı zaman (şöyle) dua etsin:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا وَخَيْرِ مَا جُبِلَتْ عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا
وَشَرِّ مَا جُبِلَتْ عَلَيْهِ.»

“Allahumme, innî es’eluke min hayriha ve hayri mâ cubilet aleyhi ve eûzu bike min şerriha ve şerri mâ cubilet aleyhi / Allah’ım, Senden bunun hayrını ve onda yarattığın huyların hayırlısını istiyorum. Bunun şerrinden ve onda yarattığın huyların şerrinden de Sana sığınıyorum.” Bir deve satın aldığı zaman

da hörgücünün tepesinden tutup (bu sözlerin) aynısını söylesin."

Ebû Dâvûd dedi ki: Ebû Said (bu hadisi rivayet ederken şu sözleri de) ilâve etti: "Sonra câriye ile kölenin alnından tutsun ve haklarında (Allah'tan) bereket istesin."¹⁵⁹

İslam alimleri bu hadise bakarak bir kadınla evlenen ya da câriye, köle ya da deve satın alan bir kimsenin Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in öğrettiği şekilde dua etmesinin müstehab olduğunu söylemişlerdir.

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* dedi ki: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Eğer onlardan herhangi biri, hanımına yaklaştığı vakit:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ جَنَّيْنِي الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا».

'Bismillahi, Allahumme cennibniş-şeytane ve cennibniş-şeytane mâ razektenâ / Allah'ın adıyla, Allah'ım, şeytani benden de uzaklaştır, bize ihsan ettiğin rızıktan da uzaklaştır.' derse, sonra da bundan dolayı aralarında (evlâd) takdir olursa -yahut bir çocuk doğmasına hüküm olursa- ebediyen şeytan ona zarar veremez."¹⁶⁰

3. Baba, çocuğuna iyi isim vermelidir:

İyi isim derken Peygamberlerin, sıddiklerin, şehidlerin ve salihlerin isimleri kastediliyor. İsimlerin en güzeli ve Allah'a en hoş olanları ise Abdullah ve Abdurrahman'dır.

159 *Sünen-i Ebû Davud*, 2160.

160 *Sahîh-i Buhârî*, 5165.

Ebu Vehb el-Cüşemî *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “(Çocuklarınızı) *Peygamberlerin isimleriyle isimlendiriniz. İsimlerin Allah'a en hoş olanları Abdullah¹⁶¹ ve Abdurrahman'dır.¹⁶² En doğru olanları Haris¹⁶³ ile Hemmâm'dır.¹⁶⁴ En çirkin olanları da Harb¹⁶⁵ ve Mürre'dir.¹⁶⁶”¹⁶⁷*

Şu hadis-i şerifte Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, müslümanlara, kendi çocuklarını Peygamberlerin isimleriyle isimlendirmelerini emrediyor. Haberinizi olsun ki, Kur'an'ı Kerim'de yüz yirmi dört bin peygamderden yirmi beşinin ismi zikrediliyor. Bu isimler şunlardır:

1. **Adem** *aleyhisselam*,¹⁶⁸
2. **İdris** *aleyhisselam*,¹⁶⁹
3. **Nûh** *aleyhisselam*,¹⁷⁰
4. **Hûd** *aleyhisselam*,¹⁷¹
5. **Sâlih** *aleyhisselam*,¹⁷²
6. **İbrahim** *aleyhisselam*,¹⁷³

161 Yani, Allah'ın kulu.

162 Yani, er-Rehmân'ın kulu.

163 Yani, muhafız, bekçi.

164 Yani, qayret eden, ilgilenen, comert.

165 Yani, savaş, harp.

166 Yani, acı.

167 *Sünen-i Ebû Davud*, 4950; *el-Edebu'l-Müfred*, 814.

168 el-Bakara, 31.

169 Meryem, 56.

170 el-En'âm, 84.

171 Hûd, 50.

172 en-Neml, 45.

173 el-En'âm, 83.

7. İsmail *aleyhisselam*,¹⁷⁴
8. İshak *aleyhisselam*,¹⁷⁵
9. Lût *aleyhisselam*,¹⁷⁶
10. Şuayb *aleyhisselam*,¹⁷⁷
11. Yakub *aleyhisselam*,¹⁷⁸
12. Yusuf *aleyhisselam*,¹⁷⁹
13. Zülkifl *aleyhisselam*,¹⁸⁰
14. Eyyub *aleyhisselam*,¹⁸¹
15. Yunus *aleyhisselam*,¹⁸²
16. Musa *aleyhisselam*,¹⁸³
17. Harun *aleyhisselam*,¹⁸⁴
18. İlyas *aleyhisselam*,¹⁸⁵
19. Elyesa' *aleyhisselam*,¹⁸⁶
20. Davud *aleyhisselam*,¹⁸⁷
21. Süleyman *aleyhisselam*,¹⁸⁸

174 el-En'âm, 86.

175 el-En'âm, 84.

176 el-En'âm, 86.

177 el-En'âm, 85.

178 el-En'âm, 84.

179 el-En'âm, 84.

180 el-Enbiyâ, 85.

181 el-En'âm, 84.

182 el-En'âm, 86.

183 el-En'âm, 84.

184 el-A'râf, 85.

185 el-En'âm, 85.

186 el-En'âm, 86.

187 el-En'âm, 84.

188 el-En'âm, 84.

22. Zekeriyâ *aleyhisselam*,¹⁸⁹

23. Yahya *aleyhisselam*,¹⁹⁰

24. İsa *aleyhisselam*,¹⁹¹

25. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*.¹⁹²

Kur'an'da üç de salih insanın ismi zikrediliyor ki onların peygamber olup olmadığı hususunda selef ihtilâf etmiştir:

26. Zülkarneyn *aleyhisselam*,¹⁹³

27. Uzeyr *aleyhisselam*,¹⁹⁴

28. Hızır *aleyhisselam*.¹⁹⁵

Enes *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle anlatmıştır: “(Babalığım) Ebû Talha'nın oğlu (ve benim anadan kardeşim) Abdullah'ı, doğduğu gün Peygamberimize götürdüm. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir aba (elbise) içinde kendine ait bir deveyi katranlıyordu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* (bana) sordu: ‘Yanında hurma var mı?’ Ben, ‘Evet’ dedim ve ona birkaç hurma verdim. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* o hurmaları alıp çiğnedikten sonra ağzından bir miktar alıp onu çocuğun ağzına koydu ve bununla onu tahnik etti (bunları damağına sürdü). Çocuk da diliyle tadmaya başladı. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ‘Hurma,

189 el-En'âm, 85.

190 el-En'âm, 85.

191 el-En'âm, 85.

192 Al-i İmran, 144.

193 el-Kehf, 83.

194 et-Tevbe, 30.

195 el-Kehf, 67; *Sahîh-i Buhârî*, 122.

Ensar'ın sevdiği şeydir.' buyurdu ve çocuğa Abdullah ismini verdi."¹⁹⁶

Ebû Musa *radiyallâhu anh'*dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: "Benim bir oğlum oldu. Onu alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüm. Ona İbrahim adını verdi ve bir hurmayı ağzında çiğneyerek onun damağına sürdü. Mübarek olması için de ona dua etti, sonra çocuğu bana verdi."¹⁹⁷

Abdullah b. Selâm *radiyallâhu anh'*ın oğlu Yûsuf şöyle anlatmıştır: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bana Yûsuf ismini verdi ve beni kucağına oturttu ve başımı okşadı."¹⁹⁸

4. Erkek çocuklar sünnet ettirilmelidir:

Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"*Fıtrat*¹⁹⁹ *beştir*²⁰⁰ (yahut beş şey fıtrattandır): Sünnet olmak, etek tıraşı yapmak, koltuk altını yolmak, tırnakları kesmek, bıyıkları kısaltmaktır."²⁰¹

196 *Sahîh-i Buhârî*, 5470; *el-Edebu'l-Müfred*, 1254; *Sahîh-i Müslim*, 6/174.

197 *Sahîh-i Buhârî*, 5467; *el-Edebu'l-Müfred*, 840.

198 *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, 4/35; *el-Edebu'l-Müfred*, 835.

199 Fıtrat aslı yaratılış (hilkat-i asliyye) demektir.

200 Belirtmek gerekir ki, fıtrattan sayılan ameller beşten fazladır. Başka bir hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "*On şey fıtrattandır: Bıyıkları kısaltmak, sakalı uzatmak, misvak kullanmak, burna su çekmek, tırnakları kesmek, parmak mafsallarını yıkamak, koltuk altını yolmak, kasıkları tıraş etmek ve su ile taharetlenmek.*" (Râvî) Mus'ab dedi ki: "Ben 10'uncu hasleti unuttum, meğer ki mazmaza (ağız yıkama) ola." (*Sahîh-i Müslim*, 604).

201 *Sahîh-i Buhârî*, 5889; *Sahîh-i Müslim*, 257.

5. Çocuğun saçını traş edilmeli ve onun için akîka kurbanı kesilmelidir:

Akîka kurbânının kesilmesi hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Erkek çocuk(un doğumu) ile birlikte bir akîka vardır. O halde onun için bir kan akıtınız ve ondaki eziyet verici şeyleri gideriniz.”²⁰²

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Erkek çocuk için (yaşça) birbirine eşit olan iki koyun, kız çocuğu için de bir koyun (kesilir).”²⁰³

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Erkek çocuk için iki, kız çocuk için de bir koyun (kesiniz, kesilen koyunların) erkek veya dişi olmalarının sizce bir sakıncası yoktur.”²⁰⁴

6. Anne-baba, çocuğunu helal gıda ile beslemelidir:

Çocuğun ilk yediği helal yemek, anne sütüdür: “**Emzirmeyi tamamlamak isteyen (baba) için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler...**” (el-Bakara, 233) “**Eğer ana-baba, birbiriyle görüşerek ve karşılıklı anlaşarak çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur. Çocuklarınızı (sütanne tutup) emzirtmek istediğiniz takdirde, sütanneye vermekte olduğunuzu iyilikle teslim etmeniz şartıyla, üzerinize günah yoktur.**” (el-Bakara, 233)

202 *Sahîh-i Buhârî*, 5472.

203 *Sünen-i Ebû Davud*, 2836.

204 *Sünen-i Ebû Davud*, 2835.

Ey Müslüman anne ve babalar! Çocuklarınızı sadece helal nimetlerle besleyin. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz şöyle buyuruyor: “Ey insanlar! Allah, Tayyib (noksanlardan münezze ve pak)dır. O, tayyib (temiz ve helal) olandan başkasını kabul etmez. Allah, müminlere de Rasûllere emrettiği şeyi emretmiştir. Rasûllere; **“Ey Rasûller! Temiz ve helal olan şeylerden yiyin, güzel işler yapın. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilenim.”** (el-Mu’minun, 51) buyurdu. Mü’minlere de **“Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin, eğer siz yalnız Allah’a kulluk ediyorsanız O’na şükredin.”** (el-Bakara, 172) buyurdu.

Sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şunu zikretti: “Bir kimse ki Allah’a itaat yolunda kirlenmiş ve tozlara karışmış olarak uzun seferler yapar, ellerini semâya uzatır: ‘Ya Rab! Ya Rab!’ diyerek dua eder. Halbuki yemesi harâm, içmesi harâm, giymesi harâm, harâm ile gıdalanmıştır. İşte sıfatı bunlar olan böylesi için nerden ve nasıl duâ kabul edilir?”²⁰⁵

7. Anne-baba, çocuklarına şefkatli davranmalıdır:

Rivayet edildiğine göre, Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* şöyle dedi: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ali’nin oğlu Hasan’ı öptü, yanında da Temîm kabilesinden Akra’ b. Habis oturuyordu. Akra’ dedi ki: “Benim on çocuğum var, onlardan hiçbirini öpmedim.” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona baktı, sonra şöyle dedi:

205 *Sahîh-i Müslim*, 1015.

“Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.”²⁰⁶

Âişe *radiyallâhu anha* dedi ki: “Bir bedevi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanına gelerek ‘Siz çocuklarınızı öpüyor(mu)sunuz? Oysa biz onları öpmüyoruz.’ dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ‘Allah senin kalbinden merhameti söküp almışsa ben sana ne yapabilirim ki?’ diye cevap verdi.”²⁰⁷

Abdullah b. Amr b. el-As *radiyallâhu anhuma*, hadîsi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e ulaştırarak onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: “Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüzün hakkını tanımayan bizden değildir.”²⁰⁸

Abdullah b. Selâm’ın oğlu Yûsuf *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana Yûsuf adını verdi ve beni kucağına oturtarak başımı okşadı.”²⁰⁹

Amr b. Harîs *radiyallâhu anh*’ın şöyle dediği işitilmiştir: “Annem beni Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e götürdü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* başımı okşadı ve bana rızık duasında bulundu.”²¹⁰

Enes b. Malik *radiyallâhu anh*’dan: “Bir kadın, Âişe *radiyallâhu anha*’ya geldi. Âişe ona üç hurma verdi. Kadıncağz her (iki) çocuğuna birer hurma verdi ve kendine de bir hurma ayırdı. İki çocuk hurmaları yediler ve annelerine baktılar. Kadıncağz ayırdığı hurmayı bölerek

206 *Sahîh-i Buhârî*, 6013; *Sahîh-i Müslim*, 6170; *el-Edebu’l-Müfred*, 91.

207 *Sahîh-i Buhârî*, 5998.

208 *el-Edebu’l-Müfred*, 354.

209 *el-Edebu’l-Müfred*, 367.

210 *el-Edebu’l-Müfred*, 632.

iki çocuğa yarım hurma verdi. Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* gelince Âişe, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e (hadiseyi) anlattı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Bundan neden taaccüp ediyorsun? O kadıncağızın, her iki çocuğuna gösterdiği merhamet sebebiyle Allah ona rahmet etmiştir.”²¹¹

8. Anne-baba evlâtlarını güzel terbiye etmelidir:

Her müslüman, çoluk-çocuğuna ve emri altında bulunanlara dinini öğretmekle sorumludur. Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurur ki: “Hepiniz yükümlülükleri olan birer çobansınız. Her biriniz himayeniz altında bulunan ve bakmakta yükümlü olduğunuz kişilerden ve işlerden sorumlusunuz. Devlet başkanı/yönetici bir çobandır ve tebasından sorumludur; erkekler birer çobandır ve eşlerinden sorumludur; kadınlar birer çobandır ve ailesindekilerden sorumludur; hizmetçiler efendilerinin mallarını korumakla yükümlü birer çobandır ve korumakla yükümlü oldukları mallardan sorumludur.”²¹²

Evlâdını güzel terbiye eden anne-baba çok sevâp kazanır; bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurur ki: “Her kim İslam'da te'sis edilen güzel bir hayrı ilk önce işleyip güzel bir çığır açarsa ona, hem işlediği bu hayrın sevâbı, hem de kendisinden sonra işleyecek olan hayır sâhiplerinin sevâbı -onların sevâ-

211 *el-Edebu'l-Müfred*, 89.

212 *Sahîh-i Müslim*, 1017.

bından hiçbir şey eksilmeksizin- verilir. Yine her kim İslam'da kötülüğü bildirilen hayırsız bir işe başlar, kötü bir çıkar açarsa, hem işlediği bu kötü işin günahı, hem de kendisinden sonra onu işleyecek olanların günahları -onların günahlarından hiçbir şey eksilmeksizin- ona ait olur.”²¹³

Güzel terbiye derken İslam terbiyesi -Kur'an'ın ahlâkıyla ahlâklanmak ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine sarılmak, üstelik, bu ahlâkı ve sünneti yaşatan ve tebliğ eden sahabîlere ittibâ' etmek- kastediliyor. Bu terbiyeden daha iyi terbiye bulamazsınız.

Ali b. Ebû Talib *radiyallâhu anh*'dan nakledildiğine göre, Yüce Allah'ın “**Ey imân edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.**” (et-Tahrîm, 6) kavliyle onları terbiye edip öğretin, denilmek istenmiştir. Ali b. Ebu Talha da İbn Abbâs'tan şöyle naklediyor: O bu âyete, Allah'a itaat için çalıştırın, Allah'a isyandan koruyun ve ailenize zikri emredin ki, Allah onları cehennemden kurtarsın, şeklinde mânâ vermiştir. Mücâhid; Allah'tan korkun ve ailenize Allah'tan korkmayı tavsiye edin, anlamını vermiştir. Katâde der ki: Bu âyet, onlara Allah'a itaati emretmekte, Allah'a isyânı yasaklamakta, Allah'ın emri üzere kâim olmalarını ve bu konuda ailelerini, çocuk-çocuklarını desteklemelerini bildirmektedir. Eğer Allah'a isyan ettiklerini görürsen, onları engeller ve alıkoyarsın. Dahhâk ve Mukâtil de şöyle demişlerdir: Müslümanın; ailesine, akrabalarına,

213 *Sahîh-i Buhârî*, 893; *Sahîh-i Müslim*, 4828.

kölelerine ve cariyelerine Allah'ın kendilerine neyi farz kıldığını ve neyi yasakladığını öğretmesi gerekir.²¹⁴

Çocuğa öyredilmesi vacib olan amellerden biri namazdır: **“Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et.”** (Tâ-Hâ, 132)

Bu âyetin manâsıyla ilgili olan hadîste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: *“Çocuk yedi yaşına gelince namaz kılmasını emrediniz. On yaşına gelince de kılmazsa dövünüz.”*²¹⁵ Fukahâ oruçta da durumun aynı olduğunu söylemiştir. Böylece çocuğun ibâdete alışmasının sağlanacağını ve bu sayede itâate ve ibâdete koyulup isyandan kaçınmayı ve kötülükleri terketmeyi alışkanlık haline getireceğini ifâde ederler. Bu konuda da başarıyı sağlayan Allah'tır.

Anne-baba kendi evlatlarına salih insanlarla hem-dem/iyi arkadaş olmayı ve onlarla güzel bir dostluk kurmayı emretmeli, kötü insanlardan ise uzak durmayı hasihat etmelidirler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* iyi ve kötü dostlar hakkında güzel bir mesel getirmiştir: *“İyi arkadaş ile kötü arkadaşın misali, misk taşıyan ile demirci körüğü üfleyen kimsenin misaline benzer. Misk taşıyan kimse ya sana bir miktar ikram eder ya sen ondan satın alırsın ya da ondan sana hoş bir koku gelir. Körük üfleyen kimse ise ya (saçtığı kıvılcımlarla) elbiselerini yakar yahut (ondan) kötü bir koku alırsın.”*²¹⁶

214 *Tefsir-i İbn Kesir.*

215 *Sünen-i Ebû Davud, 494; Sahihu'l-Cami, 5867.*

216 *Sahih-i Buhârî, 5534.*

Bu hususta şairimiz ne güzel söylemiştir:

“İyi insanlara sen ol yar, hem-dem,
İyiden iyilik görürsün her dem.
Çemende bulunan, hoş koku alır,
Cahille oturan zarara uğrar.
Haberin olsun ki, bir kötü adam,
Yüz salih adamı eyler bed-nam.”²¹⁷

- Çocuklara Kur'an-ı Kerim'i öğretmek de onların haklarından. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ümmetine Allah'ın Kitabını öğrenmeyi ve onu başkalarına öğretmeyi tavsiye etmiştir: “Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve öğretendir.”²¹⁸

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “Müjdelenin, sizler ‘Lâ ilâhe illallah ve Muhammedun Rasûlullah’ diyerek şahitlik yapmıyor musunuz?” Onlar, “Evet, ya Rasûlallah!” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle devam etti: “Kur'an öyle bir iptir ki bir ucu Allah'ın, diğer ucu sizin elinizdedir. Ona sağlam tutununuz ki sapmayasınız ve helak olmayasınız.”²¹⁹

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine bir hadiste şöyle buyuruyor: “Allah'ın evlerinden bir evde, Allah'ın kitabını okumak ve aralarında müzakere etmek için toplanan bir cemaatin üzerine sekinet iner, onları rahmet kuşatır, melekler etra arını sarar ve Allah onları kendi katında bulunanlara överek anlatır.”²²⁰

217 Nizami Gencevi, *Yedi Güzel*, 40.

218 *Sahîh-i Buhârî*, 5027.

219 *Sahîh-i İbn Hibban*, 122; *Silsiletu'l-Ehadisu's-Sahîha*, 713.

220 *Sahîh-i Müslim*, 8/71.

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, hadislerinin birinde şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde Kur’an, getirilecek ve şöyle diyecek: ‘Ey Rabbim, beni okuyup benimle hayatını yaşayan bu kulunu giydir.’ O kimseye keramet tâcı giydirilecek. Sonra Kur’an diyecek ki: ‘Artır ya Rabbi.’ İkrâm olarak elbise de giydirilecek. Sonra yine Kur’an diyecek ki: ‘Ey Rabbim, ondan razı ol.’ Allah ondan razı olacak. Denilecek ki: ‘Ey kul! Oku ve yüksel!’ Böylece okuduğu her ayetle iyilik, sevap ve mükâfatları artırılabacaktır.”²²¹

9. Evlâdın ana-baba üzerindeki haklarından biri de, onların arasında eşitliği gözetmektir:

Bu hususta Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, hadislerinin birinde şöyle buyurmuştur: “Allah’tan korkun ve çocuklarınız arasında eşitliği gözetin.”²²²

Nu'man b. Beşir *radiyallâhu anhuma*'nın ravi Â'mir'e anlattığına göre; babası (Beşir), onu yüklenerek Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürüp dedi ki: “Ya Rasûlallah! Ben seni şahit tutuyorum, (oğlum) Nu'man'a şunu ve şunu bağışladım.” Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Her çocuğuna bağışladın mı?” Babam, “Hayır” dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Çocuklarının hepsinin iyilikte müsavi olmaları seni sevindirmez mi?” Babam, “Evet” dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “O halde benden başkasını şahit tut!” buyurdu.

Ebû Abdullah el-Buhârî dedi ki: “Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, “O halde benden başkasını şahit tut!”

221 Sünen-i Tirmizî, 2915; Sahîhu'l-Câmî, 8030.

222 Sahîh-i Buhârî, 2587.

diye buyurduğu şهادet sözü, bir ruhsat değildir. (Yani başkasının şahitliği ile çocukların arasında bu adaletsizliği yapabilirsin, manası taşımaz.)²²³

İmam Buhârî'nin naklettiği bir rivayette Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu haber verilir: “*Ben zulme şahit olmam.*”²²⁴ Bu rivayetten de anlaşılmaktadır ki, kişinin çocukları arasında adaletsizlik yapması zulüm sayılır.

10. Anne-baba, çocuklarına güzel örnek olmalıdır:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu söyledi: “*Doğan her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra ana-babası onu yahudi, hristiyan veya mecûsî yapar.*”²²⁵

Müslüman anne-baba, kendi çocuklarını müslüman yapmalıdır. Rabbine ibadetle yetişen genci Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle müjdelemiştir: “*Şu yedi kişiyi Allah Teâlâ, kendi gölgesinden başka bir gölgenin olmadığı günde gölgelendirecektir:*

- 1- Adil yönetici (halife/devlet başkanı),
- 2- Rabbine ibadetle yetişen genç,
- 3- Kalbi mescidlere/camilere bağlı olan adam,
- 4- Allah için birbirlerini seven iki adam. Bir araya gelince Allah için bir araya gelir, ayrılınca Allah için ayrılırlar.

223 *el-Edebu'l-Müfred*, 93.

224 *Sahîh-i Buhârî*, 2650.

225 *Sahîh-i Buhârî*, 1359.

5- Makam ve güzellik sahibi bir kadının, kendisini zinaya davet etmesi durumunda 'Ben Allah'tan korurum' diyerek cevap veren kimse,

6- Sağ elinin infak ettiğini sol elinin bilemeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse,

7- Yalnız başınayken Allah'ı anıp da gözleri yaşlarla dolan kimse."²²⁶

11. Çocuğun salih olması için Allah'a güvenmek:

Çocuğun salih olması için Allah'a pek çok dua edip yalvarmak, yalnız O'ndan yardım dilemek ve yalnız O'na tevekkül etmek gerekir. Bu da peygamberlerin ve salihlerin yoludur:

"(İbrahim şöyle demişti:) 'Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabbimiz! Duamı kabul et!'" (İbrâhim, 40)

"Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor (şöyle diyorlardı:) 'Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz Sen işitensin, bilensin. Ey Rabbimiz! Bizi Sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de Sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tevbeimizi kabul et; zira, tevbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak Sensin.'" (el-Bakara, 127-128)

"(Zekeriyya, Rabbine şöyle dua etti:) 'Ey Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil bağışla. Şüphesiz Sen duayı hakkıyla işitensin.' dedi." (Al-i İmran, 38)

“Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile sütten kesilmesi otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: ‘Rabbim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de, zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben müslümanlardanım.’” (el-Ahkâf, 74)

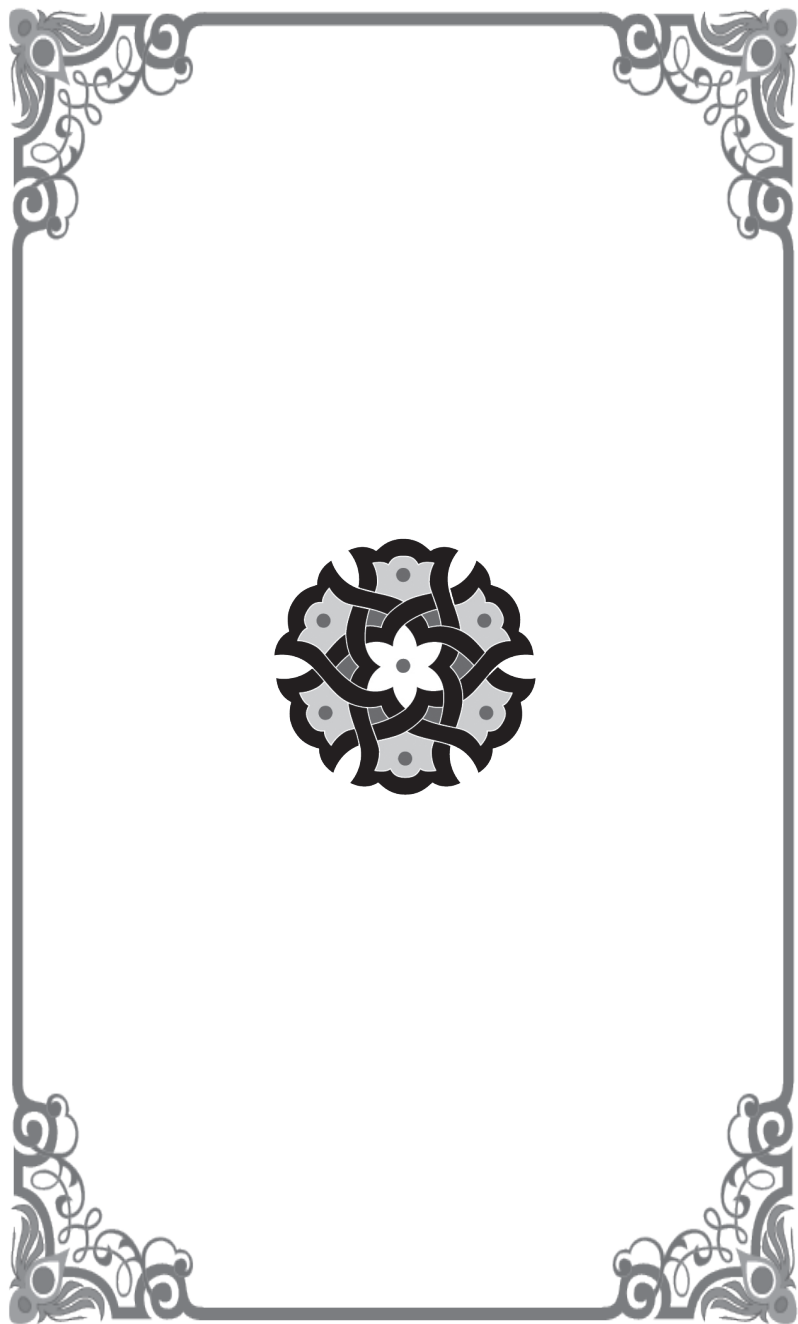
“(Rahmân’ın kulları:) ‘Ey Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler başısla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!’ derler.” (el-Furkân, 74)

12. Evlâd haklarından biri de onları ancak babalarına nisbet etmektir:

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Evlât edindiklerinizi babalarına nisbet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettığınız kimseler olarak kabul edin. Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok; fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır.” (el-Ahzâb, 5)

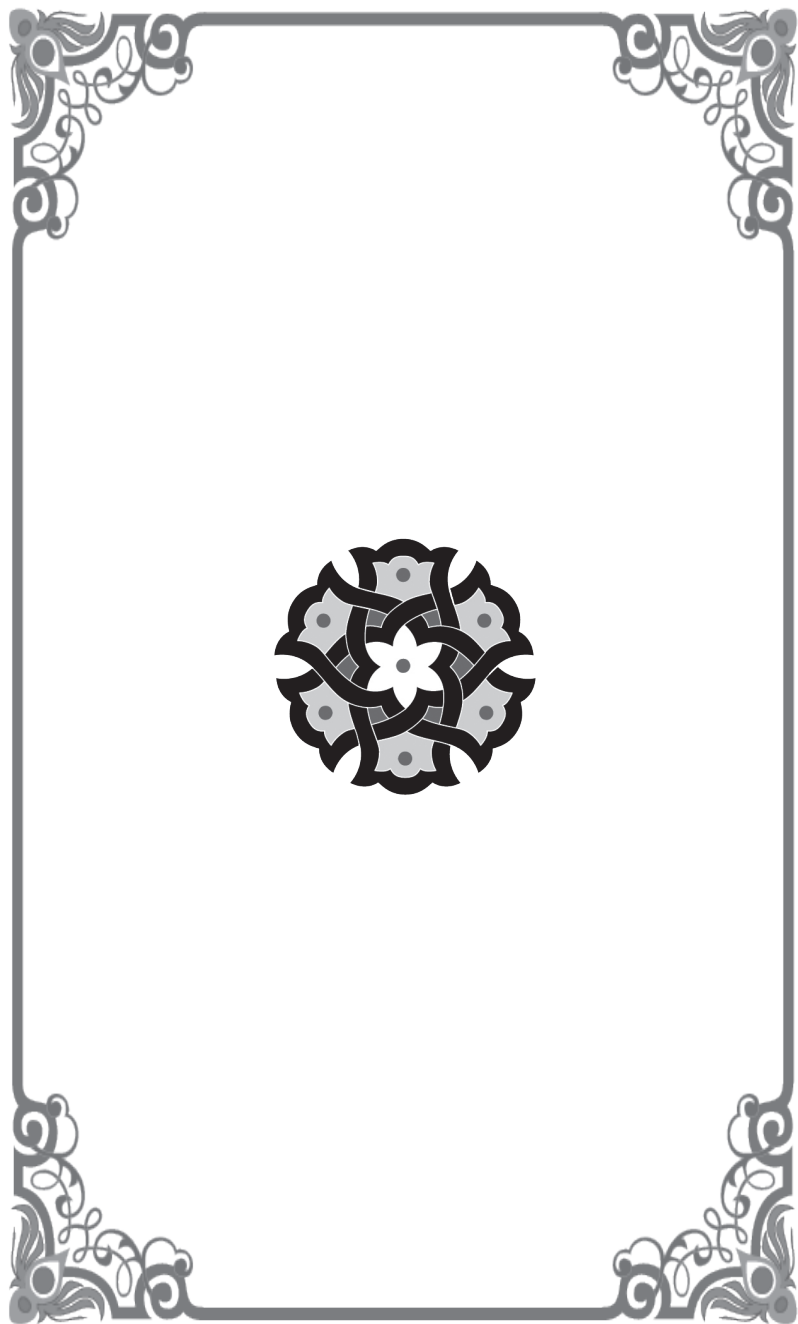
Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, hadislerinin birinde şöyle buyurmuştur: “Her kim bilerek babasından başka birinden olduğunu iddia ederse cennet ona haramdır.”²²⁷

227 *Sahîh-i Buhârî*, 4326.

5

Akrabanın Hakları

Akrabanın Hakları

Dinimiz, akrabalar arasındaki ilişkilerin sıcak ve devamlı olmasına, akrabaların birbirine destek olmalarına ve iyilik yapmalarına önem vermektedir. Akrabalık hakkını gözetmek, yüce Allah'ın ve Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vacib buyurduğu amellerdendir. Kur'an'da Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor:

“Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşta, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariyeye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.” (en-Nisâ, 36)

“Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere saçıp de savurma.” (el-İsrâ, 26)

Akrabalık bağları ne kadar sıcak ve devamlı olursa, toplum da o kadar sağlam ve güçlü olur. İslam'ın hedeflerinden biri de sağlam bir müslüman toplum oluşturmaktır. Bunun için akrabalık ilişkilerini sıcak ve devamlı tutmak gerekir. İslam sadece bununla yetinmemiş, akrabaların birbirine madden ve manen iyilik yapmasını emretmiştir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Kime iyilik yapayım?” diye üç defa soran Muaviye b. Hayde'ye, üç defasında da

“annene” cevabını vermiş, sonra babasına, sonra da en yakınlarına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir.²²⁸

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi, misafirine ikram etsin; Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi, akrabasını görüp gözetmesin; Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.”²²⁹

İslam dininin tavsiye ettiği akrabalık hakları çoktur. İşte onlardan bazıları:

1. Akrabaları tanımak, onlarla ilgilenmek, onlara iyilik yapmak ve akrabalık bağlarını sıkı tutmak:

Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Soyunuzu öğreniniz ki (ziyaret ederek, tanışıp bilişerek) akrabalık bağlarınızı sıkı tutasınız. Çünkü akraba ile ilişkiyi sıkı tutmak, aile içinde sevgi doğuran, malı artıran ve ömrü uzatan bir sebeptir.”²³⁰

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurur: “Hiç olmazsa, selam vermekle akrabalık bağlarınızı sıkı tutunuz.”²³¹

2. Onlarla ziyaretleşmek:

Allah *azze ve celle* insanlara akrabalarıyla ilişkiyi kesmeyi yasaklayıp şöyle buyuruyor: “**Ey insanlar! Sizi bir**

228 *Sünen-i Tirmizî*, 1897; *el-Edebu'l-Müfred*, 3.

229 *Sahîh-i Buhârî*, 6138.

230 *Sünen-i Tirmizî*, 1979; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 276.

231 *es-Sikât*, *İbn Hibban*, 1/75; *Sahîhu'l-Cami*, 2838.

tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının.” (en-Nisâ, 1)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: “Akrabalık bağını gözeten, (yapılan iyiliği karşılık vererek) *mükâfatlandır*an kimse *değildir*. Asıl akrabalık bağını gözeten kişi, akrabalık bağı kopartıldığı halde kendisi onu gözeten kimsedir.”²³²

Ebû Eyyub el-Ensârî *radiyallâhu anh*'dan nakledildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir yolculuğu sırasında bir bedevî Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip dedi ki: “Beni Cennet'e yaklaştıracak ve Cehennem'den uzaklaştıracak şeyi bana bildir.” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Allah'a ibadet edersin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kıalarsın, zekâtı verirsin ve akrabalık bağlarını kesmezsin.” buyurdu.²³³

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* (rivayet edildiğine göre) şöyle dedi: “Bir adam, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldi ve şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasûlü! Benim akrabam var, onlara gidiyorum; onlar ise ilgiyi kesiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar ve bana kötü söyleyip cefa ediyorlar. Ben bu yaptıklarına tahammül ediyorum ve bağışlıyorum.”

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona, “Eğer durum anlattığın gibiyse, sen onlara ateşli kül serpiyor

232 *Sahîh-i Buhârî*, 5991.

233 *el-Edebu'l-Müfred*, 49; *Sahîh-i Buhârî*, 1396; *Sahîh-i Müslim*, 104.

gibisin (onlar, senin iyiliğinden ızdırıp içinde olurlar). *Sen bu vaziyette (ihsanına) devam ettikçe, onlara karşı, Allah'tan bir yardımcı daima seninle bulunur.*"²³⁴

3. Onları hakka çağırıp bâtıldan sakındırmak:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh'* dan rivayet edildiğine göre, o şöyle dedi: "(Önce) **en yakın akrabamı** (Allah'ın azabı ile) **korkut.**" (eş-Şuarâ, 214) âyeti nazil olunca, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kalkıp şöyle çağırdı: "*Ey Kâ'b İbn-i Luey oğulları! Canlarınızı ateşten kurtarınız. Ey Abd-i Menaf oğulları! Canlarınızı ateşten kurtarınız. Ey Haşim oğulları! Canlarınızı ateşten kurtarınız. Ey Abdulmuttalib oğulları! Canlarınızı ateşten kurtarınız. Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Canını ateşten kurtar; çünkü ben senin için Allah'tan bir şeye sahip değilim. Ancak size akrabalığım var, ben de bu akrabalık bağınu bu dünyada gözetirim (dünyada ihsanda bulunurum).*"²³⁵

4. Onlara iyilik ve yardım etmek:

Bu hususta Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: "**Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.**" (en-Nahl, 90)

Küleyb b. Menfa'a dedi ki: Dedem (Bekir b. Haris *radiyallâhu anh*) şöyle sordu: "Ya Rasûlallah, kime iyilik

234 *Sahîh-i Müslim*, 6689.

235 *Sahîh-i Buhârî*, 2753; *Sahîh-i Müslim*, 501.

edeyim?” Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Annene, sonra babana, kız kardeşine, erkek kardeşine ve bir de bunları takip eden akrabaya (iyilik etmen) vacib bir haktır, yakınlarına da...” buyurdu.²³⁶

5. Onlara infak etmek:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “En hayırlı sadaka, akrabaya verilen sadakadır.”²³⁷

Enes b. Malik *radiyallâhu anh* şöyle anlatıyor: Ebû Talha, hurmalıkları bakımından Medine’de zengin biriydi. O, en çok mescidin karşısında bulunan Beyrûha adlı bahçesini severdi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* oraya girer ve suyundan içerdi. “**Sevdiğiniz şeylerden** (Allah yolunda) **harcamadıkça ‘iyi’ye eremezsiniz. Her ne harcarsanız, Allah onu hakkıyla bilir.**” (Al-i İmran, 92) ayeti nazil olunca Ebû Talha, hemen kalkıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e geldi ve “Ey Allah’ın Rasûlü! Allah, ‘**Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda infak etmedikçe iyiliği kavuşamazsınız.**’ ayetini indirdi. En sevdiğim mal, Beyrûha’dır. Onu Allah için sadaka olarak veriyorum. Bundan dolayı Allah’ın bana ‘iyi’yi (birr’i) vermesini ve âhirette sevap almayı umuyorum. Ey Allah’ın Rasûlü! Bu bahçe hakkında Allah’ın sana gösterdiği şekilde tasarrufta bulun.” dedi.

Bunun üzerine Rasûlallah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Ne güzel! Bu çok kazanç getiren bir mal. Bu çok kâr geti-

236 *el-Edebu’l-Müfred*, 47.

237 *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, 5/416; *Sahihu’l-Cami*, 1110.

ren mal! Dediklerini işittim. Ben, bunu akrabalarına vermeni uygun görüyorum” buyurdu.

Ebû Talha da, “(Buyurduğün şekilde) yapacağım ya Rasûlallah!” diyerek, bahçeyi, akrabaları ve amca çocukları arasında paylaştırdı.”²³⁸

Mâlik el-Cüşemî *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: (Bir dedesinde ben,) “Ya Rasûlallah! Amcamın bir oğlu var. (İhtiyacı olduğunda) ona gidiyor ve yardım istiyorum, fakat o bana yardım etmiyor. (Üstelik) alâka da göstermiyor. Sonra bana ihtiyacı olduğunda gelip yardım istiyor. Ben de ona yardım etmeyeceğime ve ilgi de göstermeyeceğime yemîn ettim. (Bu davranışıma) ne buyurursunuz?” dedim. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* de bana, (yemînimi bozarak yardım etmemi, alâka göstermemi ve böylece) daha hayırlı olanı yapmamı (sonra da bozduğum için) yemînimin keffâretini ödememi emretti.²³⁹

6. Evlenilmesi haram olan akraba ile evlenmemek:

Evlenilmesi haram sayılan kadınlar Kur'an'da şöyle sıralanmaktadır: “**Analarınız, kızlarınız, kızkardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kızkardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla (nikâhlanıp da) henüz birleşmemişseniz kızlarını almanızda size bir mahzur yoktur.**

238 *Sahîh-i Buhârî*, 1461.

239 *Sünen-i Nesai*, 3788; *Sünen-i İbn Mace*, 2109; *İrvau'l-Ğalil*, 7/168.

Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (en-Nisâ, 23)

Bir hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kadın, halası ile bir nikâh altında tutulmaz. Kadın, teyzesi ile de bir nikâh altında bulundurulmaz.”²⁴⁰

Akrabalık bağlarını sıkı tutmanın sevabı ve onları kesmenin günahı:

Bu hususta rivayet edilmiş bazı hadisler şunlardır:

- Âişe *radiyallâhu anha*’dan rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Rahim, Allah’ın rahmetinin eserlerindedir. Kim onun hakkını yerine getirirse (sılâ ve iyilik ederse), Allah ona ihsan eder. Kim de ondan ilgiyi keserse, Allah ondan ihsan ve rahmetini keser.”²⁴¹

- Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kim rızkının genişletilmesini ve ömrünün uzatılmasını isterse, akrabası ile ilişkisini devam ettirsin!”²⁴²

- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Soyunuzu öğreniniz ki (ziyaret ederek, tanışıp bilşerek) akrabalık bağlarını sıkı tutasınız. Çünkü akraba ile ilişkiyi sıkı tutmak, aile içinde sevgi doğuran, malı artıran ve ömrü uzatan bir sebeptir.”²⁴³

240 *Sahîh-i Buhârî*, 5109; *Sahîh-i Müslim*, 1408.

241 *el-Edebu’l-Müfred*, 55.

242 *Sahîh-i Buhârî*, 2068.

243 *Sünen-i Tirmizî*, 1979; *Silsiletu’l-Ehâdîsi’s-Sahîha*, 276.

- Abdullah b. Mesud *radiyallâhu anha*'nın eşi Zeyneb *radiyallâhu anha* şöyle anlatıyor: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sordum: ‘(Ya Rasûlallah!) Kocama ve himayemdeki yetimlere yaptığım infak sadaka yerine geçermi (bana sevab kazandırır mı)?’ Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ‘Evet ona iki sevab vardır: Birisi akrabalık haklarını gözettiği için, diğeri sadaka verdiği için.’ buyurdu.”²⁴⁴

- Hakim b. Hizam *radiyallâhu anh*'in haber verdiğine göre, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle demiştir: “Ey Allah'ın Rasûlü! Cahiliye dönemindeyken yaptığım sadaka, köle azadı veya akrabayı gözetmek gibi hayırlarda bana mükafaat var mı, ne dersiniz?” Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle cevap vermiştir: “Hayır olarak işlemiş olduğun geçmiş amellerinle Müslüman oldun.”²⁴⁵

- Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Her Perşembe akşamında -Cuma gecesinde- insanoğlunun amelleri şanı yüce Allah'a arz edilir de sılâ-i rahimi terk edenin ameli kabul edilmez.”²⁴⁶

- Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Her biriniz günah olan şey için yahut akrabalık bağının kesilmesi için dua etmedikçe ya da ‘dua ettim de benim için kabul edildiğini görmedim’ diyerek

244 *Sahîh-i Buhârî*, 1467; *Sahîh-i Müslim*, 1000.

245 *Sahîh-i Buhârî*, 1436.

246 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 2/484; *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, 2538.

acele edip duayı terk etmedikçe, (dua) ondan kabul olunur."²⁴⁷

- Ebu Bekre *radiyallâhu anh'*dan (şöyle dediği rivayet edilmiştir): Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "*Ahirete ertelenecek cezası ile beraber, sahibi için zulüm ve akrabayı ziyareti terk kadar, Allah'ın cezalandırmayı çabuklaştırmasına layık olan bir günah yoktur.*"²⁴⁸

- Cubeyr b. Mutim *radiyallâhu anh'*dan rivayet edildiğine göre o, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i, "*Cennete akrabalık bağını koparan hiçbir kimse giremez.*" diye buyururken dinlemiştir.²⁴⁹

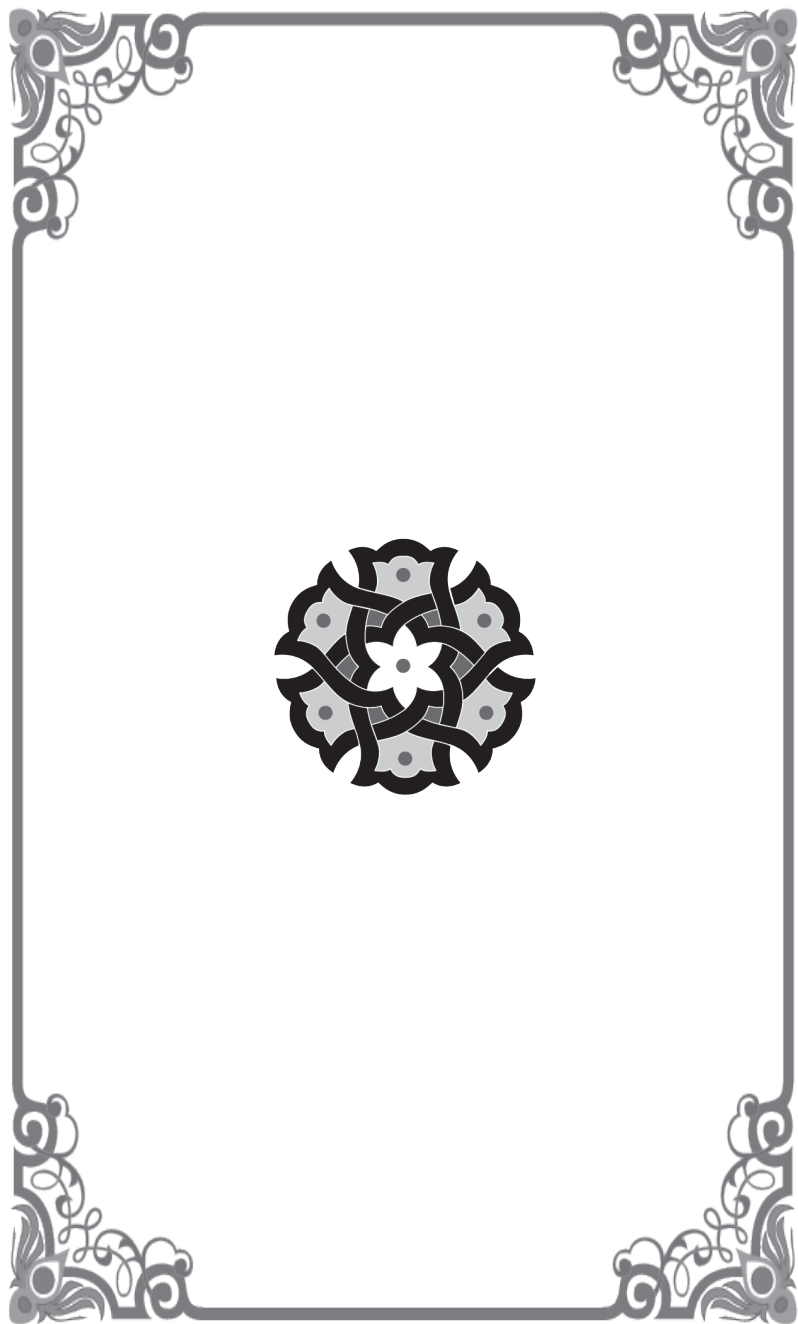
Yukarıda zikredilen hadislerden anlaşılan şudur: Kim akrabalık bağlarını sıkı tutar, onlara iyilik eder ve ilişkisini devam ettirirse, Allah ona ihsan eder, onun rızkını artırır, ömrünü uzatar, onu ailesine sevdirebilir, hatta cahiliye zamanında yapmış olduğu iyilikleri sevaba çevirir.²⁵⁰ Kim de akrabasından ilgiyi keserse, Allah ondan ihsan ve rahmetini keser, onun amelleri kabul edilmez, o hem dünyada hem de ahirette cezalandırılır, Cennetten uzaklaştırılıp Cehenneme girer.

247 *Sahîh-i Müslim*, 2735.

248 *Sünen-i Ebû Davud*, 4902.

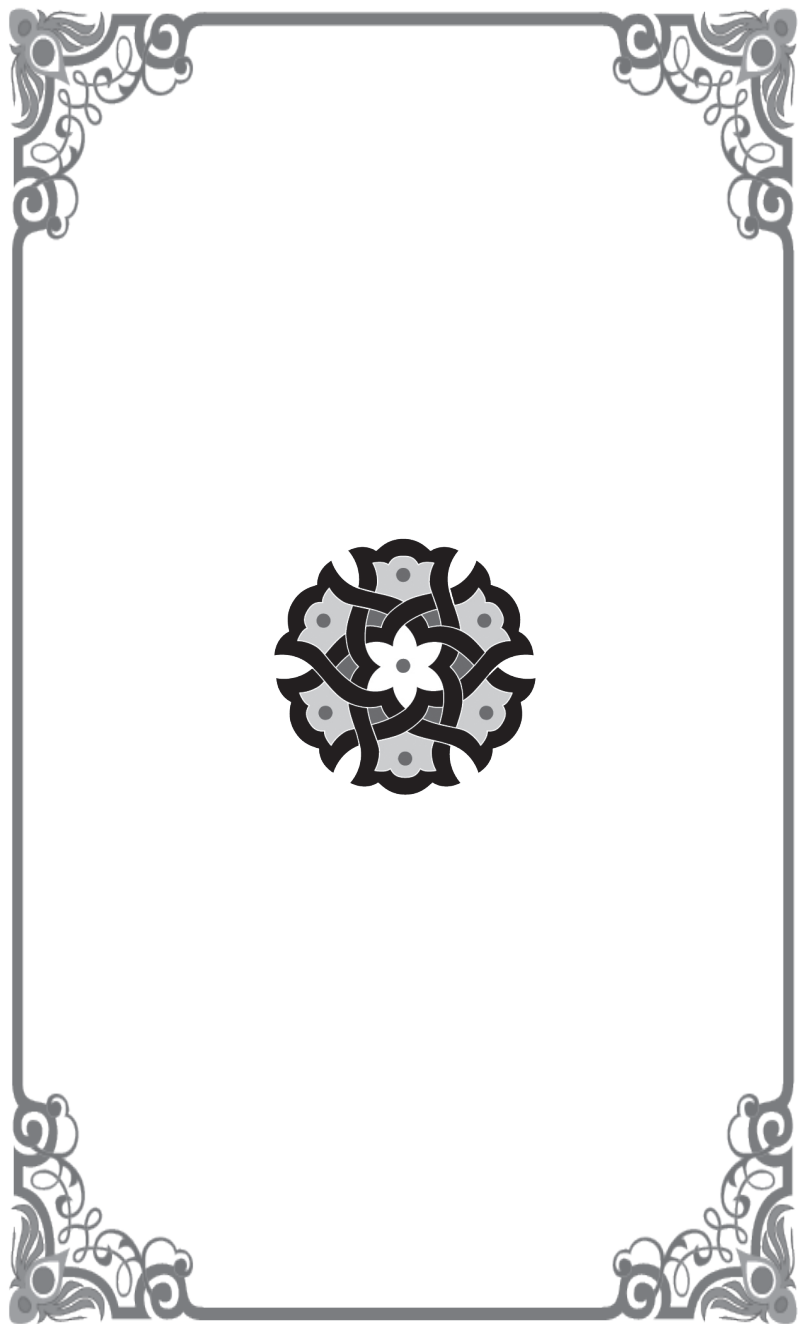
249 *Sahîh-i Buhârî*, 5984; *Sahîh-i Müslim*, 2556.

250 Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: "**Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.**" (el-Furkan, 70).

6

**Komşunun,
Komşu Üzerindeki
Hakları**

Komşunun, Komşu Üzerindeki Hakları

Her memleketin halkı, komşulardan oluşur. Komşular birbirleriyle sevgi, saygı ve yardımlaşma içinde ise o memleketin halkı da karşılıklı sevgi, saygı ve dayanışma içinde olurlar, birlik-beraberliklerini korurlar. Komşularda birlik-beraberlik zedelenmiş, yardımlaşma zayıflamışsa o memleketin halkında da aynı tezahürler görülür, birlik-beraberlikte gevşeme ve zaafa uğramalar söz konusu olur. Bunun içindir ki Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* komşu hakkına büyük önem vermiş, komşunun komşusuyla iyi geçinmesi, onun hakkını gözetmesi, ona ihsanda bulunması, eziyet vermemesi, sevgi ve saygının korunması konusunda yeminli uyarılarda bulunarak şöyle buyuruyor:

*“Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse komşusuna ikram etsin.”*²⁵¹

*“Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse komşusuna iyilik etsin.”*²⁵²

*“Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse komşusuna eziyet vermesin.”*²⁵³

251 *Sahîh-i Buhârî*, 6019; *Sahîh-i Müslim*, 47.

252 *Sahîh-i Müslim*, 48.

253 *Sahîh-i Buhârî*, 6018; *Sahîh-i Müslim*, 47.

“Allah katında komşuların en hayırlısı, komşusuna hayırlı olanlarıdır.”²⁵⁴

Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'dan gelen rivâyete göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Kim şu birkaç kelimeyi benden alarak onlarla amel eder? Veya onları, amel ederek bir kimseye öğretir?” Ebû Hureyre diyor ki: “Ben Ey Allah'ın Rasûlü!” dedim. Bunun üzerine elimi tuttu ve beş konu sayarak şöyle buyurdu: “Haram şeylerin her çeşidinden sakın ki insanların en çok ibadet edeni olasın. Allah'ın sana ayırdığına razı ol ki insanların en zengini olasın. Komşuna iyilik et ki gerçek mü'min olasın. Kendin için sevdiğini insanlar için de sev ki gerçek mü'min olasın. Gülmeyi çoğaltma, çünkü gülmenin çokluğu kalbi öldürür.”²⁵⁵

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor ki: “Cibril *aleyhisselâm*, bana komşuyu o kadar (çok) tavsiye etti ki, sonunda ben onu (bana) mirasçı kılacak sandım.”²⁵⁶

Mücâhid'den rivayet edildiğine göre Abdullah b. Amr, bir koyun kesmiş de aile fertlerine, “Bu koyunun etinden yahudi komşuma da verdiniz mi? (Bundan ona da vermeyi unutmayınız) Çünkü ben, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i, ‘Cibril bana komşuyu o kadar (çok) tavsiye etti ki, neticede ben, onu (bana) varis kılacak zannettim.’ derken işittim.” demiştir.²⁵⁷

254 *Sünen-i Tirmizî*, 1944; *el-Edebu'l-Müfred*, 115.

255 *Sünen-i Tirmizî*, 2305; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 930.

256 *Sahîh-i Buhârî*, 6014; *Sahîh-i Müslim*, 2625.

257 *Sünen-i Ebû Davud*, 5152; *el-Edebu'l-Müfred*, 105; *Sahîhu'l-Cami*, 3270.

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Ey müslüman kadınlar! Komşunuza, bir koyun parçası bile olsa (hediyeye vermeyi) önemsiz sanmayın.*” buyurmuştur.²⁵⁸

Ebû Zer *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: “*Ey Ebû Zer! Et pişirdiğin zaman, etin suyunu çoğalt ve (ondan) komşularına da ver.*”²⁵⁹

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*, Peygamber *sellem sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Hediyeleşiniz ki, sevişmiş olursunuz (birbirinizi seversiniz).*”²⁶⁰

“*Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, hiçbir kul, kendisi için sevdiğini (istediğini) komşusu (veya kardeşi) için sevmedikçe iman etmiş olmaz.*”²⁶¹²⁶²

Yukarıdaki rivayetlerden anlaşılan şu ki, komşuya ikram ve iyilik etmek, ona karşı hep hayırlı işlerde bulunmak ve bilhassa ona hediye vermek, ona eziyet ver-

258 *Sahîh-i Buhârî*, 2566; *Sahîh-i Müslim*, 1030.

259 *Sahîh-i Müslim*, 2625.

260 *el-Edebu'l-Müfred*, 594.

261 Hadiste yer alan “*iman etmiş olmaz*” sözüyle kastedilen, imanın kamil olmasıdır. Bir şeyin mükemmel olmadığını belirtmek için o şeyin kendisinin yok olduğunu söylemek Araplar arasında yaygın bir kullanımdır. Nitekim “*falanca insan değildir*” sözünü de bu anlamda kullanırlar. Kirmani şöyle demiştir: “*Kendisi için nefret ettiği kötülükten kardeşi (ve komşusu) için nefret etmek de imandandır.*” Hadiste bu zikredilmemiştir. Çünkü bir şeyi sevmek, zıddından nefret etmeyi gerektirir. Sevgiyle ilgili husus zikredildiğinden nefret zikredilmemiştir.” (*Fethu'l-Bârî*).

262 *Sahîh-i Müslim*, 45.

memek, kendisi için istediğini komşusu için de istemek, keza kendisi için nefret ettiği kötülükten komşusu için de nefret etmek imanın şubelerinden ve mü'minin güzel hasletlerindedir.

Peki “komşu” derken hangi komşu kastediliyor? Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: **“Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara** (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) **iyi davranın.**” (en-Nisâ, 36) Şu ayet-i kerime Rabbimiz “komşu”ya iyi davranmayı, -ister kapısı yakın, ister uzak olsun, ister hısım, ister garib olsun, ister iyi insan, ister kötü insan olsun, ister müslüman, ister kafir olsun- onlara iyilik yapmayı emrediyor.²⁶³ Belirtmek gerekir ki, hediye verilmeye kapısı yakın olan komşu önceliklidir, daha layıktır. Aişe *radiyallâhu anha* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e, “Ey Allah’ın Rasûlü! İki komşum var. Hangisine hediye vereyim?” diye sormuş, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de “*Kapısı sana en yakın olana*” buyurmuştur.²⁶⁴

Komşular hakkında rivayet edilmiş hadisler, komşunun üç sınıf olduğunu göstermektedir:

1. Akraba olan müslüman komşu: Böylesinin komşusu üzerinde üç hakkı vardır: Komşuluk hakkı, müslümanlık hakkı ve akrabalık hakkı.

²⁶³ *Tefsiru't-Taberi*, 5/178-180; *Tefsiru'l-Kurtubi*, 5/183; *Tefsir-i İbn Kesir*, 1/495.

²⁶⁴ *Sahîh-i Buhârî*, 2140.

2. Müslüman komşu: Böylesinin komşusu üzerinde iki hakkı vardır: Komşuluk hakkı ve müslümanlık hakkı.

3. Kâfir komşu: Böylesinin komşusu üzerinde sadece bir hakkı vardır, o da komşuluk hakkıdır.²⁶⁵

Belirtmek gerekir ki, komşu hakları üç mertebedir: en aşağısı komşuya eziyet vermemek; ikincisi, muhtemel olan eziyeti vermemek; nihayet en yükseği ona ikram etmek ve ihsanda bulunmaktır.

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* komşunun komşuya eziyet vermesini yasaklayıp “*Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse, komşusuna eziyet vermesin.*”²⁶⁶ buyurmuştur. Demek ki, komşuya eziyet vermek günahtır. Eğer komşu müminse ona eziyet vermenin günahı daha büyüktür. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: “**Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.**” (el-Ahzâb, 58)

Komşuya eziyet vermenin kötü akibeti hakkında birçok hadis rivayet edilmiştir. İşte bunlardan bazıları:

1. Abdullah b. Mes’ud *radiyallâhu anh*’dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e ‘Allah katında en büyük günah hangisidir?’ diye sordum. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Seni yarattığı halde Allah’a ortak koşmandır.*” buyurdu. ‘Gerçekten bu büyük bir günahtır.’ dedim ve ‘sonra hangi-

265 *Tenbihu’l-Ġâfilîn*, 1/153; *Tefsiru’l-Kurtubi*, 5/184; *Fethu’l-Bârî*, 1/441.

266 *Sahîh-i Buhârî*, 6018; *Sahîh-i Müslim*, 47.

sidir?’ diye sordum. Bunun üzerine, “*Yemeğine ortak olmasından korktuğun için çocuğunu öldürmendir.*” buyurdu. Son olarak ‘sonra hangisidir?’ diye sordum. O da “*Komşunun eşiyle zina etmendir.*” buyurdu.²⁶⁷

2. Mikdad b. Esved *radiyallâhu anh*’dan işitildiğine göre, o şöyle demiştir: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ashabına zinadan sordu. Ashab, ‘Haramdır, Allah ve O’nun Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem* onu haram kılmıştır.’ dediler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ‘*İnsanın, on kadınla zinâ etmesi, komşusunun karısı ile zinâ etmesinden, üzerine daha hafif günahdır.*’ Yine ashaba hırsızlıktan sordu. Ashab, ‘Haramdır, Allah ve O’nun Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem* onu haram kılmıştır?’ dediler. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ‘*On ev halkından çalması da komşusunun evinden çalmasından, üzerine daha hafif günahdır.*’”²⁶⁸

3. Ebû Şureyh *radiyallâhu anh*’dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Vallahi iman etmiş olmaz, vallahi iman etmiş olmaz, vallahi iman etmiş olmaz.*” “Kim, ey Allah’ın Rasûlü?” diye soruldu. O, “*Komşusu, sıkıntılarında*²⁶⁹*yana emin olmayan kimse.*” buyurdu.²⁷⁰

267 *Sahîh-i Buhârî*, 4477; *Sahîh-i Müslim*, 86.

268 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 6/8; *el-Edebu'l-Müfred*, 103.

269 Burada sıkıntılar anlamı verilen arapça el-bevâik, “baikatun”un çoğulu olup müsibet ve helak eden şeyle ansızın gelen oldukça zorlu, sıkıntılı iş, demektir. *Şerhu'n-Nevevî*, 2/17; *Fethu'l-Bârî*, 1/443.

270 *Sahîh-i Buhârî*, 6016.

4. Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Komşusu sıkıntılılarından yana emin olmayan kimse Cennete giremez.”²⁷¹

5. İbn Abbas'dan işitildiğine göre, o, İbn Zübeyr *radiyallâhu anhuma*'ya haber vererek şöyle demiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediğini duydum: “Komşusu açken (kendi) karnını doyuran kimse mümin değildir.”²⁷²

6. Ukbe b. Âmir el-Cuhenî *radiyallâhu anh* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Kıyamet günü ilk çekişen hasım, iki komşu olacaktır.”²⁷³

7. Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, bir adam, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek “Ya Rasûlallah! Benim bir komşum var, bana eziyet ediyor.” dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Git, eşyanı yola çıkar!”²⁷⁴ buyurdu. Bunun üzerine adam, gidip eşyasını yola çıkardı. Bundan ötürü ahali, çevresine toplandı. Onlar, “Senin halin nedir?” dediler. O da “Benim bir komşum var, bana eziyet ediyor. (Durumu) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e anlattım. (O da bana), ‘Git de, eşyanı yola çıkar!’ dedi.” Bunun üzerine orada bulunanlar şöyle demeye başladılar: “Allah'ım! Ona lanet

271 *Sahîh-i Müslim*, 46.

272 Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, 19452; *el-Edebu'l-Müfred*, 112; *Silsiletu'l-Ehadis-Sahîha*, 149.

273 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 4/151; *Sahîhu'l-Câmi*, 2563.

274 Diğer rivayette Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in “Eşyanı taşıyıp yol üzerine koy. Kim bu eşyaya uğrarsa, ona lanet eder.” buyurduğu nakledilmiştir. *el-Edebu'l-Müfred*, 125.

et. Allah'ım, onu perişan et." Bu (olup bitenler) ona (kötü komşuya) ulaştı.²⁷⁵

Derken o (zavallı komşu) adama geldi de şöyle dedi: "Evine dön, Allah'a yemin ederim ki, benden bir daha eziyet görmeyeceksin."²⁷⁶

8. Rivayet edildiğine göre, Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'ın şöyle dediği işitilmiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, "Falanca kadın geceyi ibadetle geçirir, gündüzleri oruç tutar, çalışır, sadaka verir, ama diliyle komşularına eziyet eder." dendi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "O kadında hayır yoktur. O cehennemliktir." dedi. Ashab, "Falanca kadın ise farz namazları kılar, yağlı alınmış peynirleri sadaka verir ve hiç kimseye eziyet etmez." dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Bu kadın cennet ehliindedir."²⁷⁷

9. İbn Ömer *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: "Gerçekten üzerimize bir zaman/vakit geldi ki, hiç kimseye altını ve gümüşü, Müslüman kardeşinden daha sevgili olmadı. Şimdiki halde ise altın ve gümüş her birimize Müslüman kardeşinden daha sevgilidir. Ben, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediğini işittim: 'Kıyamet günü komşusunu yakalayan nice komşu vardır

275 Ebû Cuhayfe *radiyallâhu anh*'ın rivayetinde, "Bunun üzerine kötü komşu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip "İnsanlardan karşılaştığım ve gördüğüm (bu hakaret ve lanet) nedir?" dedi. O da "Gerçekten Allah'ın laneti, insanların lanetinin üstündedir." buyurdu. Sonra bu adam, şikayet edene, "Korunmuş oldun!" dedi. (*el-Edebu'l-Müfred*, 125).

276 *Sünen-i Ebû Davud*, 5153; *el-Edebu'l-Müfred*, 124.

277 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 4/166; *el-Edebu'l-Müfred*, 119.

ki, şöyle der: *Ey Rabbim! Bu, yüzüme kapısını kapatarak, iyiliğini esirgemiştir.*”²⁷⁸

10. Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, o dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in duâlarından biri şöyleydi:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمَقَامِ، فَإِنَّ جَارَ الدُّنْيَا يَتَحَوَّلُ».

“Allah’ım! Devamlı ikâmet edilen yerdeki kötü komşudan Sana sığınırım. Çünkü muvakkat yerdeki komşu değişir.”²⁷⁹

Salih komşu, kişinin saadetindedir:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Geniş ev, dürüst komşu ve rahat binek, (Müslüman) kişinin saadetindedir.”²⁸⁰

Âli b. Ebû Talib *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: “(Kendine) ev bina etmeden evvel (dürüst) komşu, sefere çıkmazdan evvel de (iyi) yoldaş bul!”²⁸¹

Allah *azze ve celle* Kur’an-ı Kerim’de muttakîleri (Allah’dan korkanları) şöyle vafediyor:

“O takvâ sahipleri ki, bollukta da, darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” (Al-i İmran, 134)

278 *el-Edebu’l-Müfred*, 111.

279 *Sahîh-i İbn Hibban*, 1033; *el-Edebu’l-Müfred*, 117.

280 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 3/407; *el-Edebu’l-Müfred*, 116.

281 *Behcetü’l-Mecalis*, 1/291; *el-Âdabu’ş-Şer’iyya*, 2/15.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* böyle mü'minler hakkında şöyle buyurmuştur:

“Üç kişiyi Allah sever: (Bunlardan biri) o kimsedir ki, onun kötü bir komşusu var ve bu komşu ona eziyet veriyor, o ise onun eziyetlerine sabrediyor. Böylesine, vefat edene dek veya göçüp gidene dek Allah ona yeter.”²⁸²

Hasan Basrî *rahimehullâh*'dan rivayet edildiğine göre o şöyle dedi: “Komşuya eziyet vermekten sakınmak, komşuya ihsanda bulunmak değildir. Asıl iyilik, (cahil) komşunun eziyetlerine sabretmektir.”²⁸³

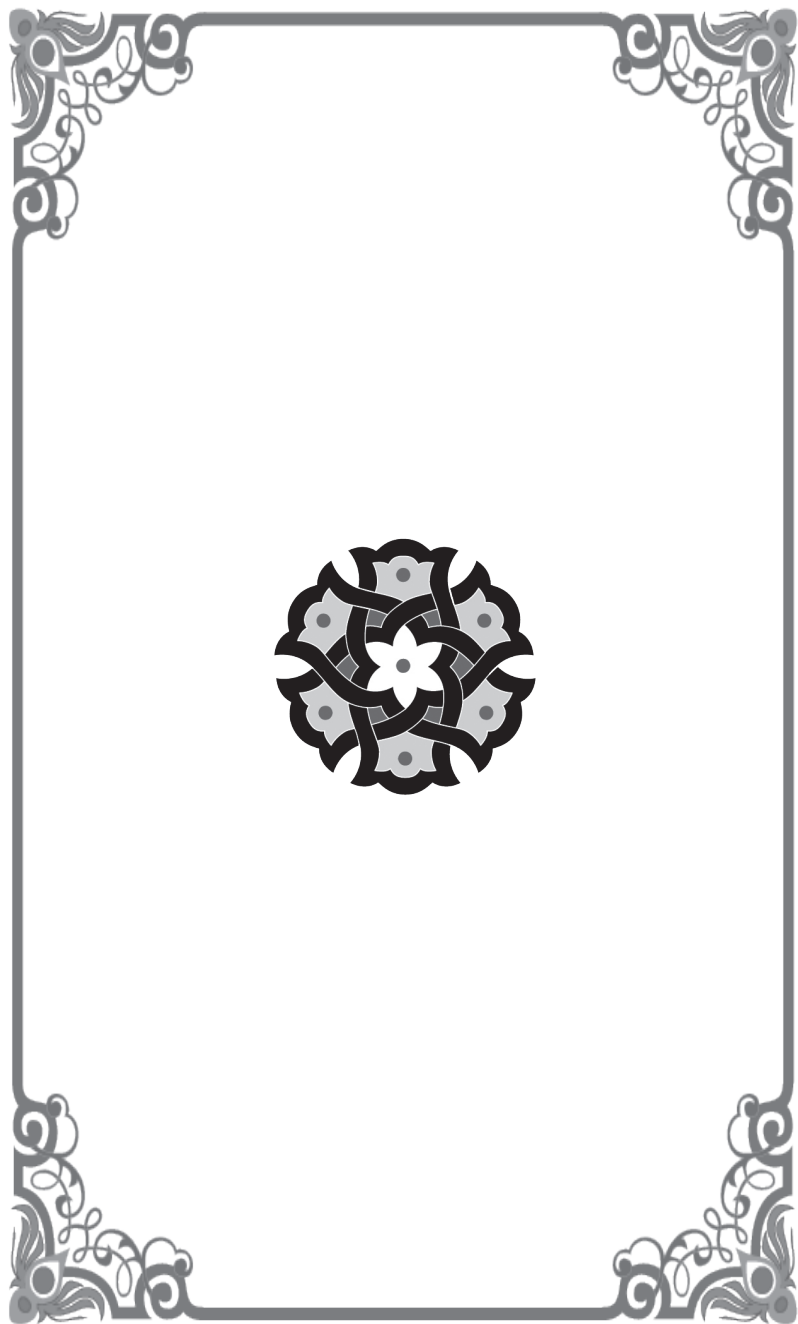
Demek ki, eğer kişinin komşusu muttakî ise, bollukta da, darlıkta da Allah için komşusuna iyilik eder, onun cahilliğine sabreder, öfkesini yutar ve komşusunun hatalarını affeder.

282 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 5/151; *Sahîhu'l-Cami*, 3074.

283 *Tenbihu'l-Ğâfilîn*, 1/153. *Behcetü'l-Mecalis*, 1/292.

7

**Karı-Koca Arasındaki
Karşılıklı Haklar**

Karı-Koca Arasındaki Karşılıklı Haklar

İslâm her yanı ve yönüyle, her emir ve prensibiyle âdil bir düzen getirmiştir.

İnsan haklarını doruğuna yükselterek insana lâayık olduğu değeri vermiş, ayrıca kadını bir şehvet oyuncağı olma rezaletinden kurtarıp annelik ve kadınlık düzeyine yaraşır yere oturtmuştur.

Karı-koca arasında da karşılıklı birtakım hakların ve sorumlulukların sınırlarını belirleyip kadını kaba bir tahakkümün esiri olmaktan kurtarmıştır.

Böylece yüce İslâm, aile çatısı altında, hayat düzeyinde bu iki cinsi birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmüş, biri olmayınca diğerrinin tek kanatlı kuş gibi olacağını, gerçek anlamda hareket kabiliyetinin istenilen verimlilik derecesine çıkamayacağını onbeş asır önce açıklamıştır.

Karşılıklı haklara saygılı olmak, karşılıklı güven beslemek, birinin diğerrini tamamlayıp hayat sahnesinde daha başarılı olmasına destek sağladığına inanmak, hem aileyi, hem de toplumu düzen ve dengede tutar.

Huzur ve güven, sevgi ve saygı havasını hakim kılar.

Evliliğin Hikmeti ve Faydaları

1. Huzur bulmak:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Sizi bir tek candan (Âdem'den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havva'yı) yaratan O'dur.**” (el-A'râf, 189)

Bu âyet-i kerîmede “**ondan da yanında huzur bulsun diye eşini yaratan**” buyururken, başka bir âyette şöyle buyurmuştur: “**Kendileri ile huzura kavuşmanız için kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun delillerindendir.**” (er-Rûm, 21) Karı-koca arasındaki sevgiden daha büyük bir sevgi ve ülfet, başka hiçbir çift arasında yoktur.²⁸⁴

2. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetini yerine getirmek:

Enes b. Mâlik *radiyallâhu anh*, dedi ki: Üç kişi, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hanımlarının evlerine gelerek Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ibâdetine dair soru sordular. Bunlara Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ibâdeti haber verilince, bu ibâdeti azımsadılar ve şöyle dediler: “Biz nerede, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* nerede? Allah O'nun geçmiş olan ve gelecekte işlemesi muhtemel bulunan bütün günâhlarını mağfîret etmiştir.”

Onlardan birisi, “Ben her zaman geceleyin namaz kılacığım.” dedi. Diğer, “Ben de oruç açmamak üze-

284 *Tefsir İbn Kesir*, 2/285.

re sene boyunca oruç tutacağım.” dedi. Üçüncüsü de “Ben de kadınlardan uzak kalacak ve hiç evlenmeyeceğim.” dedi.

Bunu duyan Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onların yanlarına gelerek şöyle buyurdu:

“Şöyle şöyle diyenler, sizler miydiniz? Allah’a yemin ederim ki, ben aranızda Allah’tan en çok korkanınızım/en takvâlı olanınızım. Bununla beraber oruç tuttuğum da olur, tutmadığım da. (Gecenin bir kısmında) namaz kılarım, (bir kısmında) uyurum, kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur.) Her kim benim bu sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir.” buyurdu.²⁸⁵

3. Nesli artırmak:

Ma’kıl b. Yesar *radiyallâhu anh* demiştir ki: Bir adam, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e gelerek, “Ben güzel ve soylu bir kadın buldum, yalnız çocuk doğurmuyor, onunla evlenebilir miyim?” diye sordu.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de “Hayır,” diye cevap verdi. Sonra (o adam), kendisine ikinci defa geldi onu (bundan yine) menetti. Sonra üçüncü defa geldi.

Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “(Kocasını) çok seven, çok doğuran kadınla evleniniz. Çünkü ben (kıyamet gününde) diğer ümmetlere karşı sizlerin çokluğuyla iftihar edeceğim.” buyurdu.²⁸⁶

285 *Sahih-i Buhârî*, 5063; *Sahih-i Müslim*, 1401.

286 *Sünen-i Ebû Davud*, 2050; *Sahih-i Sünen-i Ebû Davud*, 1805.

4. Günahlardan korunmak:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Zira evlenmek gözü (haramdan) daha çok saklar, iffeti de öylece korur. Kim evlenmeye muktedir olmazsa oruca sarılsın. Çünkü oruç onun için şehvetini kıran ameliye(gibi) dir.”²⁸⁷⁻²⁸⁸

5. Evlenmek itaat ve ibadettir:

Ebû Zer *radiyallâhu anh* dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ashabına, “Birinizin, âilesi ile cinsî münasebette bulunmasında sadaka ecri vardır.” dedi. Onlar, “Ya Rasûlallah! Birimiz şehvetini tatmîn ederse yine ecre mi nail olur?!” dediler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Söyleyin! Eğer o kimse şehvetini haram ile tatmîn edeydi ona vizir (yani günah) olmayacak mıydı? İşte bunun gibi helâl ile şehvetini kazâ ederse ecre nail olur.” buyurdu.²⁸⁹

Kocanın, Karısı Üzerindeki Hakları

1. İtaat etmek:

Kadın, Allah’a karşı günahı ve isyanı gerektirmeyen hususlarda kocasına itaat edip saygılı davranmalı,

287 “Şehveti kıran ameliyye” diye tercüme edilen *وَجَاءَ*/vicâu kelimesi yorgun düşmek, bitkinleşmek, cinsel organın gücünü yitirmesi gibi anlamlara gelir. Böyle olunca şehvet kırılır. (*Fethu'l-Bâri*).

288 *Sahîh-i Buhârî*, 1905; *Sahîh-i Müslim*, 1400.

289 *Sahîh-i Buhârî*, 5186; *Sahîh-i Müslim*, 1468.

günah ve isyanı gerektiren hususlarda ise kocasına da, başkasına itaat etmemelidir.

Allah *azze ve celle*, kocanın hakkını karısının üzerine vacip kılmış, itaatini emretmiş ve erkeğin onun üzerine üstünlüğü/fazileti sebebiyle ona âsi gelmesini haram kılmıştır:

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah’ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (namuslarını) koruyucudurlar.” (en-Nisâ, 34)

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

*“Eğer ben, Allah’tan başkasına secde etmeyi herhangi bir kimseye emretmeyi caiz görseydim, karısının kendi kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki kadın, kocasının hakkını ödeyinceye kadar, Rabbinin hakkını ödemiş olmaz ve eğer kadın, deve (sırtındaki) semer üzerinde (binmiş) iken kocası kendisini (cinsî münasebet için) istemiş olsa kadın, kocasına mani olamaz.”*²⁹⁰

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: *“Eğer kadın beş vakit namazlarını (devamlı ve duyarlı) kılarsa, ramazan orucunu tutarsa, iffetini ko-*

290 *Sünen-i Tirmizî*, 1159; *Sünen-i İbn Mace*, 1853; *Sahihu’l-Cami*, 5295; *Silsiletu’l-Ehâdisi’s-Sahihâ*, 3366.

rursa ve kocasına itaat ederse, Cennet kapılarından dilediğinden (Cennet'e) girer.²⁹¹²⁹²

Kocasına isyan eden kadın ise cehennemlik olur.

Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“Üç kimse vardır ki, onların günahları sorulmaz (Ateşe atılırlar):

1- İslâm topluluğundan ayrılıp da idarecisine asi olan ve isyanı üzere ölen kimse,

2- Efendisinden kaçan erkek veya kadın köle,

3- Bir kadın ki, kocası gurbete çıkmış ve kendisine dünya geçimini sağlamıştır; böyleyken onun arkasından süslenip dışarı çıkmış ve dolaşmıştır.”²⁹³

Belirtmek gerekir ki, Allah'a ve O'nun Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e isyan sayılan işlerde kadının, kocasına itaat etmesi haramdır.

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

291 Hadîs, kocaya itaatin büyük sevaba ve ilâhî mağfirete vesile olduğuna delâlet eder. Hadîs'in şöyle yorumlanması muhtemeldir: Kocasına itaat eden kadın, kocası ile ilgili haklar hususunda muaheze edilmeden cennete girmeye layık olur. Ama başka günahları varsa bunların bağışlanması veya bunlardan dolayı cezasını çektikten sonra cennete girmeyi Allah Teâlâ'nın dilemesine bağlıdır. Dilerse bağışlar, dilerse azap verir. Bu hususta Rabbimiz *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapmıştır.” (en-Nisâ, 116).

292 *Sahîh-i İbn Hibban*, 4163; *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, 1931.

293 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 6/19; *Sahîhu'l-Edebu'l-Mufred*, 590.

* “Masiyet konusunda kula itaat yoktur. İtaat, ancak makul ve meşru olan emirler (maruf) hakkındadır.”²⁹⁴

* “Müslüman bir kişinin, kendisine masiyet emredilmediği sürece sevdiği ve hoşlanmadığı hususlarda dinlemesi ve itaat etmesi, üzerine bir yükümlülüktür. Masiyet emredildiğinde ise dinlemek ve itaat etmek yoktur.”²⁹⁵

2. Kocasını yatağına çağırdığı zaman ona mani olmamak:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Bir kimse karısını yatağına çağırdığı halde kadın buna yanaşmazsa ve kocası da bu yüzden ona kızgın olarak yatarsa, melekler sehre kadar o kadına lânet ederler.”²⁹⁶

* “Kadın, kocasının yatağını (mazeretsiz) terk ederek gecelerse, melekler o kadına kocasının yatağına dönünceye kadar lânet ederler.”²⁹⁷

* “Canım elinde olan Allah’a yemin ederim ki, bir adam karısını yatağına davet eder de kadın (mazeretsiz) gelmezse, emri semâlara nâfiz olan Allah Teâlâ o kadına, kocası kendinden râzı oluncaya kadar dargın olur.”²⁹⁸

294 *Sahîh-i Buhârî*, 7257; *Sahîh-i Müslim*, 1840.

295 *Sahîh-i Buhârî*, 7144; *Sahîh-i Müslim*, 1839.

296 *Sahîh-i Buhârî*, 3237.

297 *Sahîh-i Müslim*, 1436 (120).

298 *Sahîh-i Müslim*, 1436 (121).

* “Erkek bir ihtiyacı (cinsî münâsebet/cima ihtiyacı) için hanımını çağırdığında, kadın, tandır başında ek-mek yapıyor bile olsa hemen o işini bırakıp kocasının yanına gelsin.”²⁹⁹

* “Kişi, hanımını (cinsî münâsebet için) çağırdığında kadın, deve (sırtındaki) semer üzerinde (binmiş) bile olsa hemen kocasının yanına gelsin.”³⁰⁰

Belirtmek gerekir ki, cinsî münâsebette yasaklanmış işlerde itaat etmek haramdır, bilakis kadın, kocasının bu tür isteğini reddetmeli ve ona itaat etmemelidir. Şeriâtın yasakladığı haramlar ise şunlardır:

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “**Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.**” (el-Bakara, 222)

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: “Hayızlı kadınla cima eden veya kadının dübürü ile cima eden yahut bir kahine varıp onun dediğini tasdik eden kimse, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’e indirilene küfretmiş olur.”³⁰¹

* “Karısına dübüründen cima eden kimse *mel’ûn*dur.”³⁰²

299 Sünen-i Tirmizî, 1160; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 1202.

300 *Müsnedu'l-Bezzâr*, 1/155; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 1203.

301 Sünen-i Ebû Davud, 3904; *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhib*, 2433.

302 Sünen-i Tirmizî, 2162; *Sahîhu'l-Cami*, 5889.

* “Karisına dübüründen cima eden adama Allah bakmayacaktır.”³⁰³

3. Kadın, nafile orucunu, yalnız kocasının izni ile tutmalı:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kadın kocası yanındayken iznini almadıkça (nafile) oruç tutamaz.”³⁰⁴

Yani eşi, kadının bulunduğu şehir veya köydeyken kadın nafile oruç tutamaz. Ancak kocası açıkça veya zımnem izin verirse, ya da razı olursa o zaman oruç tutabilir.

Hadis, kadının, kocasının izni olmaksızın nafile oruç tutmasının haram olduğuna delâlet ediyor. Çünkü kocanın ailevî ve beşerî hakkını yerine getirmek kadına vâcibtir. Nafile oruç, bu hakkı gölgeler. Cumhurun görüşü budur.

Eğer eşinin izni olmadan kadın nafile oruç tutarsa, tuttuğu oruç sahih ise de haram işlemiş olur. Hadisten anlaşılıyor ki, eşi yanında olmayan kadın nafile oruç tutabilir. Bu hususta ihtilâf yoktur.

Ramazan orucuna gelince, eşinin iznini almadan kadın oruç tutar. Çünkü vaktinde tutulması farz olan bir oruçtur. Belirli günlerde tutulması adanan adak oruç da Ramazan orucu hükmündedir. Çünkü o oruç günlüdür, vaktinde tutulması gerekir.

303 *Sünen-i İbn Mace*, 1923; *Sahîhu'l-Cami*, 7802.

304 *Sahîh-i Buhârî*, 5192; *Sahîh-i Müslim*, 1026.

4. Kocasının izni olmadan dışarıya çıkmamak:

Allah *azze ve celle* kadınlara şöyle emrediyor: “**Evle-
rinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi
açılıp saçılmayın.**” (el-Ahzâb, 33)

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hayırlı ve hayırsız kadını şöyle vafetmiştir: “*Kadınlarınızın en hayırlısı; kocasını çok seven, çok doğuran, eşine tesellî veren ve Allah'tan korkanıdır. Onların en şerlisi ise süslenip püslenen³⁰⁵ ve kibirlenenidir. İşte onlar münafıklardır. Kadınlardan yalnız kızılca kargaya benzeyeni³⁰⁶ cennete girer.*”³⁰⁷

Âsim el-Ahvel *rahimehullâh* şöyle dedi: “Biz Hafsa bt. Şîrîn'in yanına geldiğimizde o, dış örtüsünü üstüne aldı, hatta yüzünü de peçeyle örttü.

Biz dedik: ‘Allah seni bağışlasın! (Sen yaşlı bir ihtiyarken yaşmaklanıyor musun?) Oysa Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “**Bir nikâh ümidi beslemeyen, çocuktan kesilmiş yaşlı kadınların, zinetleri (yabancı erkeklere) teşhir etmeksizin (bazı) elbiselerini çıkarmalarında kendilerine bir vebal yoktur.**” (en-Nur, 60)’ Hafsa, ‘Peki bu ayet-i kerimenin sonunda ne buyuruyor?’ diye sordu. Biz, “**İffetli davranmaları kendileri için daha ha-**

305 Süslerini ve güzelliklerini kocasından başkasına gösteren.

306 Yani onların çok azı cennete girer. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Cehennemliklerin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm.*” buyurmuş, sâhabiler sebebini sorunca “*İnkarları sebebiyle*” buyurmuştur. Ashab, “Onlar Allah'ı mı inkar ediyorlar?” diye tekrar sorunca Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Kocalarına karşı nankörlük ediyorlar...*” buyurmuştur. Bkz: *Sahîh-i Buhârî*, 1052; *Sahîh-i Müslim*, 241.

307 *Sünenu'l-Beyhakî*, 7/82; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 1849.

yırlıdır. Allah işitendir, bilendir.” diye cevap verince, Hafsa, ‘İşte bu, (namahrem yanında) kapanmanın müs-
tehâblığına delalet ediyor.’ dedi.”³⁰⁸

5. Kocasından izin almadan başkalarının evine gitmemek, yine onun izni olmadan hiçbir yabancıyı/namahremi eve almamak:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Kadın, kocasının izni olmaksızın hiç kimseye kocasının evine girmesine izin veremez.*”³⁰⁹

İbn Hacer el-Askalânî *rahimehullâh* bu hadisi şöyle şerhetmiştir: “*Kadın, kocasının izni olmaksızın kimseye kocasının evine girmesine izin veremez.*” hadisinde maksat, kocasının mesken olarak kullandığı evidir. İster onun mülkü olsun, ister olmasın.”³¹⁰

Yine bir hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: “*Sizin kadınlarınız üzerindeki hakkınız, sevmediğiniz kimseleri evinize sokmamaları ve hoşlanmadığınız kimselerle konuşmamalarıdır.*”³¹¹

6. Kocasının malını, aldığı yetki sınırları içinde harcamak, israftan kaçınmak ve kocasından, imkanı yetmediği şeyleri talep etmemek:

Bu konuda Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: “**İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızık daralmış bulunan da Allah’ın kendisine verdiği ka-**

308 *Sünenu’l-Beyhakî*, 13312; *Cilbabu’l-Mar’eti’l-Müslima*, 110.

309 *Sahîh-i Buhârî*, 5195.

310 *Fethu’l-Bâri*, 9/206.

311 *Sünen-i Tirmizî*, 1163; *Sahîhu’l-Cami*, 7880.

darından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” (Talâk, 7)

Yani mümin kadın, Allah'ın onun kaderine yazdıklarına razı olmalı ve Allah'ın kendisine bahşettiği nimetleri küçümsememelidir. Bunun için de kendisinden yukarı olanlara değil, aşağı olanlara bakması gerekir. Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Sizler (dünya işlerinde) *kendinizden daha aşağı halli olanlara bakınız ve (dünyalık bakımından) sizden yukarı olanlara bakmayınız. Çünkü böyle hareket etmeniz, Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hakîr görmemenize daha lâyıktır.*”³¹²

Hadîste dünyalık bakımından yukarıda olanlara değil, aşağıda olanlara bakma emri verilmiştir. Çünkü kişi dünyalık bakımından kendisinden yukarı, yani daha varlıklı kimselere baktığı zaman, Allah'ın kendisine verdiği nimetleri küçümseyebilir. Bu hâl onun öfkelenmesine, nankörleşmesine ve büyük günahlara girmesine sebebiyet verebilir. Fakat kendisinden aşağı olanlara baktığı zaman, elindeki nimetlere şükreder, hamdeder ve günaha girmekten uzak kalır.

Bunu yapan insanın kalbi zengin olur. İnsanların da en zengini, kalbi zengin olanıdır. Kalbin zenginliği hususunda Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Allah'ın sana ayırdığına razı ol ki insanların en zengini olasın.*”³¹³

312 *Sahîh-i Müslim*, 2963.

313 *Sünen-i Tirmizî*, 2305; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 930.

Bir hadiste de şöyle demiştir: “Zenginlik mal çokluğundan meydana gelmez. Asıl zenginlik, insanın kalb zenginliğidir.”³¹⁴

Kurtubi şöyle demiştir: “Kişinin nefsi mustağni olduğunda tamah edilecek şeylerden kaçınır, böylece nefsi tamah edilecek şeylerden uzak durur, aziz olur, büyük olur ve gönlü fakir olan kimsenin elde edeceği zenginlikten daha çok itibar, nezihlik, şeref ve övgü elde eder. Zira gönlü fakir olan kimseyi bu tamahı, himmeti düşük ve cimri olduğu için, aşağılık işlere ve değersiz fiillere yuvarlar. Böyle bir kimseyi kınayan çok olur ve insanların nazarında itibarı düşük olur ve böyle bir şahıs hakirin en hakiri, zelilin en zelili olur.

Öte yandan kalb zenginliği, Allah’ın kazasına rıza ve emrine teslimden neşet eder. Bilindiği üzere Allah’ın katında olan daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Gönül zengini, hırs ve talepten yüz çevirir. Şair ne güzel söyler:

İhtiyaca yeten miktara derler gönül

zenginliği diye,

Çıkarsa bir şey bunun üzerine döner

*zenginlik fakirliğe!*³¹⁵

7. Kocasının gıyabında hem kendi namus ve şerefini, hem de onun evini ve malını korumalı:

Böyle kadınlar hakkında Allah *azze ve celle* şöyle buyurur: “**Sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah’ın kendilerini**

314 *Sahîh-i Buhârî*, 6446; *Sahîh-i Müslim*, 2467.

315 *Fethu’l-Bâri*, 11/272.

korumasına karşılık gizliyi (namuslarını) koruyucudurlar.” (en-Nisâ, 34)

İbn Kesir *rahimehullâh* bu ayet-i kerimeyi şöyle şerhetmiştir:³¹⁶ “Allah Teâlâ buyuruyor ki: “Salih kadınlar -İbn Abbâs ve birçoklarına göre- kocalarına itaat eden ve gizliyi koruyanlardır.” Süddî ve başkaları bu âyetin tefsirinde, “Kocasının yokluğunda nefsin ve kocasının malını koruyanlardır.” demişlerdir. Allah Teâlâ, **“Allah’ın kendilerini korumasına karşılık...”** buyurmaktadır ki; korunmuş olan, ancak Allah’ın koruduğudur. İbn Cerîr diyor ki: Bize Müsennâ’nın... Ebu Hureyre *radiyallâhu anh*’dan rivayetine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kadınların en hayırlısı o kadındır ki; ona baktığın zaman seni sevindirir, ona bir şey emrettiğinde sana itaat eder, yanında olmadığı zaman senin için nefsin ve malını korur.”³¹⁷

Kocasının gıyabında kendi namus ve şereflerini korumayan kadınlar ise cehennemliktirler. Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: “Üç kimse vardır ki, onların günahları sorulmaz (Ateşe atılırlar):

1- İslâm topluluğundan ayrıлып da idarecisine asi olan ve isyanı üzere ölen kimse.

2- Efendisinden kaçan erkek veya kadın köle.

3- Bir kadın ki, kocası gurbete çıkmış ve kendisine dünya geçimini sağlamıştır; böyleyken o, onun arkasında süslenip dışarı çıkmış ve dolaşmıştır.”³¹⁸

316 Tefsiru İbn Kesir.

317 el-Mu’cemu’l-Kebir, 14969; Sahîhu’l-Cami, 3299.

318 Müsned-i İmâm Ahmed, 6/19; Sahîhu’l-Edebu’l-Mufred, 590.

Bir başka rivayette Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“*Hangi kadın kocasının evinden başka bir evde elbisesini bırakır(soyunur)sa o kadın kendisiyle Allah arasındaki (hâyâ ve edebe dâir) perdeyi yırtmış olur.*”³¹⁹³²⁰

Kocasının evini ve malını korumak hususunda ise Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“*Hepiniz yükümlülükleri olan birer çobansınız. Her biriniz himayeniz altında bulunan ve bakmakta yükümlü olduğunuz kişilerden ve işlerden sorumlusunuz. Devlet başkanı/yönetici bir çobandır ve tebasından sorumludur; erkekler birer çobandır ve eşlerinden sorumludur; kadınlar birer çobandır ve ailesindekilerden (kocasının evinden ve çocuklarından³²¹) sorumludur..*”³²²

Ebû Ümâme *radiyallahu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i Veda Haccı esnasındaki hutbesinde şöyle buyururken işittiğini rivayet etmiştir: “*Kadın, kocasının izni olmadan evinden (malından) hiçbir şey infak edemez.*”

319 Kocasının evinden başka bir evde soyunan kadının, kendisi ile Allah arasındaki hâyâ ve edeb perdesini yırtmış sayılmasının sebebi şudur: Kadın, örtünmekle mükelleftir. Yabancı erkeklerle görünmemesi gerekir. Hatta hiç kimsenin bulunmadığı boş bir odada bile soyunup çıplak durması caiz değildir. Ancak kocası için soyunabilir. Bu itibarla zaruret olmadığı halde hamama gidip vücûdunun bir kısmını açan kadın, Allah'ın emrettiği örtünmeye aykırı davranmakla perdeyi yırtmış olur (*Avnü'l-Mâbud*).

320 *Sünen-i İbn Mace*, 3750; *Sahîhu'l-Cami*, 2710.

321 *Sahîh-i Müslim*, 1829.

322 *Sahîh-i Buhârî*, 893.

“Ya Rasûlallah, yemek de veremez mi?” denilince, “O bizim en değerli malımızdır (veremez).” buyurdu.³²³

8. Kadın, kocası için süslenmeli:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kadınların en hayırlısı o kadındır ki; ona baktığın zaman seni sevindirir...”³²⁴

9. Kocasına teşekkür etmeli:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Kocasına muhtaç olduğu halde ona teşekkür etmeyen kadına Allah Teâlâ bakmayacaktır.”³²⁵

Bir hadiste de şöyle buyurmuştur: “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a şükretmez.”³²⁶³²⁷

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Ben cehennemini gördüm. Fakat ömrümde bugün gördüğüm manzara kadar korkunç bir manzara daha önce hiç görmemiştim. Ben cehennemliklerin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm.” buyurdu. Sâhabîler bunun sebebini sorunca Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “İnkârları (küfürleri) sebebiyle”

323 *Sünen-i Ebû Davud*, 3565; *Sünen-i Tirmizî*, 670.

324 *el-Mu'cemu'l-Kebir*, 14969; *Sahihu'l-Cami*, 3299.

325 *Sünen-i Nesai*, 9136; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 289.

326 Nimete vasita olan kula şükretmeyen, Allah'a da şükretmiş o -maz ve şükür sevabından mahrum kaldığı gibi, nimete karşı da nankörlük etmiş olur. Allah'a teşekkür etmeyen bir kimse kullara zaten teşekkür etmez. Etse de bu teşekkür içten değil, sadece dıştan olur. Çünkü teşekkür etme duygusu, yapılan iyiliğin kadriyi bilmeye bağlıdır.

327 *Sünen-i Ebû Davud*, 4811; *Sahihu'l-Cami*, 6541.

buyurdu. Ashab, “Onlar Allah’ı mı inkar ediyorlar?” diye tekrar sorunca Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi: “Kocalarına karşı nankörlük ediyorlar, yapılan iyiliği inkar ediyorlar. Sen onlardan birine dünyaları bağışlasan fakat daha sonra bu kadın senin bir açığı-nı görse hemen şöyle der: Ben senden şimdiye kadar ne hayır gördüm ki!”³²⁸

10. Boşanmayı gerektiren çetin bir durum (şer’i bir sebep) olmadan kocasından boşama isteğinde bulunmamalı:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Herhangi bir kadın, geçerli bir sebep olmaksızın kocasından boşanmak isterse Cennetin kokusu o kadına haramdır.”³²⁹³³⁰

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur: “Sebepsiz yere hul’ yoluyla boşanma isteyen kadınlar münafıklardır.”³³¹

328 *Sahîh-i Buhârî*, 1052; *Sahîh-i Müslim*, 241.

329 Bu hadis, boşanmayı gerektiren aşırı geçimsizlik gibi bir durum olmadığı halde kadının, kocasından, kendisini veya kumasını bir mal karşılığı veya karşılıksız olarak boşama teklifinde bulunmasının haram olduğuna delâlet eder. Böyle bir talepte bulunan kadının cennetin kokusunu alamayacağına dâir cümlenin mânâsı, onun cennetin kokusunu duyma nimet ve lezzetinden mahrum kılınması olabilir. Yani kadın cennete girse bile bu kokudan mahrumdur. Cümlenin mânâsı şöyle de olabilir: İyi mü’minler cennet kokusunu ilk andan itibaren duyarlar, fakat böyle davranan kadın bu kokuyu onlar gibi ilk zamanlarda duymayacaktır. Yâni geç duyacaktır. Her iki ihtimalde de bu cümle büyük bir tehdittir.

330 *Sünen-i Tirmizî*, 1186; *Silsiletu’l-Ehâdisi’s-Sahîha*, 632.

331 *Sünen-i Ebû Davud*, 2226; *Sahîhu’l-Cami*, 2706.

11. Kocasına eziyet vermemeli:

Muâz b. Cebel *radiyallâhu anh*'dan gelen rivâyete göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“Her hangi bir kadın kocasına eziyet ettiğinde, Cennet'te adamın hurü'l-İyn'den olacak karısı (bu kadına) şöyle der: Allah senin canını alsın, o erkeğe eziyet etme, o senin yanında misafirdir, senden ayrılıp yanımıza gelmesi yakındır.”³³²

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Üç kişi vardır ki kıldıkları namazları kulaklarından öteye geçmez: Sahibinden kaçan köle dönüp gelinceye kadar, kocası kendisini öfkeli durumda geceyi geçiren kadın ve istenmediği halde cemaate imâm olan kişi.”³³³

Kadının Kocası Üzerindeki Hakları

1. Kadına dinî işleri ve Allah'a itaati öğretmek:

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Ey imân edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.” (et-Tahrîm, 6)

Şu ayet-i kerime nazil edildiğinde Ömer b. Hattab *radiyallâhu anh* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi de “Ya Rasûlallah! Biz kendimizi ateşten koruyoruz. Peki ailemizi nasıl koruyalım?” dedi. Rasûlallah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

332 Sünen-i Tirmizî, 1174; Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha, 173.

333 Sünen-i Tirmizî, 360; Sahîhu'l-Cami, 3057.

“Allah’ın size nehyettiklerini ailenize nehyediniz, emrettiklerini de onlara emrediniz. İşte bu, onlarla ateş arasında bir korunma (siper) olur.”³³⁴

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Gecenin bir kısmında kalkıp namaz kılan ve karısını da (namaz kılması için) uyandıran, kalkmak istemediği zaman yüzüne su serpen kimseye Allah rahmetini ihsan etsin. Gece kalkıp namaz kılan ve kocasını da (namaz kılması için) uyandıran, kalkmak istemediği zaman yüzüne su serpen kadına Allah rahmetini ihsan etsin.”³³⁵

2. Kadınla iyi geçinmek:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor:

“Kadınlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah’ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.”

(en-Nisâ, 19)

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*’dan gelen rivayete göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“(Ey müslümanlar!) Sizler kadınlar hakkında birbirinize hayır ve iyilik tavsiye ediniz.”³³⁶ Başka bir rivayette, “Sizin en hayırlınız, ailesine en hayırlı (ve en iyi) olanıdır. Ben de ailesine en iyi olanıyım.”³³⁷

334 *Rûhu'l-Meânî*, el-Alûsi, 21/87.

335 *Sünen-i Ebû Davud*, 1308; *Sahîhu'l-Cami*, 3494.

336 *Sünen-i Ebû Davud*, 2050; *Sahîh-i Sünen-i Ebû Davud*, 1805.

337 *Sünen-i Tirmizî*, 3895; *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 285.

3. Kadının hatalarına göre ona kin beslememek:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Hiçbir mü'min erkek, hiçbir mü'min kadına kin beslemesin. Eğer onun bir huyunu beğenmediyse başka bir huyundan hoşnud olabilir.”³³⁸

4. Kadının yüzüne vurarak ona eziyet vermemek:

Muaviye b. Hayde *radıyallâhu anh*'dan nakledildiğine göre; o, “Ey Allah'ın Rasûlü, bizden birinin karısının hakkı nedir?” diye sormuştu, Allah Rasûlü bunu şöyle cevaplandırdılar: “Yediğinden ona da yedireceksin, giydiğinden ona da giydireceksin, yüzüne vurmaya-caksın, çirkin olduğunu söylemeyeceksin ve onu sa-dece evde yalnız bırakacaksın.”³³⁹

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yine bir hadiste şöyle buyurmuştur: “Sizden herhangi bir kimse köleyi dövercesine hanımını dövmesin. Sonra (belki de) günün sonunda onunla cimâ' etmek isteyebilir.”³⁴⁰

Kocasına başkaldıran kadını ıslah etmek için dövmek ise caizdir. Bu hususta ise Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın,** (bunlarla yola gelmezlerse) **dövin.** Eğer size

338 *Sahîh-i Müslim*, 1469.

339 *Sünen-i Ebû Davud*, 2142; *Sahîhu't-Terğib ve't-Terhib*, 1929.

340 *Sahîh-i Buhârî*, 5204; *Sahîh-i Müslim*, 2855.

itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın.” (en-Nisâ, 34)

İbn Kesir *rahimehullâh* bu ayet-i kerimeyi şöyle şerhetmiştir: “Allah Teâlâ, **“Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin.”** buyuruyor. Âyette geçen **“Serkeşlik”** kelimesi, yükselmek anlamındadır. Serkeşlik eden kadın ise, kocasına üstünlük taslayan, onun emrini yerine getirmeyen, ondan yüz çeviren ve ona kızan (buğzeden) kadındır. Ne zaman ki, kadında serkeşlik alâmetleri belirirse; erkek, ona nasihat etsin ve bu isyanına karşılık Allah’ın azâbıyla korkutsun.

Allah Teâlâ, **“Onları yataklarında yalnız bırakın.”** buyuruyor. İbn Abbâs, “Onları yalnız bırakmanın kendileriyle cinsî temasta bulunmamak, aynı yatakta yatmakla birlikte onlara sırtını dönmek olduğunu” söyler...

Allah Teâlâ, **“...onları dövün.”** buyurduğu için nasihatle ve yalnız bırakmakla yola gelmezlerse, incitmek şartıyla onları dövmeye hakkınız vardır. Nitekim Müslim’in *Sahîh*’inde Câbir *radiyallâhu anh*’dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* veda haccında şöyle buyurmuştur:

*“Kadınlar hakkında Allah’tan korkunuz. Onlar sizin yanınızda size yardımcıdırlar. Sizin onlar üzerinizdeki hakkınız; sizin hoşlanmadığınız birini evinize ayak bastırmamalarıdır. Şayet bunu yaparlarsa; incitmeksizin onları dövünüz. Onların da sizin üzerinizdeki hakları; uygun şekilde geçimlerini ve giyimlerini sağlamanızdır.”*³⁴¹

341 *Sahîh-i Müslim*, 1218.

İbn Abbâs ve birçokları “*incitmeksizin dövmek*” ta-birini kullanmışlardır. Hasan el-Basrî de “iz bırakmayacak şekilde dövmek” demiştir. Fakihler de şöyle derler: Bir organını kırmadan ve iz bırakmadan dövmektir...

İyâs b. Abdullah b. Ebî Zübâb *radiyallâhu anh* demiştir ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Allah’ın cariyele-rini (kadınlarınızı) *dövmeyiniz.*” buyurdu. Bunun üzeri-ne Ömer, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e gelip “(Yâ Rasûlallah), kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başla-dılar.” diye şikâyet etti. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de kadınları (hafifçe) dövmeye izin verdi. (Bu izinden) sonra birçok kadın, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hanımla-rına gelerek kocalarından şikâyet ettiler. Bunun üzerine Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “(Bu gece) Muhammed ailesine kocalarından şikâyetçi ola-rak birçok kadın geldi. (Şunu iyi bilin ki karılarını döven) bu kimseler sizin hayırlılarınız değildir.”³⁴²

Allah Teâlâ, “**Size itaat ederlerse aleyhlerinde bir yol aramayın.**” buyuruyor. Allah’ın mübâh kıldığı hu-suslarda kocasının istediği şeylere kadın itaat ettiğinde; artık kocaya, karısı aleyhinde herhangi bir yol yoktur. Onu dövmek ve yalnız bırakma hakkı da olamaz.³⁴³

5. Aileyle beraber oturup sohbet etmek ve onun söylediğini dinlemek:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hanımları ile oturup sohbet eder ve onların sohbetlerini dinlerdi. Müminlerin

342 *Sünen-i Ebû Davud*, 2146; *Sahih-i Sünen-i Ebû Davud*, 1863.

343 *Tefsir İbn Kesir*, 2/294-295.

annesi Aişe *radiyallâhu anha* geceleyin Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile bir yerde oturmuş ve ona şöyle bir hikaye rivayet etmiştir:

Aişe *radiyallâhu anha* dedi ki: “Bir zamanlar onbir kadın bir yerde oturmuş ve birbiriyle kocalarına dair haberlerden hiçbir şey gizlemeyeceklerine dair akitleştiler.

Birincisi dedi ki: Benim kocam çıkılması pek kolay olmayan bir dağın başındaki zayıf bir devenin eti gibidir. Üstelik semiz de değildir ki oradan alınıp getirilsin.³⁴⁴

İkincisi dedi ki: Ben kocama ait haberi etrafa yaymam. Çünkü ben onu sözkonusu edecek olursam, gizli-açık, abur-cubur zikretmedik hiçbir halini bırakmamaktan korkarım.³⁴⁵

Üçüncüleri dedi ki: Benim kocam aşırı uzun boylu biridir. Konuşursam beni boşar, susarsam askıda bırakılırım.³⁴⁶

344 “Kolay olmayan...” Yani eti de semiz değildir, dağa çıkmak da kolay değildir. el-Hattâbi *rahimehullâh*'ın kanaatine göre kadının, kocasını çıkılması zor sarp bir dağa benzetmesi, ahlâkının kötü oluşuna bir işarettir. Onun üstünlük tasladığına, büyüklendiğine ve kendisini, hak ettiği kadar yüce gösterdiğine ve böylelikle hem cimri, hem de kötü huylu olduğuna işaret etmektedir (*Fethu'l-Bâri*).

345 el-Hattâbi *rahimehullâh* dedi ki: “Onun dışarıya yansıyan kusurları ile gizli-saklı sırlarını kastetmiştir. O muhtemelen zahiren durumu gizli, fakat içten içe adi/bayağı birisiydi.” Ebu Said ed-Darir dedi ki: “Kadın, kocasının kusurları pek çok, faziletli ahlaktan uzak bir ruhî yapıya sahip olduğunu kasdetmektedir (*Fethu'l-Bâri*).

346 Yani eğer onun kusurlarını sayacak olursam ve bunlar ona ul - şırsa beni boşar. Susar, bunları söylemezsem ben onun yanında ortada bırakılmış birisiyim. Ne kocası olan biri gibiyim, ne de dulum. Boşanmış olan biri değilim ki ondan başkası ile evlenme imkanım olsun. Böylelikle kadın kendisini yüksek ile alçak bir

Dördüncüsü dedi ki: Kocam Tihame gecesine benzer. Ne sıcaktır ne soğuk, (evimizde) ne korku vardır ne usanç.³⁴⁷

Beşincisi dedi ki: Kocam içeri girdiğinde bir parstır. Dışarı çıktığında aslandır. Alışageldiği şeylere dair de bir şey sormaz.³⁴⁸

Altıncısı dedi ki: Kocam yedi mi siler süpürür, içti mi su kabını kurutur. Yatıp uzandı mı yorganına sarı-

yer arasında asılı duran ve iki taraftan birinde yerleşip karar kılmayan bir halde olduğunu söylemektedir (*Fethu'l-Bâri*).

347 Ebu Ubeyd *rahimehullâh* dedi ki: Bu sözleriyle kocasında, çekinilcek bir şer bulunmadığını kastetmiştir. Başkası da şöyle demektedir: Bu kadın, kocasını güzel geçimli, mutedil halli, iç dünyasının da kötülüklerden uzak oluşuyla nitelendirerek şunu söylemek istemiştir. Onun ne eziyeti vardır, ne de hoşça gitmeyecek bir tutumu. Ben ondan yana güvenlik içindeyim, onun şerrinden korkmam. Ayrıca o usanmak nedir bilmediği için benimle birlikte bulunmaktan dolayı da usanmaz. Yahut kötü huylu olmadığından ötürü onunla birlikte bulunmaktan ben usanmam. Benim onunla birlikte yaşayışımın lezzeti, Tihame halkının mutedil gecelerinden zevk aldıklarına benzer (*Fethu'l-Bâri*).

348 İbn Ebi Uveys *rahimehullâh* şöyle açıklamıştır: O, eve girdi mi, benim üzerime bir pars gibi atılır. Dışarı çıktı mı, ileri atılışında aslan gibi olur. Buna göre onun "üzerime atılır" şeklindeki açıklaması hem övgü, hem de yergi ihtimaline gelir. Birincisi, eve girdiği vakit kendisiyle çokça cimâ' ettiğine bir işaret olur. Böylelikle kadın bu sözleriyle kendisinin kocası tarafından onu gördüğü vakit duramayacak şekilde çokça sevildiğini belirterek onu övmüş olmaktadır. Onu yerme anlamı ise, tabiatının kaba oluşu yönüyledir. O, karısıyla cimâ' etmeden önce oynaşmak ve sevişmek gibi bir tutumu olmayan biridir. Aksine yırtıcı bir hayvan gibi atılır. Ya da onun kötü huylu oluşu, kendisini dövüp hırpalaması anlamıyla bir yergi de ifade edebilir. Dışarıya insanlar arasına çıktı mı cüretkarlığı, atılganlığı ve heybeti itibarıyla daha ileri dercede bir aslan gibidir (*Fethu'l-Bâri*).

nır, bürünür. Üzüntü ve kederi(mi) anlamak için elini uzatmaz.³⁴⁹

Yedincisi dedi ki: Kocam vazifesini yapmayan ahmağın tekidir. Her bir dert ve hastalık onun derdidir; ya benim başımı yarar, ya vücudumu yaralar, ya da bunların hepsini bir arada yapar.³⁵⁰

Sekizinci dedi ki: Kocama dokunmak, tavşana dokunmak gibidir. Kokusu da hoş bir bitkinin (zerneb) kokusu gibidir.³⁵¹

349 Kadın bu sözleriyle kocasından şikayet etmiş, onu yermiş ve o - dan payının oldukça az olduğunu anlatmak istemiştir. Yani kocası kendisinden uzak kalır. Hanımına yaklaşmaz. Elini elbisesinin altına sokup ona dokunmaz, tenini tenine değdirmez. Erkeklerin yaptıklarını yapmaz. Böylelikle ona olan sevgisini ortaya koymaz. Buna bağlı olarak ondan payının az olmasından ötürü de keder ve üzüntüsünü ifade etmiş olmaktadır. Kadın onun niteliklerini bir arada söylemiş olmaktadır. Çünkü Araplar, çokça yemek ve içmekle nitelendirdikleri kimseyi yerer, az yemeyi ve içmeyi, çokça cima'da bulunmayı da övünecek bir şey kabul ederler. Çünkü bu, erkeğin sağlıklı oluşunu gösterir (*Fethu'l-Bâri*).

350 Kadı İyad *rahimehullâh* dedi ki: Kocasını acizlikle kötü geçimlilik bakımından en ileri derecede bulunmakla, kendisine eziyet vermekle birlikte de onun ihtiyacını karşılamaktan yana aciz kalmak, onunla konuştuğu takdirde kendisine sövüp saymak, onunla şakalaşacak olursa kafasını yarmak, onu kızdıracak olursa azalarından birini kırmak, derisini kesmek ya da malına hücum etmek gibi bir iş yaptığını yahut bütün bunları bir arada yaparak onu dövdüğünü, yaraladığını, bir azasını kırdığını, ona incitici sözler söyleyip malını aldığını pek çok kusurunun bir arada bulunduğunu anlatmak istemiştir (*Fethu'l-Bâri*).

351 Zerneb, kokusu oldukça hoş bir bitkidir. Bu sözleriyle kinaye yoluyla ahlâkının güzelliğini, çokça temiz olup zarifliğinden ötürü hoş koku kullandığından terinin de hoş koktuğunu anlatmak istemiş de olabilir. Bu sözleriyle konuşmasının hoş ve güzel oldu-

Dokuzuncu kadın dedi ki: Kocamın evinin direkleri yüksek, kılıcının hamayılı uzun, ocağının külü çok, evi de insanların toplantı meclisine yakındır.³⁵²

Onuncu kadın dedi ki: Kocam maliktir. Hem neye maliktir? Hatıra gelen her şeyin hayırlısına maliktir. Onun çökecek yerleri pek çok, yayılıp otlayacak yerleri ve develeri pek azdır. Onun develeri ud sesini duyar duymaz kendilerinin kesin olarak helâk olacaklarını (misafirler için ikram olmak üzere kesileceklerini) anlarlar.³⁵³

ğunu anlatmak yahut geçimi ve davranışı güzel olduğundan ötürü onu övmek istemiş olma ihtimali de vardır (*Fethu'l-Bâri*).

352 Kocasının evini yüksek (direkli) ve yüksekte bulunmak ile nit - lendirmiştir. Çünkü soylular evlerini bir şekilde yüksek yapar ve yüksek yerlerde kurarlardı. Kılıcının hamayılının uzun olduğunu söylemekle onun boyunun uzun olduğunu anlatmak istemiştir. "Külü çok" sözüyle de onun, misafirlerini konuk ettiğini anlatmak için yaktığı ateşin asla sönmediğini, böylelikle misafirlerin o ateşi görerek misafir kalacakları yerin yolunu bulduklarını, bundan dolayı da külünün çok olduğunu anlatmak istemiştir. "Evi de insanların toplantı meclisine yakındır." sözüyle kavmi arasında şerefli birisi olmakla onu nitelendirmiş oluyor. Bu sebeple kavmi herhangi bir hususu görüşecek ya da danışacak olurlarsa gelir, onun evine yakın bir yerde otururlar, onun görüşünü alıp uygularlar. Yahut o, kendisiyle karşılaşılıp kolaylıkla görüşebilsin diye evini insanların evlerinin ortasına kurmuştur. Böylelikle gide gelene, misafir kalmak isteyene daha yakın olur. Bu kadın, kocasını, efendi birisi, kerim birisi, güzel ahlâklı ve geçimi hoş birisi olarak belirterek nitelendirmektedir (*Fethu'l-Bâri*).

353 Kadın kocasının çok varlıklı, çok kerem sahibi, oldukça misafir - perver, pek çok güzel tarafları bulunup son derecede övülmeye değer niteliklere sahip olduğunu ifade etmiş olmaktadır. Ayrıca onu kahramanlıkla da nitelendirmiştir. Çünkü tehlikeli hallerden kasit, savaşlardır. O, kahraman olduğu için arkadaşlarının önünden gider. O, misafirlerini ağırlamak için deve kesme adeti olan biridir. Ayrıca misafirlere çokça sevindiği için onlara içecekler ik-

Onbirinci kadın dedi ki: Benim kocam Ebu Zer'dir. Ebu Zer' kimdir? Kulaklarımı zinet eşyaları ile, pazularımı yağla doldurdu. Bana rahat ve huzurlu bir hayat yaşattı. Ben de bu rahat ve huzur içinde yaşadım. O beni Şıkk denilen bir yerde birkaç koyuna sahip bir kabile arasında buldu. Beni atları kişneyen, develeri böğüren, ekinleri sürülüp taneleri ayrılan bir topluluk içerisine getirdi.³⁵⁴ İşte onun yanında bir söz söyledim mi bana çirkin bir şekilde karşılık verilmez. Sabah vakti uyurum da uyandırılmam. İçecek takatim kalmayınca kadar da (süt) içerim.³⁵⁵

(Ebu Zer' ailesinin diğer fertlerine gelince) Ebu Zer'in annesi var. Ebu Zer'in annesini bir bilseniz. Onun zahire ambarları var, eşyasını koyduğu evi bayağı büyüktür.³⁵⁶

Ebu Zer'in bir de oğlu var. Ebu Zer'in oğlunu bir bilseniz. Yattığı yer, kılıcı çekilmiş kın gibidir. Düzgün,

ram eder, onları eglendirir yahut bu aşırı sevinci dolayısıyla şarkılarla onları karşılar. O vakit develer de bu şarkı seslerini işittiler mi mutlaka kesileceklerini anlarlar (*Fethu'l-Bâri*).

354 Yani kocası kendini dar ve sıkıntılı bir geçimden; at, deve, ekin ve daha başka pek çok servetin bulunduğu bir toplum arasına taşımıştır (*Fethu'l-Bâri*).

355 Bu sözleriyle kocasının yanında üstün bir değerinin olduğuna, imkanlarının çok bol olduğuna ve bundan dolayı da bakımlı ve sevinçli/neşeli olduğuna işaret etmektedir (*Fethu'l-Bâri*).

356 O, kayınvalidesini araç-gereçlerinin, eşyalarının, kumaşlarının pek çok, malının çok fazla, evinin pek büyük olmasıyla nitelendirmektedir. Eğer bu, gerçek anlamıyla söylenmişse servetinin çok büyük olduğunu gösterir. Yahut hayırlarının çokluğu (servetin bolluğu), geçiminin rahatlığı ve kendilerine misafir gelenlere iyi davranıldığını kinaye yoluyla anlatmaktadır (*Fethu'l-Bâri*).

boy lu posludur, karn ı çıkık değildir. Dört aylık bir kuzu-
nun kolu ile doyar.³⁵⁷

Ebu Zer'in bir kızı var. Ebu Zer'in kızı nasıl bir kızdır
(bilir misiniz?) Babasına itaatkardır, annesine itaatkardır.
Vücudu, elbisesini doldurur.³⁵⁸ (Güzelliği ve vası -
barıyla) komşusunu kızdırır, kıskandırır.³⁵⁹

Ebu Zer'in bir de cariyesi var. Ebu Zer'in cariyesi na-
sıldır, bilir misiniz? Aile sırlarımızı etrafa yaymaz.³⁶⁰ Evi-
mizdeki azığı rastgele saçıp savurmaz. Evimizi de çer
öple doldurarak kir getirmez.³⁶¹

Ümmü Zer' dedi ki: Bir gün Ebu Zer dışarıya çıktı-
ęında her tarafta yayıklar çalkalanıyordu. Beraberinde
iki parsı andıran iki çocuk bulunan bir kadın gördü. Bu
çocuklar koltuğunun altında iki narı andıran memeleri-
le oynuyorlardı. Bunun üzerine kocam beni boşadı ve o

357 Kadın kocasının oğlunun kendisine külfetinin az olduğunu a -
latmaktadır. Bu çocuk, bu kadının yükünü hafifleten biriymiş.
Mesela onun evinde oęlen uykusuna yatacak olsa ancak bir kı-
lıcın kınından sıyrılaçağı kadar bir süre yatar, sonra ona ağırlık
vermemekteki titizliği dolayısıyla uyanıverir. Kadının aynı şekil-
de "dört aylık bir kuzunun kolu ile doyar" sözleriyle de ondan bir
şeyler almak şöyle dursun, yanında bulunan şeylerden yemeye
dahi ihtiyacının olmadığını, aksine yanında bir şey yiyecek olsa
kendisinin açlığını ve susuzluğunu dindirecek kadar asgari mik-
tarla yetindięini anlatmaktadır (*Fethu'l-Bâri*).

358 Onun fizikî yapısının mükemmel ve bedeninin yumuşak old -
ęunu kinaye yoluyla anlatmaktadır (*Fethu'l-Bâri*).

359 Yani onun içinde bulunduğu hali görüp kıskandığından dolayı
aęlarlar (*Fethu'l-Bâri*).

360 Bu sözleriyle, hıyanetten oldukça uzak olduğunu, mübalağalı
bir şekilde anlatmak istemiştir (*Fethu'l-Bâri*).

361 Yani evin içini temiz tutarak, çöpünü evden uzaklaştıırıp dışarıya
atarak evini düzene sokar (*Fethu'l-Bâri*).

kadını nikahladı. Ben de ondan sonra şerefli bir adam nikahladım. En güzel ata biner ve Hat denilen beldenin mızrağını taşırdı. Benim üzerime akşam üzeri pek çok deve ve sığır sürüp bana getirirdi. Bu gidip gelen davarların her birisinden bana bir çift verdi ve ‘Ey Ümmü Zer’ ye ve akrabana da ihsan et.’ dedi. Ümmü Zer’ dedi ki: ‘Eğer bana verdiği her şeyi toplayıp biraraya getirecek olsam Ebu Zer’in en küçük kabını dahi dolduramaz.’”

Aişe dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Ebu Zer’in, Ümmü Zer’e karşı davrandığı gibi ben de sana davrandım.”³⁶²³⁶³

6. Dışarı çıkmak için izin isteyince onlara izin vermek:

İbn Ömer *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: “Ömer’in eşi sabah ve yatsı namazlarını cemaatle kılmak için mescide gelirdi. Birisi ona, “Ömer’in hoşuna gitmediği ve kıskanç bir erkek olduğunu bildiğin halde niye mescide gelmek için dışarı çıkıyorsun?” diye sorunca ona şöyle karşılık verdi: “Ömer niçin benim mescide gelmeme engel olmuyor?” Cevap bekleyen bu soruya bizzat o ada-

362 Yani Yüce Allah’ın ezeli ilminde benim sana karşı durumum bu idi. el-Heysem b. Adiy’in rivâyetinde şu fazlalık vardır: “Ülfet ve vefâkarlıkta (böyleydin), yoksa ayrılık ve uzaklaştırmakta değil.” Nesai ve Taberânî şu fazlalığı zikretmektedirler: “Aişe dedi ki: Ey Allah’ın Rasûlü! Hayır, sen Ebu Zer’den hayırlısın.” Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sözlerini, gönlünü hoş tutmak, kalbini rahatlatmak ve bütün benzetme yönleriyle Ebu Zer’in bütün hallerine benzeme yanılığını bertaraf etmek için söylemiş gibidir. Çünkü Ebu Zer’de bu halin dışında kadınların hoşlanmayıp yerecekleri bir özellik yoktu (*Fethu’l-Bâri*).

363 *Sahîh-i Buhârî*, 5189; *Sahîh-i Müslim*, 2448.

mın kendisi cevap verdi: “Onu engelleyen, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şu sözüdür: “Allah’ın kadın kullarının meşcedlere gelmelerine engel olmayın.”³⁶⁴

İbn Ömer *radiyallâhu anhuma* demiştir ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Kadınlarınızı meşcedlerden men etmeyiniz. Bununla birlikte evlerinde (namaz) kendileri için daha hayırlıdır.”³⁶⁵

7. Yatakta kadının hakkını vermek:

Abdullah b. Amr b. Âs *radiyallâhu anhuma* şöyle rivayet ediyor: “Babam beni hatırı sayılır bir ailenin kızı ile evlendirdi. O, zaman zaman gelinine uğrar ve kocasının³⁶⁶ nasıl bir eş olduğunu sorardı. Eşim de şöyle cevap verdi: “Kocam iyi ve güzel karakterli bir insandır, fakat evlendiğimiz günden itibaren aynı yatağı paylaşmadık bana da dokunmadı.” Bu durum belli bir müddet sürdü. Sonunda babam beni Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’e şikayet etti. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona, “Oğlunu bana gönder.” dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanına gittim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana sordu: “Sen nasıl oruç tutuyorsun?” Ben, “Her gün” diye cevap verdim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Kur’an’ı nasıl okuyorsun?” diye sordu. Ben, “Her gece hatmediyorum.” dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Her ayda üç gün oruç tut, Kur’an’ı da ayda bir kez hatmet!”³⁶⁷

364 *Sahîh-i Buhârî*, 900; *Sahîh-i Müslim*, 442.

365 *Sünen-i Ebû Davud*, 567; *Silsiletü'l-Ehâdîsî's-Sahîha*, 1396.

366 Abdullah b. Amr *radiyallâhu anhuma* kendini kastediyor.

367 *Sahîh-i Buhârî*, 5052.

Abdullah b. Amr b. Âs *radiyallâhu anhuma*'dan nakledilen başka bir rivayette o şöyle dedi: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana, “Kur’an’ı ayda bir kez hatmet!” diye buyurunca ben, “Ben daha fazla okuyabilirim ey Allah’ın Nebisi!” dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “O halde yirmi günde bir hatmet.” dedi. Ben, “Ya Rasûlallah, fakat ben kendimi daha kuvvetli hissediyorum.” dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “O halde on günde bir hatmet!” diye buyurdu. Ben yine, “Ya Rasûlallah, ben bundan fazlasını yapabilirim.” deyince Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “O halde her yedi günde bir hatmet ve bunu daha aza indirme. Zira eşinin senin üzerinde hakkı vardır, misafirin senin üzerinde hakkı vardır ve nefsinin de senin üzerinde hakkı vardır.” buyurdu.³⁶⁸

8. Kadına nazik davranmak ve onunla oynaşmak:

Cabir b. Abdullah *radiyallâhu anhuma*'dan nakledildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şöyle buyurmuştur: “Kendisiyle oynaşacağın, onun da seninle oynaşacağı bir kız ile evlenseydin ya!”³⁶⁹

9. Aile hakkında kötü zan beslememek:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan

368 *Sahîh-i Müslim*, 2787.

369 *Sahîh-i Buhârî*, 2097.

tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyendir." (el-Hucurat, 12)

"Bu iftirayı işittiğinde erkek ve kadın müminlerin, kendi vicdanları ile hüsnüzanda bulunup da 'Bu, apaçık bir iftiradır.' demeleri gerekmez miydi?" (en-Nur, 12)

10. Aileye zarar vermemek:

Abdullah b. Abbâs *radiyallâhu anhuma*'dan nakledildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şöyle buyurmuştur: *"Zarara sokmak ve zarara karşı intikam almak yoktur."*³⁷⁰³⁷¹

11. Kadının sırrını yaymamak:

Ebû Saîd el-Hudri *radiyallâhu anh*'dan nakledildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Kıyâmet günü Allah katında en büyük emânet hâinlerinden biri, karı-koca olarak birbirleriyle cinsel münâsebette bulunduktan sonra kadının sırrını yayan erkektir."*³⁷²

370 Bu hadiste geçen "darar" ve "dırar" kelimelerinin manâları hakkında Sindi şöyle der: **Darar:** Birisine herhangi bir yönden zarar vermektir. (Dilimizde kullanılan "zarar" kelimesinin aslı budur.)

Dırar: İki kişinin birbirine karşılıklı olarak zarar vermesidir. Yâni birisi, karşısındakini zarara sokunca, karşı taraf bunun intikamını almanın meşru olduğunu zanneder. Halbuki böyle değildir. Zarar vereni zarara sokmak ve intikam almak caiz değildir. Ancak zarar veren kimseden zarar miktarını tazmin etme hakkı vardır (*Haşiyetu's-Sindi*, 2/57).

371 *Sünen-i İbn Mace*, 2340; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 250.

372 *Sahîh-i Müslim*, 1437.

12. Ailenin nafakasını³⁷³ te'mîn etmek:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah’ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” (et-Talâk, 7)

“Onların örfe uygun olarak beslenmesi ve giymi, baba tarafına aittir.” (el-Bakara, 233)

Süleyman b. Amr b. el-Ahvas *radiyallâhu anhuma* şöyle rivayet ediyor: Babam Amr’ın bana anlattığına göre kendisi Veda haccında Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraber bulunmuş ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (meşhur Veda hutbesinde) Allah’a hamd ve sena ettikten sonra vaaz ve nasihat ederek şöyle buyurmuştur: “(Ey Ashabım!) Kadınlarınıza karşı iyi olmanızı tavsiye ederim.³⁷⁴ (Bu tavsiyeme riâyet ediniz) Çünkü onlar sizin yanınızda esirler gibidir.³⁷⁵ Şu (malum cinsel) ilişkilerden başka onların hiçbir şeyine mâlik de-

373 Nafakadan maksat yiyecek, içecek, giyecek ve meskendir.

374 Yani kadınlarınıza iyi davranmaya ve sebepsiz huysuzluklarına karşı sabırlı olmaya çalışın (*Haşiyetu’s-Sindi*, 1/568).

375 Yani nikâhlı kadınlarınız sizin yanınızda esirler gibi emriniz altı - da olup size bağılıdır. Bunu takip eden cümlede ise erkeklerin evli oldukları kadınlara esir gibi mâlik olmadıkları, ancak karı-koca münâsebeti hususunda hanımlarından yararlanma hakkına sahip oldukları belirtilerek kabahat ve aşırı hareketleriyle itaatsizlikleri olmadıkça onlara karşı olumsuz davranmaya hakları olmadıkları beyan edilmiştir. Sonraki cümlelerde kadınlar hatâ işlediklerinde kocalarının davranışları belirtilerek yataklarına girmeme ve hafifçe dövme yetkisi verilmektedir. Erkeklerin böyle davranışı sonucunda eşleri itaatsizliği bıraktıkları takdirde

ğilsiniz. Ancak apaçık çirkin ve haddi aşan hatâları olduğu zaman (onlar hakkında şu haklara sahipsiniz:) Eğer (böyle çirkin ve haddi aşan hareketler) işlerlse onların yataklarını terkediniz ve eziyet verici olmayan şekilde onları dövünüz. Eğer bundan sonra size itaat ederlse onları takbih ve eziyet verme yoluna tevessül etmeyiniz (Geçmiş kusurlarını bağışlayın). Şüphesiz karılarınızdan (istediğiniz birtakım) hakkınız vardır. Karılarınız için de üzerinizde (birtakım) haklar vardır. Karılarınız üzerindeki hakkınız; karılarınız sizin hoşlanmadığınız hiçbir kimseyi evlerinize alıp onlarla konuşmasınlar ve hoşlanmadığınız hiçbir kimsenin evlerinize girmesine izin vermesinler.³⁷⁶ Bilmiş olunuz ki: Karılarınızın sizin üzerinizdeki hakkı, onları giydirmek ve yedirmek hususunda onlara iyi davranmanızdır.”³⁷⁷

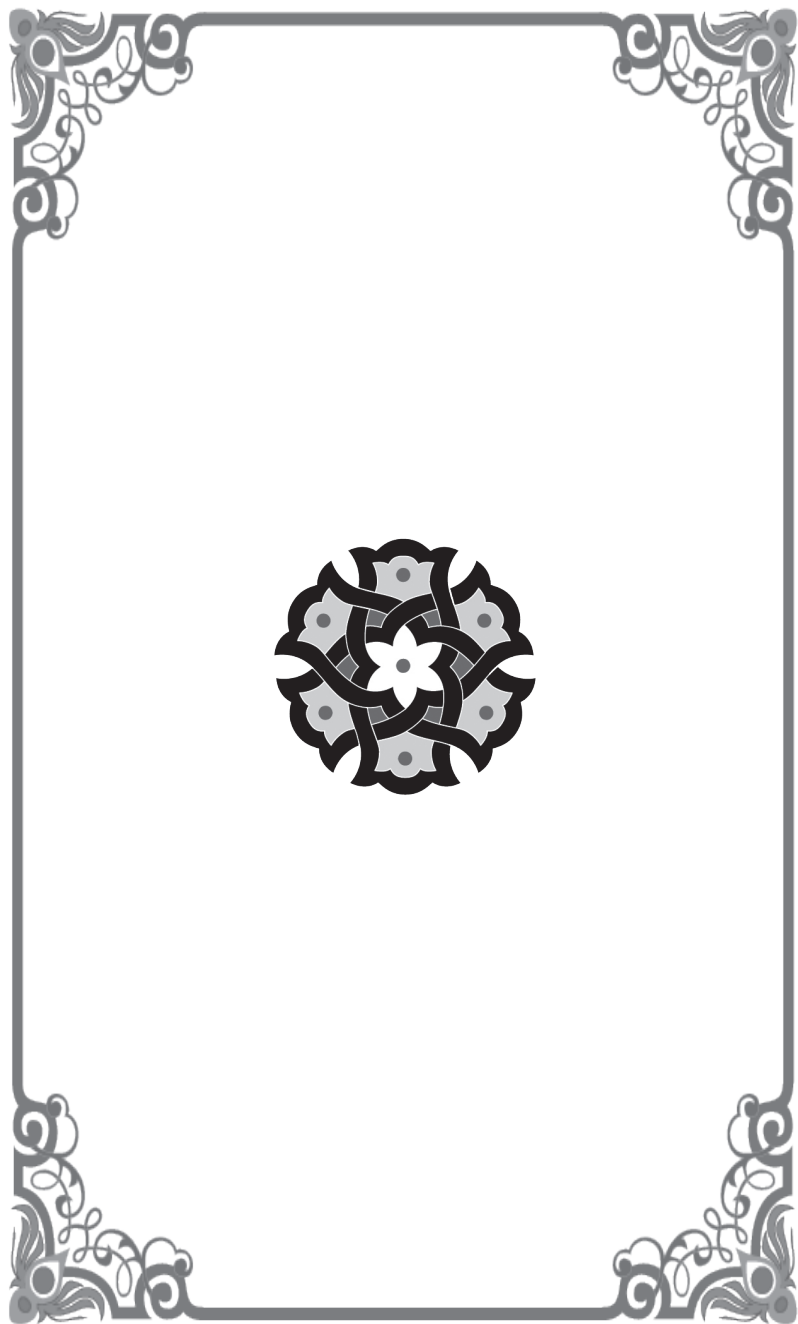
onların işlemiş oldukları kusurların affedilmesi ve eziyet edilmesi tavsiye buyruluyor. (*Haşiyetu's-Sindi*, 1/569).

376 Bu mesele hakkında fıkıhçıların verdiği hüküm şudur: Kadının, mahremi olsun olmasın hiçbir erkek veya kadını eve alması caiz değildir. Ancak kocasının, eve girmesinden hoşlandığını bildiği veya kuvvetle zannettiği kadınları eve alabilir. Keza kadın babası, erkek kardeşi, dayısı ve amcası gibi mahremi olan erkekleri, kocasının rızâsını bildiği veya bu kanaatta olduğu takdirde eve alabilir. Çünkü başkasına âit bir eve girmek için ev sahibi erkeğin izni esastır. Ev sahibi erkek izin vermedikçe, bu hususta başkasına yetki vermedikçe yahut örf ve âdete göre rızâsının bulunduğu anlaşılmadıkça eve girmek haramdır. Ev sahibinin rızâsının olduğu hususunda şüphe olduğu takdirde rızâsının varlığını gösterir bir belirti olmadıkça eve girmek haram olduğu gibi ev kadınının eve girmek için izin vermesi de haramdır. (*Haşiyetu's-Sindi*, 1/569).

377 *Sünen-i İbn Mace*, 1851; *Sahihu'l-Cami*, 7880.

8

**Önderlerle Raiyye
Arasındaki
Karşılıklı Haklar**

Önderlerle Raiyye Arasındaki Karşılıklı Haklar

Müslüman önderlerin raiyye üzerinde hakları olduğu gibi, raiyyenin de onların üzerinde hakları vardır. Bu hakların bazıları şunlardır:

Önderlerin raiyye üzerindeki hakları

1. Onlara itaat etmek:

Yüce Allah'a ve O'nun Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'e isyan sayılan işler müstesna, açıkta da, gizlide de önderlerin emirlerine itaat etmek, yasakladıklarından sakınmak...

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurur: **“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de.”** (en-Nisâ, 59)

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: *“Masiyet konusunda kula itaat yoktur. İtaat, ancak makul ve meşru olan emirler (maruf) hakkındadır.”*³⁷⁸

Yine bir hadiste şöyle buyurmuştur: *“Müslüman bir kişinin, kendisine masiyet emredilmediği sürece, sevdiği ve hoşlanmadığı hususlarda dinlemesi ve itaat*

378 *Sahîh-i Buhârî*, 7257; *Sahîh-i Müslim*, 1840.

etmesi, üzerine bir yükümlülüktür. Masiyet emredildiğinde ise dinlemek ve itaat etmek yoktur.”³⁷⁹

Huzeyfe İbnu'l-Yemân *radiyallâhu anh* dedi ki: Ben, “Ya Rasûlallah! Biz vaktiyle bir şer (küfür) içindeydik. Sonra Allah bize şu muazzam hayrı (İslam dinini) getirdi. Şimdi bizler bu hayır içinde bulunuyoruz. Artık bu hayrın ardından bir şer daha var mı?” dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Evet var” buyurdu. Ben, “O şerrin ardından da bir hayır var mıdır?” diye sordum. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Evet vardır. Fakat bunun içinde bir fesad ve bulanıklık bulunacak.” buyurdu. Ben, “O hayrın bulanıklığı nedir?” dedim, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Benden sonra birtakım âmirler (devlet başkanları) olacak ki, onlar, benim getirdiğim hidâyetle hidâyetlenmeyecek ve benim sünnetimi sünnet edinmeyecekler. Onlar arasında öyle birtakım adamlar kıyâm edecek ki, onların kalbleri, beşer cismi içinde bulunan şeytanların kalbleridir.” buyurdu. Ben, “Ya Rasûlallah! Eğer ben bu uğursuz devre erişirsem nasıl hareket edeyim?” diye sordum. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Devlet başkanlarını dinleyip itaât edersin. Sırtın dövülse, malın alınsa da, dinle ve itaât et!” buyurdu.³⁸⁰

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'in naklettiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Her kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Her kim de bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir. Her kim benim emrime itaat ederse, bana itaat et-

379 *Sahîh-i Buhârî*, 7144; *Sahîh-i Müslim*, 1839.

380 *Sahîh-i Müslim*, 1847.

miştir. Her kim de benim emrime isyan ederse, bana isyan etmiştir.”³⁸¹

2. Hem açıkta, hem de gizlide onlara nasihat etmek:

Temimü'd-Dâri *radiyallâhu anh'*dan şöyle rivayet ediliyor: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Din nasihattır.*” diye buyurdu. Biz, “Kim için, (ya Rasûlullah)?” diye sorduk. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah için, Kitabı için, Rasûlü için, müslümanların önderleri için ve bütün müslümanlar için.”³⁸²

İbn Hacer el-Askalânî *rahimehullâh* bu hadisteki “müslümanların önderleri için” kelimesini şöyle şerhetmiştir:

“Müslümanların önderleri için (nasihat)” derken, idareçilikte onlara yardım etmek, habersiz oldukları meseleleri onlara anlatmak ve onları daldıkları gafletten uyandırmak, hatalarını görünce göz yummamak, bilakis o hatayı hikmetle kendilerine anlatmak, onların şeriata uygun olan emrine asi olmamak, onları cemaate sevdirmek ve onları zulmetmekten güzel bir şekilde menetmek kastedilir. Belirtmek gerekir ki, hadiste “önderler” derken, müslümanların alimleri de buna dahil edilir.

Alimler için nasihat denirken, onların ilmine saygı göstermek, yaptıkları iyi işlerden söz etmek ve onların hakkında güzel zanda bulunmak kastedilir.”³⁸³

381 *Sahîh-i Buhârî*, 7137; *Sahîh-i Müslim*, 1835.

382 *Sahîh-i Müslim*, 196.

383 *Fethu'l-Bâri*, 1/89.

3. Şeriata uygun her işte onlara yardım etmek:

Ubâde b. Samit *radiyallâhu anh* şöyle dedi: Üzerimize bir borç olarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e; neşeli-kederli anlarımızda, zor-kolay halimizde dinleyip itaat edeceğimize, amirlerimiz haklarımızı vermese bile onlara itaat etmek ve onlarla iktidar ve emîrlik konusunda çekişmemek üzere bey'at ettik. Ancak idarecinin (emîrin) açık bir küfrünü görmeyiz, onun küfrü hakkında yanınızda kuvvetli bir delil bulunması hali müstesnadır.”³⁸⁴

İmam Nevevî şöyle demiştir: “Hadisin manası şudur: İdarecilerle görevleri konusunda çekişmeyiniz, onlara karşı gelmeyiniz. Ancak kendilerinde, İslam'ın kaidelerine göre kesin olarak münker olduğunu gördüğünüz bir şey olursa bu müstesnadır. Böyle bir münkeri gördüğünüzde onlara tepki gösteriniz ve nerede olursanız olun hakkı söyleyiniz.”³⁸⁵

4. Onlara saygı göstermek, cahilliklerine sabretmek ve onların islah olunması için dua etmek:

Avf b. Mâlik *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Devlet başkanlarınızın hayırlıları, sizin kendilerini, onların da sizleri sevmekte olduklarınız ve onların size, sizin de kendilerine duâ etmekte olduklarınızdır. Devlet başkanlarınızın şerlileri ise sizin onlara, onların da

384 *Sahîh-i Buhârî*, 7056; *Sahîh-i Müslim*, 1709.

385 *Şerhu'n-Nevevî*, 12/229.

size buğzemeteye olduklarınız ve sizin onlara, onların da size sövüp lâ'net etmekte olduklarınızdır.”

“Ya Rasûlallah! Onlara karşı kılıçla muhârebeye kalkışmayalım mı?” denildi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Sizin içinizde namazı ikâme ettikleri müddetce hayır. Vâlilerinizden hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüz zaman, onun işini sevmeyiniz. Fakat itaâttan de el çekmeyiniz (yani ahd ve bey’âtı bozmayınız).” buyurdu.³⁸⁶

Abdullah b. Mesud *radiyallâhu anh*’ın naklettiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Sizler benden sonra ileride başkalarının size tercih edildiğini ve hoşlanmayacağınız birtakım işler göreceksiniz.” Sahabîler, “Ya Rasûlallah! Bu durumda bize ne emredersiniz?” diye sordular. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Onlara haklarını veriniz, kendi hakkınızı da Allah’tan isteyiniz.” buyurdu.³⁸⁷

Başka bir rivayette: “Bununla beraber yine de (kıyamet günü) Bana kavuşuncaya kadar sabrediniz.” buyurmuştur.³⁸⁸

5. Yapılması gereken hayırlı işleri unuttukları zaman onlara hatırlatmak ve kendileri hatırladığı zaman ise o işin yapılması hususunda onlara yardımcı olmak;

Aişe *radiyallâhu anha* demiştir ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Allah, bir devlet başkanı

386 *Sahîh-i Müslim*, 1855.

387 *Sahîh-i Buhârî*, 7052.

388 *Sahîh-i Buhârî*, 7057.

hakkında hayır dilediği zaman ona, doğru (konuşan ve doğru iş yapan) bir yardımcı verir. Eğer o (başkan yapılması gereken bir işi) unutursa (bu yardımcı, unutulmuş işi) ona hatırlatır. Eğer başkan bu işi kendisi hatırlarsa (o zaman da bu yardımcı o işin yapılması hususunda) başkana yardımcı olur. Eğer Allah onun hakkında başka bir şey dilemişse ona kötü (huylu) bir yardımcı verir. Eğer (yapılması gereken bir işi) unutursa (vezir bu işi) ona hatırlatmaz. Eğer (başkan bu işi kendiliğinden) hatırlarsa (o zaman da bu yardımcı o işin yapılmasında) ona yardımcı olmaz.”³⁸⁹

Ebû Said el-Hudri *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle nakletmiştir: “Her halifenin iki sırdaşı olur. Biri ona iyiliği emreder ve buna teşvik eder. Diğeri ise kötülüğü emreder ve buna teşvik eder. Ancak Allah'ın koruduğu kimse korunur.”³⁹⁰

6. Onları kötü işlerden sakındırmak, yalanlarını doğru kabul etmemek ve zulümlerine yardımcı olmamak:

Ka'b b. Ucre *radiyallâhu anh*'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Dinleyin! Benden sonra bir kısım idarecilerin geleceğini işittiniz mi? Kim onların yanına girer, onları destekler, yalanlarını doğru kabul eder ve onların haksızlıklarında onlara yardım ederse o benden değildir, ben de ondan değilim. Bu tip kimseler havuz

389 Sünen-i Ebû Davud, 2932; Sahihu'l-Cami, 302.

390 Sahih-i Buhârî, 6611.

başında bana yaklaşamayacaklardır. Her kim de onların yanına girmez, onlarla ilişki içinde olmaz, onların yaptıkları haksızlıklarında onlara yardım etmezse ve yalan söylediklerini de kabul etmezse o kimse benden, ben de ondan sayılırım ve bu kimse havuz başında bana yaklaşacaktır.”³⁹¹

Başka bir rivayette Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Çölde oturan kimsenin huyu sertleşir. Av peşinde gezen gafilleşir. (Fasık) sultanların kapısına giden, fitneye düşer. Kul (zalim) sultana yaklaşmakla Allah’dan uzaklaşmaktan başka bir şey kazanmaz.”³⁹²

Zalim idarecilerle birlikte olan kimseler iki tehlikeye maruz kalmaktan hali değillerdir.

1. Ya o zalim sultanın keyfi hareketlerini ve uygulamalarını tasdik ederler ve onun zulmüne iştirak etmiş olurlar.

2. Ya da onların bu hareketlerine karşı çıkarlar ve kısa zamanda onların hışmına uğrarlar.

Ulemanın zalim ve fasık idarecilerin kapılarına gidip onlarla birarada olmaları yasaklanmıştır. Çünkü zalim sultanlar veya idareciler, zulümlerine devam ederlerken ulemanın onlarla birlikte olması, bu zulmü onların da tasvip ettiği anlamına gelir ki; bu durum zalim idarecilerin ve zulümlerinin halkın tümü tarafından benimsenip tasvip edilmesine sebep olur. Oysa ulema, hakkı ve ada-

391 *Sünen-i Ebû Davud*, 2859, 2860; *Müsned-i Ahmed b. Hanbel*, 1/371, 440; *Silsiletu’l-Ehadîs-Sahîha*, 1272.

392 *Sünen-i Tirmizî*, 2259; *Sahîhu’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, 2243.

leti koruyup yaşatmakla, halk da hakkı ve hakikati öğrenmek için onlara müracaat etmekle mükelleftir.

7. Onların kendilerine ait olan işlerine karışmamak:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “İnsanın, kendine ait olmayan şeyleri terketmesi,³⁹³ onun müslümanlığının güzelliğindedir.”³⁹⁴

8. Onlara hakkı söylemekten korkmamak:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“*En efdal cihad, zalim sultanın yanında adaleti (hakkı³⁹⁵) söylemektir.*”³⁹⁶

Zalim sultanın yanında hakkı veya adaleti söylemekten maksat, ona iyiliği hatırlatıp kötülükten menetmektir. Bunun en efdal cihad oluşu, Hattabi'nin dediğine göre, şu yöndendir: “İnsan düşmanla savaş ettiği zaman galip mi geleceği, mağlup mu olacağı belli değildir. Mağlubiyetten korktuğu gibi galibiyet umudunu da taşır. Ama zalim bir hükümdarın yanında hakkı söyler, onu kötülükten men etmeye çalışırsa kesin bir şekilde kendisini tehlikeye atmıştır.”³⁹⁷

393 Yani müslümana yakışmayan söz, fiil, görüş ve düşüncüyü bırakması demektir.

394 *Sünen-i Tirmizî*, 2317; *Sahihu'l-Cami*, 5911.

395 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 4/315.

396 *Sünen-i Ebû Davud*, 4344; *Silsiletu'l-Ehadis-Sahihâ*, 491.

397 *Tuhfetu'l-Ahvezî*, 5/466.

9. Onlara hakaret etmemek:

Allah'a ve âhiret gününe iman eden müslüman, ya hayır söylemeli ya da susmalıdır. Asıl Müslüman o kimse ki, Müslümanlar onun dilinden ve elinden selâmet bulmuştur. Devlet başkanını küçük görüp hakaret etmenin günah olması hususunda Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Kim bu dünyada Allah'ın halifesine ikram eder(saygı gösterir)se, Allah da o kimseye kıyamet günü ikram eder. Kim bu dünyada Allah'ın halifesini küçük görerek hakaret ederse, Allah da kıyamet günü o kimseyi küçük düşürür.*”³⁹⁸

Enes b. Mâlik *radiyallâhu anh* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize yaşlı sahabîlere (önderlere) hakaret etmeyi yasaklayıp şöyle buyurmuşlardır: “*Emîrlerinize sövmeyin, onları aldatmayın ve onlara buğz etmeyin, Allah'tan korkun ve sabredin. (Allah'ın) emri yakındır.*”³⁹⁹

10. Onlara karşı silah kaldırmamak:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Şu muhakkak ki, istikbalde birtakım fitneler ve işler zuhura gelecektir. Her kim bu ümmet birlik ve beraberlik halindeyken onu fırka fırka bölmek isterse, her nerede olursa olsun o tefrikacı kişiyi kılıçla vurunuz.*”⁴⁰⁰

398 *Sünen-i Tirmizî*, 2224; *Müsned-i İmâm Ahmed*, 5/42; *Silsiletü'l-Ehadîsis-Sahîha*, 2297.

399 *Sünen-i İbni Ebû Asım*, 1015; *Zilâlu'l-Cenne*, 1015.

400 *Sahîh-i Müslim*, 1852 (59).

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyurmuştur:

“Siyasî idareniz tek bir adam üzerinde birlik ve vahdet halindeyken, sizlere biri gelir de birliğinizi parçalamak yahut topluluğunuzu fırka fırka bölmek isterse onu öldürün.”⁴⁰¹

Süleyman b. Ali er-Rabi' *rahimehullâh*'dan nakledildiğine göre, o demiştir ki:

İbnu'l-Aş'as, Haccac b. Yusuf'a karşı isyan ettiği zaman bir grup insan, Hasan el-Basri'nin yanına gelerek “Ey Ebû Said! Haksız olarak insanların kanlarını akıtan ve onların mallarını gasbeden, namazlarını bırakan ve falan falan günahları yapan şu tağuta⁴⁰² karşı savaşırmamız hususunda ne dersin?” diye sordu.

Hasan el-Basri dedi ki: “Ben sizin ona karşı çıkmanızda maslahat görmüyorum. Çünkü eğer bu musibet Allah'ın size (günahlarınıza göre) gönderdiği bir belaysa, siz kendi kılıçlarınızla şu belânın karşısında duramazsınız. Yok eğer bu musibet Allah tarafından bir ibtilâ ve imtihansa, o zaman Allah hükmedinceye kadar sabredin. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.”

Bu adamlar, Hasan el-Basri'nin yanından çıktıkları zaman, “Biz şu kaba adama itaat etmeyeceğiz.” dediler, sonra gidip İbnu'l-Eş'as ile beraber Haccac'a karşı savaştilar ve hepsi bu savaşta öldürüldüler.⁴⁰³

401 *Sahîh-i Müslim*, 1852 (60).

402 Burada Haccac b. Yusuf kasdediliyor.

403 *Tabakât-ı İbn Sa'd*, 7/120.

Raiyyenin önderler üzerindeki hakları

1. Raiyyeye karşı adaletli olmak ve onlara zulmetmemek:

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder.” (en-Nisâ, 58)

“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.” (en-Nahl, 90)

Allah Teâlâ bu ayette dünya nizamını sağlayan üç esası emrediyor; buna karşılık üç çirkin davranışı da yasaklıyor. Emrettikleri adalet, ihsan ve akrabaya yardım; yasakladıkları ise fuhuş, münker ve zulümdür.

Adalet: Her şeyi tam olarak yerine getirmek, herkesin hakkını vermek ve ölçülü davranmaktır.

İhsan: İyilik etmek, hayır yapmak, başışta bulunmak ve emredilen şeyi gerektiği gibi yerine getirmektir.

İbadette ihsan: Allah'ı görüyormuşcasına O'na ibadet etmektir.

Akrabaya yardım: Uzak-yakın akrabaya iyilik etmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara iyi davranmaktır.

Fahşâ: Yalan, iftira ve zina gibi söz veya fiille işlenen günah ve çirkinliklerdir.

Münker: Şeriat ve akl-ı selimin beğenmediği, fena saydığı iş ve davranıştır.

Bağy: İnsanlara karşı üstünlük iddia edip onları, zulüm ve baskı altında yaşatmaktır.

Abdullah b. Ebî Evfâ *radıyallâhu anh'* dan gelen rivâyete göre, o şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Allah, haksızlık ve zulmetmediği sürece hakimle beraberdir. Haksızlık yapar ve zulmederse Allah ondan uzaklaşırken şeytan onunla beraber olur.”⁴⁰⁴

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* adaletli devlet başkanlarını şöyle müjdelemiştir: “Adil davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerinde, Aziz ve Celil Rahman’ın sağında olacaklardır. Onun her iki eli sağdır. Bu adil olanlar öyle kimselerdir ki onlar, ahâlileri ve velâyetlerinde bulunanlar hakkında dâima adâletli olurlar.”⁴⁰⁵

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* adâletli ve zalim devlet başkanlarına şöyle dua etmiştir: “Allah’ım! Her kim ümmetimin işinden bir şeyi üzerine alır da onlara meşakkat verirse, Sen de ona meşakkat ver. Her kim de ümmetimin işlerinden bir şeyi üzerine alıp onlara lütuf ve merhametle muâmele ederse, Sen de ona lütuf ve merhametle muâmele eyle.”⁴⁰⁶

2. Daima onların dünyevî işleriyle ilgilenmek:

Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurur ki: “Hepiniz yükümlülükleri olan birer çobansız-

404 *Sünen-i Tirmizî*, 1330; *Sahihu'l-Cami*, 1253.

405 *Sahih-i Müslim*, 1827.

406 *Sahih-i Müslim*, 1828.

nız. Her biriniz himayeniz altında olan ve bakmakla yükümlü olduğunuz kişilerden ve işlerden sorumlusunuz. Devlet başkanı/yönetici bir çobandır ve tebasından sorumludur...”⁴⁰⁷

3. Allah'ın ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmü ile hükmetmek:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “İnsanlar bir tek ümmetti. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi.” (el-Bakara, 213)

“Sana da, daha önceki kitabı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak Kitab'ı (Kur'an'ı) gönderdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet; sana gelen gerçeği bırakıp da onların arzularına uyma.” (el-Mâide, 48)

“Yoksa onlar (İslâm öncesi) cahiliye idaresini mi arıyorlar? İyi anlayan bir topluma göre, hükümranlığı Allah'tan daha güzel kim vardır?” (el-Mâide, 50)

“Allah hükmedenlerin en hayırlısıdır.” (Yûsuf, 80)

“Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.” (en-Nisâ, 65)

407 *Sahîh-i Müslim*, 1017.

Bu ayetlerden anlaşılan şudur ki, Allah'ın ve Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmünden başka verilen her şeri hüküm batıl sayılır. İman kuru bir sözden ibaret değildir; gönülden bağlanmak, inanmak ve kabullenmek gerekir.

Hem “Allah ve Rasûlü'ne inandım” deyip hem de hükümlerine razı olmamak tipik münafıklık alametidir. “Şeriatın kestiği parmak acımaz.” denilmiştir; acımaz, çünkü müminin kalbinde o acıyı unutturacak kadar büyük bir iman vardır.

Ve eğer müslüman önderler Allah'ın indirdiği ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği hükümlerle hükmetmezse, başlarına belâ gelir veya kendilerine çok elemli bir azap isabet eder.

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Peygamber'in emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.”** (en-Nûr, 63)

Abdullah b. Ömer *radiyallâhu anhuma* şöyle demiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize yönelerek şöyle buyurdu: *“Ey muhacirler topluluğu! Beş şey vardır ki onlara müptela olduğunuz zaman (hiçbir hayır kalmaz). Ben sizlerin o şeyler(dönemin)e erişmenizden Allah'a sığırım. (O şeyler şunlardır):*

Bir milletin içinde zina/fuhuş ortaya çıkıp nihayet o millet bu suçu aleni olarak işlediğinde, mutlaka içlerinde taun hastalığı ve onlardan önce gelip geçmiş milletlerde vukû bulmamış hastalıklar yayılır.

Ölçeği ve tartıyı eksik yapan her millet, mutlaka kıtlık, geçim sıkıntısı ve başlarındaki hükümdarın zulmüyle cezalandırılırlar.

Mallarının zekatını vermekten imtina eden her millet mutlaka yağmurdan menedilir (kuraklık cezasıyla cezalandırılır) ve hayvanlar olmazsa onlara yağmur yağdırılmaz.

Allah'ın ahdini ve Rasûlünün ahdini bozan her milletin başına, Allah mutlaka kendilerinden olmayan düşmanı musallat eder ve bu düşman o milletin elindekilerin bazılarını alır.

Ve önderleri Allah'ın Kitabı ile hükmetmeyip Allah'ın indirdiği hükümleri uygulamadıkça Allah onların azabını kendi aralarında kılar.⁴⁰⁸⁴⁰⁹

4. Bazı meselelerde onlarla meşveret etmek:

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş hakkında onlara danış (meşveret eyle). Kararını verdiğin zaman da artık Allah’a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.” (Al-i İmran, 159)

“Onların işleri, aralarında meşveret ile dir.” (eş-Şûrâ, 38)

5. Dinde belirtilen had cezalarını uygulamak:

Aişe radiyallâhu anha şöyle demiştir: Mahzum kabilesine mensup olup hırsızlık yapan bir kadının durumu

408 Yani; iç fitne, fesad ve anarşi gibi azablara uğrattır.

409 Sünen-i İbn Mace, 4019; Silsiletu'l-Ehadis-Sahihâ, 106.

dolayısıyla Kureyşliler tasaya düştü. “Bu kadın hakkında Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile kim konuşabilir?” dediler. Kendi aralarında, “Buna Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in çok sevdiği Usâme b. Zeyd’den başka kim cesaret edebilir ki?” dediler. Usâme, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile konuştu. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Ey Usame! Allah’ın hadlerinden bir hadde şefaath mi ediyorsun?” buyurdu. Sonra kalkıp halka hitaben şöyle buyurdu: “Sizden öncekileri helâke götüren yalnızca şu olmuştur: Aralarında şerefli kabul ettikleri kimse hırsızlık yapınca ona ilişmezlerdi, fakat zayıf kabul ettikleri birisi hırsızlık yapınca ona had uygularlardı. Allah’a yemin ederim ki eğer Muhammed’in kızı Fatıma (bile) hırsızlık yapsaydı onun dahi elini keserdim.”⁴¹⁰

6. Müslümanların ihtiyaçlarını, sıkıntılarını ve zaruretlerini dinlemek:

Ebû Meryem el-Ezdî *rahimehullâh* dedi ki: Ben (bir gün) Muaviye’nin yanına girdim. Bana “Ey falanın babası, seni (buraya) getiren nedir?” dedi. Bu kelimeyi Araplar (bir kimsenin gelmesiyle çok sevindikleri zaman) söylerler.

Ben de “(Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den) bir hadis duymuştum da sana onu haber vereceğim.” dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i şöyle buyururken işitmiştim: “Allah *azze ve celle* müslümanların idaresini bir kimsenin eline verir de, o kimse müslümanların ihtiyaçlarını, sıkıntılarını ve zaruretlerini dinlemek-

410 *Sahîh-i Buhârî*, 3475; *Sahîh-i Muslim*, 1688.

ten geri durursa, Allah da onun ihtiyacını, sıkıntısını ve zaruretinin dinlemekten geri durur.” (Muaviye radiyallâhu anh bundan bu hadisi duyduktan sonra) halkın ihtiyaçlarını dinleyip tesbit etmek) üzere bir adam görevlendirdi.”⁴¹¹

Tirmizi'nin Sünen'inde bu hadis, şu manâya gelen lafızlarla rivayet edilmiştir: “Herhangi bir hükümdar, kapısını muhtaç, yoksul ve düşkünlerin yüzüne kapatırsa, Allah da göklerin kapısını onun hacet, yoksulluk ve düşkünlüğüne karşı kapar.”⁴¹²

Kadı İyâd rahimehullâh'ın açıklamasına göre, bir amirin, kapısını halkın yüzüne kapatmasından maksat; onların, yanına gelip dertlerini arzetmelerine imkan vermemesi, onları huzuruna kabul etmemesidir. Allah'ın onun ihtiyaçlarını dinlemekten geri durması ise, onların dualarını kabul etmemesi ve emellerine kavuşmalarına izin vermemesidir.⁴¹³

7. Halkı aldatmamak:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Allah bir kulu halkı görüp gözetmek için vali kılar da o hayırlı irşadiyle onları muhafaza etmezse cennetin kokusunu almayacaktır.”⁴¹⁴

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Müslümanlardan bir ahaliye valilik eden kimse

411 Sünen-i Ebû Davud, 2948; Silsiletu'l-Ehadis-Sahîha, 629.

412 Sünen-i Tirmizî, 1332; Silsiletu'l-Ehadis-Sahîha, 629.

413 Tuhfetu'l-Ahvezî, 3/453.

414 Sahîh-i Buhârî, 7150; Sahîh-i Muslim, 142 (20).

halkı aldatıp zulmetmiş olduğu halde ölürse muhakkak Allah ona cenneti haram etmiştir."⁴¹⁵

İbn Battal şu açıklamayı yapar: Bu, zalim halifelere yönelik ağır bir tehdittir. Kim Yüce Allah'ın yönetimini eline verdiği halkın haklarını korumaz, onlara hıyanet eder ya da zulmederse kıyamet günü kullara yapmış olduğu mezalimin hesabını vermesi talep edilir. Büyük bir topluluğa zulmeden kimse bu sorumluluktan kurtulmayı nasıl başarabilir?⁴¹⁶

8. Onların kusurlarını araştırmamak ve onlarla kötü zan ile muamele yapmamak:

Muaviye *radiyallâhu anh*'dan nakledildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Eğer sen insanların gizli kusurlarını araştırarak olursan onların *ahlâkını bozmuş olursun* (ya da neredeyse bozacak duruma gelirsin)."⁴¹⁷

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: "Bir devlet yetkilisi, halka su-i zan ile muamele yapmaya kalkışacak olursa onları yoldan çıkarmış olur."⁴¹⁸

Bu hadisler insanların şahsî kusurlarını araştırmanın ve onlara su-i zan ile muamele etmenin haramlığına delâlet etmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah, "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının.

415 *Sahîh-i Buhârî*, 7151; *Sahîh-i Muslim*, 142 (21).

416 *Şerhu Sahîh-i Buhârî*, İbn Battal, 8/219.

417 *Sünen-i Ebû Davud*, 4888; *Sahîhu'l-Cami*, 2295.

418 *Sünen-i Ebû Davud*, 4889; *Sahîhu'l-Cami*, 1585.

Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın.” (el-Hucurât, 12) buyuruyor.

9. İyilikte yardımlaşmak: Emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münkerde bulunmak (iyiliği emredip kötülüğü yasaklamak) da buna girer:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: **“İyilik ve (Allah’ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah’tan korkun; çünkü Allah’ın cezası çetindir.”** (el-Mâide, 2)

“Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder; kötülükten meneder ve Allah’a inanırsınız.” (Al-i İmran, 110)

10. İnsanların arasını düzeltmek:

Bu hususta Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyruluyor: **“Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever.”** (el-Hucurât, 9)

Allah Teâlâ birbirlerine saldıran müslümanların arasını düzeltmeyi emretmiş, birbirleriyle dövüşmelerine rağmen onlara mü’minler adını vermiştir. Buhârî ve başkaları bu âyeti delil getirerek, ne kadar büyük olursa olsun günâhların imândan çıkarmadığını söylerler. Buhârî’nin *Sahîh*’inde Hasan kanalıyla Ebu Bekre *radiyallâhu anh*’dan rivayetle sabit olduğu üzere Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve*

sellem bir gün ashabına hitâb ederken minberde yanında Ali *radiyallâhu anh*'in oğlu Hasan da varmış; Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* bir ona, bir insanlara bakarak şöyle buyurmuş: “Bu oğlum, *Seyyid*'dir. Umarım ki Allah bununla, müslümanlardan iki büyük grubun arasını düzeltsin.”⁴¹⁹ Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söylediği gibi olmuş ve korkunç olaylar, uzun savaşlardan sonra Allah Teâlâ, Şamlılarla Iraklıların arasını onunla düzeltmiştir.

Allah Teâlâ buyuruyor ki: “**Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye** (hakkı dinleyip itaat edinceye) **kadar saldıran tarafla savaşın.**”

Enes *radiyallâhu anh*'dan rivayet edilen sahîh bir hadiste Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Zâlim olsun, mazlum olsun kardeşine yardım et.” buyurmuştu. “Ey Allah'ın elçisi, mazlum olana yardımı anladık, zâlim olduğu halde ona nasıl yardım edeceğiz?” dediler. “Onun iki elinin üstünden tutarsın.” buyurdu...⁴²⁰

İbret Alınacak Bir Rivayet

Ebû Ümâme el-Bâhilî *radiyallâhu anh*'dan rivayet edilen sahîh bir hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştu: “Size idarecilik hakkında bildirelim mi? (Her bir önder) idareciliğin evvelinde kınanır, ortasında pişman olur, sonunda/kıyamet günü de azaba uğrar. Yalnız adaletli olanlar müstesnadır. Peki, (devlet

419 *Sahîh-i Buhârî*, 2704.

420 *Sahîh-i Buhârî*, 2444.

başkanı) *kendi akrabası ve yakınlarına nasıl adaletli olabilir?!*"⁴²¹

Yani bu görevi gerektiği şekilde yapmayan kimse bu dünyada da, ahirette de ziyana uğrayacaktır. Bu görev onun için bir nedamet olacaktır. Bunu Muslim'in Ebû Zerr'den naklettiği şu hadis de kaydetmektedir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem'e*, "Ya Rasûlallah! Beni bir göreve tayin etmez misin?" diye sordum. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle cevap verdi: "*Sen zayıfsın (ey Ebû Zerr)! Bu görev ise emanettir. Bu görev kıyamet günü rüsvaylık ve nedamet olacaktır. Ancak bu görevi hakkıyla alan ve üzerindeki yükümlülüğü ifa edenler müstesnadır.*"⁴²²

Bir hadiste de şöyle buyurmuştur: "*Sizler mevki ve makamlara çok hırslı oluyorsunuz. Halbuki idarecilik, kıyamet günü nedamet olacaktır. O makam, ne güzel bir sütannedir ne kötü bir sütten kesendir.*"⁴²³

"O makam, ne güzel bir sütannedir, ne kötü bir sütten kesendir." cümlesini Davûdî şöyle açıklamıştır: O, dünyada ne iyi bir sütannedir, öldükten sonra ise ne kötü bir sütten kesendir. Zira kişi yaptıklarından dolayı hesaba çekilecektir. Dolayısıyla bu görev henüz emme ihtiyacı sona ermeden memeden kesen anne gibidir ki bu, çocuğun ölmesine sebep olur.

Bir başkası bu cümleyi şöyle açıklamıştır: O, ne güzel sütannedir. Çünkü kişi bu makama geldiğinde merte-

421 *Müsnedu'l-Bezzâr*, 1597; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 1562.

422 *Sahîh-i Müslim*, 1825.

423 *Sahîh-i Buhârî*, 7148.

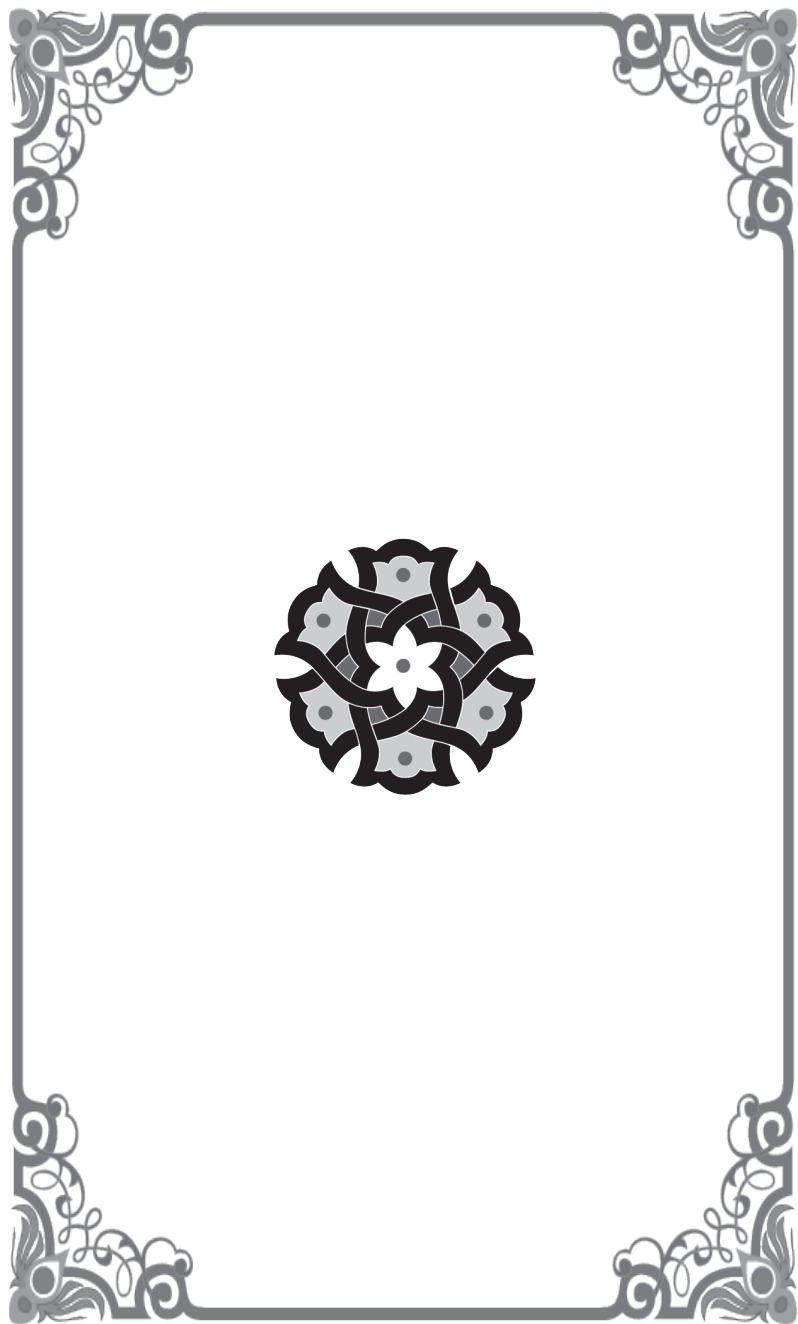
be, mal elde eder, sözü geçer, maddî ve vehmî birtakım lezzetler elde eder. Ancak ölümle veya başka bir sebeple o görevden ayrılma durumunda, ahirette sebep olduğu birtakım sorumluluklarından dolayı ne kötü bir süttten kesendir!

Hadisten, göreve gelen kimsenin elde ettiği nimet ve mutluluğun, karşılaşacağı mutsuzluk ve zarardan daha az olacağı anlaşılmaktadır. Bu ya dünyadayken görevden azledilerek olur, kişi bu durumda bilinmez, sorulmaz bir kişilik haline gelir ya da ahirette sorumluluk ve mesuliyettir ki bu daha ağırdır. Yüce Allah'tan af ve mağfret dileriz.⁴²⁴

424 *Fethu'l-Bâri*, 13/126.

9

**Müslümanın,
Müslüman Üzerindeki
Hakları**

Müslümanın, Müslüman Üzerindeki Hakları

Şüphesiz ki mü'min gönülleri en sağlam ve köklü bir şekilde bağlayan, iman ve takva esasında kaynaklanan kardeşlik bağıdır. Bu, Allah Teâlâ'nın mü'minlere bahsettiği en güzel nimetlerden biridir. Kur'an âyetlerinde bu durum şöyle ifade edilmektedir:

“Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişilerdiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuşunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarındayken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız.” (Al-i İmran, 103)

“Müminler ancak kardeşirler.” (el-Hucurât, 10)

“Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkorlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azîzdir, hikmet sahibidir.” (et-Tevbe, 71)

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle bu-
yuruyor: *“Bütün mü'minlerin, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet etmeye, birbirlerine şefkat lut-*

fetme husûslarında misali, vücûd gibidir. O vücûddan bir uzuv hastalanınca vücûdun diger azaları, birbirlerini hasta azanın elemine, uykusuzlukla ve harâretle iştirâke çağırırlar.⁴²⁵⁴²⁶

* Mü'mini Allah için sevmek, Allah sevgisini kazanmaya bir sebeptir:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh'*dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Bir adam, (başka) bir beldede olan kardeşini ziyaret etmişti. Allah, o adamın geçeceği yol üzerine gözcü bir melek gönderdi. O adam meleğin yanına gelince melek, ‘Nereye gitmek istiyorsun?’ diye sordu. Adam, ‘Şu beldede bulunan kardeşimi ziyaret etmek istiyorum.’ dedi. Melek, ‘Onun, senin üzerinde ödemekle yükümlü olduğun bir iyiliği var mı?’ dedi. Adam, ‘Hayır, ama ben onu (bir menfaat için değil), Allah azze ve celil için seviyorum.’ dedi. Melek şöyle dedi: ‘Ben, Allah’ın sana şu haberi iletme için gönderdiği elçisiyim: Sen o kardeşini Allah için sevdiğin gibi, muhakkak Allah da seni seviyor.’”⁴²⁷

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in rivâyet ettiği kudsî bir hadiste Allah azze ve celle şöyle buyuruyor: “Benim hatırım için birbirlerini sevenlere Benim sevgim vacip oldu. Benim hatırım için birbirleriyle devamlı ilgilenenlere Benim sevgim vacip oldu. Benim hatırım için birbirlerine nasihat edenlere Benim sevgim vacip

425 Yani hasta organın elemi paylaşırlar.

426 *Sahîh-i Muslim*, 2686.

427 *Sahîh-i Muslim*, 2567.

oldu. Benim hatırım için birbirlerini ziyaret edenlere Benim sevgim vacip oldu. Benim hatırım için birbirlerini iyilik edenlere Benim sevgim vacip oldu. Benim hatırım için birbirlerini sevenler, kıyamet günü nurdan minberler üzerinde olacaklardır. Peygamberler, siddikler ve şehidler onlara, böyle bir makamda buldukları için gıpta edecektirler.”⁴²⁸

Ömer b. Hattâb *radiyallâhu anh*'dan Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Allah'ın kulları arasında öyleleri var ki, peygamber ve şehit değildirlen, ama kıyamet günü Allah katındaki mevkilerinden dolayı peygamberler ve şehitler onlara imrenirler.”

“Ya Rasûlallah, onlar kim? Bize haber verir misin?” dediler. “Onlar, aralarında alıp verdikleri bir mal ve akrabalık olmadığı halde Allah'ın ruhu ile birbirlerini sevenlerdir. Vallahi onların yüzleri nurdur ve kendileri nur üzerindedirler. İnsanlar korktuğu zaman onlar korkmaz, insanlar üzüldüğünde onlar üzülmezler.” buyurdu ve “**Haberiniz olsun, Allah'ın sevgili kullarına korku yok, onlar üzülecek de değillerdir.**” (Yunus, 62) âyetini okudu.”⁴²⁹

* Allah için birbirlerini sevenler, Allah Teâlâ'nın olacaklardır:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan nakledildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “**Muhakkak Allah kıyamet gününde buyurur: Sırf Be-**

428 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 5/229; *Sahîhu'l-Cami*, 4321.

429 *Sünen-i Ebû Davud*, 3527; *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, 3026.

nim azametim ve taâtım için birbirlerini sevenler nerededirler? Benim gölgemden başka hiçbir gölge bulunmayan bu günde ben onları kendi gölgede gölgelendiririm.”⁴³⁰

Mü'minin mü'min üzerinde pek çok hakkı vardır. İşte bu haklardan bazıları:

1. Mü'mini Allah için sevmeli:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Canım elinde olan Allah’a yemin ederim ki, siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de (gerçek manada) iman etmiş olmazsınız. Ben size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Selâmı aranızda yayınız.”⁴³¹

2-7. Altı hak şu hadiste zikrediliyor:

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir: “Müslümanın müslüman üzerindeki hakkı altıdır.” “Bunlar nelerdir, ya Rasûlallah?” diye sorulunca da buyurdu ki: “Kendisiyle karşılaştığın zaman ona selâm ver; seni (ziyafete) davet ettiği zaman ona icabet et; senden nasihat istediği zaman ona nasihat et; aksırıp da Allah’a hamd ederse (“Elhamdülillah” derse) ona ‘Yerhamukellah’ diye dua et; hastalandığı zaman onu ziyaret et; öldüğü zaman mezara konuluncaya kadar cenazesinin arkasından git.”⁴³²

430 *Sahîh-i Muslim*, 2566.

431 *Sahîh-i Muslim*, 54.

432 *Sahîh-i Buhârî*, 1240; *Sahîh-i Muslim*, 2162.

8. Malını, ihtiyacı olan mü'min arkadaşıyla bölüşmeli:

Enes b. Mâlik *radiyallâhu anh* şöyle dedi: Abdurrahmân b. Avf, (Muhacir olup Mekke'den Medîne'ye) geldiği zaman Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onunla Sa'd b. Rabî' el-Ensârî arasında kardeşlik akdi yaptı. Ensârî'nin yanında iki kadın vardı. Ensârî, Abdurrahmân'a kadınlarını ve malını yarı yarıya bölüşmeyi teklif etti. Abdurrahmân b. Avf, Sa'd b. Rabî'e, "Allah ehlin ve malın hususunda sana bereket ihsan eylesin! Sen bana içinde alışveriş yapılan çarşığı göster." dedi. Akabinde Abdurrahmân b. Avf (Kaynuka kabilesine ait) çarşıya gitti. Sonunda bir miktar yoğurt kurusu, bir miktar da yağ kazandı. Birkaç gün sonra Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Abdurrahmân'ı, üzerinde evlenenlere mahsûs olan sarı boyalı bir koku olduğu hâlde gördü ve ona hitaben "*Hâlin, şanın nedir yâ Abdurrahmân (evlendin mi)?*" dedi. O da "Ensârlı bir kadınla evlendim." dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "*O kadına ne kadar mehir verdin?*" dedi. Abdurrahmân, "Bir çekirdek ağırlığında (beş dirhem) altın verdim." dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "*Bir koyunla olsun düğün aşı yap!*" buyurdu.⁴³³

Ensar hakkında Yüce Allah şu ayet-i kerimeyi nazil etmiştir: "**Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Ken-**

433 *Sahîh-i Buhârî*, 2048.

dileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (el-Haşr, 9)

Ebû Said el-Hudrî *radiyallâhu anh* şöyle dedi: Biz bir seferde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in maiyetinde bulduğumuz sırada birdenbire binek devesi üzerinde bir kimse çıkageldi ve gözünü sağa sola çevirmeye başladı. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Kimin yanında binek fazlası bir hayvan varsa, onu yanında bineği olmayana versin. Kimin yanında bir azık fazlası varsa, onu azığı olmayana versin!*” buyurdu.”

Râvi der ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mal çeşitlerinden zikrettiklerini zikretti, nihâyet biz gördük ki bizden hiçbir kimsenin fazladan bir hakkı yoktur.”⁴³⁴

9. Müslümanın yüzüne tebessüm etmeli:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “*Ma`rûfdan (iyi işlerden) hiçbir şeyi sakın hakir görme. Velew ki kardeşine güleç bir yüzle kavuşup buluşmanı bile.*”⁴³⁵

10. Ona güzel söz söylemeli:

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “**İnsanlara güzel söz söyleyin.**” (el-Bakara, 83)

“Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.” (el-İsrâ, 53)

434 *Sahîh-i Buhârî*, 3673; *Sahîh-i Müslim*, 2541.

435 *Sahîh-i Müslim*, 2626.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de “Güzel söz sadakadır.” buyurmuştur.⁴³⁶

11. Müslümana dua etmeli:

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Müslüman kişinin, gıyabında kardeşi için ettiği dua makbuldür. Dua edenin başı ucunda vazifelenirilmiş bir melek vardır. Her ne zaman kardeşi için hayır dua ederse, o melek, ‘âmîn’ der ve senin için bu hayrın aynen misli vardır.”⁴³⁷

12. Müslümana karşı merhametli ve mütevazı olmalı:

Allah *azze ve celle* buyuruyor: “**Muhammed, Allah’ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.**” (el-Bakara, 83)

“**Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir.**” (eş-Şuarâ, 215)

“**Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir.**” (el-Mâide, 54)

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*’dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Sadaka hiçbir malı eksiltmez. Allah, affeden bir kulun ancak izzetini (şerefini, yüceliğini) artırır. Her kim Al-

436 *Sahîh-i Buhârî*, 2989.

437 *Sahîh-i Müslim*, 2733; *Müsned-i İmâm Ahmed*, 6/452.

lah için tevazu göstererse, Allah muhakkak onun derecesini yükseltir.”⁴³⁸

lyad b. Hımar *radiyallâhu anh*'dan, (rivayet edildiğine göre) Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Allah bana birbirinize karşı mütevazı olmanızı, hiçbir kimsenin başka bir kimseye karşı övünmemesini ve hiçbir kimsenin diğeri aleyhine bir talebde bulunmamasını vahyetti.”⁴³⁹

13. İyi işlere aracılık etmek:

Allah *azze ve celle* buyuruyor: “**Kim iyi bir işe aracılık ederse onun da o işten bir nasibi olur. Kim kötü bir işe aracılık ederse onun da ondan bir payı olur. Allah her şeyin karşılığını vericidir.**” (en-Nisâ, 85)

Toplum hayatı birçok halde aracılığı gerekli kılar. Kendisinden aracı olması istenen kimse neye aracı olduğuna dikkat etmek mecburiyetindedir; çünkü neticede onun da günah-sevap, fayda-zarar bakımlarından payı olacaktır.

Ebû Musa, babasından şöyle nakleder: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir dilenci geldiği ya da bir kimse bir talepte bulunduğu zaman şöyle buyururdu:

“(Bu adamın ihtiyacının giderilmesi için) *aracılık edin, yardımcı olun ki ecre nail olasınız. Allah, peygamberinin dili üzere dilediği şeye hükmedecektir.*”⁴⁴⁰

438 *Sahîh-i Müslim*, 2588.

439 *Sahîh-i Müslim*, 2865.

440 *Sahîh-i Buhârî*, 1432.

14. Hakkı ve sabrı tavsiye etmek:

Bu hususta Allah *azze ve celle* buyuruyor: “**Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.**” (el-Asr sûresi)

“**Birbirlerine hakkı tavsiye edenler,**” emirleri (tev-hidi, namazı, zekatı, orucu ve diğer ibadetleri) yerine getirip yasakları terkedenlerdir ki bunlar haklıdır. “**Ve sabrı tavsiye edenler,**” musîbet ve kadere sabredenlerdir. Kendilerine ma’rûfu emredip münkerden nehyedenlerin verdiği rahatsızlıklara dayananlar.

Cerir b. Abdullah *radiyallâhu anhuma*’nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e; namaz kılmak, zekat vermek ve her müslümana (karşı) hayırhah olmak üzere biat ettim.”⁴⁴¹

Temimü’ d-Dâri *radiyallâhu anh* şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “*Din nasihattır.*” buyurdu. Biz, “Kim için, (ya Rasûlallah)?” diye sorduk. O şöyle buyurdu: “*Allah için, Kitabı için, Rasûlü için, müslümanların önderleri için ve bütün müslümanlar için.*”⁴⁴²

İbn Hacer el-Askalânî *rahimehullâh* bu hadisi şöyle şerhetmiştir: “*Bütün müslümanlar için (nasihat)*” derken, onlara merhamet etmek, onlara iyilik yapmak için gayret göstermek, onlara hayırlı işleri öğretmek, onlara

441 *Sahîh-i Müslim*, 57.

442 *Sahîh-i Müslim*, 196.

eziyet vermemek ve kendisi için sevdiğini onlar için de sevmek kastedilir.⁴⁴³

15. İyiliği emretme ve kötülüğü yasaklamada yardımlaşmak:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**İyilik ve** (Allah’ın yasaklarından) **sakınma üzere yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah’tan korkun; çünkü Allah’ın cezası çetindir.**” (el-Mâide, 2)

Ebû Musa *radiyallâhu anh*’dan gelen rivayete göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Mümin, mümin için bir bina gibidir. Biri diğerinin gücünü artırır.” buyurduktan sonra parmaklarını birbirine geçirdi.⁴⁴⁴

16. Din hususunda yardım isteyene yardım edilmeli:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Eğer onlar din hususunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavim aleyhine olmaksızın (o müslümanlara) yardım etmek üzerinize borçtur.**” (el-Enfâl, 72)

İbn Kesir *rahimehullâh* şöyle demiştir: “Allah’ın dini için savaşmak üzere hicret etmemiş olan bedeviler, düşmanlarına karşı sizden yardım isterlerse; siz, onlara yardım ediniz. Onlara yardım etmek sizin üzerinize vacibtir. Zira onlar sizin dinde kardeşlerinizdir. Bu açıklama İbn Abbâs *radiyallâhu anhuma*’dan rivayet edilmiştir.”⁴⁴⁵

443 *Fethu’l-Bâri*, 1/89.

444 *Sahîh-i Buhârî*, 6026.

445 *Tefsir İbn Kesir*, 3/353.

Enes *radiyallâhu anh* dedi ki: Rasûlallah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “(Ey mü’min, sen mü’min) kardeşine zâlimken de, mazlumken de yardım et.” buyurdu. Sahabîler, “Yâ Rasûlallah! Mazluma yardım edebiliriz, fakat zâlime nasıl yardım ederiz?” diye sordular. Rasûlallah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Zâlimin iki elinin üstünü tutarsın (yani onu zulümden menedersin).” buyurdu.⁴⁴⁶

İbn Abidin *rahimehullâh* şöyle demiştir: “Eğer Maşrik’de bir müslüman kadın esir alınmışsa, Mağrib’in hepsine o kadını esirlikten kurtarmak vaciptir.”⁴⁴⁷

17. Hediyeleşmeli:

Aişe *radiyallâhu anha*’dan rivayet edilmiştir:

Rasûlallah *sallallahu aleyhi ve sellem* hediyeyi kabul eder ve ona karşılık bir şey verirdi.⁴⁴⁸

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*, Rasûlallah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Hediyeleşiniz ki, birbirinizi sevmiş olursunuz.*”⁴⁴⁹

18. Müslümanın ayıbını örtmeli:

Abdullah b. Ömer *radiyallâhu anhuma*’dan nakledilmiştir: Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Müslüman Müslümanın kardeşidir; ona haksızlık etmez ve onu ölüme terketmez. Kim kardeşinin bir ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse Allah da

446 *Sahîh-i Buhârî*, 2444.

447 *el-Haşiye*, 3/306.

448 *Sahîh-i Buhârî*, 2585.

449 *el-Edebu’l-Müfred*, 594.

kıyamet gününde onun bir sıkıntısını giderir. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse Allah da kıyamet gününde onun ayıbını örter.”⁴⁵⁰

19-22. Müslüman Müslüman hakkında kötü zanda bulunmamalı, onu kıskanmamalı, ona buğzetmemeli ve ona sırt çevirmemeli:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan gelen rivayete göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Zanda bulunmaktan sakının. Çünkü zan, sözün en yalanıdır. Tahassüs etmeyiniz, tecessüs etmeyiniz, birbirinizi kıskanmayınız, birbirinize buğzetmeyiniz, birbirinize sırt çevirmeyiniz ve Allah'ın kardeş kulları olunuz.”⁴⁵¹

23-27. Onu alaya almamalı, ayıplamamalı, kötü lakapla çağırmamalı, kusurunu araştırmamalı ve giybetini yapmamalı:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir. Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş

450 *Sahîh-i Buhârî*, 2442; *Sahîh-i Müslim*, 2580.

451 *Sahîh-i Buhârî*, 6064; *Sahîh-i Müslim*, 2563.

kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”
(el-Hucurât, 11-12)

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Müslümana sövmek fasıklık, onunla kıtal etmek küfürdür.”⁴⁵²

* “Bir adam başka bir adamı fasıklıkla itham ederse ve(ya) onu küfürle itham ederse, o kişi de böyle değilse, mutlaka o itham ona geri döner.”⁴⁵³

* “Müslüman, Müslümanın kardeşidir, ona hainlik yapmaz, ona yalan söylemez, onu yüzüstü bırakmaz. Müslümanın, müslümana ırzı, namusu, malı ve kanı (canı) haramdır. Takva (Allah korkusu) işte şurada (kalpte)dir. Müslümanın, Müslüman kardeşini küçük görmesi şer olarak ona yeter.”⁴⁵⁴

* “Ey diliyle iman edip kalbine iman girmeyen kimseler topluluğu! Müslümanların gıybetini yapmayınız ve onların ayıplarını araştırıp durmayınız. Çünkü her kim onların ayıplarını araştırırsa Allah da onun ayıplarını araştırır. O (şunu iyi bilsin); Allah kimin ayıbını araştırırsa (o ayıbı) evinde (en gizli bir köşede işlemiş olsa dahi meydana çıkarmak suretiyle) o kimseyi (alemin gözleri önünde) kepaze eder.”⁴⁵⁵

452 *Sahîh-i Buhârî*, 6044.

453 *Sahîh-i Buhârî*, 6045.

454 *Sahîh-i Müslim*, 2564.

455 *Sünen-i Ebû Davud*, 4880; *Sahihu'l-Cami*, 7984.

“Cennete kovuculuk yapan kimse giremez.”⁴⁵⁶

Ebu Hureyre *radiyallâhu anh'* dan rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem'e*, “Ey Allah'ın Rasulü, gıybet nedir?” diye sorulmuş, o da “(Müslüman) kardeşini (gıyabında) hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır.” buyurmuştur. Sonra, “Eğer benim söylediğim (şeyler o) kardeşimde varsa ne buyurursun?” denince, “Eğer söylediğin (şeyler) onda (gerçekten) varsa gıybet etmiş olursun. Eğer söylediğin (şeyler) onda yoksa iftira etmiş olursun.” cevabını vermiştir.⁴⁵⁷

28. Müslüman Müslümana kızmamalı:

Adiy b. Sabit *rahimehullâh* dedi ki: “Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından biri olan Süleyman b. Surad'ı şöyle derken dinledim: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında iki adam sövüştü. Onlardan biri hiddetlendi. Hiddeti o kadar taşı ki, yüzü şişti ve şekli değişti. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Ben bir söz biliyorum ki, eğer onu, (bu hiddetlenen adam) *deseydi, içinde bulunduğu hal kendisinden giderdi.*” buyurdu. (Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında bu sözü duyan) adam, o hiddetlenene gidip Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünü haber verdi ve şöyle dedi: “Allah'ın rahmetinden kovulmuş şeytandan Allah'a sığın / Eûzü Billahi Mineş'Şeytanir-Racîm' diyerek Allah'a sığın.” Öfkeli adam, “Bende hiddet mi var zannediyorsun, ben deli miyim? Git.” dedi.⁴⁵⁸

456 *Sahîh-i Buhârî*, 6056.

457 *Sahîh-i Müslim*, 2733; *Müsned-i İmâm Ahmed*, 6/452.

458 *Sahîh-i Buhârî*, 6048.

Ebu Hureyre *radiyallâhu anh*'dan şöyle rivayet edilmiştir: “Bir adam, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’e, ‘Bana tavsiyede bulun.’ dedi. Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Kızma” buyurdu. Adam istediğini defalarca tekrarladığı halde yine “Kızma” buyurdu.”⁴⁵⁹

29. Kibirli olmamalı:

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor:

“(Lokman, oğluna öğüt verdi: ‘Yavrucuğum!) **Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkini, merkeplerin sesidir.**” (Ğafir, 35)

“Allah, kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.” (en-Nisâ, 36)

Abdullah b. Mesud *radiyallâhu anh*'dan rivâyet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kişi Cennete giremeyecek, kalbinde zerre kadar imanı olan kimse de Cehenneme girmeyecek.” Bunun üzerine bir adam, “Elbise ve ayakkabımın güzel olmasından ben hoşlanırım.” dedi.

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Allah güzelliği sever, fakat kibir, ‘Hakkı tanımamak ve insanları küçük görmek demektir.’”⁴⁶⁰

459 *Sahîh-i Buhârî*, 6116; *Sahîh-i Müslim*, 2449.

460 *Sahîh-i Müslim*, 91.

30. Sövgüyü iade etmemeli:

İyaz b. Himâr *radiyallâhu anh'*dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Allah, bana, tevazu edesiniz diye vahyetti; öyle ki biriniz diğerine tecavüz etmesin ve hiç kimse de diğeri üzerine övünmesin.”

Ben de dedim ki: “Ey Allah'ın Rasûlü! Bana bildirir misiniz; benden daha noksan olan bir topluluk içinde eğer bir adam bana sövse de ben ona sözünü geri çevirsem, bunda bana günah var mı?” Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Sövüşenlerin ikisi de şeytandır, saçmalarlar ve birbirlerine yalan söylerler.”⁴⁶¹

31. Üç günden fazla selamı kesmemeli:

Ebu Eyyûb el-Ensârî *radiyallâhu anh'*dan rivayete göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Bir müslümanın, kardeşiyle -karşılaştıkları halde biri yüzünü bir tarafa, öbürü öbür tarafa çevirerek- üç günden ziyade darılıp konuşmaması helâl değildir. Bunların hayırlısı, selâm ile ilk söze başlayandır.”⁴⁶²

Abdullah b. Amr *radiyallâhu anh'*in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: “Adamın, ana-babasına sövmesi, büyük günahlardandır.” Ashab, “Nasıl söver?” dediler.

461 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 4/162; *el-Edebu'l-Müfred*, 428.

462 *Sahîh-i Buhârî*, 6077; *Sahîh-i Müslim*, 2560.

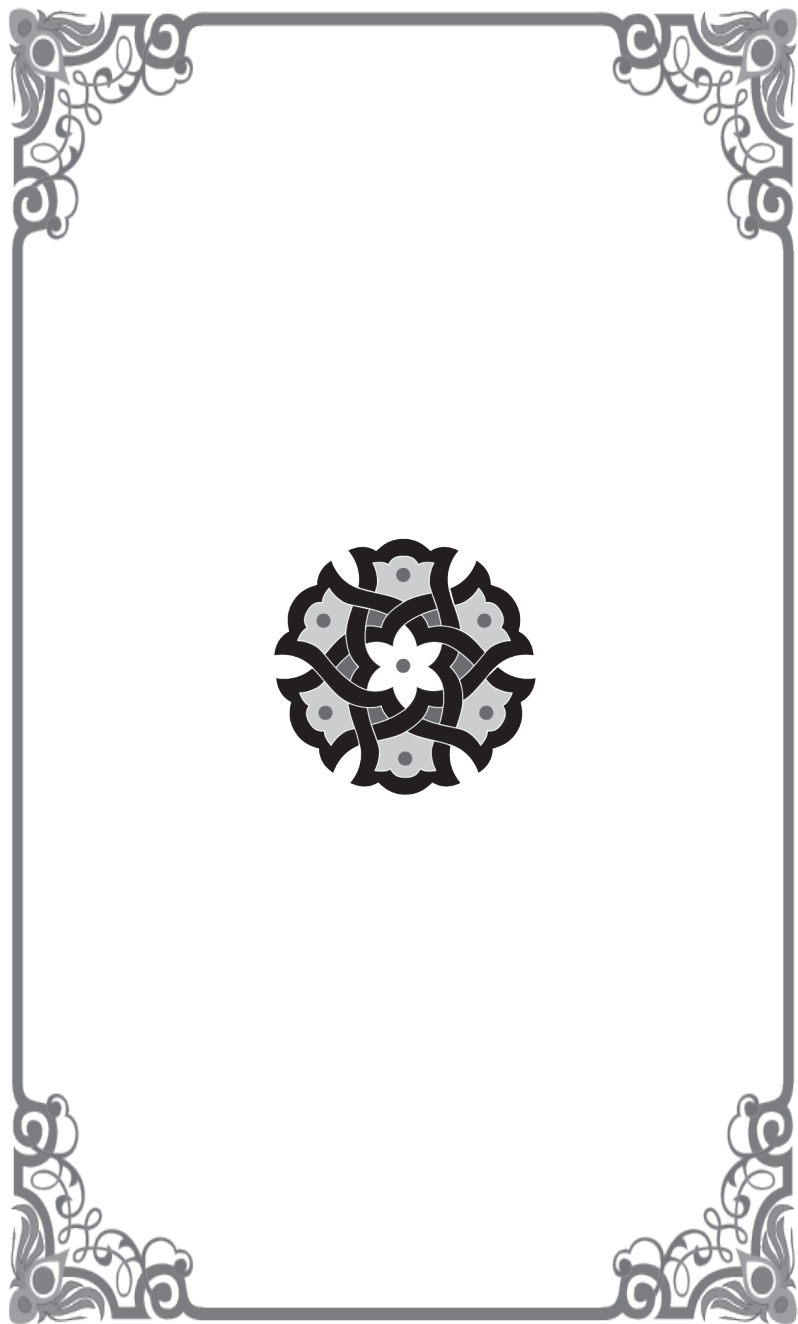
Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Bir kimse, bir adama kötü söz söyler (söver) de tutar bu adam da, o kimsenin ana-babasına söver.” buyurdu.⁴⁶³

Başka bir rivayette Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Babasının sövülmesine insanın sebep olması, Allah katında büyük günahlardandır.”⁴⁶⁴

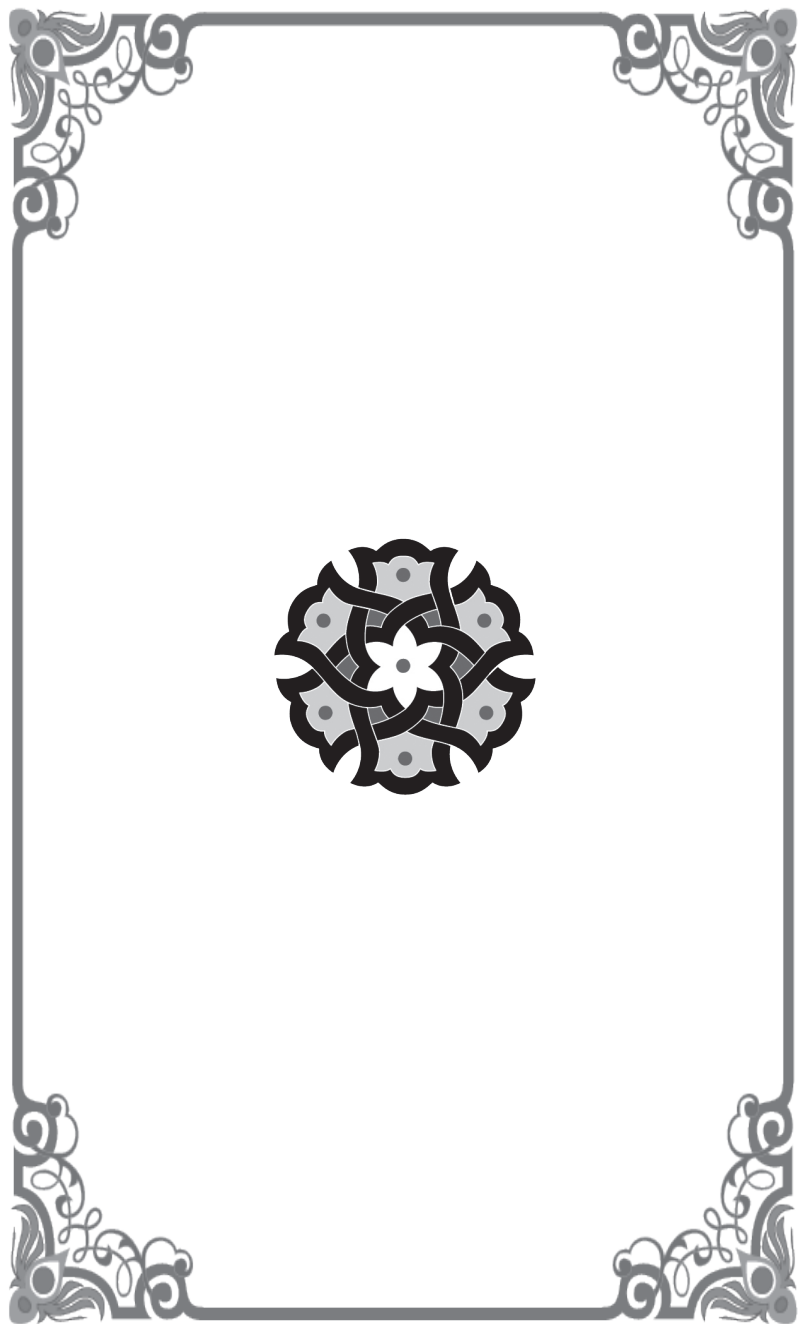
463 *Sahîh-i Müslim*, 263.

464 *el-Edebu'l-Müfred*, 28.

10

**Gayr-i Müslimin,
Müslümanlar Üzerindeki
Hakları**

Gayr-i Müslimin, Müslümanlar Üzerindeki Hakları

Muhakkak ki İslâm dini hayra davet eden ve şerden meneden bir dindir. Bu din her müslümana, bütün insanlara ihsanda bulunmayı, onlara müsamahalı davranmayı, onlara güzel söz söylemeyi emreder:

“İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin.” (el-Bakara, 83)

“Rahmân’ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) ‘Selam!’ derler (geçerler).” (el-Furkân 63)

İbn Kesir *rahimehullâh* demiştir:⁴⁶⁵ Bilmez kimseler kendilerine kötülükle takılıp tecâvüz ettiği ve onlara laf attığı zaman, onlara bunun bir misliyle mukabele etmezler, aksine onları affedip başışlarlar, sadece hayır söylerler. Nitekim Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e karşı bilgisizliğin şiddeti sadece onun hilmini arttırdı. Nitekim Allah Teâlâ, bir âyet-i kerîmede şöyle buyurur: **“Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve ‘Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selam olsun. Biz kendini bilmezleri (arkadaş edinmek) istemeyiz.’ derler.”** (el-Kasas, 55)

465 *Tefsir-i İbn Kesir.*

İslam dini müslümana, bütün insanlara, hatta hayvanlara bile merhamet etmeyi ve onlara şefkatle muamele etmeyi emreder. Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Merhametli olanlara, Rahman (olan Allah) merhamet eder. (Öyleyse siz) yerde bulunanlara merhametli davranınız da gökteki de size merhamet etsin.”⁴⁶⁶

Başka bir hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Allah her şeye karşı ihsânı vacib kılmıştır. O halde öldürdüğünüz zaman öldürmeyi iyi yapınız, (hayvan) kestiğiniz zaman da kesmeyi iyi yapınız. Her biriniz bıçağını bilesin ve kurbanını rahatlasın⁴⁶⁷ (hayvana fazla ızdırab verecek şekilde değil de kolay bir şekilde kessin ve acı çektirmesin).”⁴⁶⁸

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh'*dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Bir kimse yolculuk yapıyordu. Birden çok susadı ve bir kuyuya inerek su içti. Kuyudan çıktığı zaman bir de ne görsün, susuzluktan dolayı (dilini çıkarmış)

466 *Sünen-i Ebû Davud*, 4941; *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 925.

467 Şu hadis-i şerifte kurbanların en iyi şekilde kesilmesi emredilmektedir. Kurbanı en iyi şekilde kesmek; onu kesileceği yere rahatsız etmeden götürmekle, kesmeden önce su vermekle, yere üzmeden yatırmakla ve keserken yanında başka hayvan bulundurmamakla olur. Hayvanı rahat ettirmekse, keserken onu yumuşak bir yere yatırmakla, kesimde keskin bıçak kullanmakla, bıçağı hayvana süratlice çalmakla ve hayvanı kesince hemen derisini yüzmeyip soğuğuncaya kadar beklemekle olur. Bu bakımdan, kurbanı keserken zikredilen bu hususlara riâyet etmek müstehabtır.

468 *Sahîh-i Müslim*, 1955.

soluyan ve ıslak toprağı yalayan bir köpek! Adam (kendi kendine), ‘Anlaşılan benim başıma gelen bu köpeğın başına da gelmiş, susamış.’ dedi ve hemen (kuyuya inip) ayakkabısını suyla doldurdu. Ayyakabıyı ağzıyla tutup (kuyudan) çıktı, köpeğe su verdi. Allah da onu, bu yaptığında dolayı ödüllendirdi ve onu bağışladı.” Sahabiler, “Ey Allah’ın Rasûlü! Hayvanlara yaptığımız iyiliklerden dolayı bizim için ecir var mıdır?” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Canlı ciğeri⁴⁶⁹ olan her şeyden dolayı ecir vardır.” buyurdu.⁴⁷⁰

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Bir Müslüman bir ağaç diker de ondan bir insan yahut bir hayvan yiyecek olursa mutlaka o onun için bir sadaka olur.”⁴⁷¹

İnsanlara, hatta hayvanlara bile haksız yere zulmeden veya işkence yapan kimseler ise Allah’ın azabına uğrayacaklar. Bunu şu hadisler açıklamaktadır:

* Urve b. Zübeyr *radiyallâhu anh*’dan (rivayet olduğuna göre), Hişam b. Hakim (b. Hizam) Himis’tayken Acem fellahlarından birtakım insanları cizye ödemek için güneşte tutan bir adam görmüş, “Bu da ne?” diye sorduktan sonra “Ben Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i ‘Şüphesiz ki aziz ve celil Allah dünyada insanlara işkence yapan kimselere azab eder.’ buyururken işittim.” demiştir.⁴⁷²

469 Yani hayat taşıyan şey.

470 *Sahîh-i Buhârî*, 2363.

471 *Sahîh-i Buhârî*, 6012.

472 *Sahîh-i Müslim*, 2613.

Başka bir hadiste Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Bir kediyi açlıktan ölünceye kadar hapseden kadına bu yüzden azap edilmiş ve cehenneme girmiştir. (Cehennem meleği ona,) sen o kediyi yiyecek vermedin, su vermedin, üstelik saltı vermedin bile. Bıraksaydın yeryüzünde bulunduğu şeylerden yerdi.”⁴⁷³

Yüce Allah insanı bütün mahlûkattan üstün kılmış ve onu yüceltmıştır. O yüzden İslam dini, Müslümanlara, Allah Teâlâ'nın bir lütuf olarak insana bahşettiği yüceliğine saygı göstermeyi emretmiştir. İnsana saygı göstermek hususunda Müslümanla gayr-i muslim arasında hiçbir fark yoktur. İnsanların hepsi bir babadan ve bir anneden yaratılmıştır: “**Ey insanlar! Doğrusu Biz sizi bir erkekle bir dişiden yaratık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.**” (el-Hucurât, 13)

Allah Teâlâ, insanlara, kendilerini bir tek nefisten, eşini de ondan yarattığını haber veriyor. O ikisi Adem ve Havva'dır. Sonra onları milletlere ayırmıştır. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “**Ey insanlar! Dikkat edin! Muhakkak ki, Rabbiniz tektir. Şüphesiz babanız da tektir. Dikkat edin! Arabın Acem üzerinde, Acemin de Arap üzerinde, hakeza kırmızı bir adamın siyah bir adam üzerinde, siyah bir adamın da kırmızı**

473 *Sahîh-i Buhârî*, 2365.

zı bir adam üzerinde hiçbir üstünlüğü yoktur. Yalnız takvalılar (Allah'tan korkanlar) müstesnadırlar.”⁴⁷⁴

Yüce Rabbimiz, Müslümanlara gay-i muslime saygı göstermesi konusunda şöyle buyuruyor: “**İçlerinden zulmedenleri bir yana, ehl-i kitapla ancak en güzel yoldan mücadele edin ve deyin ki: Bize indirilene de, size indirilene de iman ettik. Bizim İlahımız da sizin İlahınız da tektir ve biz O'na teslim olmuşuzdur.**” (el-Ankebût, 46) “**Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki onlar da bilmeyerek, haddi aşır Allah'a sövme-sinler. İşte böylece her ümmete yaptıklarını hoş gös-terdik. Sonunda dönüşleri Rablerinedir. Artık O, ne yaptıklarını kendilerine bildirecektir.**” (el-En'âm, 108)

İmam Kurtubi bu ayet-i kerimenin tefsirinde şöyle demiştir: “Müslümana, onların haçlarına, dinlerine yahut kiliselerine, havralarına ve sinagoglarına sövmek, keza sövmeye sebep olan şeyleri yapmak halâl değildir. Çünkü bu, günah iş yapmaya ileten bir sebeptir.”⁴⁷⁵

Cabir b. Abdullah *radıyallâhu anhuma* şöyle demiştir: Yanımızdan bir cenaze geçti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* cenaze için ayağa kalktı, biz de ayağa kalktık. Sonra biz, “Ey Allah'ın Rasûlü! Bu bir Yahudi cenazesi” dedik. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, “Cenaze gördüğünüzde ayağa kalkın.” buyurdu.⁴⁷⁶ Bir rivayette Rasûlullah *sallahu aleyhi ve sellem*, “İnsan değil mi?” buyurmuştur.⁴⁷⁷

474 *Müsned-i İmâm Ahmed*, 5/411; *Silsiletu'l-Ehadîs-Sahîha*, 2700.

475 *Tefsiru'l-Kurtubi*, 7/61.

476 *Sahîh-i Buhârî*, 1311; *Sahîh-i Müslim*, 961.

477 *Sahîh-i Buhârî*, 1312.

Gayr-ı Müslimler dört sınıftır:

1. Muhârib:

Şevkani *rahimehullâh* şöyle demiştir: “(Müslümanlara karşı) harbeden, yani hiçbir zimmeti ve anlaşması olmayan kimse.”⁴⁷⁸

Bu hususta Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Size karşı savaş açanlara siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları sevmez.**” (el-Bakara, 190)

“Eğer antlaşmalarından sonra yeminlerini bozarlar ve dininize saldırırlarsa, küfrün önderlerine karşı savaşın. Çünkü onlar yeminleri olmayan adamlardır. (Onlara karşı savaşırırsanız) umulur ki küfre son verirler. (Ey müminler!) verdikleri sözü bozan, Peygamber’i (yurdundan) çıkarmaya kalkışan ve ilk önce size karşı savaşa başlamış olan bir kavme karşı savaşmayacak mısınız; yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer (gerçek) müminler iseniz, bilin ki, Allah, kendisinden korkmanıza daha lâyıktır.” (et-Tevbe, 12)

2. Muâhed/Muâhid:

Müslümanlarla barış anlaşması yapmış gayr-i müslimdir. İbn Battal *rahimehullâh* şöyle demiştir: “Muâhid, Müslümanların emîriyle barış anlaşması yapmış kimsedir.”⁴⁷⁹

Bu hususta Kur’an’da şöyle buyruluyor: “**Yalnız muahede yaptığınız müşriklerden, (muahede hükümlerinde) size karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhiniz-**

478 Seylu’l-Cerrar, 1/904.

479 Nazmu’l-Muste’sab, 1/156.

de kimseye yardım etmeyenler müstesnadır. O halde yaptığınız anlaşmayı, sonuna kadar tamamlayın. Muhakkak ki Allah, muttakîleri sever.” (et-Tevbe, 4)

Bu, dört ay süre koymaktan bir istisnadır.⁴⁸⁰ Belli bir vakti olmaksızın mutlak olarak kendisiyle andlaşma bulunan kimsenin süresi (andlaşma süresi) dört aydır. Yeryüzünde dolaşacak ve kendisini kurtarmak üzere dilediği yere gidecektir. Ancak belli bir vakitle sınırlı andlaşma bulunanların süresi, andlaşmada konulan süredir. Fakat bu, andlaşma yapılanın andlaşmasını bozmaması, müslümanlara karşı hiç kimseye yardım etmemesi, onların dışındakilere onların aleyhinde destek yapmaması şartına bağlıdır. Süresinin sonuna kadar andlaşmasına ve zimmetine riâyet edilecek olanlar, işte bu durumda olanlardır.⁴⁸¹

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Muâhid hakkında şöyle buyurmuştur: “*Anlaşmalı bir gay-i müslimi öldüren kimse Cennetin kokusunu alamaz. Halbuki Cennetin kokusu kırk yıllık mesafeden bile duyulur.*”⁴⁸²

3. Muste'men;

İslâm ülkesine emanla giren yabancı gay-i müslim.

Sözlükte “emin olmak, güvenmek” anlamındaki e-m-n (emân) kökünden türeyen ve “kendisine eman

480 Dört ay hususunda Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Allah ve Rasûlünden kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere bir ihtar! (Ey müşrikler!) Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. İyi bilin ki siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz; Allah ise kâfirleri rezil (ve perişan) edecektir.” (et-Tevbe, 1-2).

481 *Tefsiru İbn Kesir*, 4/110.

482 *Sahîh-i Buhârî*, 3166.

verilen kimse” mânasına gelen müste'men (veya “eman isteyen kimse” anlamındaki müste'min), terim olarak İslâm ülkesine (dâru'l-İslâm'a) eman alıp giren yabancı gayr-i müslimi (harbî) ifade eder. Fıkıh literatüründe bu yaygın anlamı yanında dâru'l-harbe emanla giren müslüman ve zimmî yahut bir dârülharbten diğerine emanla giren harbî için de kullanılan müste'men kelimesinin eş anlamlısı olarak nâdiren müemmen de geçer.⁴⁸³

Bu konu hakkında Kur'an'da şöyle buyruluyor: **“Ve eğer müşriklerden biri senden aman dilerse, Allah'ın kelâmını işitip dinleyinceye kadar ona aman ver, sonra (müslüman olmazsa) onu güven içinde bulunacağı bir yere ulaştır. İşte bu (müsamaha), onların, bilmeyen bir kavim olmalarından dolayıdır.”** (et-Tevbe, 6)

Bu âyetin tefsirinde Mücâhid'den naklen İbn Ebu Necîh şöyle der: Bir insan, sana inzal olunanı ve senin söylediğini dinlemek üzere sana gelirse, bu kişi, sana gelip Allah'ın kelâmını işitinceye ve geldiği yerdeki gibi kendini emîn göreceği yere ulaşıncaya kadar emniyettedir.

Bundan dolayıdır ki Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*, doğruyu aramak veya bir elçilik sebebiyle kendisine gelenlere emân verirdi. Nitekim Hudeybiye günü kendisine Kureyş'ten bir elçiler grubu gelmişti: Urve b. Mes'ûd, Mikrez b. Hafs, Süheyl b. Amr ve başkaları birer birer gelmişlerdi. Bunlar, Allah Rasûlü ile müşriklerin arasındaki bir mesele için gelip gitmekteydiler.

Burada gaye şudur: Kim, Dâr-ı harb'den Dâr-ı İslâm'a bir elçilik görevini yerine getirme, bir ticâret, bir andlaş-

483 Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, 3/122; 8/6.

ma/mütâreke istemek, cizye getirmek veya benzeri bir sebeple gelir, devlet başkanı veya onun naibinden emân dilerse; Dâr-ı İslâm'a gelip gittiği sürece ve vatanına, kendini emniyette hissedeceği yere dönünceye kadar kendisine emân verilir. Fakat âlimler der ki: Dâr-ı İslâm'da ona bir sene ikâmet etme izni vermek caiz değildir. Dört ay ikâmetine müsâade verilmesi ise caizdir. Dört aydan fazla ve bir seneden eksik olmak üzere bunlar arasındaki ikâmete müsâade edilecek süre hakkında İmâm Şafî ve diğer âlimlerden iki farklı görüş rivayet edilmiştir.⁴⁸⁴

4. Zimmî:

Zimmî, İslam devletinin egemenliğini kabul eden, cizye vergisini devlete vermek üzere kendisine vatandaşlık hakkı, yani can, mal ve namus teminatı verilen gay-i müslimlere verilen bir isimdir; Bir İslâm devletinin himaye ve hakimiyetini kabul etmiş yahudi, hristiyan ve mecusiyeye, Müslümanlar tarafından zimmî adı verilir. Bütün insanlara kucak açan İslâm dini, Müslümanlarla gay-i müslimlerin bir arada yaşamalarını temel ilke olarak kabul etmiştir. Bu sebeple gay-i müslimler tarih boyunca İslâm toplumları içinde varlıklarını devam ettirmişler, dinlerini muhafaza etmişlerdir. Nitekim İslâm, zimmet ehli için birçok hüküm getirmiştir. İşte bunlardan bir kısmı:

a) Zimmîye zulüm ve haksızlık yapmamak:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Kendilerine Kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah ve Rasûlünün haram kıldığını haram sayma-**

484 *Tefsiru İbn Kesir*, 4/113-114.

yan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.”

(et-Tevbe, 29)

İbn Kesir şöyle demiştir: “Yani Müslüman olmazlarsa boyun eğip zelil, hakîr ve alçalmış bir halde kendi elleriyle kahır yoluyla cizyeyi verinceye kadar... Bu yüzden zimmet ehline ta'zîmde bulunulması, onların Müslümanların üzerine yükseltilmesi caiz değildir. Bilakis onlar zelîl, küçüktülmüş ve mutsuzdurlar...”

Hafız imamların Abdurrahmân b. Ğanem el-Eş'arî *rahimehullâh*'dan rivayetlerine göre; o şöyle demiştir: Şam halkı hıristiyanları ile barış andlaşması (musâlaha) yaptığında Ömer b. Hattâb *radıyallâhu anh*'a şöyle yazılmıştı: Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla: Bu, filân ve filân şehir hıristiyanlarından mü'minlerin emîri ve Allah'ın kulu Ömer için yazılmıştır. Muhakkak siz bize geldiğinizde biz nefislerimiz, zürriyetlerimiz, mallarımız ve dinimiz halkı için sizden emân istedik. Sizin için kendimize şu şartları koştuk:

Şehrimizde ve çevresinde yeniden manastır, kilise, özel ibâdet yerleri ve râhib manastırları ihdas etmeyeceğiz. Onlardan harâb olanı yenilemeyeceğiz. Onlardan müslümanlara ait yerleri ihya etmeyeceğiz. Gece ve gündüz müslümanlardan birinin, kiliselerimize inmesini engellemeyeceğiz. Geçenler ve yolcular için kapılarını genişleteceğiz. Müslümanlardan bize uğrayanları üç gün ağırlayıp onlara yedireceğiz. Kiliselerimizde ve evlerimizde casus barındırmayacağız/sığındırmayacağız. Müslümanlara karşı hainlik hisleri beslemeyeceğiz.

Çocuklarımıza Kur'an'ı öğretmeyeceğiz. Şirkimizi açığa vurmuyacak ve kimseyi buna davet etmeyeceğiz. İstedikleri takdirde yakınlarımızdan hiç kimseyi İslâm'a girmekten menetmeyeceğiz. Müslümanlara tazimde bulunacağız. Oturmak istediklerinde, onlar için oturduğumuz yerden kalkacağız. Onların elbiselerinde, başlıklarında, sarıklarında, nâlinlerinde ve saç ayırmalarında onlara hiçbir şekilde benzemeyeceğiz. Onların sözüyle konuşmayacak, onların künyelerini kendimize künye edinmeyeceğiz. Eğirli hayvana binmeyecek, kılıç kuşanmayacak, hiçbir silâh edinmeyecek ve yanımızda taşımayacağız. Yüzüklerimize Arapça nakış yapmayacağız. İçki satmayacağız. Başlarımızın ön kısmındaki saçları kısaltacağız. Nerede olursak olalım elbiselerimize bürünecek, bellerimize zünnâr bağlayacağız. Kiliselerimizin üzerine açıkça haç dikmeyeceğiz. Müslümanların yol ve çarşılarından hiçbir yerde haçlarımızı ve kitaplarımızı göstermeyeceğiz. Kiliselerimizde çanlarımızı ancak hafifçe vuracağız. Müslümanların hazır bulunması halinde kiliselerimizde yüksek sesle okumayacağız. Bayram ve yağmur duasına çıkmayacağız. Ölülerimiz yanında seslerimizi yükseltmeyeceğiz. Müslümanların yol ve çarşılarından hiçbir yerde onlarla birlikte açıkça ateş kullanmayacağız. Ölülerimizi onlarla komşu etmeyeceğiz. Müslümanları irşada yeltenmeyeceğiz. Onların evlerindeki hallerine muttali' olmaya çalışmayacağız. Râvî der ki: Bu mektup Ömer'e geldiğinde o şöyle ilâve etti: Müslümanlardan hiç kimseyi dövmeyeceğiz. İşte bunları kendimiz, dinimiz halkı üzerine bizim için şart olarak kabul ettik. Ve bunun üzerine emânı kabullendik. Eğer

biz kendimiz aleyhine sizin lehinize şart koşup, kendimize yüklediğimiz bu şartlardan herhangi birine muhalefet edersek bizim için zimmet yoktur. İsyân eden ve karşı gelenler hakkında helâl olan, bizden size helâl olur.”⁴⁸⁵

Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Anlaşmalı bir gayr-i müslimi (zimmîyi⁴⁸⁶) öldüren bir kimse Cennetin kokusunu alamaz. Halbuki Cennetin kokusu kırk yıllık mesafeden bile duyulur.”⁴⁸⁷

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yine şöyle buyuruyor: “Dikkatli olun. Kim bir zimmîye zulmederse yahut onu(n hakkını) kısarsa veya ona gücünün yetmeyeceği bir vergi yüklerse ya da gönülsüz olarak ondan bir şey alırsa, kıyamet gününde onun hasmı benim.”⁴⁸⁸

Bilindiği gibi müslümanlıkta ahde vefa, yani verilen söze sadık kalmak çok önemlidir. Hatta verilen bu söz kâfire bile olsa, yine o söze bağlı kalınıp icabını yerine getirmek İslam'ın emridir. Bu hadis-i şerifte, karşılıklı anlaşma ile İslam ülkesinde vatandaş olarak yaşama hakkını elde etmiş olan gayr-i müslim tebaanın, anlaşma şartlarına uydukları sürece, zimmîlik haklarına riayet edilmesi, mal, can ve namuslarına dokunulmaması emredilmekte, fakat bu anlaşmanın kendilerine yüklediği cizye vergisini vermedikleri takdirde bu hakları kaybedecekleri ifade edilmekte,

485 *Tefsir-i İbn Kesir*, 4/131-132.

486 Allah'ın teminatına ve Rasûlünün teminatına sahip olan bir muâhid.

487 *Sahîh-i Buhârî*, 3166.

488 *Sünen-i Ebû Davud*, 3052; *Silsiletu'l-Ehadîs-Sahîha*, 445.

vatandaşlık görevini yerine getiren bir zimmîye zulmeden kimselerin kıyamet gününde hasımlarının bizzat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* olacağı vurgulanmaktadır.

Konuyla ilgili bazı meseleler:

- Onların sadece cizye verme yükümlülüğü vardır ve onlardan sulh anlaşması şartlarından bir şart olmadıkça cizyeden başka bir mal alınmaz.

- Cizye, sadece buluğa ermiş erkeklerden alınır.

- Cizye, ancak ödemeye gücü yetenden alınır.

- Cizye alırken, cizyenin şiddetle ve eziyet ederek değil de güzellikle alınması ve kaldırılabilir miktarda alınması vaciptir.

- Cizye almak için kıymeti ne olursa olsun zimmînin geçim vasıtalarının satılması caiz olmaz.

- İslâm, zimmîye güzel davranmayı emretmiştir.

- Zimmî, Müslüman olduğunda ondan cizye düşer.

b) Onları dinlerini terk etmeye zorlamamak:

Bu hususta Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor: “**Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâğutu reddedip Allah’a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir.**” (el-Bakara, 256)

c) Onların İslam devletinde yaşamalarına izin vermek:

Yalnız Arap yarımadası müstesnadır. Bu hususta Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Ya-

hudileri ve hıristiyanları Arap (yarım)adasından mutlaka çıkaracağım. Orada müslümandan başka birisini bırakmayacağım.”⁴⁸⁹

d) Onları müdâfaa ve himaye etmek:

Ömer b. Hattâb *radiyallâhu anh* kendinden sonraki halifeye şöyle tavsiye etmiştir: “Ben sizin seçeceğiniz halifeye, zimmîlere iyilik yapmayı, onlar için ahde vefa etmeyi ve onları korumayı tavsiye ediyorum.”⁴⁹⁰

Ali b. Ebû Talib *radiyallâhu anh* şöyle demiştir: “Onlar cizye verirler ki malları mallarımız gibi, kanları da kanlarımız gibi dokunulmaz olsun.”⁴⁹¹

e) Onların kiliselerini, havralarını ve sinagoglarını dağıtmamak, tahrip etmemek:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Râşid halifeleri ve diğer sahabîleri *radiyallâhu anhum* böyle yapmışlar. İbn Kudame *rahimehullâh* bu konuda İslam alimlerinin icmâsı bulunduğunu nakletmiştir.⁴⁹²

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in halifesi Ebû Bekr es-Sıddîk *radiyallâhu anh*, Usame b. Zeyd *radiyallâhu anhuma*'ya ve onun ordusuna şunları tavsiye etmiştir: “Ey insanlar! Durun! Ben size on şeyi tavsiye ediyorum, bunları benden ezberleyin: Hıyanet etmeyin! Kin gütmeyin! Gaddarlık etmeyin! İşkence yapmayın! Çocukların canına kıymayın! Yaşlıları ve kadınları öldürmeyin! Hurma ağaçlarını kes-

489 *Sahîh-i Muslim*, 1767.

490 *el-Muğni, İbn Kudâme*, 12/828.

491 Önceki kaynak.

492 *el-Muğni, İbn Kudâme*, 12/812-813.

meyin ve onları yakmayın! Meyve ağaçlarını kesmeyin! Koyunları, inekleri ve develeri boğazlamayın! Yalnız yiyecekleriniz müstesnadır. Siz manastırlarda (inzivaya çekilip ibadet eden) insanlara varacaksınız. Onların hem kendilerini, hem de ibadetlerini serbest bırakın.”⁴⁹³

Rivayet ediliyor ki, 21 yaşında Kostantiniyye’yi (İstanbul’u) fethetmiş olan Fatih Sultan Mehmed, savaşın son günlerinde ordunun başındakileri kendi çadırına toplamış ve şöyle demiştir: “Eğer Kostantiniyye’nin fethi bize nasip olursa, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hâdis-i şerifi ve haber verdiği mucizesi bizlere ait olacak, böylece biz şu hadiste zikrolunan şerefe muvaffak olacağız. Asker oğullarımıza bir bir haber verin ki, bizim kazanacağımız bu büyük zafer, İslam’ın değerini ve şerefini biraz daha yükseltecek. Her bir asker bu (kamil) İslam dinini her şeyden üstün tutmalıdır. O askerlerden hiçbiri İslam’a aykırı bir hareket yapmamalı, kiliseleri ve mabedleri dağıtmamalı, onları tahrip etmemeli ve savaş katılmayan keşişlere, rahiplere, yaşlılara, kadınlara ve çocuklara dokunmamalıdır...”⁴⁹⁴

**f) Müslümanları davet etmemek şartıyla,
Allah’ın ve Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*’in
yasakladıklarını yapmalarını menetmemek:**

İbn Kudame *rahimehullâh* bu konuda İslam alimlerinin icmâsı bulunduğunu nakletmiştir.⁴⁹⁵

493 *Tarihu’l-Rusul ve’l-Mulûk, Taberi, 3/227.*

494 *Sultan Muhammed el-Fâtih 1453, Salim er-Reşidi, s. 126.*

495 *el-Muğni, İbn Kudâme, 12/812-813.*

g) Zimmet ahdini bozmamak:

Allah *azze ve celle* şöyle buyuruyor: “**Antlaşma yaptığınız zaman, Allah’ın ahdini yerine getirin ve Allah’ı üzerinize şahit tutarak pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah, yapacağınız şeyleri pek iyi bilir.**” (en-Nahl, 91)

“(Antlaşma yaptığın) **bir kavmin hainlik yapmasından korkarsan, sen de** (onlarla yaptığın ahdi) **aynı şekilde bozduğunu kendilerine bildir. Çünkü Allah, hainleri sevmez.**” (el-Enfâl, 58)

“(Ey müminler!) **verdikleri sözü bozan, Peygamber’i** (yurdundan) **çıkarmaya kalkışan ve ilk önce size karşı savaşa başlamış olan bir kavme karşı savaşmayacak mısınız; yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer** (gerçek) **müminler iseniz, bilin ki, Allah, kendisinden korkmanıza daha lâyıktır.**” (et-Tevbe, 13)

h) Zimmîleri dost edinmemek şartıyla onlara iyilik yapmak:

Bu hususta Rahman olan Allah şöyle buyuruyor: “**Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkarırları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.**” (el-Mümtehine, 8-9)

ı) Zimmîler ile Müslümanların arasında alış-veriş, kira, rehin ve benzeri ilişkilerin olması:

Âişe *radiyallâhu anha*, “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir yahudiden, bedeli bir zaman sonra verilmek üzere, veresiye hububat satın aldı ve o yahûdîye kendi zırhını rehin bıraktı.” demiştir.⁴⁹⁶

k) Zimmîlerin kestiklerini yemenin ve kadınları ile evlenmenin caiz olması:

Müslümanlara, kitap ehlinin (yahudi veya hıristiyan ile) kestiklerini yemek ve kadınlarıyla evlenmek caizdir. Bunun delili Allah Teâlâ'nın şu sözüdür: **“Kendilerine Kitap verilenlerin yiyeceği size helâldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir. Mümin kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine Kitap verilenlerden iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz şartıyla, namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmak üzere size helâldir.”** (el-Mâide, 5)

Ehl-i kitaptan olmayan zimmîlerin kestiklerini yemek ve kadınları ile evlenmek ise caiz değildir.

Bunun delili, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hicre mecusileri hakkındaki şu sözüdür: **“Onlara ait kesilmiş hayvan yenilmez ve kadınları nikâhlanmaz.”**⁴⁹⁷

Kâfirlerin Müslüman kadınlarla evlenmesi kesinlikle caiz değildir. İster Kitap ehlinin olsun ister başkasından olsun, Müslüman bir kadının bir kâfirle evlenmesi kesinlikle haramdır.

496 *Sahîh-i Buhârî*, 2069.

497 *Sünenu'l-Beyhakî*, 9/192; *İrvâu'l-Ğalîl*, 1249.

Bunun delili de Allah Teâlâ'nın şu sözüdür: “**Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri göndermeyin. Bunlar onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar.**” (el-Mümtehine, 10)

m) Onlar için hidayet dilemek:

Ebû Musa el-Eşari *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, o demiştir ki: Yahudiler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kendilerine “Yerhamukellah / Allah size merhamet etsin” desin diye, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında kendilerini aksırmaya zorlardı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de onlara, (aksırmalarına karşılık) “Yehdîkumu'llâhu ve yuslihu bâlekum / Allah size hidayet versin ve halinizi düzeltsin.” derdi.⁴⁹⁸

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* şöyle anlatıyor: Devs kabilesinden Tufeyl b. Amir ile arkadaşları Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek “Ey Allah'ın Rasûlü, Devs kabilesi iyice azgınlaştı; isyankar bir tutum içindeler ve İslam'ı kabul etmeye yanaşmıyorlar. Onlara beddua etsenize!” dediler. Bunun üzerine orada bulunanlar, “Devs'in işi pek yaman, artık kurtuluşları yok; helak olacaklar!” dediler. Fakat Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dua etti:

“Allah'ım, Devs kabilesini hidayete erdir. Allah'ım, onları Müslümanlar olarak bize getir!”⁴⁹⁹

498 *el-Edebu'l-Mufred*, 940.

499 *Sahîh-i Buhârî*, 2937.

Ukbe b. Âmir el-Cühenî *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, o, kılığı müslüman kılığında olan bir adama rastgeldi de adam selâm verdi. Ukbe ona şöyle karşılık verdi: "Selâm senin de üzerine olsun, Allah'ın rahmeti de, bereketleri de..." Bunun üzerine bir genç Ukbe'ye dedi ki: "O adam hıristiyandır." Ukbe hemen kalkıp adamı takip etti; nihayet ona kavuşunca şöyle dedi: "Allah'ın rahmeti ve bereketleri müminler üzerine olsun. Lâkin Allah senin hayatını uzatsın, malını ve çocuğunu çoğaltsın."⁵⁰⁰

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: "Eğer Firavun bana, 'Allah sana bereket versin.' demiş olsaydı, ben, 'Sana da' derdim. Firavun ise ölmüştür."⁵⁰¹

n) Zimmîye ilk olarak selam vermemek:

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "*Yahudî ve hıristiyanlara önce siz selam vermeyin. Yolda onlarla karşılaştığınızda onlar yolun en kenarından geçmeye mecbur edin.*"⁵⁰²

Abdurrahman'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: İbn Ömer bir hıristiyana tesadüf etti de ona selam verdi; o da selamına mukabele etti. Sonra İbn Ömer'e o adamın hıristiyan olduğu haberi verildi. İbn Ömer bunu öğrendiğinde, adama dönüp şöyle dedi: "Benim selamımı bana geri çevir."⁵⁰³

500 *Sünen-i Tirmizî*, 2958; *el-Edebu'l-Mufred*, 1112.

501 *el-Edebu'l-Mufred*, 1113.

502 *Sünen-i Tirmizî*, 2700.

503 *el-Edebu'l-Mufred*, 1115.

Ama eğer adam selam verirse, onun selamını almak gerekir. Ve eğer “Essamu aleykum/ölüm olsun size” derse yahut anlaşılmayan şekilde selam verirse, ona, “Ve aleykum/Sizin de üzerinize olsun!” denir. Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Kitap ehli size selâm verdikleri zaman, ‘Ve aleyküm’ deyiniz.*”⁵⁰⁴

Ama eğer İslam selamı ile selamlarsa o zaman ona, “Va aleykumus selam / Sizin de üzerinize selam olsun!” demek gerekir.

İbn Abbâs *radiyallâhu anhuma*'dan rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: Size selâm veren yahudî, hıristiyan yahut mecûsî/ateşperest de olsa selâmına mukabele edin, (Ve Aleyküm, deyin). Çünkü Allah, “**Bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeli ile selamlayın yahut aynıyla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını arayanıdır.**” (en-Nisâ, 86) buyuruyor.⁵⁰⁵

Şeyh Muhammed Nâsıruddîn el-Elbânî *rahimehullâh* bu hadisi şerh ederken şöyle demiştir: “Eğer gayr-i müslim aydın şekilde “Esselamu aleykum!” diye selam verirse, onun selamını olduğu gibi almak “Va aleykumus selam!” demek vaciptir.⁵⁰⁶

504 *Sahih-i Müslim*, 2163.

505 *el-Edebu'l-Mufred*, 1107.

506 Bkz: Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdisu's-Sahîha*, 2/328-330; 704. hadisin şerhi.

İBRET ALINACAK BİR RİVAYET

Ebû Cuhayfe *radiyallâhu anh*'dan şöyle rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Selmân ile Ebû'd-Derdâ *radiyallâhu anhuma* arasında kardeşlik kurdu.

(Bir gün) Selmân, Ebû'd-Derdâ'yı ziyaret etti ve (karısı) Ümmü'd-Derdâ'nın üzerinde eski püskü elbiseler görünce ona "Neden böylesin?" diye sordu.

(Ümmü'd-Derdâ), "Kardeşin Ebû'd-Derdâ'nın dünyaya ihtiyacı yok." diye cevap verdi.

Ebû'd-Derdâ gelince, misafirine yemek hazırlayıp önüne koydu. Selmân, "Buyur ye." dedi.

Ebû'd-Derdâ, "Ben oruçluyum." dedi.

Selmân, "Sen yemedikçe ben de yemeyeceğim." dedi. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ da yedi. Gece olunca Ebû'd-Derdâ namaza kalkmak istedi, fakat Selmân ona "yat" dedi, o da yattı. Bir süre sonra yine kalmak istedi, Selmân yine ona "yat" dedi, o da yattı. Gecenin sonuna doğru Selmân, "şimdi kalk" dedi. İkisi de kalkıp namazlarını kıldılar.

Sonra Selmân, Ebû'd-Derdâ'ya dedi: "Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır, nefsinin senin üzerinde hakkı vardır, ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver."

(Ertesi gün) Ebû'd-Derdâ, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek durumu anlattı. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "Selmân doğru söylemiş." buyurdu.⁵⁰⁷

Hadisteki "Her hak sahibine hakkını ver!" sözü Allah'ın ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hakkından din kardeşliği hakkına; İslam'ın hakkından Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkına; anne-baba hakkından evlat ve çocukların hakkına; akraba ve komşuluk hakkından arkadaşlık ve dostluk hakkına; karı-koca hakkından misafir ve yolcu hakkına; bedeninin ve organlarının hakkından ailenin hakkına; fakir ve dilenci hakkından bitki ve hayvanların hakkına kadar çok geniş bir anlamda hakları ve bu hakların getirdiği yükümlülükleri kapsamaktadır. Dinimize göre hakkın kaynağı, sahibi ve belirleyicisi Yüce Allah'tır. Yüce Rabbimiz, Kur'an'da tüm insanlığı hakka, hakikate, adalete, ahlak ve fazilete davet etmiştir. Şu mukaddes kitabı da hakkı anlatmak, hakikati duyurmak, adaleti yüceltmek, sevgiyi yaymak; fazilet ve erdemin de hak ve hakikatin yanında yer almak olduğunu öğretmek için nazil etmiştir.

Allah'ım! Hakkı hak olarak bilip hakka uymayı, batılı batıl olarak bilip batıldan uzaklaşmayı nasip eyle!

507 *Sahîh-i Buhârî*, 1968.

DUALAR

«رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَكَارًا، لَكَ ذَكَارًا، لَكَ رَهَابًا، لَكَ مَطْوَعًا، لَكَ مُخْبِتًا، إِلَيْكَ أَوْاهًا مُبِينًا، رَبِّ تَقَبَّلْ تَوْبَتِي، وَاغْسِلْ حَوْبَتِي، وَأَجِبْ دَعْوَتِي، وَثَبِّتْ حُجَّتِي، وَسَدِّدْ لِسَانِي، وَاِهْدِ قَلْبِي، وَاسْأَلْ سَخِيمَةَ قَلْبِي».

“Ey Rabbim! Beni Sana çok şükreden, Seni çok zikreden, Senden çok korkan, Sana pek çok itaat eden, sadece Sana boyun eğen, Sana çok yakarıp (ağlayarak) tevbe eden (bir kul) eyle. Ey Rabbim! Tevbemi kabul eyle, kusurlarımı yıka (yok et), duamı kabul et, hüccetimi (Senin düşmanlarına karşı susturucu ve mağlûb edici delilimi) sabit kıl, dilimi doğrult, kalbime hidâyet ver, kalbimden kin ve hasedi çıkar.”⁵⁰⁸

((اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيكَ وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتِكَ وَمِنْ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مُصِيبَاتِ الدُّنْيَا وَمَتِّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُوتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمْنَا وَانصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا وَلَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا))

“Allah’ım, Sana karşı işlenecek günahlarla aramızda perde olacak korkundan, bizi Cennetine

ulaştıracak kulluğundan, dünya musibetlerine karşı tahammülümüzü kolaylaştıracak güçlü bir iman nasib et. Allah'ım, bizi yaşattıkça kulaklarımız, gözlerimiz ve gücümüzden bizi faydalandır. Aynı şeyleri soyumuza da nasib et. Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Düşmanlarımıza karşı bize yardım et. Bizi dinimizden yaralama. Dünyayı en büyük gayemiz eyleme. Dünyalık bilgilerle de sonumuzu getirme. Bize acımayanları üzerimize güçlü ve kuvvetli kılma.”⁵⁰⁹

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيْمَانًا لَا يَزِيدُنِي، وَوَعِيْمًا لَا يَنْقُدُنِي، وَمُرَافَقَةً لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَعْلَى جَنَّةِ الْخُلْدِ.»

“Allah'ım, Senden azalmayan iman, tükenmeyen nimet ve ebedi olarak Cennetin en yüksek mertebesinde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında olmayı diliyorum!”⁵¹⁰

﴿ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴾ (41)

“Ey Rabbimiz! İnsanların hesaba çekileceği kıyamet gününde beni, annemi, babamı ve bütün müminleri bağışla.” (İbrahim, 41)

﴿ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴾

“Ey Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin.” (Al-i İmran, 38)

509 Sünen-i-Tirmizî, 3502;

510 Müsned-i İmâm Ahmed, 1/454; el-Edebu'l-Mufred, 690.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمَقَامِ، فَإِنَّ جَارَ الدُّنْيَا يَتَحَوَّلُ».

“Allah’ım! Devamlı ikâmet edilen yerdeki kötü komşudan Sana sığınırım. Çünkü muvakkat/geçici yerdeki komşu değişir.”⁵¹¹

﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾

“Ey Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!” (el-Furkân, 74)

﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا

لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

“Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Ey Rabbimiz! Şübhesiz ki Sen çok şefkatli, şok merhametlisin!” (el-Haşr, 10)

«اللَّهُمَّ تَوَفَّنِي مَعَ الْأَبْرَارِ، وَلَا تَخَلِّفْنِي فِي الْأَشْرَارِ، وَالْحَقِّنِي بِالْأَخْيَارِ».

“Allah’ım! Bizi iyi kimselerle beraber öldür, bizi kötü kimseler arasında bırakma ve bizi hayırlı kimse-
lere kavuştur!”⁵¹²

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ،

511 Sahîh-i İbn Hibban, 1033; el-Edebu'l-Müfred, 117.

512 el-Edebu'l-Müfred, 629.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ مَا سَأَلْتُكَ عَبْدُكَ وَنَبِيِّكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ مَا عَادَ بِهِ عَبْدُكَ وَنَبِيِّكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ وَعَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ وَعَمَلٍ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا .”

“Allah’ım! Şüphesiz ben Senden hayrın her çeşidinden isterim, âcil olanı, âcil olmayanı, bilebildiğim hayrı ve bilemediğim hayrı. Âcil olan ve âcil olmayan, bilebildiğim ve bilemediğim şerrin hepsinden de Sana sığınırım. Allah’ım! Senin (sevgili) kulunun ve Peygamberinin Senden istediği hayırları ben de Senden isterim ve Senin (sevgili) kulunun ve Peygamberinin Sana sığındığı şerlerden ben de Sana sığınırım. Allah’ım! Şüphesiz ben Senden Cenneti ve (beni) Cennet’e yaklaştıracı söz ve amel(de muvaffak olmayı) isterim. Cehennem ateşinden ve (beni) ona yaklaştıran söz ve amelden de Sana sığınırım. Benim için hükmettiğin her kaza (ve kader) hükmünü hayırlı kılmanı Senden dilerim!”⁵¹³

«اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كُلُّهُ، اللَّهُمَّ لَا قَابِضَ لِمَا بَسَطْتَ، وَلَا مُقَرَّبَ لِمَا بَاعَدْتَ، وَلَا مُبَاعِدَ لِمَا قَرَّبْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ. اللَّهُمَّ ابْسُطْ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِكَ وَرَحْمَتِكَ وَفَضْلِكَ وَرِزْقِكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ النَّعِيمَ الْمُقِيمَ الَّذِي لَا يَحُولُ وَلَا يَزُولُ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ النَّعِيمَ يَوْمَ الْعِيَالِ، وَالْأَمْنَ يَوْمَ الْحَرْبِ، اللَّهُمَّ عَائِدًا بِكَ مِنْ سُوءِ مَا أَعْطَيْتَنَا، وَشَرِّ مَا مَنَعْتَ مِنَّا. اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْإِيمَانَ وَزَيِّنْهُ فِي قُلُوبِنَا، وَكَرِّهْ إِلَيْنَا الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ، وَاجْعَلْنَا

مِنَ الرَّاشِدِينَ. اللَّهُمَّ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ، وَأَحِينَا مُسْلِمِينَ، وَالْحَقْنَا بِالصَّالِحِينَ،
غَيْرِ خَرَايَا وَلَا مَفْتُونِينَ. اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِكَ،
وَيُكذِّبُونَ رُسُلَكَ، وَاجْعَلْ عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ. اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ، إِلَهَ الْحَقِّ».

“Allah’ım, bütün övgüler Sanadır. Allah’ım! Verdiğin genişliği daraltacak hiçbir kuvvet yoktur, uzaklaştırdığını yaklaştıracak ve yaklaştırdığını da uzaklaştıracak yoktur. Senin engellediğini verecek, verdiğini engelleyebilecek yoktur. Allah’ım, bereketlerinden, rahmetinden, fazlından ve rızkıdan bize genişlik ver. Allah’ım! Değişmeyen ve kaybolmayan (tükenmeyen) cennet nimetlerini Senden isterim. Allah’ım! İhtiyaç gününde Senden nimet ve af, korku gününde emniyet isterim. Allah’ım! Bize verdiğin şeyden (nimetlerden) ve (vermediğinden) ötürü kötülüğe (ve isyana) düşmekten Sana sığınırım. Allah’ım! Bize imanı sevdire ve onu kalbimizde süsle. Küfrü, fıskı ve isyanı da bize hoş gösterme (kerih göster). Bizi doğru yolda gidenlerden eyle. Allah’ım! Bizi müslümanlar olarak öldür, müslümanlar olarak dirilt ve perişanlıkla fitneye düşmeyerek bizi salih kimselere kavuştur. Allah’ım! Senin yolundan (alıkoyan) ve peygamberlerini inkar eden kafirleri (kahret). Onlara musibet ve azabını gönder. Ey gerçek ilah olan Allah’ım! Kendilerine kitap verilen (ve İslam’ı kabul etmeyen) kafirleri helak et.”⁵¹⁴

Sonunda, Allah'tan dileğimiz şudur: Bizim, daima Kendisinin ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, anelerimizin ve babalarımızın, ailelerimizin ve evlâdlarımızın, akrabalarımızın ve en yakınlarımızın, önderlerin ve başkanların, tüm müslüman erkeklerin ve müslüman kadınların, hatta gayr-i müslimlerin hakkını vermemizi bize nasip eylesin! Bizi hayır işlerde diğerlerini geçen kullarından eylesin, sevabı çoğalan ve derecesi yükselen kulları zümresine ilhak eylesin!

Yüce Rabbim, bizleri, Kıyamet gününde Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şefaati sayesinde en büyük mutluluğa ulaşan, Cehennem ateşinden kurtulan ve Cennet'e giren kulları zümresine ilhak eylesin!

Allah'ım, Seni zikretmek, Sana şükretmek ve Sana güzelce ibadet etmek için bizlere yardım et!

Ey Rabbimiz, ülkemizi ve diğer müslüman ülkelerini emniyetli kıl ve o topraklara emniyet/güvenlik nasip eyle!

Allah'ım, ülkemizde bize huzur nasip eyle!

Allah'ım, hakkı bize hak olarak göster ve bizi hakka kavuştur. Bâtılı bize bâtil olarak göster ve bâtıldan uzak tut!

SONUÇ

Aziz ve Celil Allah'tan, güzel isimlerini ve yüce sıfatlarını vesile kılarak diliyoruz ki, bu işimizi bereketli kılsın ve bunu samimi/kalpden yapılmış bir iş gibi rızasına muvafık eylesin.

Ayrıca bu eseri Kıyamete kadar okunacak kitaplardan eylesin ve bunun sayesinde müslümanlara ve bizlere fayda ihsan etsin, bize sevap kazandırsın ve bizi Firdevs Cennetinin sakinlerinden eylesin!

Dilediği kimseyi faydalı işler yapmaya sevk eden ve doğru yola yönelten Allah *azze ve celle*'dir. Bütün hamd ve senalar yalnız alemlerin Rabbine mahsustur. Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına salat ve selam olsun!

*“Allah’ım! Bu kitabı; yazan, okuyan,
dinleyen ve yayınlayan
için faydalı kıl.”*

مَسْئَلَةٌ مَجْلَدٌ لِلَّهِ

İÇİNDEKİLER

1. ALLAH'IN, KULLARI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

1. Kulların Allah'a teslim olmaları:.....	12
2. Allah'a iman etmeleri:.....	16
İMANIN ŞUBELERİ	21
A. Kalbin amelleri:	22
B. Dilin amelleri:	23
C. Bedenin amelleri:	23
3. Allah'ın, kulları üzerinde gözetleyici olduğunu bilmeleri:.....	26
4. Allah için nasihat etmeleri:	28
5. Allah'a tevbe etmeleri:	29
6. Dini yalnız Kendisine has kılarak Allah'a ibadet etmeleri:	33
7. Sabretmeleri:	33
8. Allah'a sâdat göstermeleri ve doğru olmaları:.....	34
9. Allah'dan korkmaları:.....	35
10. Allah'a tevekkül etmeleri:	38
11. Allah'ın dini üzerinde dosdoğru olmaları:	38
12. Allah'ı sevmeleri:.....	40
13. Allah'a havf ve recâ ile (O'ndan korkarak ve	

rahmetini ümid ederek) ibadet etmeleri:	41
14. Kulların, yaptıkları her ameli yalnızca O'nun rızasını kazanmak için yapmaları:	44

2- RASÛLULLAH *SALLALLAHU ALEYHI VE SELLEM*'İN, ÜMMETİ ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in

Ümmeti Üzerindeki Hakları.....	47
1. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'e iman etmek:	49
2. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'in emrettiğine itaat etmek, yasakladığından kaçınmak, haber verdiği tasdik etmek:	50
3. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'e mutlak olarak itaat etmek:.....	51
4. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'e tabi olmak, ahlakıyla ahlaklanmak, O'nun sünnetini ve emrini herkesin emrinden ve rızasından üstün tutmak:	52
5. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'e sadık bir muhabbetle sevgi duymak ve bu sevgiyi her türlü sevginin üzerinde tutmak:	55
6. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'in Ehl-i Beyt'ini (Âilesini) ve Sahabîlerini sevmek:	57
7. İfrata gitmeden Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'e saygı göstermek:.....	60
8. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'in tebliğ ettiği Ku'ran ve sünnete saygı göstermek:.....	62
a. İmam Ebû Hanife Numan b. Sabit <i>rahimehullâh</i>	

şöyle demiştir:.....	62
b. İmam Malik <i>rahimehullâh</i> şöyle demiştir:.....	63
c. İmam Şafî <i>rahimehullâh</i> şöyle demiştir:.....	64
d. İmam Ahmed b. Hanbel <i>rahimehullâh</i> :.....	65
* Şeyh Muhammed Nâsıruddin el-Elbanî şöyle demiştir: ...	66
* İbn Receb <i>rahimehullâh</i> bu konuda şöyle demiştir.....	67
9. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> için nasihat etmek.	69
10. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'in sağlığında onun kendisine, vefatından sonra ise onun dininin, şeriatının ve sünnetinin tebliğ edilmesine yardım etmek:.....	70
11. Rasûlullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'e salavat ve selâm getirmek:.....	71
Ey Müslüman kardeşim! Haberin olsun ki:.....	74

3- ANNE-BABANIN, EVLÂD ÜZERİNDEKİ HAKLARI

1. Anne-babaya itaat etmek	77
2. Anne-babaya iyi davranmak.....	79
3. Maddî ihtiyaçlarını gidermek.....	80
4. Onlara saygı ve hürmette kusur etmemek.....	81
5. Rızalarını almak.....	83
6. Kötü söz söylememek	85
7. Ana-baba hayattayken onlar için dua etmek.....	86
8. Ödüklerinde hayırla anmak, dua etmek.....	86
9. Anne-babalarımızın dost ve arkadaşlarına iyilik etmek.....	88
10. Müslüman olmayan anne-babanı İslâm'a da'vet etmek	88

11. Kişinin, anne-babasına iyilik etmesi onun ömrünün uzatılmasına vesiledir	90
12. Anne-babanı sevindirmek için onları ziyaret etmek ve onlara hediyeler vermek	90
13. Anne-babanın yanına girmek için izin istemek	91
Allah'ın Peygamberleri <i>aleyhimusselatu vesselam</i> bizim için güzel örnekler	94
İbret Alınacak Rivayetler	96

4- EVLÂDIN,

ANNE-BABA ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Evlâdın, Anne-Baba Üzerindeki Hakları	105
1. Erkek, evlâdına anne olacak kadının iyi olmasına, keza kadın da evlâdına baba olacak adamın iyi olmasına dikkat etmelidir:.....	105
2. Anne-baba dünyaya gelecek evlâdının salih olması için Allah'a dua etmeli ve Allah'tan bereket dilemelidir:...	107
3. Baba, çocuğuna iyi isim vermelidir:.....	108
4. Erkek çocuklar sünnet ettirilmelidir:	112
5. Çocuğun saçını traş edilmeli ve onun için akıka kurbanı kesilmelidir:	113
6. Anne-baba, çocuğunu helal gıda ile beslemelidir:	113
7. Anne-baba, çocuklarına şefkatli davranmalıdır:	114
8. Anne-baba evlâtlarını güzel terbiye etmelidir:	116
9. Evlâdın ana-baba üzerindeki haklarından biri de, onların arasında eşitliği gözetmektir:.....	120
10. Anne-baba, çocuklarına güzel örnek olmalıdır:.....	121

11. Çocuğun salih olması için Allah'a güvenmek:.....122
 12. Evlâd haklarından biri de onları ancak babalarına nisbet etmektir:.....123

5- AKRABANIN HAKLARI

- Akrabanın Hakları.....127
 1. Akrabaları tanımak, onlarla ilgilenmek, onlara iyilik yapmak ve akrabalık bağlarını sıkı tutmak:.....128
 2. Onlarla ziyaretleşmek:.....128
 3. Onları hakka çağırıp bâtıldan sakındırmak:.....130
 4. Onlara iyilik ve yardım etmek:.....130
 5. Onlara infak etmek:.....131
 6. Evlenilmesi haram olan akraba ile evlenmemek:.....132
 Akrabalık bağlarını sıkı tutmanın sevabı ve onları kesmenin günahı:.....133

6- KOMŞUNUN, KOMŞU ÜZERİNDEKİ HAKLARI

- Komşunun, Komşu Üzerindeki Hakları139
 Salih komşu, kişinin saadetindedir:.....147

7- KARI-KOCA ARASINDAKİ KARŞILIKLI HAKLAR

- Evliliğin Hikmeti ve Faydaları152
 1. Huzur bulmak:.....152
 2. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetini yerine getirmek:.....152
 3. Nesli artırmak:153
 4. Günahlardan korunmak:154

5. Evlenmek itaat ve ibadettir:	154
Kocanın, Karısı Üzerindeki Hakları.....	154
1. İtaat etmek:	154
2. Kocasını yatağına çağırıldığı zaman ona mani olmamak:..	157
3. Kadın, nafle orucunu, yalnız kocasının izni ile tutmalı: ...	159
4. Kocasının izni olmadan dışarıya çıkmamak:.....	160
5. Kocasından izin almadan başkalarının evine gitmemek, yine onun izni olmadan hiçbir yabancıyı/namahremi eve almamak:.....	161
6. Kocasının malını, aldığı yetki sınırları içinde harcamak, israftan kaçınmak ve kocasından, imkanı yetmediği şeyleri talep etmemek:	161
7. Kocasının giyabında hem kendi namus ve şerefini, hem de onun evini ve malını korumalı:.....	163
8. Kadın, kocası için süslenmeli:	166
9. Kocasına teşekkür etmeli:	166
10. Boşanmayı gerektiren çetin bir durum (şer'i bir sebep) olmadan kocasından boşama isteğinde bulunmamalı:	167
11. Kocasına eziyet vermemeli:	168
Kadının Kocası Üzerindeki Hakları.....	168
1. Kadına dinî işleri ve Allah'a itaati öğretmek:.....	168
2. Kadınla iyi geçinmek:.....	169
3. Kadının hatalarına göre ona kin beslememek:.....	170
4. Kadının yüzüne vurarak ona eziyet vermemek:.....	170
5. Aileyle beraber oturup sohbet etmek ve onun söylediğini dinlemek:.....	172
6. Dışarı çıkmak için izin isteyince onlara izin vermek:.....	179

7. Yatakta kadının hakkını vermek:	180
8. Kadına nazik davranmak ve onunla oynaşmak:.....	181
9. Aile hakkında kötü zan beslememek:.....	181
10. Aileye zarar vermemek:.....	182
11. Kadının sırrını yaymamak:	182
12. Ailenin nafakasını te'mîn etmek:.....	183

8- ÖNDERLERLE RAIYYE ARASINDAKİ KARŞILIKLI HAKLAR

Önderlerin raiyye üzerindeki hakları	187
1. Onlara itaat etmek:.....	187
2. Hem açıkta, hem de gizlide onlara nasihat etmek:.....	189
3. Şeriata uygun her işte onlara yardım etmek:.....	190
4. Onlara saygı göstermek, cahilliklerine sabretmek ve onların islah olunması için dua etmek:.....	190
5. Yapılması gereken hayırlı işleri unuttukları zaman onlara hatırlatmak ve kendileri hatırladığı zaman ise o işin yapılması hususunda onlara yardımcı olmak;.....	191
6. Onları kötü işlerden sakındırmak, yalanlarını doğru kabul etmemek ve zulümlerine yardımcı olmamak:	192
7. Onların kendilerine ait olan işlerine karışmamak:.....	194
8. Onlara hakkı söylemekten korkmamak	194
9. Onlara hakaret etmemek	195
10. Onlara karşı silah kaldırmamak:.....	195
Raiyyenin önderler üzerindeki hakları	197
1. Raiyyeye karşı adaletli olmak ve onlara zulmetmemek...197	
2. Daima onların dünyevî işleriyle ilgilenmek:	198

3. Allah'ın ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hükmü ile hükmetmek:.....	199
4. Bazı meselelerde onlarla meşveret etmek:.....	201
5. Dinde belirtilen had cezalarını uygulamak:.....	201
6. Müslümanların ihtiyaçlarını, sıkıntılarını ve zaruretlerini dinlemek:	202
7. Halkı aldatmamak:.....	203
8. Onların kusurlarını araştırmamak ve onlarla kötü zan ile muamele yapmamak:	204
9. İyilikte yardımlaşmak: Emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münkerde bulunmak (iyiliği emredip kötülüğü yasaklamak) da buna girer:.....	205
10. İnsanların arasını düzeltmek:	205
İbret Alınacak Bir Rivayet	206

9- MÜSLÜMANIN, MÜSLÜMAN ÜZERİNDEKİ HAKLARI

1. Mü'mini Allah için sevmeli:.....	214
2-7. Altı hak şu hadiste zikrediliyor:	214
8. Malını, ihtiyacı olan mü'min arkadaşıyla bölüşmeli:.....	215
9. Müslümanın yüzüne tebessüm etmeli:.....	216
10. Ona güzel söz söylemeli:	216
11. Müslümana dua etmeli:	217
12. Müslümana karşı merhametli ve mütevazı olmalı:.....	217
13. İyi işlere aracılık etmek:.....	218
14. Hakkı ve sabrı tavsiye etmek:	219
15. İyiliği emretme ve kötülüğü yasaklamada	

yardımlaşmak:	220
16. Din hususunda yardım isteyeneye yardım edilmeli:	220
17. Hediyeyeleşmeli:	221
18. Müslümanın ayıbını örtmeli:	221
19-22. Müslüman Müslüman hakkında kötü zanda bulunmamalı, onu kıskanmamalı, ona buğzetmemeli ve ona sırt çevirmemeli:	222
23-27. Onu alaya almamalı, ayıplamamalı, kötü lakapla çağırmamalı, kusurunu araştırmamalı ve gıybetini yapmamalı:	222
28. Müslüman Müslümana kızmamalı:	224
29. Kibirli olmamalı:	225
30. Sövgüyü iade etmemeli:	226
31. Üç günden fazla selamı kesmemeli:	226

10- GAYR-İ MÜSLİMİN, MÜSLÜMANLAR ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Gayr-ı Müslimler dört sınıftır:.....	236
1. Muhârib:	236
2. Muâhed/Muâhid:	236
3. Muste'men;	237
4. Zimmî:	239
a) Zimmîye zulüm ve haksızlık yapmamak:.....	239
Konuyla ilgili bazı meseleler:.....	243
b) Onları dinlerini terk etmeye zorlamamak:.....	243
c) Onların İslam devletinde yaşamalarına izin vermek:	243
d) Onları müdâfaa ve himaye etmek:.....	244

e) Onların kiliselerini, havralarını ve sinagoglarını dağıtmamak, tahrip etmemek:.....	244
f) Müslümanları davet etmemek şartıyla, Allah'ın ve Rasûlü <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> 'in yasakladıklarını yapmalarını menetmemek:.....	245
g) Zimmet ahdini bozmamak:	246
h) Zimmîleri dost edinmemek şartıyla onlara iyilik yapmak:.....	246
i) Zimmîler ile Müslümanların arasında alış-veriş, kira, rehin ve benzeri ilişkilerin olması:	247
k) Zimmîlerin kestiklerini yemenin ve kadınları ile evlenmenin caiz olması:.....	247
m) Onlar için hidayet dilemek:.....	248
n) Zimmîye ilk olarak selam vermemek:.....	249
İbret Alınacak Bir Rivayet	251
Dualar	253
SONUÇ	259
İÇİNDEKİLER.....	261

*“Allah’ım! bu kitabı; yazan, okuyan,
dinleyen ve yayınlayan
için faydalı kıl.”*

Guraba Yayınevi;
Asr-ı Saadette yaşanan İslâm’ı
yayma yolculuğunda kaliteli, seviyeli ve
yararlı eserler yayınlamaya
devam ediyor.

Dualarınız sayesinde daha güzel eserler
yayınlamayı ümid ediyoruz.

GAYEMİZ

* **Yüce Kur'an ve sahih Sünnet'e dönmek**, onları bu ümmetin selefinin (sahabe-tabiün-etbau` t-tâbiin) anladıkları gibi anlamak ve hayatın her sahasına hâkim kılmak.

* **Asrı Saadette yaşanan İslâm'ı yaşamak**, yaşatmak ve yaymak.

* Müslümanları, hayatlarına girmiş olan **şirk, ideoloji ve bid'atten sakındırmak**.

* Müslümanları terbiye etmek ve onları, **İslâm'ın ahkâmını yürürlüğe koymaya teşvik etmek**.

* İnsanları gerçek anlamda **Allah sevgisine davet etmek** ki, bu da ancak takva ve taatle olur.

* İmam Malik'in ifade ettiği şekilde, **insanları Selef-i Sâlihînin yoluna döndürmek**. *"Bu ümmetin evveli, ne ile ıslah olduysa, sonra gelenleri öyle ıslah olur. O gün dinde olmayan şeyler, bugün de dinden değildir."*

* **İslâm birliğini kurmak** için azimli olmak ve cemaatlerin programlarını hak üzere ve hak yolda toplamaya gayret göstermek.

* Çağın bütün problemlerine, **İslâm'ın sunduğu çareleri** ve huzuru takdim etmek.

* Müslümanları, işte bunları hayata geçirmeye çağırıyoruz. Çünkü **İslâm'ın yeniden ihyası** için; samimiyetle, muhabbetle gayret göstermek büyük bir emanettir. Saf gönüller; Allah'ın vaadi, zaferi ve nizamının gerçekleşmesinin teminatıdır:

"Şeref Allah'ın, Rasûlünün ve bütün mü'minlerindir."

(Münafikûn, 8)

﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنِيَرَهُ لِلْإِسْرَىٰ ﴿٧﴾ ﴾

“Artık kim (Allah rızası için) verir ve (her türlü kötülükten) sakınırsa, Ve en güzeli (“Lâ ilâhe illallâh” kelimesini) de tasdik ederse, Biz onu en kolay yola muvaffak ederiz.” (el-Leyl, 92/5-7)

«إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا
فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ»

“Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır, nefsinin senin üzerinde hakkı vardır, ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver.” (Sahîh-i Buhârî, 1968)